

Analýza kriminality v 60 krocích

Ronald V. Clarke
John E. Eck
*Center for
Problem Oriented Policing*

ProPolice

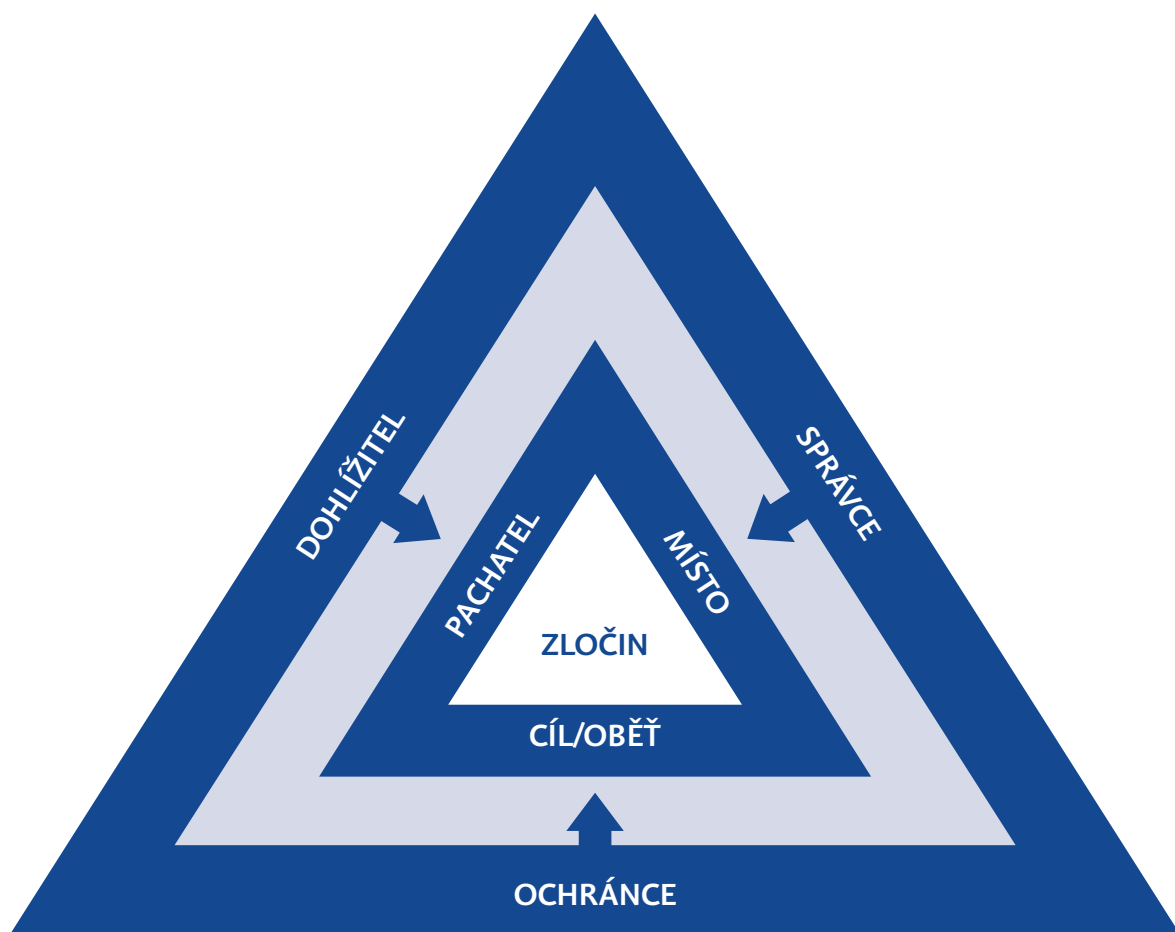
Původní publikace vznikla s podporou Office of Community Oriented Policing Services ministerstva spravedlnosti Spojených států amerických. Názory vyjádřené v této příručce představují výhradně mínění obou autorů a nemusí nutně vyjadřovat oficiální stanoviska amerického ministerstva spravedlnosti. Zmínky o konkrétních společnostech, produktech či službách nelze považovat za jejich propagaci, a to ani ze strany autorů, ani ministerstva spravedlnosti. Tyto odkazy slouží pouze k dokreslení diskuse o probíraných tématech.

Česká verze publikace vznikla s finanční podporou programu Trestní spravedlnost Evropské unie / Evropské komise – Directorate-General for Justice. Publikace odráží pouze postoje svých autorů, Evropská komise nenese odpovědnost za jakékoliv využití v ní obsažených informací.

Text © John E. Eck, Ronald V. Clarke, 2010
Translation © Lucie Vidmar, 2010
Cover and Graphic Design © Jan Čumlivski, 2010
ISBN: 978-80-87110-22-5

Analýza kriminality v 60 krocích
Ronald V. Clarke & John E. Eck
Center for Problem Oriented Policing
ProPolice, Otevřená společnost, o.p.s.

Poděkování

Tato příručka představuje revidovanou a rozšířenou verzi manuálu *Become a Problem-Solving Crime Analyst*, který jsme napsali pro *Jill Dando Institute of Crime Science londýnské University College*, s finanční podporou Home Office, britského ministerstva vnitra. Jsme velice vděční institutu a ministerstvu vnitra, že nám umožnili vytvořit tuto verzi pro Spojené státy. Zároveň chceme poděkovat americkému *Office of Community Oriented Policing Services* za to, že nás tímto úkolem pověřil.

V poděkování v předchozím vydání jsme také vyjádřili dík mnoha kolegům a přátelům, z jejichž práce jsme volně čerpali. K dokončení této verze nám poskytnutými materiály, připomínkami či jiným způsobem pomohli: Stacy Belledin, Rachel Boba, Karen Bullock, Barbie Brookover, Christopher Bruce, Andy Brumwell, Graham Farrell, Rob Guerette, Samantha Gwinn, Shane Johnson, Johannes Knutsson, Gloria Laycock, Nancy Leach, Deborah Loewen, Tamara Madensen, Mangai Natarajan, Cynthia Pappas, Ken Pease, Nanci Plouffe, Barry Poyner, Jerry Ratcliffe, George Rengert, Nick Ross, Kim Rossmo, Rana Sampson, Matthew Scheider, Karin Schmerler, Michael Scott, Nick Tilley, Susan Wernicke, Matt White a Deborah Lamm Weisel. Všem tímto děkujeme.

O autorech

Ronald V. Clarke

Ronald Clarke působí jako univerzitní profesor na Katedře kriminologie a trestního práva na Státní univerzitě *Rutgers* v New Jersey a také jako hostující profesor na *Jill Dando Institute of Crime Science* londýnské *University College*. Řadu let pracoval v odboru pro výzkum a plánování britského ministerstva vnitra, kde zejména přispěl k rozvoji situační prevence kriminality a jednotného systému zkoumání zločinnosti ve Velké Británii (*British Crime Survey*). Je také zástupcem ředitele *Center for Problem Oriented Policing* a předsedou poroty hodnotitelů udělující výroční Cenu Hermana Goldsteina za vynikající výsledky v policejní práci zaměřené na řešení problémů.

Kontakt: rclarke@andromeda.rutgers.edu.

John E. Eck

John Eck působí jako profesor v oboru kriminologie a trestního práva na University of Cincinnati. Od roku 1984, kdy se poprvé pokusil prosadit myšlenku *problem oriented policing* v USA v městě Newport News ve Virginii, významně přispívá k rozvoji problémově orientované policejní práce. Pomohl rozvinout řadu dnes již standardních technik takto zaměřené policejní práce, včetně modelu SARA a tzv. trojúhelníku analýzy problémů (*problem analysis triangle*). Dr. Eck je přidruženým členem *Center for Problem Oriented Policing* a členem poroty udělující cenu *Tilley Award* za vynikající výsledky v policejní práci zaměřené na řešení problémů ve Velké Británii. V letech 2000–2003 byl členem Komise pro zkoumání policejních strategií a praxe při Státní akademii věd v USA.

Kontakt: john.eck@uc.edu.

Předmluva

Jedním z hlavních problémů policie ve Spojených státech je dnes – a v dohledné době se tento trend jen tak nezmění – velký důraz na snižování výdajů. Lví podíl v rozpočtech policie představují personální náklady. Policie se tak ocitla v tíživé personální situaci a mnohde funguje jenom díky záměrně udržovaným podstavům. Získat finanční prostředky na nábor nových policistů k uspokojení rostoucích potřeb je velmi obtížné – a tak dochází k omezování tradičních forem policejní práce, které jsou silně závislé na personálu. Výjezdy na tísňová volání není možné uskutečňovat v takovém počtu a tak rychle jako dříve. Je těžší než dříve podle potřeby zvyšovat přítomnost policistů na ulicích k řešení takticky náročných situací, například při zákrocích pod hromadným velem, razíích a jiných zvláštních úkolech.

Tuto skutečnost lze chápat jako významný podnět k přehodnocení metod policejní práce (který úzce souvisí s předchozími snahami o zefektivnění policejních činností). Současně je to i nový impulz k vyrovnání se s dlouho přetrvávající a opomíjenou potřebou, aby si policie vytvořila vnitřní mechanismy pro zkoumání výsledků vlastní práce – a začala si průběžně klást otázku, co se od ní vlastně očekává a jak toho má ještě efektivněji dosáhnout.

Přehodnocení současných metod vyžaduje nové chápání role policie, a to jak ze strany policie samotné, tak ze strany veřejnosti, jíž má sloužit. Je klíčové si uvědomit, že funkce policie není tak jednoduchá, jak se občas tvrdí. Je naopak nesmírně komplexní. Nejde o jedinou funkci, obecně definovanou jako vymáhání zákona. Vyžaduje řešení široké škály behaviorálních problémů, které se navzájem značně liší. Nesestává jednoduše z reakcí na nekonečnou řadu incidentů. Od policie se dnes především očekává, že zabrání, aby k těmto incidentům vůbec docházelo.

Nový styl policejní práce vyžaduje, aby policie důkladně zkoumala nejrůznější typy lidského jednání, které musí řešit, a zároveň aby byla schopna nalézt nejlepší strategie pro prevenci, redukci a eliminaci těchto nežádoucích jevů. Policie by také měla umět zhodnotit účinnost svého postupu dříve, než svou pozornost přesune k řešení jiného problému. A to je podstata problémově orientované policejní činnosti (*problem oriented policing*)*.

Od roku 1979, kdy se začalo v praxi prosazovat „řešení problémů“, se podařilo dosáhnout řady dílčích posunů v policejních činnostech. Tento přístup se nicméně nezařadil do hlavního proudu policejní práce – jeho zavádění nebylo rovnoměrné ani vyrovnané a nezískalo hlubší ani trvalejší kořeny. „Řešení problémů“ zůstává ve stínu dominantního a přetrvávajícího stylu tradiční policejní práce, kde se činnost hodnotí na základě kvantitativních ukazatelů (např. lpění na vysokém počtu hlídek, provedení vysokého počtu zákroků atd.).

Přesto je při snaze o posouzení dopadu policejní činnosti při řešení různých problémů lidského jednání o co se opřít. Obecně je popsáno hodně problémů zaměstnávajících policii, které jsou zároveň dokonale rozebrány, a je popsáno, jak jim nejlépe předejít. Tyto znalosti najdeme nejenom v základní literatuře o kriminalitě a její prevenci, ale především v odborné literatuře zabývající se situační prevencí kriminality. Zdrojem hodnotných informací jsou také zkušenosti z vlastní praxe policejních sborů, stejně jako názory zkušených policistů. Tyto zkušenosti a odborné znalosti je potřeba dále využívat a důkladně analyzovat.

Center for Problem Oriented Policing (POP Center, www.popcenter.org) shromažďuje stále větší objem informací týkajících se problémů, s nimiž se policisté pravidelně setkávají. Získaný materiál centrum šíří různými způsoby, ale primárně vydáváním příruček k daným tématům. Každá příručka sumarizuje dosavadní znalosti a vyhodnocené praktiky týkající se specifického problému a vede policisty k přemýšlení a hledání cest, jak co nejlépe zvládnout daný problém v jejich konkrétním případě.

POP Center sice zdokumentovalo stovky úspěšných případů „řešení problémů“ ze strany policie, ale překážkou při rozšiřování a rozvíjení tohoto přístupu zůstává absence dostatečné analytické kapacity policejních sborů. Mnoho z nich sice zaměstnává analytiku specializovanou na oblast kriminality – ale jejich pracovní náplň je často zúžena na vytváření tabulek o spáchaných trestných činech. Jindy se zaměřují na hledání vzorců

* *Problem-oriented policing* překládáme do češtiny jako „problémově orientovaná policejní činnost“ – je to nutně trochu kostrbatý překlad, slovo *policing* v angličtině označuje současně činnost i strategii, čeština nic jako „policistování“ bohužel nezná. V publikaci jako ekvivalent kromě různých odvozenin českého překladu používáme i spojení „řešení problémů“ a původní anglické spojení a jeho zkratku POP. [pozn. ed.]

ve spáchaných zločinech s primárním cílem najít pachatele. Ve své nejnáročnější podobě práce analytika kriminality může zahrnovat identifikování faktorů, které přispěly k spáchání trestného činu – ale rozhodnutí, jak na tyto faktory reagovat, se obvykle přesouvá na operační složky, které mají sklon používat k řešení tradiční prostředky.

Oblast analýzy kriminality je však už dnes mnohem propracovanější a na toto téma je k dispozici rozsáhlá literatura. Možnost elektronicky dokumentovat, uchovávat a vyhledávat obrovská množství dat, jež policie běžně shromažďuje, je mnohem větší než před pouhými deseti lety. I naše možnosti monitorovat zločinnost z geografického hlediska jsou dnes ohromující a v analýze zločinnosti představují hlavní a nenahraditelný nástroj.

Ronald Clarke a John Eck v této příručce nastínili mnohem ambicióznější a potenciálně užitečnější program analýzy kriminality. V jejich pojetí analytik investuje množství energie do hledání odpovědí na zjištěné problémy a současně se bezprostředně podílí na jejich testování a implementaci. Očekává se od něj, že přispěje ke zkoumání nových, kreativnějších a efektivnějších metod policejní činnosti. Clarke a Eck svým manuálem ukazují, že analytický pracovník, který absolvoval patřičné školení a je odpovídajícím způsobem využit, může mnohonásobně zvýšit produktivitu a efektivitu možná i stovek policistů. Z tohoto hlediska může být investice do analytika kriminality velmi rozumná, protože může zvětšit úsporu nákladů určených pro potřeby policejní služby.

Clarke a Eck spojují vlastní zkušenost s detailní znalostí policejní praxe. V publikaci soustředili veškeré relevantní poznatky a metodologii pro efektivní práci analytika kriminality při využívání technik „řešení problémů“. Tyto informace uspořádali do 60 malých segmentů či kroků, které na sebe logicky navazují – a předkládají tak nejen zhuštěný, ale i poutavý a srozumitelný výklad. Díky množství zasvěcených a skvěle uspořádaných informací se jedná o jednu z nejvýznamnějších publikací pro ty, kdo se věnují policejní práci, za několik uplynulých desetiletí.

Bezprostředním cílem tohoto manuálu je pomoci onomu dnes relativně malému počtu jednotlivců, kteří pracují v policii jako analytici, rozšířit pole jejich působnosti a tím zvýšit efektivnost jejich práce. Ambicióznějším cílem příručky je přispět ke vzdělávání nových analytiků a řešitelů problémů, ke zvýšení jejich počtu a k rozvoji a podpoře jejich nepostradatelné a velmi důležité profese.

Analýza problémů ovšem není pouze doménou „technické podpory“ policejní činnosti. Doufáme, že i všichni ostatní policisté – od hlídačů až po řídicí pracovníky – a z širšího hlediska i ostatní lidé z veřejného i soukromého sektoru, kteří se nějak zabývají bezpečností, začlení způsob uvažování nastíněný tímto manuálem mezi přístupy, které určují podobu jejich práce.

Herman Goldstein
Emeritní profesor práva
University of Wisconsin-Madison

Nepřehlédněte

Předpokládáme, že čtenář manuálu má zkušenosti s prací s informacemi, které jsou nutné pro policejní práci. To znamená, že:

- 1 Využíváte moderní počítačové technologie. Víte, jak získat přístup do rozsáhlých databází, a umíte s nimi pracovat.
- 2 Umíte používat software k sledování kriminality, dokážete identifikovat krizová místa a uvést je do spojitosti s demografickými a dalšími daty.
- 3 Máte zkušenosti s vytvářením grafů, které dokumentují týdenní či měsíční výkyvy nápadu trestné činnosti, jak na úrovni oddělení, tak i na úrovni jednotlivých okrsků.
- 4 Běžně provádíte analýzy souvislostí – například mezi adresami známých pachatelů a místy momentálního častého výskytu krádeží motorových vozidel nebo vloupání do objektů.
- 5 Možná jste prováděl/a některá předběžná i závěrečná hodnocení významných policejních operací, například proti pachatelům vloupání do bytů či krádežím motorových vozidel.
- 6 Disponujete alespoň základními znalostmi z oboru statistiky a výzkumné metodologie.

Tento manuál rozvíjí uvedené zkušenosti tak, aby vás připravil na odlišnou roli – roli analytika jako klíčového člena týmu. Nejnovější texty zabývající se otázkami problémově orientované policejní činnosti považují analytika kriminality za ústřední článek tohoto nového způsobu výkonu služby. Jejich autoři uvádějí, že mnohé slabiny současné praxe jsou důsledkem nedostatečného zapojení vyskolených analytiků do všech etap procesu řešení problému.

Manuál vás na tuto novou roli připraví – poskytne základní informace o policejní práci zaměřené na řešení problémů a o souvisejících oblastech environmentální kriminologie a situační prevence kriminality. Bez znalostí v těchto oblastech můžete jenom těžko ve funkci analytika kriminality pracovat odpovídajícím způsobem. Stejně tak není možné plnit tuto roli, aniž byste nově promysleli svou práci, a proto v úvodních částech příručky vysvětlujeme, jak k ní zaujmout aktivnější postoj a podívat se na ni i z jiných perspektiv. Nemůžete prostě čekat, až za vámi přijdou kolegové s žádostí o informaci – naopak se musíte v každé fázi projektu sami ujmout iniciativy: definovat, jaké úsilí by se mělo věnovat řešení konkrétního problému, snažit se analyzovat jeho příčiny, pomoci najít účinnou reakci na něj a celý projekt přizpůsobit, aby ho bylo možné posléze vyhodnotit tak, aby se policisté mohli poučit z výsledků. To znamená, že se musíte stát nepostradatelným členem týmu, který řeší problémy, zkoumá široké zdroje informací (i ty ne zcela tradiční a při běžných analýzách využívané). Počítejte s tím, že se svému projektu budete věnovat mnohem déle, než jste asi zvyklí. A v neposlední řadě počítejte s tím, že úspěch či neúspěch bude padat na vás, stejně jako na ostatní členy týmu.

Autoři příručky předpokládají, že analytici, kteří se této nové role budou ochotni ujmout, mají zájem přispět k rozvoji své profese. S pomocí zdokonalených databází a výkonného počítačového hardwaru i softwaru se analýza kriminality postupně stává novou a vzrušující specializací. Ve skutečnosti už začala přitahovat řadu vyskolených a vysoce motivovaných profesionálů, kteří jsou pro rozvoj policejní práce v 21. století životně důležití. Vy sami můžete přispět k tomuto rozvoji sdílením výsledků

své práce na profesních setkáních či v odborných periodikách. Pomůžete tím nejen své profesi a policejní práci obecně, ale stane se i informovanějším a hodnotnějším členem vašeho sboru.

Manuál není dlouhý – zvládnete ho přečíst za víkend. Vyžaduje to sice určité úsilí, ale mělo by se vyplatit. Naším cílem není, abyste si ho přečetli a pak uložili na dno šuplíku; naopak doufáme, že ho začnete považovat za nepostradatelný zdroj informací, který budete mít neustále po ruce a k němuž se budete během své práce neustále obracet pro radu. Proto jsme se rozhodli pro odolnou vazbu, která umožní dlouhodobé používání a hned se neopotřebuje.

Jednotlivé kroky jsme uspořádali v logickém sledu. Navazují na sebe v souladu s modelem řešení problémů SARA (Sběr informací, Analýza, Reakce a Vyhodnocení; *SARA – Scanning, Analysis, Response, Assessment*) a současně jsou na sobě navzájem nezávislé a každý z nich se zabývá svým specifickým tématem. Díky tomu nebudete muset při řešení určitého problému v manuálu zbytečně listovat a přeskakovat z místa na místo. Abyste z příručky vytěžili maximum, měli byste si důkladně prostudovat její obsah, členění a zevrubně si projít ty části, které vás nejvíce zajímají. Získáte tak letmou představu o přístupu ke konkrétním tématům. Budete-li však potřebovat okamžitě získat nějakou informaci, stačí prostudovat konkrétní krok. V každém případě je právě toto nejlepší způsob, jak se učit: hledat a aplikovat informaci ve chvíli, kdy ji potřebujete v praxi.

Někdy se určitým tématem zabýváme na několika místech. Například **Krok 12** poskytuje obecný úvod do otázky přemístění problému, zatímco **Kroky 48 a 49** vysvětlují, jak sledovat různé formy přemístění podle jednotlivých fází vyhodnocování přijatých opatření. Slovník pojmů a rejstřík v závěru manuálu vám pomohou zjistit, na kterých stranách se dané téma zmiňuje opakovaně.

V příručce používáme příklady nejen ze Spojených států, ale i z jiných zemí. Se zřetelem na maximální názornost jsme hledali ty nejlepší příklady, a přestože jejich kontext vám může být cizí, principy jsou všeobecně platné. Doufáme, že tato různorodost nápadů vám pomůže stimulovat kreativní myšlení: „Dal by se tento přístup adaptovat na tento problém? Jak toho dosáhnout?“

V manuálu nepoužíváme tolik odkazů, jak je obvyklé v odborných publikacích, a to z několika důvodů. Veškerou dostupnou literaturu jsme při zpracovávání každého kroku již „vydestilovali“ na maximum a rovněž pochybujeme, že by vytíženému praktikovi zbývalo mnoho času na odbornou četbu. A nakonec, jen málo z vás bude mít bezprostřední přístup do specializovaných knihoven, kde jsou tyto materiály k dispozici. Čas od času se ale může stát, že budete k nějakému tématu potřebovat dodatečné informace, a proto na konci publikace uvádíme ke každému kroku snáze dosažitelné zásadní články či knihy. Tam, kde je to možné, uvádíme odkaz na materiály zveřejněné na internetu. V případě jakýchkoli otázek se na nás obraťte e-mailem; kontakty najdete v úvodu příručky. Uvítáme i všechny připomínky k naší příručce, především návrhy na zlepšení, které mohou být velmi užitečné pro její případné další vydání. A nakonec to nejdůležitější: nebuďte přehnaně skromní a podělte se s námi o své vlastní analýzy, které bychom mohli v dalším vydání použít!

Obsah

PODĚKOVÁNÍ.....	4
O AUTORECH.....	4
PŘEDMLUVA.....	7
NEPŘEHLÉDNĚTE	9
I. PŘIPRAVTE SE	
1. Začněte se na svou práci dívat jinak	13
2. Staňte se expertem na místní kriminalitu.....	15
3. Zjistěte, co v policejní práci funguje (a co nefunguje).....	17
II. SEZNAMTE SE S POSTUPY POP	
4. Staňte se expertem na postupy POP.....	19
5. Zůstaňte věrní postupům POP.....	21
6. Naučte se přesně specifikovat povahu trestného činu	23
7. Nechte se svést modelem SARA – ale ne z cesty!.....	25
III. VYUŽÍVEJTE POZNATKY ENVIRONMENTÁLNÍ KRIMINOLOGIE	
8. Používejte trojúhelník analýzy kriminality.....	27
9. Nezapomeňte, že příležitost dělá zloděje	29
10. Snažte se vcítit do kůže pachatele	31
11. Připravte se na reakci pachatelů.....	33
12. Nenechte se odradit přesunutím problému.....	35
13. Počítejte s širšími dopady vašeho opatření	37
IV. NAUČTE SE ROZPOZNÁVAT „PROBLÉMY“	
14. Naučte se rozpoznat šest základních rysů problému	39
15. Zjistěte, o jaký typ problému se jedná.....	41
16. Hleďte trasy, po kterých chodí zločin.....	43
17. Pochopte, jak vznikají místa se zvýšenou kriminalitou.....	45
18. Zjistěte, zda platí pravidlo 80–20	47
V. DŮKLADNĚ PROZKOUMEJTE „PROBLÉM“	
19. Získejte k řešení problému maximum informací	49
20. Formulujte hypotézy	51
21. Shromážďujte svá vlastní data.....	53
22. Zkoumejte rozdělení dat	55
23. Diagnostikujte místa se zvýšenou kriminalitou.....	57
24. Zvolte vhodné měřítko pro mapovou analýzu kriminality	59
25. Věnujte pozornost denním a týdenním rytům.....	61
26. Sledujte dlouhodobé trendy.....	63
27. Naučte se vytěžit z čísel co nejvíc	65
28. Identifikujte rizikové objekty	67
29. Počítejte s opakovanou viktimizací	69
30. Počítejte s recidivisty.....	71
31. Zjistěte, jaké zboží je nejžádanější.....	73
32. Využívejte kontrolní případové studie.....	75
33. Zkoumejte statistické souvislosti	77
34. Hleďte faktory podporující zločin	79
35. Pochopte trestný čin od začátku do konce.....	81
36. Odpovězte na základní kriminalistické otázky.....	83
37. Nezapomeňte, že chybovat je lidské	85

VI. NAJDĚTE ÚČINNÉ OPATŘENÍ	
38. Přijměte klíčovou roli při opatření	87
39. Znesnadněte pachatelům trestnou činnost.....	89
40. Zvyšujte riziko při páchání trestné činnosti.....	91
41. Snižujte výnosnost trestné činnosti.....	93
42. Omezte podněty k trestné činnosti	95
43. Znemožněte omlouvání trestného činu	97
44. Najděte „vlastníka“ problému.....	99
45. Zvolte nejvhodnější řešení.....	101
VII. ZHODNOŤTE DOPADY OPATŘENÍ	
46. Vyhodnocujte svůj postup	103
47. Naučte se využívat kontrolní prvky	105
48. Počítejte s možností přesunutí problému v prostoru nebo čase	107
49. Zkoumejte přesuny pachatelů k jiným cílům, taktikám a typům trestné činnosti .	109
50. Sledujte, zda se do oblasti přemísťují další pachatelé	111
51. Naučte se rozpoznat nepředvídané přínosy opatření	113
52. Počítejte s „předčasnými“ propady v míře kriminality	115
53. Testujte statistickou významnost	117
VIII. KOMUNIKUJTE EFEKTIVNĚ	
54. Říkejte věci jasně.....	119
55. Využívejte srozumitelné mapy.....	121
56. Používejte jednoduché tabulky.....	123
57. Používejte jednoduché grafy.....	125
58. Prezентуйте svoje závěry co neúčinněji	127
59. Získejte si posluchače a neztrácejte čas	129
60. Přispívejte k šíření dobrých zkušeností	131
UŽITEČNÉ PUBLIKACE	133
SLOVNÍK POJMŮ / REJSTŘÍK (Glossary/Index).....	135

1. Začněte se na svou práci dívat jinak

Podobně jako většina těch, kdo zpracovávají analýzy kriminality, o své práci pravděpodobně uvažujete skromně – trestné činy přece neřešíte sami. Nejste ani tím, kdo rozhoduje o prioritách v boji proti zločinu. Vy „jen“ zpracováváte informace pro ty, kdo dělají „skutečnou“ práci: snaží se najít nejefektivnější způsoby, jak vypátrat a zadržet pachatele. Policejním inspektorům (okrskářům) na vyžádání dodáváte nejnovější statistiky o vloupáních nebo krádežích motorových vozidel. Pro pravidelné porady monitorujete trestné činy, aby bylo zřejmé, kam nasadit více policistů. A také sestavujete měsíční statistiky, které ostatní potřebují pro své zprávy. Jinými slovy – sedíte na zadním sedadle, zatímco někdo jiný řídí a požádá vás o radu, jen když není zbytlí.

Tento manuál vám pomůže, abyste se na svou práci začali dívat jinak. I pasažér na zadním sedadle může zbloudilému řidiči pomoci najít správný směr. Mít kontrolu nad informacemi je zásadní a schopnost je analyzovat ještě zásadnější. Člověk, který se to naučí, se stává nepostradatelným členem týmu. V našem případě ale nejde o moc ani prestiž. Mluvíme naopak o výzvě, před níž stojí všichni policisté: jak řešit dlouhodobé a opakující se problémy trestné činnosti. Začněte o sobě uvažovat jako o členovi týmu, který k tomuto řešení napomáhá a který má v týmu zcela jedinečnou roli. Při používání příručky se postupně naučíte takovou roli plnit a uvědomíte si, jak zásadní ve skutečnosti je.

Abyste mohli tuto klíčovou roli hrát, potřebujete více informací. Nejde tu o zdokonalování počítačových databází ani o monitorování kriminality, přestože i to má svůj význam. Musíte vědět víc o kriminalitě obecně, protože jen tak se z vás stane efektivní zdroj informací pro vaše oddělení a místní specialista na trestnou činnost. Kdykoli dojde na novou vlnu vloupání, jste tím, kdo o ní má vědět jako první a jako první o ní podat zprávu. Analyzujte a monitorujte statistiky a shromažďujte základní fakta z vlastní iniciativy. Jestliže s tím budete vyčkávat, vaši kolegové budou mluvit o tom, co se děje, bez konkrétních podkladů a vy se znovu ocitnete jen na zadním sedadle. Vy jste tím, kdo „zná fakta“, a všechno musíte zjistit co nejdříve a pomocí nejlepších možných prostředků. K tomu budete často muset pátrat i jinde než v policejních databázích; a v tomto manuálu se naučíte, jak používat další informační zdroje. Těmi mohou být rozhovory s oběťmi trestných činů, rozhovory se samotnými pachateli, či například informace o kriminalitě v obchodních domech. Stát se zdrojem informací znamená první krok. Ideální je být i zdrojem rad. Zda se vám to podaří, záleží čistě na otevřenosti vašeho nadřízeného – vždy ale přinejmenším můžete, díky svým informacím, možnosti řešení problémů navrhnout nebo alespoň podpořit návrhy druhých.

V první řadě byste měli vědět, co v policejní práci funguje a co ne. Jak účinné jsou namátkové hlídky a razie? Jak často policisté narazí na zločin, který právě probíhá? Jak často se trestné činy vyřeší až dodatečně, prostřednictvím trpělivé práce vyšetřovatelů při shánění důkazů, jež by mohly být předloženy u soudu? Jak přínosné jsou

pro dopadení a zatčení pachatele policejní sledování a dohled? Kolik času policistům zaberou samotné zákroky? Kolik zatčení připadá na různé trestné činy? Kolik trestných činů nejrůznějšího druhu oběti vůbec ohlásí policii? Jakmile budete znát odpověď na tyto otázky, zjistíte, proč i tvrdě pracující policisté vykazují relativně malou úspěšnost v předcházení trestné činnosti a proč se dnes stále více policistů přiklání k policejní práci zaměřené na řešení konkrétních chronických problémů.

Hlavním cílem tohoto manuálu je seznámit vás s postupy problémově orientované policejní činnosti spolu s tím, jak nezbytnou roli můžete hrát při jejím prosazování. Příručka vám pomůže ujasnit si rozdíly mezi policejní prací zaměřenou na řešení problémů a jinými formami policejní práce. Ukáže vám, jak lze postupy POP zefektivnit využíváním environmentální kriminologie a situační prevence kriminality. Popisuje všechny čtyři fáze modelu řešení problémů (tzv. model SARA) – sběr informací, analýzu specifického problému do hloubky, reakci na problém a vyhodnocení výsledků zvoleného postupu. Spolu s tím uvádí příklady dat a informací, které vy, jako policejní analytik, můžete v každé fázi řešení problému poskytnout okolí. V závěru názorně uvádí, jaké analýzy můžete v každé fázi provádět a stát se tak efektivní součástí týmu pracujícího na řešení konkrétního problému.

V uvedených fázích modelu se budete muset některým činnostem věnovat mnohem déle, než je pro roli analytika obvyklé. Připravte se na to, že vás projekt zaměstná na celé týdny, nebo dokonce měsíce, místo obvyklých několika hodin, potřebných k identifikaci možného kritického místa vloupání nebo k napsání měsíční zprávy. Tam, kde je zapotřebí podrobné zhodnocení výsledků, se váš podíl na projektu může protáhnout i na dobu delší než rok. Policistům, kteří vám při tom budou pomáhat, to možná budete muset vysvětlit. Není vyloučeno, že zpočátku je překvapí vaše odhodlání věnovat se jedinému projektu tak dlouho, ale brzy ho ocení a zjistí, že vaše úsilí se nepochybně vyplatí.

Jestliže nedokážete prezentovat výsledky své práce, mrháte časem. Na závěr příručky proto uvádíme rady, jak své výsledky předávat co nejefektivněji, pomocí jednoduchých map a schémat. Vaše prezentace by se měly soustředit na podporu praktických kroků, ale zároveň musíte vždy týmu vysvětlit, kdy jsou vaše informační zdroje omezené a kdy jsou vaše doporučení založena spíš na nejlepších odhadech než faktech.

Tento manuál vám nemůže říci všechno, co byste měli vědět nebo dělat, aby se z vás stal zkušený analytik. Vy sami se musíte neustále snažit zdokonalovat své profesní a technické dovednosti a držet krok s nejnovějšími trendy vývoje v odpovídajících oblastech. Musíte iniciativně hledat účinnější cesty k hledání a shromažďování informací, protože čas, který se vám uvolní tím, že nemusíte plnit rutinní úkoly, vám dává více prostoru k nové práci na analýze problémů. Musíte číst odbornou literaturu a zkoumat další zdroje informací. Doporučenou doplňkovou četbu k jednotlivým krokům najdete na konci, ale

budete si muset najít samozřejmě i vlastní zdroje. Vhodnou cestou k tomu je kupříkladu setkávání s analytiky z jiných oddělení nebo účast na profesních setkáních policistů a kriminologů. Snažte se také na těchto schůzkách předávat to, co jste se naučili, pomocí prezentací svých analýz, které považujete za přínosné nebo originální.

Stručně řečeno, měli byste sami sebe začít považovat za něco víc než jen technika, kvalifikovaného pro manipulaci s daty a jejich prezentaci. Měli byste se spíše stát badatelem – být velmi praktický zaměřeným – který přináší to nejlepší, co může věda nabídnout, aby byla policejní práce efektivnější. Stejně tak si uvědomte, že jste součástí nově se formující profese, kterou můžete pomáhat rozvíjet.

Začněte se na svou práci dívat jinak:

- ▶ Staňte se expertem na kriminalitu
- ▶ Naučte se, co v policejní práci funguje
- ▶ Prosazujte řešení problémů
- ▶ Vybudujte si nepostradatelnou pozici v týmu
- ▶ Poučte se v environmentální kriminologii
- ▶ Zdokonalujte své výzkumné dovednosti
- ▶ Komunikujte efektivně
- ▶ Pozvedněte důležitost své profese

2. Staňte se expertem na místní kriminalitu

Jak často vám v práci kladou následující otázky?

- ▶ Kde momentálně nejčastěji dochází ke krádežím aut?
- ▶ V kterých obchodech se smíšeným zbožím opakovaně dochází ke krádežím a proč?
- ▶ Co si zloději z obchodů odnášejí a kde kradené zboží prodávají?
- ▶ Dochází na lépe osvětlených ulicích k menšímu počtu trestných činů?
- ▶ Které oblasti jsou postiženy obchodem s drogami?

Na některou z těchto otázek jste možná vůbec neznali nebo neznáte odpověď – a změnit to můžete jen skrze speciální analýzu. Ale co když odpověď znáte a máte na dosah ruky ještě řadu dalších informací? Co když jste opravdu specialistou na trestnou činnost ve vašem okrsku? Nikdo jiný než vy tuto roli ve skutečnosti plnit nemůžete, protože:

- ▶ Policistům v terénu zabírají většinu času výjezdy a provádění zákroků.
- ▶ Zpracovatelé se soustředí na své specifické případy.
- ▶ Stálá služba a operační oddělení mají dost starostí s koordinací služby v terénu.
- ▶ Nadřízení jsou zaneprázdňeni administrativními povinnostmi.

Stručně řečeno, nikdo z nich nevidí trestný čin komplexně. Jestliže se ale stanete odborníkem na místní kriminalitu, bude vaše oddělení informovanější, výkonnější a hlavně bude schopno využívat vlastní zdroje ke snížení nápadu trestné činnosti. Bude mít více příležitostí varovat občany, odhalovat pachatele a iniciovat preventivní akce. Shromažďováním těch správných informací můžete být zkrátka pro mnoho lidí velkým přínosem.

Abyste se stali expertem na místní kriminalitu, mluvejte pravidelně s operačními důstojníky (posadte se například vedle nich a pozorujte je při práci) i s územně odpovědnými policisty o tom, co vidí a slyší. Nezapomeňte, že policisté z noční směny se s policisty z ranní směny často úplně mýjejí a ti, kteří pracují na jednom konci města, se zase téměř vůbec nemusí vídat s těmi, kdo pracují na druhém. Obvykle spolu hovoří o výjimkách, a ne pravidlech; o tom, co je našťvalo, a ne o rutinní praxi. Ale právě každodenní rutina je alfabou a omegou analýzy zločinnosti.

Kdykoli vám to dovolí čas, jezděte s policisty na hlídky. Nejenže při tom lépe poznáte své kolegy, ale získáte i mnohem jasnější představu o jejich práci a o problémech, s kterými se na ulicích setkávají.

Místům činu se věnuje velká pozornost v případě závažného trestného činu, ale u drobné trestné činnosti se tak obvykle neděje. Na místě však můžete získat hodně informací, především pokud se budete snažit pochopit konkrétní problém. Na základě srovnání policejních záznamů o případu a svých vlastních pozorování můžete odhalit důležité podrobnosti o místě činu a okolnostech případu, které nebyly zaznamenány – možná i proto, že formulář policejního protokolu je nevyžaduje. Vybavení těmito poznatky pak můžete navrhovat změny ve formu-

lářích, aby do nich bylo možné zanést informace užitečné nejen k odhalení pachatelů, ale i k úvahám o tom, jak do budoucna podobným trestným činům zabránit.

Snažte se držet krok s novými trendy v páchání trestné činnosti. Každý týden si projděte zprávy o spáchaných trestných činech a hledejte, zda se v nich neobjevilo něco nového. Věnujte pozornost také neúspěšným pokusům o spáchaní trestného činu (viz rámeček). Někteří pachatelé se při hledání nových způsobů, jak se obohatit, jednoduše řídí metodou pokusu a omylu. Ti, kteří by chtěli vykrást automaty na jízdenky nebo bankomaty, často jen obtížně hledají způsob, který zaručeně funguje. Ale jakmile ho objeví, rozkřikne se to. Jestliže poznáte jejich metody, můžete varovat včas policisty i provozovatele automatů.

Velmi často se určitý problém, týkající se lokální trestné činnosti, vyskytuje i na mnoha dalších místech. Vaše oddělení se například potýká s vlnou krádeží na staveništích tam, kde jste dříve nic takového řešit nemuseli. Ale buďte si jisti, že na stejný problém předtím narazili i někde jinde. Právě proto je důležité věnovat pozornost změnám v cílech a zavedených postupech pachatelů. Dobrým zdrojem informací ohledně trestné činnosti v jiných místech je internet. Stejně tak nebude na škodu konzultovat s kolegy působícími na okolních útvarech. Je velmi pravděpodobné, že řeší stejný nebo podobný problém, a možná i se stejnou skupinou pachatelů.

Neomezujte se jen na policii, protože o konkrétních problémech týkajících se kriminality je cenným zdrojem informací i řada dalších lidí:

- ▶ Městští úředníci vědí, která městská čtvrť chátrá, a je tudíž náchylná k tomu, aby se stala zdrojem problémů. A tito úředníci to vědí dříve, než si to vůbec uvědomí i ostatní.
- ▶ Majitelé barů vědí, kde se podává alkohol nezletilým, kde je mizerná obsluha a špatní provozovatelé (samozřejmě, vždy půjde o jiné bary než ty jejich!).
- ▶ Ředitelé škol jsou si velmi dobře vědomi, kdy v jejich školách dochází k šikaně a vandalismu.
- ▶ Majitelé malých obchodů jsou ostražití k problémům, které se objevují v jejich okolí. Například místní lékárník přesně ví, co často mizí z jeho lékárny nebo zda a eventuálně kde se v jeho okolí potloukají lidé závislí na drogách.
- ▶ Personál lékařské pohotovosti se běžně setkává s řadou úrazů zaviněných trestnou činností, které může, ale nemusí hlásit policii.
- ▶ V centrech pro ženy v nouzi nebo v krizových centrech pro zneužívané ženy vědí o domácím násilí mnohem víc než většina policistů.
- ▶ Zaměstnanci soukromé ochrany jsou často první, kdo se o určitém incidentu dozví. Mají informace, díky nimž můžete porozumět příčinám místní kriminality.

Překvapivým zdrojem informací jsou zároveň sami pachatelé. Nemusí se sice k ničemu doznat, ale nezřídka se ochotně rozpovídají o tom, „jak se to obvykle dělá“. Řada z nich o svém řemesle skutečně ráda mluví a řekne vám přesně, jak vybrat cíl, jak a kde prodat odcizené cennosti, co dnes pachatelé vyhledávají a podobně. Často

může být velmi užitečné požádat kolegy, aby se snažili od pachatelů tyto informace získávat.

A nakonec, mnohé informace o spáchaném trestném činu vám může poskytnout i jeho oběť. Při vykradení bytu vám majitelé často sice nebudou schopni dát odpověď na to, kdy přesně k vloupání došlo, ale budou moci zodpovědět řadu pro analytika nesmírně zajímavých informací. Například kudy pachatel vnikl dovnitř, co všechno bylo odcizeno, kterou místnost anebo patro vynechal atd.

Jak se stát specialistou na místní kriminalitu

- ▶ Vstaňte od počítače!
- ▶ Mluvte s policisty o tom, co vidí na ulicích.
- ▶ Jezděte s policisty na hlídky a posadte se k operačním důstojníkům.
- ▶ Chodte na místa činu a pročítejte policejní protokoly.
- ▶ Zkoumejte neúspěšné pokusy pachatelů, abyste zjistili, co se přesně stalo.
- ▶ Hovořte s městskými zastupiteli o místních problémech s kriminalitou.
- ▶ Vyměňujte si informace s místními obchody a pracovníky soukromé ostrahy.
- ▶ Ptejte se analytiků v okolních městech na změny ve způsobech a cílech zločinu.
- ▶ Požádejte policisty, aby se pachatelů vyptávali na jejich metody.
- ▶ Získejte informace od obětí trestných činů – kdy, kde a jak přesně k nim došlo.
- ▶ Pomozte zdokonalit formuláře policejních protokolů a zaznamenávání dat.

Jak se poučit z neúspěšných pokusů

Policisté v kalifornském *Chula Vista* si uvědomili, že rozmach městské výstavby by mohl zhoršit problém s vloupáními do domů. Nové vily byly určeny pro zámožné páry, které jsou obvykle mimo dům právě během dne, kdy k vloupáním dochází nejčastěji. Policisté se proto rozhodli analyzovat účinnost stávajících bezpečnostních opatření, aby zjistili, zda se některá z nich dají použít v nových vilách nebo nabídnout jejich majitelům. Cathy Burciga, jedna ze zdejších analytiček, porovnávala dokonaná vloupání s neúspěšnými pokusy za období 18 měsíců na vzorku 569 vil ve městě. Ze srovnání vyplynulo, že v nových domech by se měly nainstalovat přídatné zámky na postranních i hlavních dveřích. Na základě rozhovorů s 250 vykradenými obyvateli a 50 pachateli se ukázalo, že ani jeden zloděj se nepokusil vniknout do domu rozbítním okna s dvojitými skly. Výsledkem bylo doporučení, aby byla všechna okna v nové zástavbě vybavena okny s dvojitými skly, splňujícími přísné standardy proti násilnému vniknutí.

	Dokonaná vloupání	Neúspěšné pokusy o vloupání	Účinné?*
Rozsvícené světlo od soumraku do svítání	28 %	29 %	Ne
Rozsvícené vnitřní světlo	26 %	29 %	Ne
Vnitřní časový spínač světla	9 %	11 %	Ne
Přídavný zámek na hlavních dveřích	28 %	25 %	Ne
Přídavný zámek na hlavních i na postranních dveřích	15 %	29 %	Ano
Detektor vnějšího pohybu	23 %	36 %	Ano
Zapnutý rozhlas/televize	9 %	18 %	Ano
Nálepka s upozorněním na alarm	19 %	36 %	Ano

*„Ano“ znamená, že dané opatření se objevilo u výrazně většího počtu neúspěšných pokusů než dokonaných vloupání.

3. Zjistěte, co v policejní práci funguje (a co nefunguje)

Důkazy o efektivnosti policie hovoří jasně: pro policejní práci v 21. století má zásadní význam kriminologická analýza. Její pochopení vám pomůže v praxi využít zkušenosti, které nasbírali policisté za uplynulé desítky let.

Na téma efektivnosti, popřípadě neefektivnosti policejních metod při snižování kriminality byla provedena řada výzkumů. Státní akademie věd USA nedávno uspořádala panelovou diskusi a přizvala na ni sociology, kteří měli zhodnotit všechny policejní výzkumy, včetně těch, které se zabývaly efektivností policie.

Schéma na následující stránce shrnuje závěry jejich zprávy: Nejméně účinné metody snižování míry trestné činnosti jsou uvedeny v levé dolní čtvrtině a ty neúčinnější v pravé čtvrtině nahoře.

V levém dolním rohu schématu je umístěn „standardní model“ policejní práce. Jde o policejní strategii, která v Severní Americe převládá. Pro standardní model je charakteristická důvěra v prosazování zákona a slabé zacílení policejní činnosti. Spadají sem pravidelné policejní hlídky, chápané jako hlavní prostředek k zastrašení pachatelů, rychlá reakce na širokou škálu telefonických žádostí o policejní zásah, návazné vyšetřování či přešetřování trestných činů a řada dalších činností, zaměřených na prosazování zákona, které berou jen nepatrný ohled na specifické rysy lidí, míst, časů a situací. V standardním modelu se konzervativní představitelé samospráv, zákonodárné moci a médií, s ohledem na volání veřejnosti po snížení míry kriminality, obvykle dožadují posílení policejního sboru, zrychlení reakce policie, zvýšení přítomnosti policie v ulicích, požadují vyšší míru úspěšnosti při vyšetřování a větší počet zadržených. Stejně důležité je ale to, nač tisk a různí představitelé veřejnosti i policie zapomínají – získávání přesnějších informací typu „kdo, co, kdy, kde a proč“ a zcela zásadních informací, jak k trestným činům dochází, jaké jsou mezi nimi rozdíly, jak do boje proti kriminalitě zapojit i další veřejné a soukromé organizace, jak tyto organizace přimět, aby se kriminalitou začaly také zabývat, anebo zda existují i jiná řešení než vymáhání práva.

Na různé aspekty standardního modelu se zaměřily už první studie efektivnosti policejní práce. Ani jedné z nich se však nepodařilo prokázat, že standardní model má na trestnou činnost, narušování veřejného pořádku či strach z kriminality znatelný vliv. Namátkově prohlídky, rychlá reakce, návazné vyšetřování a zadržování pachatelů mohou být prospěšné pro jiné účely, ale nelze očekávat, že cokoli z toho skutečně ovlivní míru zločinnosti nebo páchaných výtržností. Stejně tak neexistují pádné důkazy, že míra trestné činnosti klesne s vyšším počtem policistů pověřených těmito úkoly.

K tomu, aby policie mohla mít vliv na snižování kriminality, výzkumy důrazně doporučují uplatnění dvou důležitých prvků, které jsou vyjádřené na osách našeho grafu. Za prvé, policejní metody musí diverzifikovat jednotlivé přístupy k trestné činnosti a výtržnostem. Jinými slovy, policejní práce se musí s trestnou činností a narušováním veřejného pořádku vyrovnávat prostřednictvím

mnohem širší škály nástrojů, než je prosté prosazování zákona. Tuto myšlenku vyjadřuje vertikální osa. Různé výzkumy potvrzují, že práce s veřejností a aktivity přesahující „pouhé“ prosazování zákona mají na eliminaci trestné činnosti a výtržností pozitivní vliv, byť je relativně mírný; zároveň potvrzují, že čím osobnější jsou kontakty mezi územně odpovědnými policisty a občany, tím je pravděpodobnější, že tyto aktivity budou mít dopad na úroveň kriminality.

Druhým nutným prvkem vysoce efektivní policejní práce je její zacílení. Tento aspekt vyjadřuje horizontální osa tabulky. Existuje všeobecná shoda na tom, že pozornost zacílená na místa se zvýšeným výskytem kriminality či narušování veřejného pořádku může být velmi účinná, přinejmenším z krátkodobého hlediska. Hlídkování na jasně určených místech s vysokým výskytem kriminality (například konkrétní nároží a prostranství před vchody do domů) má sice jenom slabý vliv na pokles kriminality jako takové, ale zároveň silně působí na snižování míry narušování veřejného pořádku. Těchto poznatků se snaží co nejlépe využít nejrůznější nástroje pro řízení boje s trestnou činností a další související inovativní metody, které se rozvíjejí v posledních desetiletích. Jeden z „průvodců“ problémově orientovanou policejní činností, vydávaných americkým ministerstvem spravedlnosti ([viz seznam užitečných publikací na konci manuálu](#)), se zabývá právě otázkou, zda a kdy jsou policejní zásahy proti pachatelům a podobné tvrdé metody efektivní a kdy ne.

Pokud za většinu trestných činů nebo výtržností v daném místě odpovídá jen několik jednotlivců, jejich dopadení by mělo snížit míru kriminality. Zní to logicky, ale neexistuje moc studií, které by tento předpoklad zkoumaly. A tak ve skutečnosti s jistotou nevíme, zda postupy zaměřené na recidivisty v praxi skutečně fungují, anebo jde jen o zdánlivě slibnou koncepci.

Problémově orientovaná policejní praxe uplatňuje oba prvky – kombinuje použití různorodých přístupů s cílovou akcí. Nakolik je to účinné? Existuje velké množství hodnotících dat, z nichž opakovaně vyplývá, že tato kombinace skutečně snižuje míru zločinnosti a výtržností. Je zjevné, že je třeba začít dělat něco jinak – míru kriminality nedokáže dlouhodobě snížit důsledné vymáhání zákona. Na mnoha místech jej mohou nahradit právě postupy *problem oriented policing*. Jedním z nejstarších příkladů je výjimečně vysoká koncentrace vloupání do bytového komplexu New Briarfield, s nímž se policie v Newport News ve Virginii potýkala přes deset let. Pěší hlídky a dočasné policejní stanice přinesly určité krátkodobé výsledky, ale jakmile se policie z New Briarfield stáhla, počet vloupání opět prudce vzrostl. Teprve tehdy, když policie do řešení zapojila místní obyvatele, bytovou správu, hasiče, legislativní odbor města a zástupce ministerstva pro bytovou výstavbu a městský rozvoj, se podařilo počet vloupání podstatně snížit. Nebo jiný příklad – když David Weisburd a Lorraine Greenová v Jersey City ve státě New Jersey na místech s vysokým výskytem obchodu s drogami experimentálně porovnali metodu řešení problémů s tradičními

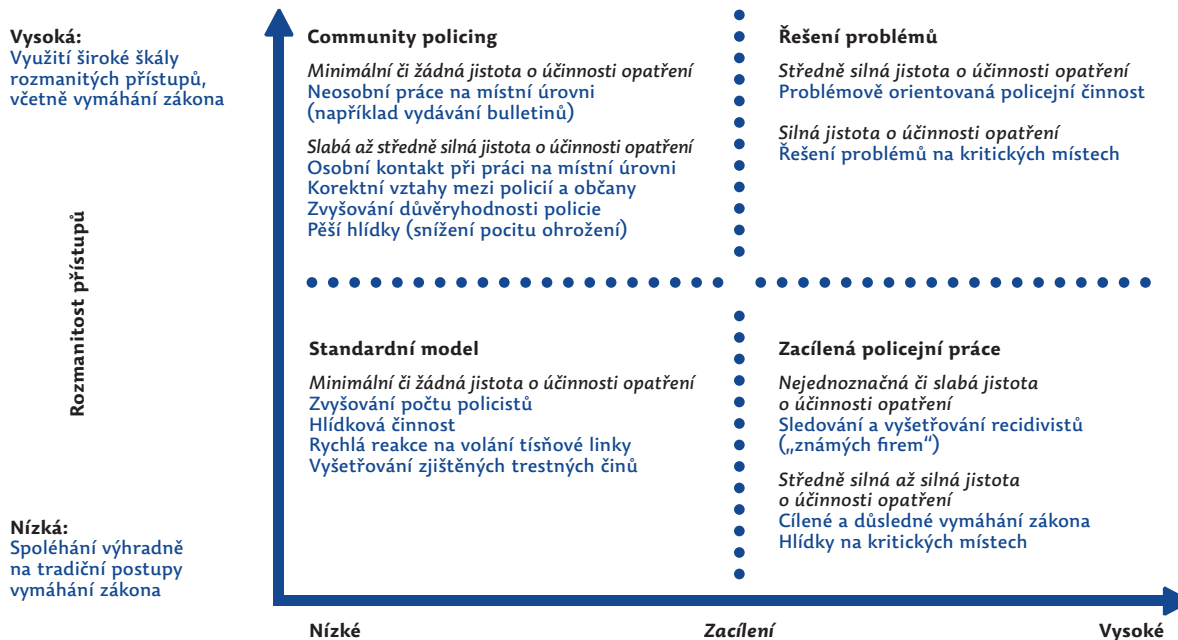
způsoby prosazování zákona, zjistili, že řešení problémů má mnohem větší dopad. Konkrétně zaměřené vymáhání zákona je jistě efektivnější než nezacílené zásahy policie, ale na konkrétní problémy zaměřená metoda řešení problémů přináší ještě lepší výsledky.

Poučení z výzkumů uskutečněných během několika posledních desetiletí by tedy mělo být zřejmé. Aby byla činnost policie efektivní, vyžaduje jak jednoznačné zacílení, tak různorodé přístupy. Nejméně účinná strategie policejní práce nevyužívá ani jeden z těchto prvků. Důvody ke změně by měly být jasné: Jestliže se různorodé přístupy využívají necíleně, jenom těžko ovlivníme, zda odpovídající postup uplatníme právě u těch lidí a míst,

kde je nejvíce zapotřebí. Když se policie zaměří na kritická místa^{*}, ale pouze vymáhá právo tradičním způsobem (například zvýšením počtu hlídek v oblasti), zbytečně využívá jen část svých možností. Skutečně efektivní policie musí umět využít detaily a souvislosti zločinu, aby mohla účinně redukovat příležitosti k jeho páčání. Analytici kriminality hrají důležitou roli při využití obou prvků – jak při přesném definování problému, tak při vytváření policejních taktik uzpůsobených jeho konkrétní podobě.

* Angličtina pro kritická místa používá termín hot-spot, doslova „horké místo“ s častým výskytem nějakého jevu, nějakého typu kriminality. [pozn. ed.]

Účinnost různých strategií policejní práce

Upraveno podle materiálů National Research Council (2003). Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence. Committee to Review Research on Police Policy and Practice. Ed. Wesley Skogan a Kathleen Frydl. Washington, DC: The National Academies Press. Obr. 6.1 a tabulka 6.1, s. 248–249.

4. Staňte se expertem na postupy POP

Když dojde k spáchání závažného trestného činu, od policie se očekává okamžitá reakce. Policisté musí poskytnout pomoc a útěchu obětem a snažit se co nejrychleji dopadnout pachatele. Přesto se často stává, že policie není schopná viníky dopadnout, a pokud se jí to přece jen podaří, v mnoha případech je nedokáže usvědčit. Stejně tak jsme zvyklí na veřejnosti vyžadované plošné rozmístění policejních hlídek, které však nepředstavuje účinnou cestu k odhalování pachatelů. Značný díl činnosti policie, který vyplývá z poptávky veřejnosti, má pro kontrolování kriminality jen omezený smysl.

Kdyby si to lidé uvědomovali, nejspíš by nežádali policii, aby přestala hlídkovat nebo na závažné trestné činy reagovala s menší intenzitou. Spíše by od ní očekávali, že najde nový a lepší způsob regulace kriminality, aniž by upustila od své tradiční role. Právě o to se ve skutečnosti vedení policie snažilo, když začalo experimentovat se systémem CompStat*, nulovou tolerancí, prací v duchu filozofie community policing a problémově orientovanou policejní činností. Analytici kriminality hrají ve všech zmíněných inovacích nezastupitelnou roli – ale pouze při řešení problémů jsou postaveni přímo do centra pozornosti a přisuzuje se jim klíčový význam v týmu. Proto byste se s tímto přístupem měli důkladně seznámit.

Herman Goldstein poprvé použil pojem *problem oriented policing* v článku publikovaném v roce 1979. Jeho myšlenka byla velmi prostá: policejní práce by měla v zásadě spočívat ve změně podmínek, které umožňují vznik opakovaných problémů s kriminalitou, a neměla by spočívat jen v reakci na jednotlivé události či ve snaze předcházet jim prostřednictvím preventivních hlídek. Policisty demoralizuje, když se musí opakovaně vracet na stejné místo nebo se neustále zabývat problémy spojenými se stále stejnou skupinkou pachatelů. Cítí se zavalení obrovským množstvím telefonátů a jsou v jednom kole při bezvýsledné snaze je všechny vyřešit. Aby se z tohoto bludného kruhu dostali, musí si policie podle Goldsteina osvojit přístup zaměřený na řešení problémů, kdy je třeba postupovat v následujících čtyřech fázích:

- 1 Zkoumat data o událostech, které policie pravidelně řeší, a hledat vzorce, které jednotlivé incidenty spojují.
- 2 Podrobit tyto vzorce (nebo problémy) důkladné analýze, hledat příčiny jejich vzniku.
- 3 Najít způsob, jak zasáhnout do řetězce příčin vedoucích k problémům, aby se do budoucna snížila pravděpodobnost jejich opakování. Tyto nové postupy se neomezují na úsilí identifikovat, zatknout a obvinít pachatele. POP rozhodně nezavrhne prosazování trestního práva tam, kde může jít o nejefektivnější reakci, ale snaží se najít i jiné potenciálně účinné reakce

* CompStat je v USA hojně využívaný softwarový nástroj pro řízení činnosti policie – podobně jako v Česku ETR – založený na informačních databázích a jejich propojení s mapovými podklady. Vedle řízení vnitřních procesů slouží především k řízení postupů v boji proti zločinu na místní úrovni. [pozn. ed.]

(k nimž může být nutné začít spolupracovat s dalšími klíčovými partnery) a klade zásadní důraz na prevenci.

- 4 Zhodnotit dopad přijatých opatření, a pokud nebyla účinná, začít celý proces znovu od začátku.

Tyto čtyři fáze řešení problémů se označují zkratkou SARA – Sběr informací, Analýza, Reakce a Vyhodnocení (*Scanning, Analysis, Response, Assessment*). V dalších částech manuálu budeme rozebírat jednotlivé kroky podrobně, ale už nyní by mělo být jasné, proč v policejní práci zaměřené na řešení problémů zaujímá analytik klíčovou roli. Je nejlépe obeznámen s policejními informacemi a ví, jak tato data analyzovat a monitorovat, aby umožnila odhalit vzorce v jejich pozadí. A nejspíš i ví lépe než kdokoli jiný na útvaru, jak data používat při vyhodnocování nových podnětů.

Pokud se vám podaří změnit podstatu své práce a stanete se expertem na místní kriminalitu, budete také vědět, kde najít další relevantní informace o problémech, které se ve vašem území objevily. Budete vědět, kde na internetu a v odborné literatuře hledat informace o úspěšných reakcích na podobné problémy na jiných místech. Budete umět aplikovat poznatky environmentální kriminologie a naučíte se také předvídat a posuzovat různé podoby přemístění problému. Pokud se nestanou součástí vaší každodenní praxe všechny čtyři fáze modelu SARA, nepřinese váš projekt významné a dlouhodobé zlepšení.

Řešení problémů není jednoduchý proces. Největší obtíže se pojí s analýzou a vyhodnocováním, tedy právě s fázemi, ve kterých by měl být přínos analytika nejpodstatnější. Ovšem už Herman Goldstein od počátku tvrdil, že problémově orientovaná policejní činnost je zcela závislá na tom, jestli příslušný útvar disponuje výkonnou analytickou kapacitou, a znovu toto tvrzení opakuje i ve svých nejsoučasnějších pracích. Velmi silně podpořil i myšlenku na sepsání tohoto manuálu, který se věnuje přímo roli analytika kriminality v problémově orientovaném přístupu k policejní práci.

Shodneme-li se na tom, že role analytika v projektech zaměřených na řešení problémů je zcela zásadní, vyvstává další otázka: Jak v této roli vůbec uspět? Kde najít čas potřebný na důkladnou analýzu? Jak se věnovat nějakému projektu dlouhodobě, když po vás neustále někdo požaduje nejrůznější zprávy podle hesla „včera bylo pozdě“? Jak dosáhnout toho, aby vás ostatní chápali jako rovnocenného člena týmu? Jak je možné fungovat jako rovnocenný člen týmu, když nadřízený chce předem schválit téma každé analýzy, které se chcete věnovat, a chce vidět závěry vaší práce dříve, než je začnete používat pro řešení problému? Lze zkrátit netrpělivost policistů, kteří chtějí návrhy řešení ještě dřív, než analýzu dokončíte? A jak je přesvědčit, aby vzali v úvahu i jiná řešení než identifikaci a zatčení pachatelů? Jak se postavit ke kritickým připomínkám, že vás víc zajímá výzkum než samotný zásah?

Možná si říkáte: „Na jaké planetě to autoři žijí? Vždyť nic z toho, o čem píší, nepřipomíná realitu, kterou tak důvěrně známe...“ Jsou to nepochybně správné otázky. Policejní

práce se ale postupně mění a vy můžete pomoci tyto změny urychlit. Na policii je pomalu, ale stále silněji vyvíjen tlak, aby začala být efektivnější organizací. Dávno pryč jsou doby, kdy mohli velitelé prohlásit, že míru kriminality se jim podaří snížit jen tehdy, pokud se zvýší početní stavy. Dnes musí žádost o další zdroje podrobně zdůvodňovat a přesně vysvětlit, jaké pro ně budou mít využití. Práce policie je každodenně pečlivě sledována a snížení kriminality, kterých se řadě policejních útvarů podařilo dosáhnout i v této době, znesnadňuje výmluvy na nedostatek zdrojů.

Zkrátka je zjevné, že pro získávání prostředků pro svou práci a pro efektivní nakládání s nimi, bude policie stále závislejší na informacích. Budete muset velmi trpělivě pracovat na tom, abyste se naučili předkládat aktuální informace ve formě, v jaké budou organizaci prospěšné.

Současně však tím, že se budete podílet na vytváření a poskytování informací, můžete posunout vpřed jak policii samotnou, tak i vlastní kariéru – směrem k většímu ocenění práce analytiků. Pokud zůstanete důsledně zaměřeni na snižování kriminality, tak časem vy i vaše profese v policii zaujmete klíčovou roli – a postupy problémově orientované policejní praxe vám v tom mohou posloužit jako dokonalý nástroj.

Všichni víme, že v policejní práci přicházejí stále nové módní reformy, které se rychle střídají a mizí téměř okamžitě, jakmile se objeví něco nového. Zkušení policisté se těmito trendy naoko řídí a čekají, až o ně vedení ztratí zájem, aby se mohli vrátit ke svým tradičním postupům. Ale policejní práce zaměřená na řešení problémů není pouze módním výstřelkem. Má výsledky a není pomíjivá.

5. Zůstaňte věrní postupům POP

Policejní funkcionáři, které zajímá policejní práce zaměřená na řešení problémů, často využívají i další strategie, jako například community policing, mapování kriminality, aplikují teorii rozbitých oken, využívají CompStat či práci policistů v ulicích stavějí na získávání a využívání operativních informací. Jestli tyto strategie budou s POP kompatibilní, záleží na způsobu, jakým jsou v praxi vy užity. Ale ani tehdy, když jsou v souladu se zaměřením na řešení problémů, neznamenají totéž. Proto je velmi důležité si uvědomit, čím se od sebe tyto různé strategie liší.

Problem oriented policing spočívá v analyzování a řešení problémů spojených s kriminalitou. Oproti tomu *community policing* představuje širší organizační filozofii. Součástí community policing je i řešení problémů, zároveň však zahrnuje partnerství se členy komunity a skupinami, které v ní existují a působí. Nadto se zabývá organizačními změnami, k nimž by mělo dojít v policejní struktuře a agendě (například decentralizované rozhodování, územní odpovědnost konkrétních policistů, systém vzdělávání, hodnocení policistů) a které by měly podporovat řešení problémů ve spolupráci s partnery a obecně proaktivní řešení otázek kriminality či narušování veřejného pořádku. Community policing se zkrátka více soustřeďuje na interakci mezi policií a veřejností. Je to zaštiťující filozofie, která podporuje skrze lepší komunikaci s komunitou i řešení konkrétních problémů – ale sama o sobě, bez začlenění metodologie pro řešení místních problémů, se velmi pravděpodobně nestane účinným nástrojem pro zásadní snižování kriminality.

Problémově orientovaná policejní praxe mimo jiné *pomáhá identifikovat partnery, jejichž pomoc je nutná pro řešení určitého problému*. V ideálním případě dokáže community policing totéž. Jsou-li tímto problémem například přepadení v okolí autobusových zastávek, nezbytným partnerem musí být místní přepravní společnost. Pokud jde o krádeže v obchodech, bude nutná spolupráce s majiteli a personálem těchto obchodů. Na problémy často poukazují i sami jednotliví členové místní komunity. Určití lidé (pachatele nevyjímaje) mohou poskytnout důležité postřehy užitečné pro analýzu problému. Členové komunity mohou zároveň pomoci prosadit jednotlivá řešení (například používáním bezpečnostních zámků v domech nebo prostě tím, že nebudou dávat peníze žebrákům). A tak i úspěšnost řešení problému lze určit na základě reakcí komunity. Na druhou stranu, jen v omezené míře mohou místní obyvatelé pomoci při technických činnostech, které jsou součástí analýzy problémů, hledání řešení a jeho vyhodnocování.

Vedle spolupráce při řešení specifických problémů se community policing zaměřuje i na hledání partnerů v rámci komunity jako celku (včetně samosprávních a vládních institucí), aby s nimi mohla navázat lepší spolupráci a získat větší důvěru. Z tohoto pohledu jde community policing při hledání partnerství mnohem dále než práce zaměřená na řešení problémů. Policejní útvary, které přijmou širší obecnou filozofii community policing, by proto měly dbát na to, aby partnerství sloužící obec-

ným cílům (budování důvěry a spolupráce) neoslabila konkrétněji cílená partnerství a snahy v oblasti řešení problémů, které community policing také podporuje.

Tyto odlišnosti jsou v praxi často velmi nejednoznačné. Nejčastěji tomu tak je v případech sociálně vyloučených sídel, kde je třeba od sebe odlišit soubor dílčích problémů, které dohromady vytvářejí závažnější problém (viz Krok 14). Místo snahy o vytvoření vztahů s místní komunitou jako celkem by se měla jednotlivá opatření soustředit na řešení specifických problémů, například na místa, kde se scházejí drogově závislí, na krádeže v obchodech a rvačky v barech. Pokud se místní obyvatelé produktivně zapojí do řešení jednotlivých problémů, může jít případ od případu o velmi rozdílné skupiny jednotlivců. Širší spolupráce s komunitou, cílená na posílení vzájemné důvěry, může proces řešení problému samozřejmě usnadnit. Ale současně platí, že i při absenci široké podpory ze strany veřejnosti se lze pokusit systematicky řešit dílčí problémy.

Stejně důležité je uvědomit si rozdíl mezi problémově orientovanou policejní činností a aplikací *teorie rozbitých oken*. U prvního přístupu je upřena pozornost na specifická řešení široké škály problémů, s nimiž se policisté setkávají, která vychází z pozorné a detailní analýzy jejich nejruznějších charakteristik. Oproti tomu, „metoda rozbitých oken“ obhájí vždy stejná obecná řešení – potlačovat jakékoli projevy hrubosti a ohrožování veřejného pořádku – kdykoli to vypadá, že se kriminalita v daném místě vymyká kontrole. Tento přístup se zakládá na dvou principech. Podle prvního z nich i malé přestupky přispívají k celkovému úpadku. Například odhození jediného papíru není nic strašného, ale jestliže to budou neustále dělat všichni, čtvrt se brzy promění ve skládku. Podle druhého principu vedou malé přestupky k větším. Například opuštěné nemovitosti zatlučené prkny často lákají k obchodu s drogami a mohou plodit ještě závažnější trestnou činnost. Tento důležitý poznatek přiměl některá města k tomu, že začala věnovat mnohem větší pozornost řešení drobnějších přestupků.

V policejní práci je vždy velmi důležitá schopnost odlišit podstatné od nepodstatného – a metoda rozbitých oken od policistů v terénu vyžaduje v tomto směru určitá velmi zásadní rozhodnutí. (Neměli bychom si ji proto plést s tzv. „nulovou tolerancí“, což je politický slogan, kterého se policie nemůže držet, protože jejím důsledkem by brzy byly přetížené soudy a nepřátelsky naladěná veřejnost.) Je nutné dokázat odlišit, kdy menší přestupky vedou k další kriminalitě a kdy ne. Například vedení newyorského metra zjistilo, že mladíci přeskakující turnikety, aby se vyhnuli placení jízdného, často okrádají cestující. Zvládnutí méně závažného přestupku pomohlo redukovat mnohem závažnější problém. Totéž vedení ale zároveň zjistilo, že z řad mládeže, která v metru maluje graffiti, se jen zřídka rekrutují pachatelé závažnějších činů. Přestože vedení metra jim pomocí účinných opatření v mnoha případech ve tvorbě graffiti zabránilo (viz Krok 41), toto úsilí nijak nepomohlo snížit počet krádeží v metru.

Problémově orientovaná policejní praxe se těmito mírnějšími porušeními pravidel zabývá i v případech, kdy se neočekává, že povedou k závažnějším problémům. Vandalismus v městském parku sice nemusí jít ruku v ruce s pravděpodobností, že tu bude docházet k většímu počtu loupežných přepadení, ale vandalové ničí městský majetek, a tudíž jde o problém, kterým je třeba se zabývat. Obyvatelé určité čtvrti si mohou často stěžovat na překračování rychlosti, dopravní zácpy nebo hluk. Pakliže tyto případy splňují kritéria problému (Krok 14), je u nich možné postup řešení problémů uplatnit; a i když není pravděpodobné, že daná čtvrt' začne chátrat, je nutné jim věnovat pozornost.

Pokud je činnost policie založena na získávání a vyhodnocování operativních informací, je jasné, že analytici musí hrát ústřední roli – k řízení policejních operací jsou přesné informace nutnou podmínkou. Taková práce policie však především představuje metodologii poskytování spolehlivých a využitelných informací. Na rozdíl od modelu SARA jejím účelem není policisty zapojit do celého procesu vytváření a uplatňování postupů zaměřených na snížení míry kriminality. Analytikům kriminality také ve všech fázích procesu nesvěřuje klíčovou roli. V tomto

ohledu problémově orientovaná policejní praxe expertům na práci s informacemi nabízí mnohem více – a mnohem více od nich také očekává.

A nakonec, problémově orientovaná policejní činnost není totéž co využívání *CompStat*, přestože některé prvky mají společné. Policie sice využívá oba přístupy, ale *CompStat* se v běžné praxi omezuje na geograficky přesně vymezená kritická místa, zatímco řešení problémů lze používat v rozsáhlých oblastech s vysokou koncentrací trestné činnosti. Jak *CompStat*, tak POP využívají informace k zahájení a řízení policejního postupu, ale POP při tom vychází z mnohem různorodějších informací a hlubších analýz. *CompStat* je téměř výhradně založen na využívání tradičních technik vymáhání zákona. Oproti tomu problémově orientovaná policejní činnost je schopna zapojit mnohem širší škálu reakcí na konkrétní problémy. Systém *CompStat* může mít krátkodobou úspěšnost v kritických místech s vysokou mírou kriminality, ale jeho dopad časem ztrácí na účinnost; problémově orientovaná policejní praxe hledá dlouhodobější řešení. *CompStat* můžeme chápat jako „první pomoc“, zatímco řešení problémů je dlouhodobá „léčba“. Kombinace obou systémů může vést k vynikajícím výsledkům.

Rozdíly mezi „řešením problémů“ a dalšími policejními strategiemi

	Zaměření	Cíl	Zdůvodnění	Metoda	První kroky
Problémově orientovaná policejní činnost	Specifické a opakované případy / problémy	Odstranit příčiny těchto problémů	Prevence je účinnější než prosté vymáhání práva	Použít všechny čtyři kroky modelu SARA při řešení problému	Identifikace problémů, kterým se má policie věnovat
Community policing	Vztahy mezi veřejností a policií, organizační změny, řešení problému	Aktivně předcházet trestné činnosti a výtržnostem, posílit důvěru veřejnosti v policii a zvýšit její podporu občany	Podpora veřejnosti je klíčová pro úspěšnost policie. Organizační změny jsou zásadní pro dodržení očekávaného standardu policejní služby, řešení problémů je ústřední při potírání kriminality a udržování veřejného pořádku	Získat důvěru místních obyvatel skrze osobní kontakty s občany, například na jejich setkáních, prosadit organizační změny, aby komunita podporovala snahy policie řešit problémy, případně se do jejich řešení i zapojila	Prosazení územní odpovědnosti policistů, identifikace problémů, kterým se má policie věnovat, identifikace organizačních změn nutných k získání podpory komunity při řešení problémů
Teorie rozbitých oken	Chátrající části obcí	Zastavit úpadek v dané oblasti a předejít tak závažnější trestné činnosti	Problém je třeba zničit v zárodku	Zajišťovat bezpečnost a veřejný pořádek	Identifikace chátrajících oblastí v obci
Policejní činnost založená na operativní práci	Shromažďování, analyzování a šíření informací	Stavět strategii a taktiku policejní práce na spolehlivých informacích	Jen policejní zásah založený na spolehlivých informacích je účinný	Shromažďování, vyhodnocování, třídění a distribuce operativních informací	Zdokonalování sběru, zpracování a distribuce informací
<i>CompStat</i>	Nenadálá porušení zákona na přesně vymezených místech	Snížit počet kritických míst	Snížení počtu kritických míst snižuje celkovou míru zločinnosti	Digitalizovaná identifikace kritických míst, intenzivní hlídky a důsledné vymáhání zákona	Vytvoření systému mapování trestné činnosti a určení odpovědnosti za jednotlivé úseky

6. Naučte se přesně specifikovat povahu trestného činu

Občas se stane, že váš útvar chystá opatření proti pachatelům specifických trestných činů, například poškozování motorových vozidel a vloupání do nich. Možná dostanete za úkol tyto trestné činy zmapovat a pro účely opatření poskytnout další informace. Pro problémově orientovanou policejní činnost jde však v obou případech o příliš široké pojmy. Zahrnují příliš mnoho různých trestných činů a každý z nich je třeba analyzovat jednotlivě. Například „škoda na motorovém vozidle“ může znamenat:

- ▶ Krádež „poklic“ z kol pro jejich další prodej
- ▶ Krádež loga výrobce automobilu
- ▶ Vloupání za účelem krádeže předmětů na sedadlech
- ▶ Vloupání za účelem krádeže rádia a dalšího vybavení
- ▶ Vozidlo si „vypůjčili“ nezletilí k projíždce
- ▶ Vozidlo si někdo „vypůjčil“ jako provizorní dopravní prostředek
- ▶ Krádež vozidla za účelem spáchání jiného trestného činu
- ▶ Krádež vozidla k dlouhodobému používání pachatelem
- ▶ Krádež vozidla za účelem rozebrání a prodeje náhradních dílů
- ▶ Krádež vozidla pro další prodej
- ▶ Krádež vozidla pro jeho prodej do zahraničí
- ▶ Přepadení řidiče vozidla

Je zřejmé, že důvodů ke způsobení škody na motorovém vozidle existuje celá řada a stojí za nimi široké spektrum pachatelů, různá míra jejich organizovanosti, znalostí a dovedností. Odcizit z vozidla kryty kol je nejméně náročné a nebezpečné – toho se většinou dopouštějí mladiství ve snaze napodobit nějaký odkoukaný vzorec chování, anebo pod tlakem svých kamarádů. „Vypůjčit“ si auto k projíždce už vyžaduje větší odvalu a základní dovednosti nutné k nastartování a řízení. Oproti tomu krádež vozidla na export je mnohem složitější, protože je k ní zapotřebí vysoká organizovanost, má mnohem více fází a podílí se na ní mnohem více lidí. Pachatelem může být nepoctivý obchodník, stejně jako zkušený kriminálník. Pachatelé přepadení jsou pak ještě bezohlednější a otrlejší než pachatelé ostatních uvedených činů.

Z rozdílů mezi jednotlivými typy trestných činů by mělo být zřejmé, proč je třeba každý z nich řešit jinak. Riziko odcizení vozu mladistvými, kteří se jen chtějí projet, lze snížit například dokonalejšími bezpečnostními prvky vozidla, což vysvětluje, proč dnes imobilizéry pomáhají snižovat celkový počet krádeží motorových vozidel. Při přepadení ale bude imobilizér k ničemu, protože pachatel řidiče nejspíš násilím donutí, aby mu odevzdal klíčky od auta, pokud už nejsou v zapalování. Někteří novináři navíc tvrdí, že příčinou rostoucího počtu přepadení vozidel je skutečnost, že novější modely se zamykatelným zapalováním už není tak snadné odcizit obvyklým způsobem. Pro zkušenější pachatele ale imobilizéry nepředstavují žádnou překážku, a proto mohou těžko snížit počet krádeží aut na export. Řešením tohoto problému mohou být kupříkladu důkladnější kontroly na hranicích či zavedení dokladů s obtížně padělatelnými ochrannými prvky.

Rozložit rozsáhlejší problém kriminality do menších, dílčích problémů znamená při specifikování cíle opatření jen první krok. Jako příklad lze uvést nedávný projekt z města Charlotte v Severní Karolíně. Ač byl zpočátku zaměřený na krádeže předmětů z vozidel zaparkovaných v centru města, díky poznatkům získaným analýzou problému se postupně zkonkretizoval: Nejdříve začalo být jasné, že se problém koncentruje na veřejná parkoviště – automobily zaparkované v soukromých objektech nebo na ulicích postihlo pouhých 17 % krádeží. Následně se ukázalo, že vozy ponechané na otevřených parkovištích jsou šestkrát ohroženější než vozidla v garážích, které jsou obecně bezpečnější (viz Krok 27). Projekt se tak mohl zaměřit na zvyšování bezpečnosti na otevřených parkovištích skrze silnější osvětlení, lepší oplocení a důslednější dozor. Bylo to mnohem účinnější než pokusy o snížení beztak zanedbatelného počtu krádeží v garážích. Takto zúžit problém zvyšuje pravděpodobnost úspěchu a efektivnost využívaní dostupných zdrojů.

Pro projekt zaměřený na řešení problému platí několik pravidel, na kterých závisí úspěch nebo neúspěch. Pokud zacílení projektu zúžíme příliš, počet trestných činů, jimiž se zabývá, může působit příliš okrajově na to, abychom obhájili případné související výdaje. Zároveň však projekt závisí na povaze a závažnosti trestných činů. Jestliže došlo jen ke krádeži několika disků z kol, tak nejspíš nepůjde o problém, který by byl důvodem k nějaké rozsáhlejší aktivitě. Pokud ale jde o večerní přepadení malých obchůdků, i kdyby k nim docházelo jen několikrát za rok, jedná se o vážný problém, protože by mohl eskalovat a nakonec vyústit v mnohem závažnější trestnou činnost (například ve vraždu). Takto závažné trestné činy navíc výrazně zvyšují obavy a snižují pocit bezpečí místních obyvatel.

„Protože jsme se tak usilovně zaměřili na zevrubnou kategorizaci trestných činů – jako jsou například vloupání, krádeže a odcizení motorových vozidel – je dodnes téměř nemožné zjistit opravdu společné rysy a okolnosti, které ke každému z těchto typů trestné činnosti vedly. Z toho vyplývá, že konkrétní problémy se musíme snažit řešit velmi trpělivě, postupně, kousek po kousku.“

Zdroj: Poyner, Barry (1986). „A Model for Action.“ In *Situational Crime Prevention*, ed. Gloria Laycock a Kevin Heal. London: Her Majesty's Stationery Office.

Některé závažné trestné činy, například řádění šílených střelců na školách, jsou tak ojedinělé, že na ně metodu „řešení problémů“ nelze odpovídajícím způsobem použít. Aby bylo možné identifikovat skutečné příčiny kriminality, je metodologie POP závislá na určitém počtu opakovaných případů. Jinak se policie musí spokojit s tím, že bude mít vypracované kvalitní postupy reakce na podobné ojedinělé případy, a s tím, že na místě provede rutinní bezpečnostní opatření.

Řešení některých specifických trestných činů jsou někdy naopak natolik slibná, že mohou sama o sobě významně pomoci při definování cíle opatření. Vraťme se k případu opakovaných přepadení večerek a nonstop obchodů. Průzkumy ukázaly, že pokud v prodejně jsou při noční směně alespoň dva zaměstnanci, výrazně to snižuje pravděpodobnost přepadení. Zjistěte si proto, ke kolika přepadením večerek a obchodů s nočním provozem ve vašem území došlo, a pokud jejich počet není zanedbatelný, přesvědčte své nadřízené, aby podpořili opatření zaměřené na přepadení obchodů v pozdních večerních či nočních hodinách, protože jednoduše víte, že tento problém lze účinně vyřešit.

Často se stává, že ve fázi analýzy získáte o konkrétním problému mnoho informací a dojde vám, že mezi ním a jiným problémem existuje řada společných rysů, a proto se rozhodnete řešit oba najednou. Věnujete se například napadení několika řidičů taxislužby a zjistíte, že větší část z těchto útoků má spojitost s pokusy o vloupání, k nimž dochází ve vašem území. Může pak být úspornější i účinnější zaměřit váš projekt jak na napadení, tak na vloupání. Možná se vám díky tomu podaří navrhnout celý soubor opatření, který pomůže zabít dvě mouchy jednou ranou.

Jak najít charakteristické rysy vloupání do obytných prostor

Barry Poyner a Barry Webb tvrdí, že prevence vloupání do obytných prostor za účelem odcizení elektroniky by měla mít zcela jinou podobu než u vloupání zaměřených na získání hotovosti či šperků. Jejich studie ukázala, že ve městě, které zkoumali, je mezi oběma typy vloupání řada rozdílů. Vloupání k získání hotovosti nebo šperků se obvykle týkala starších domů poblíž centra města a pachatelé na místo činu dorazili pěšky. V případě krádeží elektroniky – televizí, videorekordérů a podobně – šlo většinou o novější zástavbu dále od centra, kam pachatelé přijeli autem (které bylo potřeba i k převozu odcizených věcí). Auto zaparkovali pachatelé poblíž domu, ale dost daleko, aby nepoutalo pozornost. Preventivní opatření doporučená Poynerem a Webbem proti krádežím elektroniky na předměstích jsou víceméně založená na hledání způsobů, jak zlepšit přirozený dozor na parkovištích a podél vozovek. V návrzích, jak zabránit vloupání v centru měst, se naopak zaměřují na zabezpečení domů a dohled nad příjezdovými cestami do centra, popřípadě nad jednotlivými domy.

Zdroj: Poyner, Barry a Barry Webb (1991). *Crime Free Housing*. Oxford: Butterworth-Architecture.

Různé problémy, stejná řešení

Problémy specifické pro chátrající části obcí nebo obytné komplexy by se vždy měly analyzovat odděleně, ale z důvodu finančních úspor se může vyplatit spojit následně řešení několika problémů dohromady. V níže uvedeném smyšleném příkladu sice vrátný a kamerový systém (CCTV) představují nejnákladnější řešení, to se ale zdá současně být i neúčinnější odpovědí na každý z uvedených problémů. Pokud finanční prostředky umožňují využít jenom některé opatření, vyplatí se právě toto řešení, neboť má uspokojivý dopad ve všech třech případech.

MOŽNÁ ŘEŠENÍ (od nejlevnějšího po nejdražší)	VANDALISMUS VE VÝTAZÍCH	KRÁDEŽE A VYKRÁDÁNÍ AUTOMOBILŮ	VLOUPÁNÍ DO BYTŮ
Zpřehlednění okolí pomocí úpravy zeleně (§)		••	••
Kamerový systém (§)	•••	•	•
Poplachová zařízení ve výtazích (§§)	••••		
Elektronicky kontrolovaný přístup na parkoviště (§§)		••••	••••
Instalace vchodového telefonu (§§§)	••		
Najmutí bezpečnostní agentury (§§§§)			
Instalace bezpečnostních prvků na oknech a vstupních dveřích do bytů (§§§§)	•	••	••
Vrátný a sledování objektu kamerovým systémem (§§§§§)	••••	••••	••••

§ Předpokládané náklady • Předpokládaná účinnost

7. Nechte se svést modelem SARA – ale ne z cesty!

U metod zaměřených na řešení problémů se od policie očekává, že: (1) bude důkladně specifikovat problémy, které chce řešit (definice problému viz Krok 14), (2) bude je důkladně analyzovat, aby porozuměla jejich příčinám, (3) bude hledat veškeré dostupné možnosti odstranění těchto příčin a bude prosazovat dlouhodobá řešení a (4) dokáže vyhodnotit úspěšnost svých aktivit.

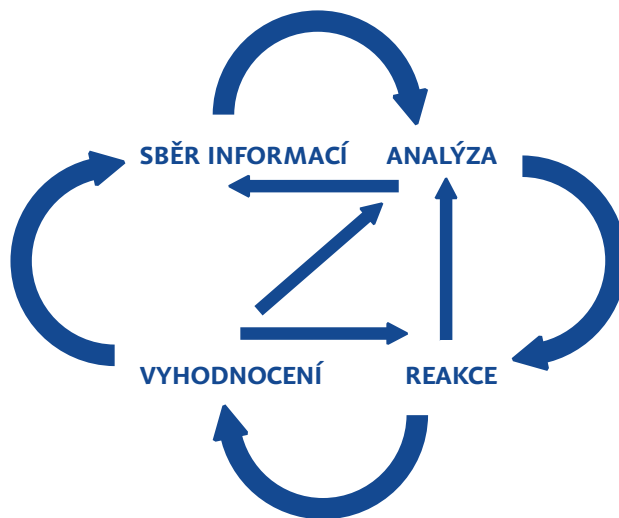
Jedná se o osvědčenou metodu – tzv. *akční výzkum* – kdy analytici spolupracují s praktiky a pomáhají zdokonalovat opatření tak dlouho, dokud není dosaženo uspokojivých výsledků (oproti obvyklému postupu, kdy analytici pracují nezávisle na odbornících z terénu, shromažďují informace ze zázemí a provádějí nezávislá vyhodnocení). Při akčním výzkumu je výzkumník nedílným členem řešitelského týmu. Taková je tedy role analytika kriminality – výstupy analýz musí podporovat všechny fáze projektu řešení problémů.

Brzy zjistíte, že model SARA vám i vašemu týmu pomůže zůstat v obraze. Zkratku SARA zavedli John Eck s Billem Spellmanem a označuje čtyři fáze řešení problémů: Sběr informací, Analýzu, Reakci a Vyhodnocení (*Scanning, Analysis, Response, Assessment*). Jde o proces velmi podobný jiným analytickým metodám, mimo jiné i standardní analýze kriminality, sestávající ze shromažďování dat, jejich třídění, analýzy, distribuce a následné zpětné vazby. Rozdělení projektu na jednotlivé fáze modelu SARA zajistí, že jednotlivé kroky budou probíhat v patřičném sledu – například že určitý problém nebude řešen dříve, než se zanalyzuje. Jedná se o užitečnou brzdu přirozeného sklonu přistoupit okamžitě k akci, vzdát se definování problému i analýzy jeho skutečné povahy a hlouběji neuvažovat o tom, jaké dopady budou mít na určitý problém narychlo provedené kroky.

Opatření zaměřená na „řešení problémů“ jsou často velmi složitá. Při podobných projektech se od týmu očekává, že se bude konkrétnímu případu věnovat vytrvale až do úspěšného konce, bude postupně zdokonalovat použité opatření a zároveň přicházet s dalšími možnostmi řešení na základě poučení z předchozích zkušeností. Tento proces ale nemusí nutně končit v okamžiku, kdy bylo provedeno vyhodnocení. Jestliže problém přetrvává nebo se změnila jeho forma, tak celý tým může začít znovu od začátku (takový „návrat na začátek“ v schématu na této straně vyjadřuje vnější šipka mezi vyhodnocením a sběrem informací). Všechny čtyři fáze řešení problému nenásledují striktně jedna druhou v neměnném sledu. Projekty se ve skutečnosti jen zřídka odvíjejí lineárně od počátečních fází skenování a analýzy k fázím reakce a vyhodnocení. Kroky naopak často přicházejí ve smyčkách a jednotlivé fáze se různě střídají tak, aby prováděná analýza vedla ke změně zacílení projektu, pokud se to ukáže jako užitečné, a aby otázky ohledně možných reakcí na opatření vedly k dalším, důkladnějším analýzám. Čím déle projekt trvá a čím je složitější, tím je pravděpodobnější, že bude nutný i větší počet takových smyček. Tento dynamický proces znázorňují menší šipky ve středu schématu. Například bude třeba

přeskočit od skenování k zavedení krátkodobého pohotovostního opatření s cílem určitý problém stabilizovat a při tom se bude provádět další analýza. Pro analýzu může být užitečné vyhodnocení krátkodobých opatření, která mohou zase přispět k formulování nového postupu a jeho následnému vyhodnocení. To může zpětně vést k další potřebě detailnějšího popisu problému, protože nové informace si vynutily zrevidování jeho definice nebo díky nim byly odhaleny problémy nové.

Proces řešení problémů pomocí modelu SARA

Jeden z autorů této publikace (Ronald V. Clarke) nedávno pracoval s Hermanem Goldsteinem na projektu, jehož cílem bylo snížit počet krádeží elektrospotřebičů a dalšího vybavení v rozestavěných domech v Charlotte v Severní Karolině. Výstavba probíhala v poměrně izolovaných příměstských oblastech a bylo by nesmírně nákladné tam efektivně hlídkovat. Ohrožená místa bylo těžké zabezpečit, protože stavební firmy si přály, aby se potenciální kupci mohli na budoucí domy přijít podívat i večer nebo o víkendu. Vzhledem k tomu, že bylo dopadeno minimum pachatelů, nebylo ani dost informací o tom, jak s kradeným zbožím nakládali. Zvažovali jsme řadu možných řešení včetně skladování ohroženého zboží v zabezpečených kontejnerech na stavbě či využití přenosných poplachových zařízení a pořízení kamerových systémů. Nakonec jsme se poučili od malých stavebních firem, které tento problém řeší tak, že instalaci vybavení oddalují až do chvíle, kdy si dům najde majitele.

Zainteresané stavební firmy zpočátku většinou ostře nesouhlasily. Prodejci byli přesvědčeni, že instalováním zařízení zvyšují šanci na prodej domu a že absence spotřebičů odůvodněná obavami z krádeže by mohla potenciální kupce odradit nebo v nich vzbudit pochybnosti o bezpečnosti čtvrti. Stavbyvedoucí tvrdili, že dodávky vybavení do domů a jeho instalace až ve chvíli, kdy se

do nich noví majitelé nastěhují, budou složitější než jejich hromadné provedení. Někteří se mylně domnívali, že dokud nebude vybavení na místě, úředníci domy nezkolaudují. Jiní mylně tvrdili, že přítomnost vybavení je nutná pro přiznání hypotéky. A byl tu i další argument – individuální instalace stavební firmě znemožní, aby jí pozvaní kolaudátoři na místě vydávali svá potvrzení pro všechny stavby.

Protože však toto řešení mělo tolik výhod, vrátili jsme se k analytické fázi a hledali na námítky stavebních firem jasné odpovědi. Byl to nakonec velmi užitečný počín, pro-

tože řadu firem jsme přesvědčili, aby dané řešení v zájmu snížení počtu krádeží skutečně přijali.

Z toho vyplývá, že policejní práce zaměřená na řešení problémů je proces, při němž postupné získávání dat a informací určitý projekt dále formuje a vede k dalším otázkám, jejich novému definování a dokonce i k postupným změnám v zaměření projektu. Jakmile se vám podaří přijít se slibnou reakcí, je třeba do hloubky analyzovat její náklady a výhody. Opačný přístup – okamžité zkoumání všech možností reakce, které zpočátku přicházejí v úvahu – s sebou nese riziko, že projekt ztratí na obrátkách i na podpoře všech zúčastněných.

8. Používejte trojúhelník analýzy kriminality

Většina tradičních kriminologických teorií se zaměřuje na to, co z lidí „dělá zločince“. Příčiny nacházejí v časové nebo jinak vzdálených faktorech, například ve výchově, genetické výbavě a různých psychologických nebo společenských procesech. Tyto vědecké teorie je jen velmi obtížné testovat; jejich prokazatelnost je různá a jejich nejednoznačné závěry se často policejní praxe vůbec netýkají. To však neplatí pro environmentální kriminologii – ukážeme si, že její závěry jsou v každodenní policejní práci velmi užitečné. Zabývají se totiž bezprostředními situačními příčinami všech souvislostí trestné činnosti, včetně pokusů, lákadel a příležitostí anebo neadekvátní ochrany jejich cílů. Jestliže se seznámíte se základními teoretickými pojmy environmentální kriminologie, stanete se v týmu určeném k řešení problémů ještě významnějším členem.

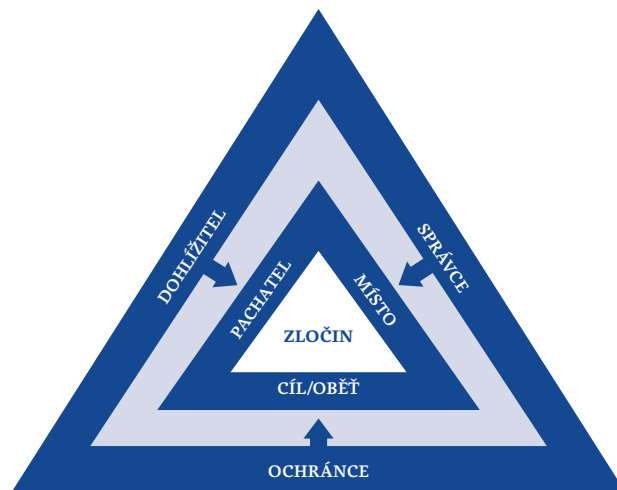
Trojúhelník analýzy kriminality (viz obrázek vpravo) vychází z jedné z hlavních teorií environmentální kriminologie – teorie rutinních činností. Podle této teorie, se kterou přišli Lawrence Cohen a Marcus Felson, dochází k tzv. *predátorskému činu* v okamžiku, kdy se *pravděpodobný pachatel* a *vhodný cíl* ocitnou ve stejné době na stejném místě za absence účinného potenciálního ochránce. Trojúhelník chápe přítomnost latentního pachatele jako danou, protože přirozená lidská chtivost a sobectví jsou ve většině případů dostatečným vysvětlením motivu. Nerozlišuje mezi lidskou obětí a neživým cílem, protože pachatel se může zaměřit na jedno i na druhé. *Účinným ochráncem* pak může být jak lidský činitel, tak jakékoliv bezpečnostní zařízení. Výstupem této teorie je trojúhelník analýzy kriminality, jehož tři strany představují pachatele, místo a cíl/obět.

Vnitřní trojúhelník vám pomůže, abyste neopomněli žádnou ze tří hlavních složek jakéhokoli problému, na který se chcete zaměřit. Policisté jsou při řešení libovolného problému zvyklí zaměřit se pouze na možné pachatele – většinou se téměř výlučně soustředí na to, jak je identifikovat a zadržet. Ale při práci zaměřené na řešení problémů musíte zkoumat mnohem širší škálu faktorů – a k tomu potřebujete i informace o obětech trestných činů a o všech místech, která při jejich spáchání hrála roli.

V nedávné době byl k původnímu trojúhelníku přidán ještě vnější *trojúhelník kontrolních prvků* určených pro každý ze tří původních aspektů trestného činu:

- ▶ **Oběť/cíl.** Kontrolním prvkem je *účinný ochránce* z původní teorie rutinní aktivity – lidé většinou chrání sami sebe, svůj majetek či majetek členů rodiny, přátel a spolupracovníků. K účinným ochráncům patří i policie nebo soukromá ostraha.
- ▶ **Pachatel.** Kontrolním prvkem je *dohlížitel*, tedy někdo, kdo pachatele dobře zná a dokáže jeho konání do jisté míry ovládat. Mohou to být například rodiče, sourozenci, učitelé, přátelé nebo manželka či manžel. Tyto „tradiční“ dohlázele v současnosti doplňují například probační úředníci nebo různé neziskové organizace, pomáhající lidem v nouzi.

- ▶ **Místo.** Kontrolním prvkem je *správce* místa, majitel či jiná osoba, která má určitou odpovědnost za kontrolu chování na specifickém místě – například řidič autobusu nebo učitel ve škole, majitel baru, domácí nebo vrátný v nájemních komplexech, ale i letušky a stevardi na leteckých linkách.

Trojúhelník analýzy kriminality je základem pro další užitečný analytický nástroj – klasifikaci tří hlavních druhů problémů, s nimiž se policie setkává, a teorii o tom, jak tyto problémy vznikají. John Eck a William Spelman navrhli tyto problémy klasifikovat pod označením „vlk“, „kachna“ a „doupě“.

Typ VLK

Opakované problémy s přepadáním se obvykle týkají pachatelů, kteří si vybírají různé cíle na různých místech. Obrazně řečeno jde o problémy s „vyhladovělými vlky“. Jednoduchým příkladem tohoto problému je ozbrojený lupič, který přepadne několik bank za sebou. K tomuto problému dochází, když jsou pachatelé schopni vytipovat přechodně zranitelné cíle a místa. Ti, kdo mají dohlížet na tyto cíle a místa, mohou jednat tak, aby do budoucna předešli dalším útokům – pachatelé se však přesunou k dalším nedostatečně chráněným cílům a místům. Problémy tohoto typu umožňují nedostatečná kontrola ze strany dohlázele.

Typ KACHNA

Opakovaná viktimizace se týká obětí, které jsou opakovaně napadány různými pachateli na různých místech. Obrazně řečeno jde o problémy se „sedícími kachnami“. Typickým příkladem takového problému jsou řidiči taxislužby. K problému dochází, když se oběti na různých místech neustále navzájem setkávají s potenciálními pachateli, ale nezvyšují bezpečnostní opatření ke své ochraně a jejich ochránci buď neexistují, nebo pracují neefektivně.

Typ DOUPĚ

Tento typ problému je dán soustředěním různých pachatelů a různých cílů na jednom stejném místě. Obrazně řečeno jde o problém s „doupětem neřestí“. Příkladem takového problému je podnik, kde se ve velkém konzumuje alkohol a často zde dochází ke rvačkám, ale pokaždé mezi jinými lidmi. K tomuto typu problému obvykle dochází, když se nové potenciální cíle a pachatelé setkají na místě se špatným či nefungujícím správcem.

Všimněte si, že jednoznačné problémy typu „vlk“, „kachna“ i „doupě“ jsou vzácné. Většina problémů je jejich kombinací. Otázkou je, který typ v daném problému převládá – „vlk“, „kachna“, nebo „doupě“?

V průběhu každého trestného činu jsou přítomné všechny vnitřní prvky trojúhelníku a všechny vnější prvky jsou slabé anebo chybí. Jestliže jsou například neustále

přítomni potenciální pachatelé, ale k trestným činům dochází pouze za nepřítomnosti účinných ochránců, může být užitečným řešením změna v rozmístění ochránců. Zkuste si položit otázku: „Jak trojúhelník analýzy kriminality vypadal před spácháním jednotlivých trestných činů, během nich a po nich?“

Jestliže pochopíte vazbu mezi jednotlivými problémy a příležitostmi, které jejich vznik umožňují, pomůže vám to najít i patřičné řešení: zabránit pachatelům v opakování trestného činu účinnějším využíváním dohlížitelů, pomáhat obětem snižovat pravděpodobnost, že se stanou cílem trestné činnosti anebo změnit prostředí místa, kde k problémům dochází, ať už jde o školy, bary či parkoviště. Díky trojúhelníku analýzy kriminality totiž už od začátku budete vědět, že musíte získat co nejvíce informací o všech šesti v něm znázorněných prvcích – právě ty totiž budete potřebovat k nalezení praktické odpovědi na řešený problém.

Zkoumání trestné činnosti

Tradiční kriminologie se především snaží zdokonalit pochopení psychologických a společenských vlivů, jejichž prostřednictvím se z lidí stávají pachatelé, ve snaze najít způsob, jak tyto příčiny změnit. V soudobém pojetí se ke slovu dostává naprosto jiný přístup. Nezaměřuje se na důvody, proč se člověk zločincem rodí nebo se jím stává, ale na samotný akt spáchání trestného činu. Hledá způsoby, jak minimalizovat příležitosti a pokušení k překročení zákona a jak zvyšovat riziko dopadení pachatele. Při tom zároveň hledá podpůrné prostředky u řady dalších oborů včetně psychologie, geografie, lékařství, urbanismu a architektury. Primárním cílem tohoto pojetí je pomáhat snižovat kriminalitu na našich ulicích, v domácnostech a obchodech.

Zdroj: Jill Dando Institute for Crime Science (2004). Dostupné na www.jdi.ucl.ac.uk.

9. Nezapomeňte, že příležitost dělá zloděje

Pro ty, kteří se zabývají environmentální kriminologií, je rčení „příležitost dělá zloděje“ něčím víc než jen oblíbeným pořekadlem – považují je za základní stavební kámen svých tezí. Jsou přesvědčeni, že čím více příležitostí se naskytne, k tím více přestoupením zákona dojde. Abyste se ujistili, zda se s tímto názorem můžete ztotožnit, popřemýšlejte o následující situaci, již popsali Gloria Laycock a Nick Tilley z *Jill Dando Institute of Crime Science*:

Představme si, že se vzdáme veškerých situačních bezpečnostních opatření: žádné zámkové, žádné celní kontroly, na parkovištích otevřené schránky s hotovostí na dobrovolný parkovací poplatek, žádné výstupní kontroly v knihovnách ani rentgenování zavazadel na letištích, žádní kontrolóři jízdenek ve vlacích, žádné semaforey a tak dále. Bude výsledná kriminalita a narušování veřejného pořádku na stejné úrovni jako nyní?

Jestliže odpovíte, že míra kriminality a narušování veřejného pořádku se samozřejmě zvýší, pak si i vy myslíte, že příležitost dělá zloděje. Překvapivě by však většina kriminologů s tímto tvrzením nesouhlasila. Jsou totiž přesvědčeni, že příležitost je určující jen v tom, kdy a kde k trestnému činu dojde, a ne v tom, zda k němu dojde vůbec. Podle jejich názoru pravděpodobnost spáchání trestného činu závisí výlučně na potenciálních sklonech určitého člověka a jejich celkový souhrn určuje míru kriminality ve společnosti.

Skutečnost je taková, že o míře kriminality rozhodují příležitosti, jež s sebou nese materiální a sociální uspořádání společnosti, stejnou měrou jako postoje a dispozice jejích členů. Lze to jen těžko dokázat bez experimentů; bylo by však neetické vytvářet příležitosti pro vloupání nebo loupežné přepadení a čekat, co se stane. K několika experimentům nicméně došlo, a to v oblasti méně závažných prohřešků. Ve 20. letech minulého století například dostaly děti příležitost podvádět při písemných zkouškách, lhát o svých podvodech a krást mince z automatů. Další pokusy spočívaly v tom, že po ulicích byly rozházeny dopisy s nalepenými známkami a nadepsanými adresami, přičemž některé z nich obsahovaly bankovky, a zkoumal se, kolik dopisů někdo odnese na poštu. Při dalším experimentu bylo zkoumaným subjektům řečeno, aby „potrestaly“ druhé za to, že se neřídí instrukcemi testu, silnými elektrošoky, produkovanými testovacím zařízením (žádné šoky se ve skutečnosti neprováděly, figurant jejich účinek pouze hrál).

Výsledky těchto pokusů potvrzují příčinnou roli příležitosti. Většina subjektů – dokonce i lidé, kteří obecně pokusem odolávají – se v některých případech chopila příležitosti a zachovala se nepoctivě nebo agresivně. Šlo o příležitosti, s nimiž by se nikdy nesetkali, nebýt jejich účasti ve výzkumu. Přesto je problematické generalizovat na základě těchto nevýznamných prohřešků a odvozovat z nich zákonitosti pro vloupání nebo krádeže automobilů. Musíme se proto obrátit k dalším zdrojům důkazů o tom, nakolik důležitou roli hraje příležitost při porušování zákona.

Sebevraždy a příležitost. Sebevraždy nejsou trestný čin, ale stejně jako v případě trestných činů je obecně považována za akt, ke kterému musíte mít silnou motivaci. Zkušenosti z Velké Británie nicméně dokazují, že příležitost k sebevraždě hraje velmi důležitou roli. V 50. letech minulého století se přibližně polovina sebevražd rozhodla k dobrovolnému odchodu ze života otrávením plynem používaným v domácnosti. Ten tehdy obsahoval smrtelnou dávku oxidu uhelnatého (CO). Říkalo se tomu „dát hlavu do trouby“. V 60. letech při výrobě plynu nahradila uhlí ropa. Nový plyn měl menší podíl oxidu uhelnatého a počet sebevražd otrávením plynem začal klesat. V roce 1968 měl plyn na sebevraždách jen dvacetiprocentní podíl. A právě v 60. letech nastala další změna: průmyslově vyráběný plyn nahradil plyn přírodní, čerpaný ze Severního moře. Ten žádný oxid uhelnatý neobsahuje a je takřka nemožné se jím otrávit. V polovině 70. let už byl plyn ve Velké Británii prostředkem pouhého jednoho procenta sebevražd.

Nejprekvapivější však je, že tento druh sebevraždy nenahradila jiná metoda. Z uvedených tabulek je zřejmé, že v období mezi lety 1958 a 1976 počet sebevražd klesl o téměř 30 procent, a to z 5298 případů na 3816. (Stalo se tak navzdory propadu národní ekonomiky, naopak se očekávalo, že počet sebevražd vzroste, protože v ostatních evropských zemích k tomu skutečně došlo.) Lidé se nepřiklonili k jiným způsobům, protože všechny měly své nevýhody. Předávkování léky je mnohem méně spolehlivé než otrava oxidem uhelnatým. Oběsit se vyžaduje jistou míru zručnosti a mnohem větší odvalu. Ne každý má přístup ke střelným zbraním, navíc pokus o sebevraždu zastřelením může v důsledku vést k trvalému postižení místo smrti. Plyn byl naopak běžně dostupný ve většině domácností. Byl smrtelně jedovatý a potenciální sebevrah se nemusel obávat krve ani bolesti. Proto nepřekvapí, že šlo tak dlouho o nejoblíbenější způsob, jak skoncovat se životem, a že jakmile k němu zmizela příležitost, počet sebevražd se snížil.

Sebevraždy v Anglii a Walesu v letech 1958–1977

Rok	Sebevražd celkem	Domácí sebevraždy plynem	Procento z celkového počtu
1958	5298	2637	49,8
1960	5112	2499	48,9
1962	5588	2469	44,2
1964	5566	2088	37,5
1966	4994	1593	31,9
1968	4584	988	21,6
1970	3940	511	13,0
1972	3770	197	5,2
1974	3899	50	1,3
1976	3816	14	0,4

Zdroj: *Mortality Statistics, England and Wales: Causes*. London: Her Majesty's Stationery Office, Annual

Vraždy a příležitost. Příležitost hraje důležitou roli i v případech vražd. Vyplývá to ze srovnání jejich výskytu ve Spojených státech a Velké Británii, provedeného před několika lety. V období mezi lety 1980 a 1984, jímž se studie zabývala, byl celkový počet vražd ve Spojených státech 8,5krát vyšší než v Anglii a Walesu. Počet vražd spáchaných střelnými zbraněmi byl 63krát (v roce 1980), respektive 75krát (v roce 1984) vyšší. Ve stejném období v Anglii a Walesu (s přibližně 50 miliony obyvatel) došlo pouze k 57 vraždám střelnou zbraní. Ve Spojených státech s počtem obyvatel přibližně 230 milionů lidí (tedy téměř pětinasobným) bylo střelnou zbraní zavražděno celkem 46 553 lidí.

Tato zjištění nebyla brána vážně, protože celková míra kriminality ve Spojených státech byla ve sledovaném období obecně vyšší než v Anglii a Walesu. Během uplynulých 15 let se však celková míra zločinnosti mezi oběma zeměmi vyrovnala a dnes se relativní počty trestných činů zásadně neliší – ovšem s nápadným rozdílem v počtu vražd. Ve Spojených státech je počet vražd stále

mnohem vyšší, protože zbraně – zejména krátké palné zbraně – vlastní mnohem více Američanů než obyvatel Velké Británie. Ve Velké Británii dokonce ani policie běžně nenosí zbraň! Při konfliktech ve Spojených státech je tedy mnohem vyšší pravděpodobnost, že dojde ke střelbě. Podobná, přestože ne tak nápadná zjištění vyplynula ze srovnání počtu vražd ve Spojených státech a v Kanadě (viz rámeček). Tato srovnání ukazují, že dostupnost střelné zbraně (proměnlivá příležitost) hraje v případech vražd významnou kauzální roli.

Přijetí těchto argumentů a souhlas s tím, že příležitost bývá příčinou trestného činu, však neznamena popření významu dalších příčin (například dědičných sklonů, vyrůstání v rozvrácené rodině nebo nedostatečné výchovy ke kázní). Typ osobnosti, míru rozvodovosti či špatnou rodičovskou výchovu ale změníte jen stěží. Co však změnit můžete, jsou kriminogenní situace, v nichž se tyto lidé ocitají. Pochopíte-li, že příležitost dělá zloděje, pomůže vám to zaměřit pozornost na praktické preventivní nástroje a tím dokázat vámi navrhovaná opatření obhájit před kritiky.

Zbraně a vraždy ve Spojených státech a v Kanadě

Klasická studie porovnávala počet vražd a napadení v Seattlu (USA) a Vancouveru (Kanada) v letech 1980–1986 s cílem zjistit dopad dostupnosti střelných zbraní na míru kriminality. Přestože Vancouver je Seattlu v mnohém podobný, Vancouver zaujal vůči držení zbraně mnohem restriktivnější postoj. Studie prokázala, že vyšší dostupnost zbraní zvyšuje i počet vražd. Klíčová zjištění byla následující:

Počet fyzických napadení se v obou městech lišil jen mírně.

Riziko vraždy bylo výrazně vyšší v Seattlu než ve Vancouveru, především s ohledem na pětinasobně vyšší riziko vraždy střelnou zbraní v Seattlu.

Počty vražd spáchaných v obou městech jinak než střelnou zbraní se lišily jen mírně.

Zdroj: Sloan, John a kol. (1988). „Handgun Regulations, Crime, Assaults, and Homicide.“ *The New England Journal of Medicine*, 319: 1256–1262.

10. Snažte se vcítit do kůže pachatele

Kdykoli analyzujete nějaký problém nebo zvažujete jeho řešení, snažte se trestný čin vidět očima pachatele. Zkuste pochopit, proč daný čin spáchal – ne to, jaké odtažitě psychologické příčiny ho k němu vedly, ale jaký prospěch z něj chtěl mít. Radikální kritici kriminologie už před 30 lety upozorňovali, že ty, kdo chtějí vyloupit banku, k jejím dveřím nepřivedou jejich geny: takoví lidé přepadají banky, protože chtějí jednoduše zbohatnout.

U řady případů krádeže a přepadení je žádoucí prospěch evidentní, ale už nemusí být tak zřejmý u násilností páchaných gangy nebo u zdánlivě „nesmyslného“ vandalismu a graffiti. Graffiti může ve skutečnosti vyznačovat teritorium gangu mladistvých nebo informovat, kde koupit drogy, anebo může být jednoduše způsobem, jak se zviditelnit. Povědomí o tom, který z těchto důvodů je dominantní, pomáhá definovat účel vámi zvoleného opatření a zjistit, jaké faktory k němu přispívají. Zároveň to může vašemu týmu pomoci identifikovat řešení. Vedení newyorského metra se podařilo vymýtiti graffiti, až když si uvědomilo skutečnou motivaci „taggerů“, kteří chtěli ukázat svou „práci“ co největšímu počtu cestujících (viz Krok 4).

Zjistit, jak se pachatelé dopouštějí trestných činů, je stejně důležité jako vědět, proč je páchají. Při uvažování o těchto otázkách vám bude užitečná *teorie racionální volby*. Název je poněkud zavádějící, protože tato teorie nepředpokládá, že pachatelé svůj čin důkladně plánují; pouze předpokládá, že z něj chtějí mít prospěch, což je dostatečně racionální. Dokonce ani nepočítá s tím, že pachatelé ve své snaze uspějí. Jen zřídka si totiž opatří veškeré potřebné informace, plánování akce nevěnují dostatek času, riskují a dělají chyby. Totéž děláme při každodenním rozhodování všichni a teoretici tomu říkají omezená či ohraničená racionalita.

Pachatelé se musí často rychle rozhodnout, jak svého cíle dosáhnout a jak se na útěku nenechat dopadnout. Výsledky či rozhovory s nimi vám pomohou pochopit, jak k těmto rozhodnutím dospívají. Paradoxně nebývá zpravidla těžké přimět pachatele mluvit, zejména jestliže se zaměříte na obecnou povahu problému, který se snažíte vyřešit, a vyhnete se specifickým otázkám ohledně trestného činu nebo činů, které spáchali. Pachatelé se nevymykají pravidlu, že lidé o sobě a o své práci rádi mluví. Na druhou stranu si vždy zachovejte určitou míru skepse, protože lidé, kteří běžně překračují zákon, mohou také běžně přehánět a lhát.

O své zkušenosti s výslechem ostříleného zločince ve vězení hovoří Martin Gill z anglické Leicester University. Když se zabýval tím, co vedlo k jeho zatčení, zeptal se ho: „Napadlo vás, že vás chytí?“ Vězeň se opřel v židli a dlouze se na něj zadíval, než odpověděl: „Nikdy bych nečekal, že od někoho z univerzity uslyším tak pitomou otázku. Myslíte si, že bych to dělal, kdybych si myslel, že mě chytí?“

Pokud nemáte možnost pachatele vyslechnout, zkuste si představit průběh jeho činu (viz Krok 35). Co musel v každé fázi udělat? Jak si vybral cíl? Jak se mu podařilo přemoci nebo přelstít oběť? Jak unikl před policií? Jak naložil s lupem? I když nemáte odpověď na všechny tyto otázky ohledně provedení, vaše snaha proniknout do pachatelovy mysli vám může pomoci uvažovat o vašich dalších krocích. Tím rozhodně neříkáme, že byste se měli pokoušet o psychoanalýzu – nesnažte se pátrat v nevědomí pachatele. Naopak se pokuste pochopit, o jaký hmatatelný prospěch usiluje a jak svůj čin provedl, aby vynaložil co nejmenší námahu a setkal se s co nejmenším rizikem. Právě to má na mysli Paul Ekblom z Výzkumné sekce britského ministerstva vnitra, když řešitelům problémů radí „myslet jako zloděj“.

Paul Ekblom se při výsleších zlodějů z londýnského metra dozvěděl, že stávají poblíž nápisů varujících před kapsáři. Když si cestující takového nápisu všimnou, ujistí se, zda je jejich peněženka na místě – sáhnou si na kapsu, kde ji nosí, a kapsářům tím dost usnadní práci.

Výslech vlastní skupiny pachatelů může nahradit také pečlivý průzkum literatury, ve které lze najít zprávy o výsleších provedených s podobnou skupinou pachatelů. Akademici, zabývající se environmentální kriminologií, výrazně rozšířili naše vědomosti o zločineckých metodách vyslýcháním zlodějů aut, pachatelů loupežných přepadení či zlodějů v obchodech nebo bytech. I když se nejedná o skupinu pachatelů shodnou ve všech rysech s tou vaší, pozorné prostudování těchto prací vám může naznačit, na jaké hypotézy se zaměřit ve vztahu k vašemu vlastnímu problému.

Citace z výpovědí pachatelů ozbrojených přepadení

Motivy

„Sedíte tam sám, kapsu prázdnou, je čas zaplatit nájem, nemluvě o elektrice a plynu, pak furt chodí upomínky a jeden si řekne: Mít tak nějak prachy! Musím někde splášit prachy. Potřebujete tohleto a tamhleto. Začíná vám z toho hrabat, protože jste totálně na dně, a kam se člověk podívá, tam někomu něco dluží. Po posledním přepadení jsem trochu peněz dal domácímu a něco poslal elektrárnám a plynárnám. Zůstalo mi pár stovek. Koupil jsem pivo a cigára a něco dal za crack, ať si aspoň na chvíli dám do nosu.“ (s. 43–44)

Výhody loupeže

Přepadení jsou nejrychlejší prachy. Je to jednoduchý... Věci z vloupačky se musí nejdřív prodat, aby sis na něco přišel. Drogy, to je jednání s moc lidma, hromada lidí. Tomu prodáš zboží za padesát, tomu za sto, tomu zase za padesát, chvíli to trvá. Ale jak zjistíš, kde jsou hotový prachy, prostě si pro ně dojdeš a jedním vrzem bereš všechno.“ (s. 51–52)

Výběr oběti

„Hele, mně je jasný, kam jít [kde hledat vhodný cíl přepadení]. Většinou chodím na místa, kde bejvají dealeri. Ale udělal jsem i pár chlápků, co zrovna odcházeli od bankomatu.“ (s. 78)

„Já jdu jen po dealerech... protože nebudou volat policii. Co by jí tak asi vykládali – že jsem je obral o fet? Tohle jsou pro mě nejsnadnější terče. Já nehodlám ubližovat nevinnejm, fakt v zásadě dělám jen dealery.“ (s. 64)

Násilí

„No, jestli [oběť] stojí, nemůže se rozhoupat a neví co, jeden se malinko rozvášní... Můžu vzít boučačku a vzít ho po hlavě – ‚dělej s těma prachama a přestaň dělat kraviny nebo máš vážně problém!‘ Jak vidí, že to myslíš vážně... prostě ty prachy vytáhnou.“ (s. 109)

Zdroj: Wright, Richard a Scott Decker (1997). *Armed Robbers in Action*. Boston: Northeastern University Press.

11. Připravte se na reakci pachatelů

Pachatelé se rozhodují na základě vlastního vnímání příležitostí. Pochopení toho, jak se na různé věci dívají, je pro prevenci kriminality velmi důležité, protože součástí této prevence je ve většině případů změna způsobu, jakým bude potenciální pachatel vnímat příležitost ke spáchání trestného činu. Některé preventivní programy pracují se vjemy pachatelů bezprostředně – policie je například informuje o tom, že je zblízka sleduje. Ale většina preventivních opatření je založena na více souvisejících krocích, které mění vnímání pachatelů. To následně ovlivňuje jejich chování, které zase mění vzorce kriminality. Preventivní opatření v mnoha případech pachatele odradí od další trestné činnosti. Někdy mohou přinést i více, než byl původně očekávaný efekt: (1) snížení míry kriminality nad rámec toho, kam bylo opatření zacíleno – v tomto případě se hovoří o *rozšiřování dopadu* opatření (Kroky 13 a 47), nebo (2) snížení míry kriminality ještě před implementací těchto opatření – zde se hovoří o *předčasném přínosu* (Krok 52). Preventivní opatření nicméně nemusí vždy přinést očekávaný efekt – třeba kvůli tomu, že se pachatelé o intervenci na daném místě vůbec nedozvědí. Mohou pokračovat v trestné činnosti i navzdory zvýšené aktivitě policie, protože nevědí, že vzrostlo riziko jejich dopadení, nebo se preventivním opatřením přizpůsobí negativně – pak se hovoří buď o *přesunutí problému*, či o *adaptaci* na opatření.

- ▶ **K přesunutí problému** dochází tehdy, když pachatelé změní své chování a podaří se jim tak zmařit preventivní opatření. Jedná se o protiklad rozšířeného dopadu opatření, a i když představuje možnou hrozbu, není nijak zásadní. Na základě vyhodnocení řady projektů, zaměřených na situační prevenci, se totiž ukázalo, že u většiny z nich k přesunutí problému dochází jen minimálně anebo vůbec. A i tehdy, když k němu dojde, dokáže přesunutí problému jen málokdy převážit přínos preventivního opatření (Krok 12).
- ▶ **Adaptace** je dlouhodobý proces, kdy pachatelé po určité době najdou v preventivních opatřeních trhliny. Paul Ekblom, Ken Pease a další tento problém často obrazně označují jako „závodů ve zbrojení“ mezi pachateli a těmi, kdo se snaží o prevenci jejich trestné činnosti. Dá se proto očekávat, že se celá řada typů deliktů, jejichž míru se podařilo díky preventivním opatřením snížit, objeví znovu, protože pachatelé si najdou nové cesty, jak je prolomit. O adaptaci se hovoří i tehdy, když změněných příležitostí využijí noví pachatelé.

Dobrým příkladem adaptace je zneužívání platebních karet (viz rámeček na následující straně). K dalším příkladem z novější doby patří zamčená jízdní kola. Zloději bicyklů přišli na to, že velmi rozšířené a bezpečné zámky lze otevřít obyčejnou levnou propisovací tužkou. Ale ne všechna preventivní opatření jsou vůči vynalézavosti zločinců bezbranná. Neal Shover poznamenává, že technologie nás prakticky zbavily kasařství, které dřív bylo poměrně běžnou záležitostí, kdežto dnes se vyskytne jen velmi vzácně.

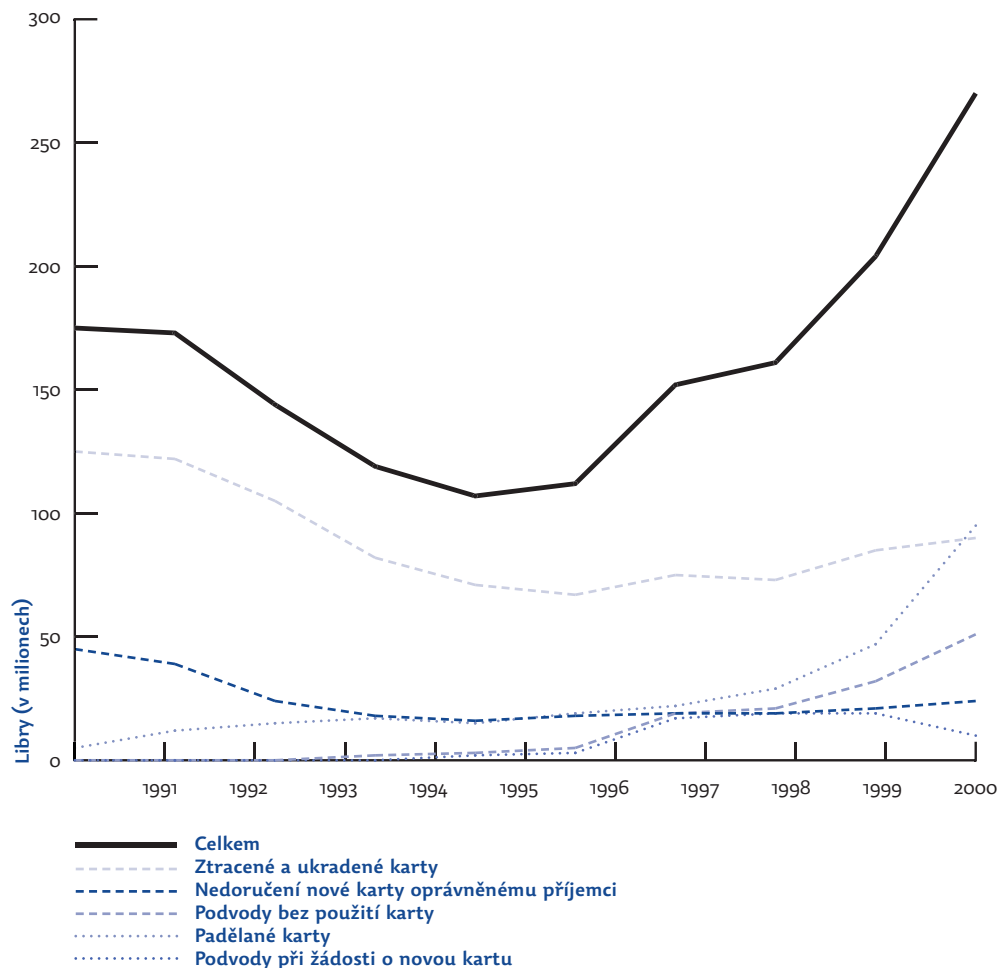
Za určitých okolností mohou preventivní akce vyvolat *odpor*. K tomu dochází v situacích, kdy potenciální pachatelé vnímají preventivní snahy jako neoprávněné a místo toho, aby je prevence odradila, se začnou dopouštět porušení zákona ještě ve větší míře. Policie by třeba měla velmi opatrně nakládat s pokusem předběžně ukazovat svou sílu – například rozvášněný dav to může pobídnout k výtržnostem. Policisté by proto měli vyčkat s nasazením plně protiúderové výstroje, dokud neexistuje jasný důkaz, že s vysokou pravděpodobností dojde k závažným případům narušování veřejného pořádku. Některé studie dokazují, že pravděpodobnost odporu či občanské neposlušnosti se zvyšuje, pokud lidé považují postup policie za nespravedlivý a přehnaný, a naopak jsou mnohem ochotnější jednat v souladu se zákonem, pokud s nimi policie nakládá spravedlivě a slušně – a to i tehdy, když se situace nevyvine podle jejich původních plánů. Obecně lze říci, že občanská neposlušnost není příliš zmapovaný fenomén, ale setkáváme se s ní celkem běžně, a to především tehdy, kdy je hlavním preventivním opatřením ze strany policie striktní vymáhání zákona.

Graf Celkové ztráty při zneužití platebních karet, stav ve Velké Británii na následující straně.

Adaptace pachatelů a zneužití platebních karet

Michael Levi s kolegy popsal případ z poloviny 90. let minulého století, kdy partnerská spolupráce mezi policií, britským ministerstvem vnitra a provozovateli platebních karet vedla k úspěšné akci, cílené na minimalizaci jejich zneužívání. Mezi přijatými opatřeními byly například nové a nižší limity pro nákup v obchodech či bezpečnější způsoby doručování nových karet jejich uživatelům. Čísla dokazují, že toto úsilí v důsledku vedlo k výraznému snížení počtu zneužití platebních karet třetími osobami. V posledních letech se však podvody s kartami začaly znovu množit – a to zejména vlivem vyššího počtu podvodů bez použití karty (především kvůli rozmáhajícímu se nakupování po internetu) a zvýšení množství případů jejich padělání.

Celkové ztráty při zneužití platebních karet, stav ve Velké Británii

12. Nenechte se odradit přesunutím problému

Problémově orientovaná policejní činnost se často snaží redukovat příležitosti umožňující trestnou činnost – třeba podporou osazení oken v bytových komplexech bezpečnostními zámky nebo instalace kamerových systémů na parkovištích kvůli častým krádežím vozidel. Tyto způsoby omezování příležitostí ke kriminalitě se často setkávají s námitkou: místo toho, aby problému zabránily, jej dokážou pouze přesunout. Přesunutí kriminality může mít různou podobu:

- 1 Z jednoho místa na jiné (*prostor*).
- 2 Z jednoho období do jiného (*čas*).
- 3 Odklání se z jednoho cíle na jiný (*cíl*).
- 4 Určitá metoda páčání trestné činnosti je nahrazena jinou (*taktika*).
- 5 Určitý trestný čin je nahrazen jiným (*delikt*).

Ve všech pěti případech tato teorie předpokládá, že pachatelé mají nutkání dopouštět se trestné činnosti bez ohledu na to, jakým překážkám musí čelit. Základem tohoto předpokladu je buď to, že jejich sklony k trestné činnosti se prohlubují a je třeba je uspokojit podobně jako sexuální pud, nebo že „profesionální“ zločinci či lidé závislí na drogách si potřebují zajistit určitou finanční částku, aby si udrželi svůj životní standard. Neexistují důkazy o tom, že se pachatelé trestnou činností snaží ukojit jakýsi hluboký fyziologický hlad. K dispozici je naopak řada důkazů, že lidé činí jasná rozhodnutí, zda kdy a kde svůj čin uskuteční. Přesto teorie přesunutí problému přehlíží významnou roli pokušení a příležitosti ke kriminalitě (Krok 9).

Co se týče „profesionálních“ pachatelů, například bankovních zlodějů, neexistuje důvod se domnívat, že svou činností si musí zajistit stále stejný přísun peněz. Zcela jistě budou banky přepadávat méně často, jestliže to začne být obtížnější nebo riskantnější, a stejně tak to budou dělat častěji, pokud budou přepadení snazší než dříve. Bankovní lupiči se podobně jako všichni ostatní někdy musí přizpůsobit omezeným možnostem a spokojit se s nižším „příjmem“.

To ovšem neznamená, že bychom měli otázku přesunutí kriminality ignorovat. I teorie racionální volby předpokládá, že se k němu pachatelé uchýlí, pokud jeho výnosy budou lákavější než s ním spojená rizika. Například na počátku 90. let newyorská policie na několika místech s vysokým výskytem obchodu s drogami nasadila tzv. taktické drogové týmy. Dealeři reagovali tím, že se z ulice přemístili do vstupních hal domů. Řada dalších studií ale ukázala, že v jiných případech k přesunutí nedošlo vůbec nebo jen ve velmi omezené míře. Například:

- ▶ V jedné čtvrti Kansas City v Missouri docházelo k vysokému počtu zločinů spáchaných se střelnou zbraní. Intenzivním nasazením hlídek vyhledávajících zbraně se podařilo snížit počet ozbrojených trestných činů, aniž došlo k jejich přesunu do sousedních čtvrtí.
- ▶ Ve Švédsku se prostřednictvím nových identifikačních metod podařilo výrazně snížit případy falšování šeků, a to bez prokázání proměny tohoto typu kriminality v řadu dalších podobných trestných činů.
- ▶ Rozsáhlá opatření zaměřená na zlepšení bezpečnosti v australských bankách vedla ke snížení počtu přepadení bank, aniž by současně došlo k nárůstu přepadení obchodů, benzínových pump, motelů či lidí na ulicích.
- ▶ I když se díky POP podařilo snížit počet vloupání do zloději „oblíbeného“ bytového komplexu ve městě Newport News ve Virginii, tento typ trestné činnosti se nepřesunul k domům v okolí.
- ▶ Když policie uzavřela kvůli prostituci ulice v londýnské čtvrti Finsbury Park a na místě posílila hlídky, jen málo prostitutek se přesunulo do jiných míst v okolí. Podle studií, které analyzovaly toto opatření, se řada z nich prostituci nehodlala věnovat soustavně; považovaly ji pouze za relativně nejjednodušší způsob výdělku. U mnohých z nich změna podmínek vedla ke změně chování a zdá se, že prostě „vypadly ze hry“ (Krok 50).
- ▶ V kalifornském San Diegu se rekonstrukcí konkrétní tramvajové zastávky podařilo významně snížit počet loupeží a dalších násilných trestných činů, aniž by k nim začalo docházet na jiných zastávkách.

Z uvedených příkladů vyplývá, že přesunutí páčání trestných činů by jejich pachatelům prostě nepřineslo odpovídající výnos – k přesunutí problému zkrátka nedochází tak často, jak se obecně věří. Shodli se na tom i autoři čtyř různých přehledů literatury o teorii přesunutí kriminality, vypracovaných ve Velké Británii, Kanadě, Spojených státech a Nizozemsku. Z nejnovějšího, nizozemského přehledu vyplynulo, že 22 z 55 studií provedených po celém světě neprokázalo fenomén přesunutí. U zbývajících 33 studií, jež důkazy o přesunutí problému našly, k němu došlo jen u některých druhů trestné činnosti. Celkově se přemístěná trestná činnost v žádném případě nerovnála množství té, které bylo zabráněno. A stejně tak přesunutí nezvýšilo celkový úhrn kriminality.

Míra přesunutí je obvykle omezená, protože pachatelé se nedokážou rychle přizpůsobit. V opačném případě s největší pravděpodobností mění místo, čas, cíl, metodu a typ trestného činu. Jejich nové „působíště“ se ale musí podobat původním podmínkám zločinu,

protože pro pachatele je taková změna nejsnazší. To naznačuje, že přesuny lze předvídat a reagovat na ně, pokud se zároveň zaměříme i na místa, časy, cíle, metody a typy trestných činů, k nimž bude přesun pachatelů nejsnazší. Jestliže jste schopní identifikovat tyto faktory, měli byste zvážit, jak je začlenit do svého plánu prevence. Pokud je začlenit nemůžete, zvažte jejich monitoring, který vám umožní detekovat další možné přesunutí.

Souhrnně řečeno – přesunutí vždy představuje potenciální problém, ale existují i pádné důkazy, které nás opravňují k přesvědčení, že zdaleka nejde o problém, kterému se nelze vyhnout. Studie zaměřené na přesunutí problémů navíc dokládají, že významného celkového snížení kriminality lze dosáhnout prostřednictvím opatření zaměřených na snižování počtu příležitostí.

Tvrzení o přesunutí problému se často při bližším zkoumání rozplynou

John Eck si v polovině 80. let všiml diskuse o přesunutí problému, která probíhala mezi policisty v Newport News ve Virginii. Policisté se zaměřili na jeden roh ulice se zavedeným prodejem marihuany a to vedlo k zániku tohoto „tržiště“. Někteří policejní velitelé ovšem tvrdili, že dealeri se pouze přesunuli na jiný roh nedaleko původního místa. Při bližším průzkumu ale vyšlo najevo několik důležitých faktů:

- ▶ Dealeri na tomto „jiném“ rohu neprodávali marihuanu, ale heroin.
- ▶ Na tomto rohu nebyl nalezen nikdo z původního místa, kde se prodávala marihuana.
- ▶ U „heroinového tržiště“ šlo o prodej drog v mnohem menším měřítku.
- ▶ Jeho existence zabránila otevření nového tržiště s marihuanou.

Tvrzení, že došlo k přemístění problému, byla zřejmě způsobena selektivním vnímáním. Před vznikem řešeného tržiště s marihuanou bylo obchodování s drogami na ostatních nárožích velmi nenápadné a příliš nepřítahovalo pozornost veřejnosti, a v důsledku tedy pro policii nepředstavovalo prioritní problém. Jakmile si na tržiště s marihuanou začali stěžovat obyvatelé čtvrti, policie začala věnovat větší pozornost i ostatním místům prodeje drog.

13. Počítejte s širšími dopady vašeho opatření

Při zkoumání přesunutí problému často experti narazí na zcela opačný efekt. Namísto zjištění, že došlo k vytlačení kriminality na jiné místo nebo do jiné denní doby, zjistí, že se kriminalita snížila nad rámec původního očekávání. Přestože jde o poměrně nedávný objev, existuje celá řada příkladů:

- ▶ Zavedení elektronické evidence a označení knih na univerzitě ve Wisconsinu podle očekávání vedlo ke snížení počtu jejich krádeží. Zároveň se však snížil i počet krádeží videokazet a dalších materiálů, které elektronicky označeny nebyly.
- ▶ Jakmile majitel jednoho obchodu s elektronikou v New Jersey zavedl režim tvorby denních přehledů cenného zboží ve skladu, krádeže ze strany zaměstnanců prudce klesly – a s tím prudce klesly i krádeže zboží, které se pravidelně nepřeočítávalo.
- ▶ Zavedení systému elektronického sledování odcizených vozidel v šesti velkých amerických městech vedlo ke snížení počtu krádeží i v okolí těchto měst, a to i u automobilů, které neměly instalované sledovací zařízení.
- ▶ Simon Hakim s kolegy na *Temple University* prokázal, že nainstalování domovních alarmů do některých domů v bohaté rezidenční čtvrti poblíž Filadelfie vedlo k snížení počtu vloupání do všech domů.
- ▶ Jakmile se na vybraných křižovatkách ve velkém skotském městě Strathclyde objevily kamery sledující řidiče projíždějící na červenou, počet těchto přestupků se snížil jen na těchto místech, ale i na dalších semaforech v okolí. (V menších městech s menší intenzitou dopravy může mít toto opatření pouze krátkodobý dopad, protože řidiči si zapamatují, na kterých křižovatkách jsou kamery umístěné.)
- ▶ Posílení bezpečnostních opatření v městských činžovních domech v britském Kirkholtu, v nichž docházelo k častým vloupáním, vedlo ke snížení počtu vloupání v celé čtvrti, nejen v domech, které si pořídily lepší zabezpečení.

To vše jsou příklady rozšířeného dopadu preventivních opatření. Potenciální pachatelé si sice jsou vědomi nových omezení, ale často si zřejmě nejsou jisti, jaký je jejich rozsah. Mohou si myslet, že jsou rozsáhlejší, než tomu ve skutečnosti je, a že úsilí nutné ke spáchání trestného činu nebo s ním související riziko, co se týče místa, času nebo cíle, se tudíž zvýšily. Rozšíření dopadu opatření může mít různé formy v závislosti na tom, na který faktor možného přesunutí problému zapůsobí (viz tabulka).

Rozšíření dopadu opatření je jakýmsi bonusem, který zvyšuje praktickou použitelnost situační prevence kriminality, ale dosud nevíme, jak jej cíleně zvyšovat. Jednou z účinných metod může být větší publicita. Například informační kampaň na severu Anglie šířila informace o efektivnosti sledovacích kamer ve všech autobusech hromadné dopravy, přestože tyto kamery byly instalovány jen v několika z nich. Jeden autobus objížděl školy v regionu a žákům sloužil jako názorný příklad, že pokud budou v autobusech porušovat příkazy a ničit je, mohou být dopadeni, přičemž první případy zadržených výtržníků byly rozsáhle medializovány.

Je dobré počítat s tím, že se pozitivní vliv rozšíření dopadu sníží, jakmile pachatelé zjistí, že míra rizika i úsilí, nutných ke spáchání trestného činu, nevzrostla tolik, jak se původně domnívali. Taková situace nastala například ve Velké Británii v počátcích dechových zkoušek řidičů na alkohol, které měly na počet případů řízení pod vlivem alkoholu mnohem větší bezprostřední dopad, než se očekávalo, protože riziko dopadení tím mnohonásobně vzrostlo. Jakmile si však řidiči uvědomili, že riziko, že je policie bude kontrolovat, je poměrně malé, řízení pod vlivem alkoholu se opět začalo rozmáhat. Je tedy nutné hledat další způsoby, jak pachatele udržet v pochybnostech o přesné míře rizika nebo o tom, jakou námahu budou muset vynaložit, jestliže budou chtít v trestné činnosti pokračovat.

Přesunutí problému / rozšíření dopadu opatření v případě vloupání do bytů

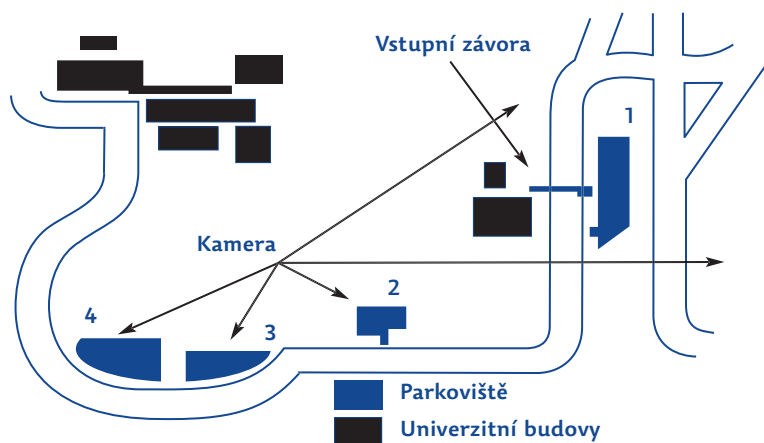
FAKTOR	DEFINICE	PŘESUNUTÍ PROBLÉMU	ROZŠÍŘENÍ DOPADU OPATŘENÍ
Prostor	Změna místa	Jiná budova	Pokles počtu vloupání v dotčené budově a v budovách v jejím okolí
Čas	Posun v času	Noc místo dne	Pokles počtu vloupání během dne a večera
Cíl	Zaměření na jiný cíl	Rodinné domy místo bytů	Pokles počtu vloupání v bytech a rodinných domech
Taktika	Jiný způsob provedení	Vylamování zámků místo nezamčených dveří	Pokles počtu útoků na zamčené a nezamčené dveře
Delikt	Jiný delikt	Krádež místo vloupání	Pokles počtu vloupání a krádeží

V praktické rovině je fenomén rozšíření dopadů opatření důležitý jako protiargument vůči oponentům, kteří zastávají teorii přemístění a odmítají kvůli tomu preventivní opatření – a nepochybně jich potkáte celou řadu! I z toho důvodu je důležité mít dopředu jasný plán vyhodnocení, abyste o pozitivních dopadech měli

přehled. V tom vám pomůže **Krok 51**, který naznačuje, jak kontrolovat bezprostřední i okolní dopady vašeho preventivního projektu. Jinak se vám může stát, že vaši oponenti začnou zpochybňovat efektivnost preventivních opatření na základě toho, že se kriminalita rozšířila na větší území, než na které jste se zaměřili.

Dohlížecí kamerový systém na univerzitních parkovištích a rozšířené dopady opatření

Nový velitel ostrahy na univerzitě v britském městě Surrey se rozhodl čelit vlně krádeží na čtyřech univerzitních parkovištích pomocí kamerového monitoringu. Nechal nainstalovat jednu kameru na vysoký stožár uvnitř univerzitního areálu. Z obrázku je zřejmé, že tato kamera nemohla pokrýt všechna parkoviště, protože ve výhledu na parkoviště č. 1 jí stínily budovy.

Dalo se tedy očekávat, že jestliže má mít kamera na prevenci kriminality na místě jakýkoli vliv, bude se to týkat jen parkovišť, která může snímat bez překážek. Stejně tak se dalo očekávat, že počet krádeží se z monitorovaných míst přesune na ono jediné parkoviště bez kamerového dozoru. Rok po instalaci kamer se však celkový počet krádeží a vandalismu snížil na polovinu – ze 138 případů v předšlém roce na 65 – a to stejnou měrou na všech parkovištích. Tento neplánovaný pozitivní dopad monitorovacího systému byl pravděpodobně důsledkem toho, že o něm potenciální pachatelé věděli, ale neznali jeho limity. Řada z nich se zřejmě rozhodla, že vydat se na univerzitní parkoviště a krást tam už nestojí za riziko ani námahu.

Zdroj: Poyner, Barry (1997). „Situational Prevention in Two Parking Facilities.“
In *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*, ed. Ronald V. Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

14. Naučte se rozpoznat šest základních rysů problému

„Problém je soubor opakujících se podobných jevů, které poškozují nějakou část veřejnosti, jež očekává, že s tím policie bude něco dělat.“ Tato definice **problému** je postavena na šesti prvcích – jsou jimi **událost, opakování, podobnost, škoda, veřejnost a očekávání**. Pokud některý z těchto rysů v situaci, kterou chcete řešit, schází, obvykle se pro ni problémově orientovaný přístup (POP) nehodí.

Událost (jev). Musíte být schopni přesně popsat typ události, z nichž problém sestává. Zpravidla se jedná o oddělené jevy, například jednotlivá vloupání do bytu, potyčky na ulici, lidi přistižené při placení za sex či stížnosti na hluk. Většina těchto událostí trvá velmi krátce, jiné naopak – jako například některé podvody – mohou být dlouhodobé povahy.

Opakování. K událostem musí docházet opakovaně – ať už se jedná o akutní potíže, nebo chronický problém. K **akutním** potížím dochází zčistajasna, jako v případech čtvrti, kde došlo k vlně vloupání do aut, přestože dříve k nim nedocházelo takřka vůbec. Některé akutní potíže vymizí rychle a spontánně i bez jakýchkoli opatření. Z jiných se naopak může vyvinout chronický problém, pokud je policie nebude řešit. Akutní potíže se proto vyplatí zblízka prozkoumat, abychom zjistili, zda nesignalizují něco hlubšího. **Chronické** problémy mají delší trvání, příkladem mohou být třeba ulice dlouhodobě známé jako stanoviště prostitutek. Pokud se něco nezmění, události, které tvoří chronický problém, se budou neustále opakovat.

Podobnost. Opakované události musí mít určité společné charakteristiky. Mohou být třeba spáchané stejnou osobou nebo na stejném typu oběti, mohly se stát na stejném typu místa či za podobných okolností, zahrnují použití stejného typu zbraně nebo mají společný jiný faktor či faktory. Pokud neurčíme tyto podobnosti, místo specifikovaného problému budeme pracovat jen s chaotickým souborem událostí. Běžné metody klasifikace událostí – například měsíční přehledy kriminality v daném území – příliš nepomohou. Například důvodem krádeže automobilu může být touha pachatele po nevázané projíždce po okolí, stejně jako se může jednat o krádež na objednávku či za účelem prodeje do zahraničí, může se také jednat o krádež pro využití auta k další trestné činnosti. Nabízí se zkrátka celá řada motivů. Počet krádeží vozidel sám o sobě tedy necharakterizuje problém dostatečně. Potřebujeme další informace – teprve když rozpoznáme společné prvky opakující se události, můžeme hledat vzorec, který nám poukáže na konkrétní problém – například, že mikrobusesy odcizené na předměstích slouží v centru města jako taxiky.

Újma. Lidé nebo instituce musí dané jevy považovat jako škodlivé. Újmou mohou být ztráty na majetku, zranění nebo smrt či závažná psychická újma – ale i nedostatečná reakce policie (například opakované bezúspěšné telefonáty s žádostí o pomoc). **Hlavním charakteristickým rysem**

problému není nezákonnost. U některých problémů, jimiž by se policie měla zabývat, hraje roli i chování v mezích zákona. Běžným příkladem jsou stížnosti obyvatel na hluk způsobený zcela zákonnou obchodní činností. Některé problémy jsou často nahlášeny jako problémy způsobené nezákonným jednáním, ale při bližším prošetření se protiprávnost neprokáže. Jestliže však hlášení o těchto událostech mají všech šest základních rysů, jedná se o problém.

Veřejnost. Události se svou povahou musí dotýkat místní veřejnosti – ne však všech jejích členů, ani jejich většiny – plně stačí, pokud existuje **nějaká** část veřejnosti, která újmu pocítuje. Veřejností se rozumí jednotlivci, majitelé obchodů, správní instituce a další skupiny.

Očekávání. Někteří dotčení členové místní veřejnosti musí očekávat, že se policie zaměří na příčiny událostí, které je poškozují (opět to neznamená, že se musí jednat o všechny nebo o většinu poškozených). Očekávání veřejnosti by nikdy nemělo být chápáno jako samozřejmost; musí být zřetelné – například skrze telefonáty občanů, na veřejných setkáních, ve zprávách v místním tisku či jinde. To však rozhodně neznamená, že policie okamžitě takovou definici problému, představu o jeho závažnosti či možných příčinách nebo o tom, co je s problémem třeba dělat, přijme. Veřejnost se může v příčinách a povaze problému mylit. Zjistit příčiny je úlohou analýzy.

Problémy je třeba zkoumat velmi konkrétně (viz **Kroky 6 a 15**), protože i drobný detail nám může pomoci rozlišit mezi jejich příčinami a důsledky. S pomocí šesti základních rysů problému byste ve fázi zkoumání problému měli nalézt odpověď na následujících šest otázek:

- ▶ Jaké typy událostí k problému přispívají?
- ▶ Jak často dochází k těmto událostem?
- ▶ V čem jsou si tyto události podobné?
- ▶ Jaké škody problém způsobuje?
- ▶ Které členy místní veřejnosti zkoumaný problém postihuje?
- ▶ Jakou reakci policie očekává veřejnost?

Výraz „problém“ nepoužíváme v běžném smyslu, ale jako technický termín problémově orientované policejní činnosti. Problémem tedy rozhodně není vše, s čím se veřejnost na policii obrací. Nicméně i v takových případech mohou být uvedené otázky užitečné – minimálně proto, že dokážou oddělit případy, kdy se o problém ve smyslu POP nejedná. I záležitosti, které takovým problémem nejsou, však mohou být nepříjemné a zaslouží si pozornost policie. Takovými jevy jsou například:

Ojedinelé události. Určitá ojedinelá událost, bez ohledu na svou závažnost, nepředstavuje problém, dokud neexistuje důvodný předpoklad, že znovu dojde k něčemu podobnému, pokud policie něco neudělá. Ojedinelá událost se může stát předmětem vyšetřování či jiného postupu policie;

řešení problémů však nelze aplikovat na izolované jevy, protože bez souvislostí mezi nimi není čemu předcházet.

Problémové čtvrti. Oblasti s malou rozlohou, například centra měst a některé rezidenční čtvrti, svádějí k tomu, nahlížet je jako komplexní problém. Většinou však jde o oblasti, kde se vyskytuje několik problémů najednou. Ty spolu mohou, ale nemusejí souviset. Řešit určitou oblast z pohledu jediného komplexního problému je složitější – a takové řešení snižuje šanci k nalezení skutečně účinného opatření. V takové čtvrti byste proto spíše měli hledat způsob, jak problémy od sebe oddělit a řešit je jednotlivě. Jestliže jsou navzájem propojené (například tehdy, když aktivity odehrávající se na ulici přispívají k několika problémům zároveň), může být užitečné zaměřit se na to, co je spojuje – společné řešení několika problémů samozřejmě je možné (viz Krok 6). Není to ale pravidlem – rozhodně si nemyslete, že problémy jsou propojené jen proto, že se odehrávají nedaleko od sebe.

„Problémoví“ lidé. Záškoláci, znuřená mládež, povaleči a trestaní zločinci nepředstavují problém proto, že nejsou ve škole, nemají co dělat, jsou nezaměstnaní nebo byli usvědčeni z trestného činu. Místní obyvatelé od policie možná očekávají, že s nimi něco udělá, ale jejich status sám o sobě nezpůsobuje ostatním újmu ani není nějakou opakující se událostí. Někteří tito lidé se sice mohou stát příčinou problémů – jako cíle, pachatelé či jinak – ale to nemůže znamenat, že jsou sami problémem. Definovat problém statusem nějaké skupiny je důkazem toho, že jeho definice není přesná a zasluhuje prozkoumat důkladněji. Na druhou stranu, koncentrace takových osob může být zlomkem širšího problému.

Při snaze o řešení problému proto vždy hledejte jeho šest základních rysů. Pokud ve vašem problému nejsou obsaženy všechny, pak se s největší pravděpodobností nejedná o záležitost, vhodnou pro hledání problémově orientovaných opatření.

15. Zjistěte, o jaký typ problému se jedná

Protože se policie na místní úrovni musí zabývat širokou škálou problémů, které obsahují všech šest hlavní rysů (Krok 14), rozhodli jsme se tyto problémy roztrdit do kategorií. Tato klasifikace by měla pomoci řešený problém přesně definovat. Pomůže vám rozlišit, zda se problémy podobají jenom zdánlivě, nebo doopravdy, a umožní porovnat vámi řešený problém se zkušenostmi kolegů z jiných útvarů a identifikovat důležité rysy problému, na které je třeba se zaměřit. Klasifikační schéma je založeno na dvou kritériích: prostředí, v němž problémy vznikají, a chování účastníků. (Tato typologie se liší od klasifikace vlk / kachna / doupe, popsané v Kroku 8, která popisuje opakující se problémy.)

Podobu *prostředí* ovlivňuje dostupnost cílů, aktivity lidí i to, kdo má nad daným místem kontrolu. Správná klasifikace typu prostředí umožňuje porovnat jej s jiným podobným prostředím, v němž se problém nevyskytuje. Různá prostředí mají různé majitele, kteří mohou být pro řešení problému zásadní (viz Krok 44). U většiny běžných policejních problémů rozeznáváme 11 typů prostředí:

- ▶ **Rezidenční** – Místa, kde bydlí lidé – například domy, byty a hotely. V naprosté většině se jedná o nemovitosti, ale některá místa mohou být i mobilní (jako například obytná rekreační vozidla).
- ▶ **Rekreační** – Místa, kam lidé chodí trávit volný čas. Například bary, noční kluby, kina, hřiště, přístavy a parky.
- ▶ **Kancelářské** – Místa, kde pracují úředníci a kde se zpravidla nemají možnost setkat s někým jiným než s kolegy. K tomuto typu obvykle patří vládní a samosprávné úřady a sídla obchodních společností. Tato místa jsou obvykle nepřístupná veřejnosti.
- ▶ **Obchodní** – Místa, kde se koncentrují zákazníci a kde dochází k finančním transakcím. Příkladem jsou obchody a banky.
- ▶ **Průmyslové** – Místa, kde se pracuje se surovinami a výrobky. Hotovostní finanční transakce nejsou v těchto typech prostředí příliš časté a veřejnost do nich má přístup jen zřídka. Například továrny, skladiště a balírny či třídírny.
- ▶ **Zemědělské** – Místa určená k pěstování plodin a chovu dobytka.
- ▶ **Vzdělávací** – Místa, kde se vyučuje, přednáší nebo studuje, včetně denních pečovatelských center, škol, univerzit, knihoven a modliteben.
- ▶ **Veřejné služby** – Místa, kam lidé chodí nebo se na ně obracují, kdykoli je něco v nepořádku. Příkladem jsou soudy, věznice, policejní stanice, nemocnice a centra drogové pomoci.
- ▶ **Veřejné komunikace** – Trasy, propojující ostatní typy prostředí. Příkladem jsou silnice a dálnice, chodníky, stezky pro cyklisty či parkoviště.
- ▶ **Přepravní** – Místa hromadné přepravy obyvatel. Patří sem autobusy, autobusová nádraží a zastávky, letadla a letiště, vlaky a vlaková nádraží.
- ▶ **Proměnlivé** – Oblasti bez trvalého či pravidelného účelu. Tato místa se liší například od parků v tom, že nebyla

určena k odpočinku, ale lidé je mohou tímto způsobem využívat. K proměnlivým místům patří opuštěné nemovitosti nebo staveniště.

Chování je druhým kritériem klasifikace problému. Specifikovat druh chování pomáhá určit důležité aspekty – škodu, úmysl a vztah mezi pachatelem a cílem. Rozeznáváme šest typů chování:

- ▶ **Útok** – Pachatel a oběť jsou jasně rozlišitelní a oběť se jednáním pachatele brání. Většina běžných trestných činů je právě tohoto typu. K příkladům patří přepadení, zneužití dítěte, vloupání, šikana a krádež.
- ▶ **Konsensus** – Zúčastněné strany vědomě a ochotně navzájem spolupracují. Obvykle se jedná o nejrůznější transakce – například prodej drog, prostituci a prodej kradeného zboží (např. útok na prostitutku ale pochopitelně spadá do kategorie útočného chování).
- ▶ **Konflikt** – Násilný střet mezi lidmi ve víceméně rovném postavení, jemuž předcházela nějaký vztah či interakce mezi účastníky střetu. K tomuto typu chování patří některé formy domácího násilí mezi dospělými (domácí násilí vůči dětem a seniorům bývá klasifikováno jako útočné, protože mezi zúčastněnými stranami neexistuje rovné postavení).
- ▶ **Narušování veřejného pořádku** – Mezi pachateli a oběťmi existuje jasný rozdíl, ale oběti nejsou přímým cílem pachatele a škody nejsou vážné. Do této kategorie spadají situace, které obtěžují, jsou nehezke, hlučné nebo zneklidňující, ale nepřinášejí vážné škody na majetku či zdraví. Typickým příkladem jsou hlučné večírky. Podle okolností může tato kategorie zahrnovat i vandalismus, některé jeho projevy však už spadají do kategorie „útok“. Některé projevy hrubosti působí problémy bez ohledu na prostředí, jiné naopak působí poškozujícím dojmem pouze v určité situaci.
- ▶ **Ohrožení** – Pachatel a oběť jsou jedna a tatáž osoba nebo pachatel neměl v úmyslu oběť poškodit. Příkladem jsou pokusy o sebevraždu, předávkování drogami a automobilové havárie.
- ▶ **Zneužití policie** – Tato kategorie je vyhrazena situacím, kdy je policie povolána bezdůvodně. Příkladem mohou být nepravdivá oznámení občanů nebo opakované telefonáty v situacích, ke kterým nepotřebují asistenci policie. Tuto kategorii využíváme jako poslední možnost – tehdy, kdy škoda způsobená chováním plyná policejními zdroji a situace neodpovídá některé z ostatních kategorií.

Kompletní klasifikace problémů je v následující tabulce, kde se jednotlivé typy prostředí (v řádcích) prolínají s jednotlivými typy chování (v sloupcích). Například jeden z držitelů ceny britského ministerstva vnitra za dobrou praxi při řešení problémů – *Tilley Award* – se v roce 2001 zaměřil na zranění způsobená napadením skleněnou lahví v barech, což lze z hlediska chování a prostředí charakterizovat jako konflikt v rekreačním prostředí (A). Policie v San Diegu zas byla nucena řešit opakovaná neodůvodněná tísňová volá-

ní kvůli útokům gangu na jistý obchod s potravinami (B). Všimněte si, nakolik se oba případy liší od řešení problému oceněného obdobnou cenou jako *Tilley Award* v USA (*Goldstein Award*), který spočíval v prodeji alkoholu nezletilým v obchodech v texaském městě Plano (C). Držitel *Goldstein Award* z roku 2002 se soustředil na autonehody sezonních zemědělských dělníků – tento problém tabulka klasifikuje jako ohrožení na veřejné komunikaci (D). Držitel *Goldstein Award* z roku 1999 se věnoval problému znečišťování veřejných míst (E). Povšimněte si rozdíl mezi problémem prodeje drog na ulicích (F) a problémem přestřelek v důsledku sporů mezi dealery drog (G). Tyto dva problémy se do jisté míry překrývají, ale nejsou totožné.

Přestože většinu problémů lze zařadit do příslušné buňky tabulky, může se někdy jednat i o kombinaci více typů chování a prostředí. Například policii v anglickém Staffordshiru vznikl problém, když místní demonstranti obsadili opuštěné budovy u nepřístupného staveniště.

Jednalo se o typ proměnlivého prostředí. Při demonstraci došlo i na narušování veřejného pořádku, ale způsob obsazení budov zároveň představoval ohrožení pro účastníky samotné. Dalším relevantním typem chování na místě bylo tedy chování ohrožující (v tabulce označené písmenem H). Kombinovat více typů chování a prostředí je při analýze někdy nevyhnutelné – ale hlavním cílem této klasifikace je umožnit přesné rozlišování.

Skrze tuto klasifikaci mohou policisté porovnávat pokusy o řešení problémů, které spolu navzájem nesouvisí, ale odehrávají se ve stejném prostředí a zahrnují stejný druh chování. Mají tyto problémy nějaké společné aspekty? Lze na ně efektivně reagovat stejným způsobem? Liší se analýza a přijaté opatření v posuzovaném případě od problémů jiného typu? Odpovědi na tyto a podobné otázky mohou nejen zdokonalit samotný proces řešení problému, ale mohou nás také poučit o tom, co u specifických problémů v různých prostředích funguje a naopak.

Klasifikace problémů řešených policií na místní úrovni

PROSTŘEDÍ	CHOVÁNÍ					
	Útok	Konsenzus	Konflikt	Narušování veřejného pořádku	Ohrožení	Zneužití policie
Rezidenční						
Rekreační			A			
Kancelářské						
Obchodní		C				B
Průmyslové						
Zemědělské						
Vzdělávací						
Veřejné služby						
Veřejné komunikace	G	F		E	D	
Přepravní						
Proměnlivé				H	H	

16. Hledejte trasy, po kterých chodí zločín

Trojúhelník analýzy kriminality (Krok 8) sice identifikuje tři zásadní prvky zločinu, ale nevysvětluje, jak pachatelé nacházejí vhodné cíle svých činů. Podle Marcuse Felsona k nim vedou převážně tři cesty:

- 1 Důvěrná znalost oběti (syn vašeho souseda ví, kdy nebýváte doma).
- 2 Kontakty získané v práci (zloděj zaměstnaný jako telefonní technik uslyší, že si příští týden berete dovolenou).
- 3 Překrytí „prostorů aktivity“ oběti a pachatele.

Koncept prostorů aktivity je klíčový pro teorii vzorců kriminality (*crime pattern theory*), kterou rozvinuli kanadští environmentální kriminologové Pat a Paul Brantinghamovi (viz graf na následující straně). Slouží jim k popisu toho, jak pachatelé nacházejí své cíle v závislosti na svém každodenním programu. Autoři teorie vycházejí z předpokladu, že pachatel se rutinně pohybuje v trojúhelníku mezi domovem, prací a odpočinkovými aktivitami. V okolí těchto tří *uzlových bodů a podél tras, které tyto body spojují* (vyjma tzv. nárazníkové zóny, kde by je mohl někdo poznat) pachatelé neustále hledají příležitosti. Někdy je najdou dále od své obvyklé trasy, ale většinou se nepouštějí daleko od důvěrně známých míst. Je totiž jednodušší spáchat trestný čin v dobře známých podmínkách než se kvůli tomu vydávat do neznáma.

Brantinghamovi také používají výraz *pomezí*, kterým označují hranice prostorů, kde lidé pracují, baví se či nakupují. Tato místa podněcují určité typy trestné činnosti – například rasové útoky, loupeže, přepadení a krádeže v obchodech – protože se v nich setkávají lidé z různých čtvrtí, kteří na sebe obvykle nenarazí. V jedné ze svých nejstarších studií Brantinghamovi prokázali, že případy vloupání do luxusních domů ve floridském Tallahassee se soustředily do míst těsně sousedících s chudinskými čtvrtěmi. Podle nich luxusní komplexy představovaly pro potenciální zloděje z chudých sousedství atraktivní cíl, ale pachatelé se raději drželi při jejich okraji, protože neznali místní prostředí, a pokud by se pustili dál, bylo by na první pohled zřejmé, že tam nepatří. Zároveň by tam byli zranitelnější, protože by se za svým cílem museli vydat příliš daleko.

Trasy mezi uzlovými body, po nichž se lidé každodenně pohybují, a samy zmíněné tři uzlové body pomáhají určit stejně jako vzorce kriminality i riziko viktimizace. Právě proto Brantinghamovi a další akademici, kteří tyto vzorce zkoumají, věnují takovou pozornost prostorovému rozmístění trestné činnosti a možným souvislostem s denními rytmy pachatelů a obětí. Vytvářejí kupříkladu mapy kriminality, na kterých zaznamenávají specifické

trestné činy v různé denní době, v různých dnech v týdnu a hledají spojitost mezi konkrétními druhy kriminality a pravidelným provozem. Může se jednat o odchod dětí ze škol, pravidelnosti městské hromadné dopravy, zavírací doby místních obchodů a všech dalších aspektů, které lidi vybízí k pohybu po zavedených trasách mezi uzlovými body. Kapsáři v obchodech vyhledávají dav a tlačenci, jiní pachatelé se zaměřují na místa, kde nikdo není. Když davy lidí směřují z obytných čtvrtí do práce, proti tomuto „proudu“ se vydávají bytoví zloději, kteří chtějí využít jejich nepřítomnosti. A naopak, jen o několik hodin později, když se lidé vrací do svých domovů a zůstávají v nich, přes noc či na víkend, přesouvají se pachatelé do uprázdněných obchodních a průmyslových oblastí ve městě.

Různé studie prokázaly, že vzdálenost, kterou pachatel urazil k místu trestného činu je obvykle velmi krátká – obecně lze říci, že pachatelé se dopouštějí trestné činnosti v okruhu dvou až tří kilometrů od domova. Například Andy Brumwell, analytik kriminality ve West Midlands, v jednom z největších sborů ve Velké Británii, nedávno dokončil analýzu tras 258 074 pachatelů, kteří se dopustili trestného činu v sledovaném dvouletém období. Zjistil následující:

- ▶ Přibližně polovina těchto tras byla kratší než jeden a půl kilometru. (Ve většině amerických studií byly trasy o něco delší, což souvisí s nižší hustotou obyvatelstva a běžnějším užíváním vozidel k osobní přepravě.)
- ▶ Vzdálenost se lišila podle typu trestného činu. Například za krádežemi v obchodech pachatelé cestovali výrazně dále než za jinými trestnými činy.
- ▶ Ženy cestovaly dále než muži, nejspíše právě z toho důvodu, že převážně kradly v obchodech.
- ▶ Délka trasy se u jednotlivých pachatelů výrazně lišila. Někteří páchali trestnou činnost převážně ve vlastní čtvrti, jiní se naopak vydávali dál, především pokud měli spolupachatele.
- ▶ Nejmladší pachatelé se omezili na bezprostřední okolí, naopak pachatelé ve věku mezi dvaceti a třiceti lety cestovali nejdál.

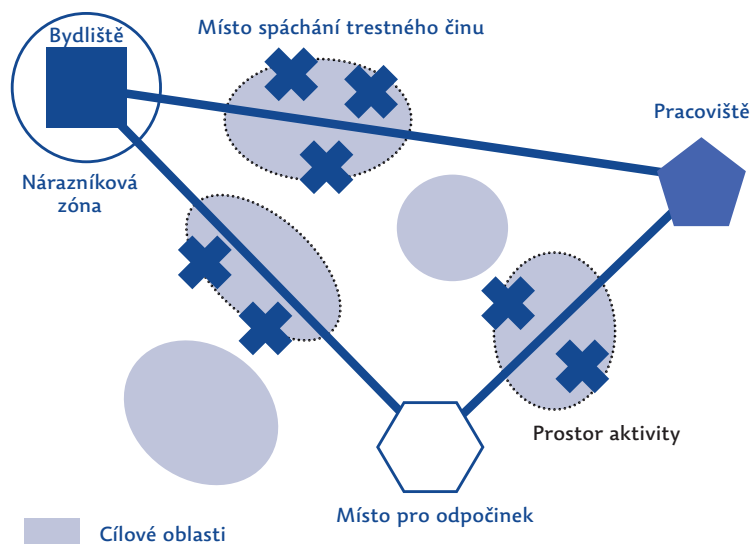
Susan Wernicke, analytička kriminality z kansaského města Overland Park, přinesla v roce 2000 ještě podrobnější zprávu o mladistvých delikventech. Ukázala, že zadržení pachatelé ve věku jedenácti let v Overland Parku páchali zločin v průměru 1700 metrů od svého bydliště. Tato vzdálenost se s věkem postupně zvyšovala a u sedmnáctiletých už činila skoro 4,5 kilometru; část tohoto nárůstu podle ní samozřejmě souvisela s tím, že starší pachatelé mohli k přesunům použít automobil.

Koncepty, ze kterých vychází teorie vzorců kriminality, jsou užitečné pro pochopení trestných činů, které chcete řešit. Snažte se najít spojitost mezi pachateli a vzorcí kriminality tím, že najdete **uzlové body, trasy a pomezí**. Pro začátek můžete začít rozlišovat mezi tím, zda pachatelé cíleně vyhledávají možnost ke spáchání trestného činu či zda na ni narazili náhodou. Zjistěte si, kde se žádní pachatelé nevyskytují a kde jsou naopak místa se zvýšenou kriminalitou, a zvažte možné příčiny (Krok 17). Struktura kriminality v konkrétním místě je často velmi výmluvná sama o sobě. Ve čtvrti s celkově vysokou mírou kriminality najdete naprosto bezpečné ulice i místa, která generují nejvíce problémů. Místní obyvatelé zřejmě vědí, která ulice je bezpečná a kudy je lépe nechodit, a někdy dokonce vědí, která strana které ulice je bezpečnější. Jestliže své prostředí znají tak dobře, co vám brání využít takovéto informace? Právě v tom vám může pomoci teorie vzorců kriminality. Stejně tak vám pomůže definovat specifický problém ve fázi sběru informací o něm a při jeho analyzování pochopit vlivy v pozadí problému, které se na něm podílejí.

Cesta k místu trestného činu a index sebekontroly

Andy Brumwell vyvinul tzv. index sebekontroly, který sleduje procento výskytu trestných činů v určité oblasti, páchaných jejími obyvateli. Hodnota 100 znamená, že místní lidé zodpovídali za všechny lokálně spáchané trestné činy, nulová hodnota naopak to, že obyvatelé oblastí se nedopustili ani jednoho. Při analýze místních problémů je třeba brát tyto hodnoty v úvahu. To, zda jsou útočníci místní, nebo pocházejí odjinud, má vliv na typ opatření v oblasti situační prevence kriminality, která by mohla být úspěšně zavedena. Například uzavření ulic v určité čtvrti bude efektivní pouze tehdy, když do ní významná část pachatelů trestné činnosti přijíždí autem.

Brantinghamova teorie vzorců kriminality

Toto schéma popisující Brantinghamovu teorii vytvořil Kim Rossmo. Z nákresu jsou zřejmá všechna místa, na nichž pachatel působí (jeho bydliště, pracoviště, místa odpočinku a trasy, po nichž se mezi nimi pohybuje), tzv. nárazníkové zóny poblíž jeho bydliště, kde se trestných činů obvykle nedopouští, a jeho pět potenciálních cílových oblastí (například parkoviště). Ke zločinu dochází tam, kde se prostor pachatelovy aktivity protíná s jeho cílovou oblastí. Různá povaha cílových oblastí nabízí různá vysvětlení. Například – k trestné činnosti nedochází poblíž pachatelova pracoviště, protože tam nenachází vhodné cíle. Dvě z cílových oblastí nevykazují trestnou činnost – protože pachatel o nich neví.

Zdroj: Rossmo, Kim (2000). *Geographic Profiling*. Boca Raton, FL: CRC Press.

17. Pochopte, jak vznikají místa se zvýšenou kriminalitou

Analytici často zkoumají místa se zvýšenou kriminalitou (*hot-spots*) jen z pohledu geografie. Taková analýza většinou poslouží jako dobré východisko, ale ke snížení nebo eliminaci kriminality na určitém místě je třeba hlubší průzkum, abychom pochopili, proč vůbec jde o místo se zvýšenou kriminalitou. V této kapitole se zaměříme na pochopení procesů, kvůli nimž tato kritická místa vznikají. Později, v **Krocích 23 a 55**, se je naučíme analyzovat a monitorovat. V předchozích krocích jsme ukázali, že malé oblasti – místa – bývají klíčové pro pochopení řady problémů a k nalezení účinné reakce na ně. Proto se v tomto kroku zaměříme na tato kritická místa a v dalších krocích si ukážeme, jak s ulicemi a oblastmi, v nichž se zvýšená kriminalita koncentruje, dále pracovat.

Můžeme rozlišit tři hlavní typy míst se zvýšenou kriminalitou, z nichž každé vzniká z trochu jiných důvodů:

- ▶ **Místa, která podporují kriminalitu.** Jedná se o místa, na kterých se z nejrůznějších důvodů shromažďuje velké množství lidí. Hodně lidí znamená i hodně příležitostí pro to, aby se na jednom místě a v jednom čase vyskytovali pachatelé i jejich cíle. Místa, která podporují vznik a rozvoj kriminálního jednání pachatelů, jsou kupříkladu nákupní centra, dopravní uzly, festivaly či velké sportovní události. Příčinou vysoké míry kriminality a narušování veřejného pořádku je především velká koncentrace uživatelů takového místa a cílů pachatelů trestné činnosti.
- ▶ **Místa, která přitahují kriminalitu.** Taková místa nabízejí řadu příležitostí ke spáchání trestného činu a pachatelé o těchto příležitostech velmi dobře vědí. Buď danou oblast navštěvují, nebo do ní i trvale přesídlí. Příkladem mohou být třeba místa využívaná pro prostituci či obchod s drogami. Zpočátku tato místa znají především místní obyvatelé, ale jakmile se o nich dozví i širší veřejnost, začnou přitahovat stále více pachatelů, což vede k dalšímu zvyšování kriminality a narušení veřejného pořádku.
- ▶ **Místa, která umožňují kriminalitu,** vznikají zejména tam, kde neexistuje přirozená sociální kontrola či kde je slabý dohled nad dodržováním pravidel a slabé je i jejich vynucování. Například zrušení stálého dozoru na parkovišti umožní, že se na něm začnou scházet různá individua a důsledkem může být vyšší počet vykradených aut. To je příklad prudké změny ve správě daného místa. Někdy správa míst upadá naopak pozvolna a pozvolna se i projevují problémy na nich. Vliv může mít vedle nedostatečné správy místa i slabá ochrana či dohled. Jestliže například s dětmi chodí na hřiště rodiče, děti tím jednak ochraňují a jednak jim nedovolí zlobit. Jestliže se přístup rodičů postupně změní tak, že děti jsou stále častěji ponechány samy sobě, zvyšuje se i riziko, že se děti stanou oběťmi nebo pachateli.

Patricia a Paul Brantinghamovi přišli s konceptem *kriminálně neutrálního místa* – tedy takové oblasti, která nepřitahuje pachatele ani jejich cíle a kde přiměřeně funguje přirozená sociální kontrola. Počet trestných činů v takových oblastech je relativně nízký a jsou izolované, nedochází k nim

na základě nějakého vzorce. Z tohoto důvodu neutrální oblasti zřídka poutají pozornost policie. Přestože jen málokdy vyžadují analýzu kriminality, mohou být velice užitečná. Jejich porovnáním s kritickými místy můžeme určit rozdíly, které způsobují problémy na místech, v nichž se kriminalita vyskytuje ve zvýšené míře. Pro tento účel mohou dobře posloužit kontrolní případové studie (**Krok 32**).

Obecně lze říci, že z místa se zvýšenou kriminalitou se stává závažnější problém tehdy, pokud na něm dojde ke zvýšení počtu cílů nebo počtu pachatelů, využívajících příležitosti, které místo nabízí, anebo tehdy, když se sníží míra kontroly nad chováním lidí, kteří se na daném místě zdržují. Všechny tyto aspekty často působí současně: Může se například stát, že na určitém místě se díky lepší dopravní dostupnosti zvýší počet nakupujících. To nejspíš povede k většímu počtu krádeží, protože pachatelé využijí nových příležitostí. Pokud budou úspěšní, přilákají ještě více pachatelů. Zvýšený počet trestných činů může vést k úbytku provozovatelů obchodů nebo nakupujících. S úbytkem obchodů se může zhoršit i správa daného místa a dohled nad jednáním jeho uživatelů. Problémové místa, které bylo zpočátku místem podporujícím kriminalitu, se tak postupně vyvine v místo přitahující kriminalitu a nakonec se z něj stane místo, které kriminalitu umožňuje.

K tomu, abychom zjistili, o který z popsanych typů místa jde v konkrétním případě, může pomoci porovnání některých čísel. Vydělíme-li počet trestných činů, které tvoří náš problém, počtem jejich potenciálních cílů a získané číslo vynásobíme stem, získáme poměr počtu trestných činů na 100 dostupných cílů. Pokud tedy například na určitém parkovišti došlo během roku k 15 případům vykradení auta a je zde 150 obvykle vytížených parkovacích míst, výsledný poměr je 10 vloupání na 100 míst za rok ($15 : 150 \times 100 = 10$); jinými slovy to znamená, že u každého parkovacího místa je desetiprocentní pravděpodobnost, že se stane cílem napadení. Kromě toho je třeba počítat nejen s kapacitou, ale i s obsazeností parkoviště – pokud je většinu času obsazeno jen 50 míst, pak se procento třikrát zvýší ($15 : 50 \times 100 = 30$), neboli existuje třicetiprocentní šance, že se obsazené parkovací místo stane cílem napadení.

Tabulka 1 na další straně ukazuje, že pro uspořádání různých míst podle významu z pohledu trestné činnosti záleží na tom, zda hodnotíme absolutní počty spáchaných trestných činů, či procentuální šance, že se některý z cílů stane terčem útoku. Místo A je nejrizikovější z hlediska absolutních čísel, ale jen druhé nejrizikovější z hlediska pravděpodobnosti útoku; místo C se z třetího nejrizikovějšího vyhoupne na první příčku, pokud místo absolutních čísel hodnotíme procenta.

Pro různé typy míst se zvýšenou kriminalitou jsou příznačné různé kombinace absolutních čísel a procent. Na místech *podporujících* vznik kriminality dochází k mnoha trestným činům, ale vzhledem k vysokému počtu možných cílů je procento trestné činnosti nízké (místo B v **tabulce 1**). Na místech *přitahujících* kriminalitu je také vysoká míra trestné činnosti, ale vzhledem k relativně nízkému

počtu cílů je poměr trestných činů a cílů vysoký (místo A). Místa *umožňující* kriminalitu nejsou se svým oslabeným dozorem pro cíle většinou atraktivní. Nicméně oněch několik málo cílů, které se tu přesto pohybují, je vystaveno vysokému riziku. Místo s relativně malým počtem trestných činů, ale jejich vysokým procentem tak naznačuje místo *umožňující* kriminalitu (místo C). A nakonec počet trestných činů na *neutrálních* místech bude logicky malý i v případech, kdy počet cílů není nijak výrazný – a procento kriminality na těchto místech bude také nízké (místo D). Tyto vztahy shrnuje **tabulka 2**.

Hodnocení pomocí absolutních čísel a procent je relativní, ale pro účely srovnání velmi užitečné – a to i tehdy, když na konkrétním místě působí více vlivů naráz. Například malý či zcela chybějící dohled nad dodržováním pořádku (místo umožňující kriminalitu) může přitahovat pachatele (místo přitahující kriminalitu). Popsaná srovnání zkratka mohou sloužit jako včasný indikátor, jak postupovat a stanovit hypotézy pro další zkoumání (**viz Krok 20**) a jak navrhnout potenciálně účinné typy reakcí. Tento proces shrnuje **tabulka 3**.

Tabulka 1: Absolutní počty a procenta

Místo	Počet trestných činů	Počet cílů	Poměr na 100 cílů (%)
A	341	898	35
B	148	1795	8
C	117	243	48
D	28	638	4

Tabulka 2: Mechanismy vzniku kritických míst

	Počet trestných činů	Poměr na 100 cílů (%)
Místa přitahující kriminalitu	Vysoký	Vysoký
Místa podporující kriminalitu	Vysoký	Nízký
Místa umožňující kriminalitu	Nízký	Vysoký
Neutrální místa	Nízký	Nízký

Tabulka 3: Reakce podle typu kritických míst

Typ místa	Příčina	Možná reakce	Otázky
Místo podporující kriminalitu	Vysoký počet nechráněných cílů	Zvýšit ochranu cílů	Za jakých okolností jsou cíle zranitelné? Jak ovlivnit míru zranitelnosti?
Místo přitahující kriminalitu	Přitahuje pachatele	Odradit potenciální pachatele	Co pachatele přitahuje? Jak udělat míst pro pachatele „nepřitažlivým“?
Místo umožňující kriminalitu	Oslabení kontroly	Posílit roli ochránce, dohlázeče či správce	Kdo se může podílet na kontrole chování na místě? Jak je v této roli povzbudit?

18. Zjistěte, zda platí pravidlo 80–20

Velmi důležitým principem, který umožňuje prevenci kriminality, je skutečnost, že porušování zákona souvisí s určitým typem lidí, míst a věcí. Z toho vyplývá, že pokud nasměrujeme své zdroje tam, kde se koncentruje kriminalita, bude to mít pro prevenci největší přínos. Tyto koncentrované „typy“ jsou všeobecně známé (a budeme se jimi podrobněji zabývat v dalších krocích):

- ▶ **Recidivisté.** Nejznámějším příkladem je Wolfgangova studie filadelfských pachatelů. Přibližně pět procent všech pachatelů zahrnutých do studie bylo zodpovědných za více než 50 procent všech trestných činů.
- ▶ **Opakované oběti.** Podle *British Crime Survey* bylo na opakovaných obětech, jichž byla mezi všemi oběťmi cca 4 procenta, spácháno více než 40 procent trestných činů zahrnutých do přehledu (viz Krok 29).
- ▶ **Místa se zvýšenou kriminalitou.** V přelomové studii, jež zavedla pojem *hot-spot*, Lawrence Sherman s kolegy zjistil, že šedesát procent tísňových volání na policii v městě Minneapolis se týkalo pouze šesti procent adres.
- ▶ **Žádané zboží.** Informace, které v USA každoročně publikuje *Highway Loss Data Institute*, ukazují, že oznámení o krádežích některých modelů aut jsou až třicetkrát častější než u jiných (viz Krok 31).
- ▶ **Riziková zařízení.** V Danvers ve státě Massachusetts se 55 % incidentů spojených s drobnými krádežemi, které byly nahlášený policii, odehrálo ve třech ze 78 místních obchodů (tj. 5 %) (viz Krok 28).

Uvedené příklady nejsou ničím novým, v podstatě se jedná o obecně platné pravidlo. Většina života na Zemi je soustředěna jen na velmi malou část zemského povrchu, většinu škod způsobených zemětřesením způsobuje jen malé procento těchto katastrof a většina majetku na zeměkouli se kumuluje v rukách jen malého procenta jejich obyvatel – a stejně tak většinu zadržených pachatelů má na kontě jen malá část policistů.

Popsanému jevu se obecně říká „pravidlo 80–20“. Podle něj je cca 20 procent určitých činitelů způsobujících nějaký jev odpovědných za cca 80 procent výskytů tohoto jevu (ve skutečnosti se samozřejmě jen málokdy jedná přesně o poměr 80 : 20). Tabulka na následující straně ukazuje použití tohoto pravidla v praxi. Vychází z analýzy Stacy Belledin, již vypracovala při řešení problému krádeží na staveništích a vloupání do rozestavěných budov; analýza zahrnuje celkově 55 stavebních firem ve floridském Jacksonville.

V období od ledna do září 2004 postihlo 85 procent z celkového počtu krádeží a vloupání na staveništích, ohlášených na místní policii, celkem jedenáct stavitelů (20 procent zkoumané skupiny). Při vyšetřování jakéhokoli problému byste proto vždy měli zjistit, zda u něj platí pravidlo 80–20. Pomůže vám v tom jednoduchý postup sestávající z následujících šesti kroků:

- 1 Sestavte si seznam lidí, míst či věcí a spočítejte počet zkoumaných jevů, spojených s každou z těchto tří kategorií.
- 2 Tyto kategorie seřaďte podle počtu událostí spojených s každou z nich – od nejčastější po nejméně časté.
- 3 Vypočítejte, k jakému procentu jevů přispělo každé z míst, lidí či věcí. Uvedená tabulka vychází z 386 případů krádeží a vloupání. Šedesát z nich (15,5 procenta) se událo na staveništích vlastněných Stavitelem 1.
- 4 Seřaďte osoby, místa či produkty (v tomto případě stavební firmy) podle toho, jakou měrou se podíleli na analyzovaném jevu, a proveďte kumulativní součet jejich podílů (sloupec 4).
- 5 Proveďte kumulativní součet podílů zahrnutých lidí, míst, či věcí (v našem případě stavebních firem – viz sloupec 5).
- 6 Porovnejte kumulativní součet podílů zastoupených lidí, míst či věcí (sloupec 5) s kumulativním součtem podílů na sledovaných jevech (sloupec 4). Ze srovnání vyplývá, jakou měrou se na problému podílely nejvíce zastoupené osoby, místa či věci.

Tyto výpočty jsou velmi užitečné ve fázi sběru informací o problému, jejímž cílem je zjistit, nač zaměřit preventivní opatření. U případu z Jacksonville se ukázalo, že přes 50 procent trestných činů postihlo pouhých pět stavitelů. Pokud bychom tedy zaměřili preventivní akce na těchto pět stavitelů místo na všech 55, šlo by teoreticky o velmi efektivní strategii, jak redukovat problém s krádežemi a vloupáním na staveništích v celém městě.

Při analýze mohou podobné tabulky pomoci zjistit, zda existují významné rozdíly mezi lidmi, místy či věcmi, kteří jsou na seznamu nejvýše a nejnižší. V našem případě Stacy Belledin objevila, že přibližný počet postavených domů je přímo úměrný počtu krádeží a vloupání zaznamenaných každým ze stavitelů; to ale nevysvětluje všechny rozdíly v riziku. Dalšími možnými příčinami mohou být rozdíly v charakteru čtvrti, kde tito stavitelé působí, v tom, jak policii vloupání a krádeže nahláší, a v tom, jaká bezpečnostní opatření standardně používají.

Tabulka Krádeže a vloupání na 55 staveništích v Jacksonville na Floridě (nahlášené policii v období leden až září 2004) na následující straně.

Krádeže a vloupání na 55 staveništích v Jacksonville na Floridě (nahlášené policii v období leden až září 2004)

1	2	3	4	5
Stavitel	Počet případů	Podíl případů v procentech	Kumulativní součet podílu případů	Kumulativní součet podílu stavitelů
1	60	15,5 %	15,5 %	1,8 %
2	39	10,1 %	25,7 %	3,6 %
3	38	9,8 %	35,5 %	5,5 %
4	34	8,8 %	44,3 %	7,3 %
5	34	8,8 %	53,1 %	9,1 %
6	31	8,0 %	61,1 %	10,9 %
7	29	7,5 %	68,7 %	12,7 %
8	26	6,7 %	75,4 %	14,6 %
9	19	4,9 %	80,3 %	16,4 %
10	11	2,9 %	83,2 %	18,2 %
11	8	2,1 %	85,2 %	20,0 %
12	7	1,8 %	87,1 %	21,8 %
13	7	1,8 %	88,9 %	23,7 %
14	6	1,6 %	90,4 %	25,5 %
15	5	1,3 %	91,7 %	27,3 %
3 stavitelé, 4 případy	12	3,0 %	94,8 %	32,7 %
3 stavitelé, 3 případy	9	2,4 %	97,2 %	38,2 %
1 stavitel, 2 případy	2	0,5 %	97,7 %	40,0 %
9 stavitelů, 1 případ	9	2,3 %	100,0	56,4 %
24 stavitelů, 0 případů	0	0,0 %	100,0	100,00
55 stavitelů	386	100 %	100 %	100 %

19. Získejte k řešenému problému maximum informací

S problémem, který řešíte, se už možná setkali nebo ho zkoumali vaši kolegové jinde. Pokuste se zjistit, jak problém analyzovali oni a jak s ním naložili. Snažte se především zjistit, jaké reakce byly podle nich účinné a naopak. Může vám to ušetřit spoustu času. Jestliže se seznámíte s výsledky ostatních, získáte užitečné hypotézy k testování svého vlastního problému (Krok 20).

Užitečné zdroje informací

V českém jazyce v uspořádané podobě neexistují zdroje informací o problémově orientované policejní činnosti. Inspirací ale jistě mohou být některé ze studií a dokumentů publikovaných Institutem pro kriminologii a sociální prevenci (<http://www.ok.cz/iksp/publikace.html>) a některé z projektů prezentovaných v archivu dobré praxe na internetových stránkách Policie ČR (<http://www.policie.cz>), výstupy Odboru prevence kriminality MV ČR (www.mvcr.cz) či internetové stránky Centra ProPolice (<http://www.pro-police.cz>).

V angličtině je na internetu volně dostupných hned několik databází, které se projektům POP věnují. Na prvním místě jsou to tzv. POP Guides, které jsou volně ke stažení na <http://www.popcenter.org> – každý z průvodců se zaměřuje na jeden konkrétní problém a přináší souhrn dostupných informací o jeho různých řešeních. Dalšími užitečnými zdroji jsou např. britské ministerstvo vnitra (<http://www.crimereduction.gov.uk>) a Australian Institute of Criminology (<http://www.aic.gov.au>). [pozn. ed.]

- **Jiná policejní oddělení.** Pokud zjistíte, že na jiných odděleních řešili stejný problém jako vy, zavolejte jim. Pokuste se spojit s policisty, kteří byli u daného případu od samého začátku. Pokud o případu neexistují záznamy, raději počítejte s tím, že lidská paměť je selektivní a může být zrádná – a proto se plně nespolehejte na to, co vám kolegové řeknou.
- **Místní vyšší odborné a vysoké školy.** Od jejich pracovníků můžete získat užitečné informace, především pokud se věnují trestnímu právu a kriminologii. Než budete kohokoli kontaktovat, informujte se o jejich specializaci. Zejména veřejné školy považují pomoc vládním úřadům za přirozenou součást svého poslání, nicméně i přesto je dobré jejich služeb využívat adresně, s dobře a na správném místě položenými otázkami.
- **Etablovaní experti.** Jestliže se při vyhledávání setkáte se jménem určitého odborníka několikrát, pošlete mu e-mail s žádostí o radu. Buďte co nejkonkrétnější, aby vám mohl odpovědět obratem. Pokud potřebujete referenci na další zdroje, uveďte, které jste už našli, aby bylo na první pohled jasné, co důležitého vám uniklo.

► **Knihovny, meziknihovní výpůjčky.** Díky této placené službě, dostupné ve většině knihoven, můžete získat přístup k publikacím a článkům, které u vás jinak dostupné nejsou. Vy jen v knihovně musíte vyplnit patřičný formulář a na materiál si počkat asi dva týdny.

► **Internet.** Pokuste se problém vygooglovat (ale neopomínejte ostatní zdroje informací). Google je považován za nejefektivnější internetový vyhledávač, dokumenty, které vyhledá, umí orientačně přeložit do češtiny.

Omezení informací

Vašimi nejlepšími zdroji informací pravděpodobně budou (1) články publikované experty, kteří se zabývali stejným problémem jako vy, a (2) zprávy o policejních akcích zaměřených na totožný problém. Ale obojí má svá omezení:

- Většina kriminologů se více zajímá o kriminalitu a delikvenci obecně než o konkrétní formy kriminality. Stejně tak se více soustřeďují na vzdálené příčiny kriminality, například sociální znevýhodnění a dysfunkční rodiny, než na bezprostřední příčiny problému, kupříkladu nedostatečné zabezpečení nebo chybějící ostraha. I tehdy, když najdete odborné články zabývající se vašim problémem, se může stát, že v nich uváděné příčiny při hledání účinné reakce příliš nepomáhají.
- Vyjma případy, kdy je váš problém velmi častý, neočekávejte, že najdete mnoho relevantních informací. Buďte skeptičtí vůči tvrzením ohledně jejich úspěšnosti, pokud nebudou podpořeny hodnotícími daty. Dokonce ani projekty oceněné Goldsteinovou či Tilleyho cenou* nemusely být dobře vyhodnoceny. Uvědomte si také, že reakce, která fungovala v určitém městě nebo čtvrti, nemusí fungovat u vás, protože vaše situace může být vlivem specifických okolností poněkud odlišná. Zkušenosti policie s tím, jak určitý problém řešila v minulosti, jsou nicméně důležitým zdrojem nápadů, které mohou být prospěšné i ve vaší situaci.

Sledování odborné literatury

Většina odborných článků začíná krátkým shrnutím (abstraktem) a má velmi podobnou strukturu. Pokud článek vypadá zajímavě, přečtěte si úvodní část (formulace problému) a závěry článku. Jestliže vám připadají užitečné, projděte si úvodní pasáže článku – měly by obsahovat přehled dosavadního zkoumání. Většinou můžete přeskocit metodologické oddíly zabývající se daty, analýzou a výsledky. I tehdy, kdy pro vás článek není bezprostředně relevantní, mohou se vám hodit odkazy na zdroje, použité v článku.

* Obdobou americké Goldsteinovy a britské Tilleyho ceny je v Česku policejní „Cena nejlepší praxe“. Obě zmíněné ceny jsou však zaměřeny pouze na projekty problémově orientované policejní praxe. [pozn. ed.]

Přehled uplatněných opatření

Je užitečné shrnout opatření, o nichž jste se dozvěděli, pomocí tabulky, v níž každý řádek představuje jedno z opatření a každý sloupec jednu z jeho charakteristik:

	Opatření	Zdroj	Jak to funguje	Nejlépe to funguje, když...	Na co dávat pozor
1					
2					
...					

20. Formulujte hypotézy

Základním zdrojem informací pro tvorbu hypotéz o příčinách problému, na který jsme se rozhodli zaměřit, jsou naše zkušenosti a teoretické poznatky. Ty nedokážou obsáhnout vše – takže naše hypotézy jsou obvykle založené na neúplných informacích. Přesto – (1) měli bychom své hypotézy jasně stanovit a současně být připraveni (2) nelepět na nich za každou cenu a (3) používat data k jejich objektivnímu prověření. Počítejte od začátku s tím, že každou hypotézu lze po prozkoumání relevantních dat změnit nebo zavrhnout, protože žádná hypotéza není absolutně pravdivá. Proto je často nejlepší prověřit navzájem si odporující hypotézy.

Soubor hypotéz lze chápat i jako základní plán analýzy. Hypotézy naznačují, jaké druhy dat máte shromažďovat, jak je analyzovat a jak interpretovat. Jestliže vyšetřujete napadení v barech související s opilostí, můžete začít položením otázky: „Kolik barů je skutečně problémových?“ Na základě pravidla 80–20 (Krok 18) stanovíte hypotézu, že v některých barech dochází k mnoha rvačkám, ale ve většině jen zřídka nebo nikdy. Prověřte ji tak, že sestavíte seznam barů v prostoru, jehož se problém týká, a u každého si vyhledáte počet napadení ohlášených v uplynulých 12 měsících.

Pokud vaše hypotéza ob stojí, zeptejte se: „Čím se bary s vysokou mírou násilností liší od barů, kde dochází jen k malému počtu napadení?“ Teorém rizikových zařízení (Krok 28) vám pak pomůže zformovat následující tři hypotézy:

- 1 Rizikové bary navštěvuje více zákazníků.
- 2 Rizikové bary se vyznačují určitými rysy, které přitahují útočníky.
- 3 Obsluha v rizikových barech buď nedokáže regulovat chování zákazníků, nebo sama vyvolává spory.

Tyto hypotézy prověříte tak, že shromáždíte informace o počtech zákazníků ve vysoce a v málo rizikových barech, provedete analýzu počtu a procenta napadení na zákazníka, budete pozorovat interakce mezi lidmi v problémových a bezproblémových barech a promluvíte si se zákazníky i personálem.

Pokud ale shromážděná data budou odporovat vaší první hypotéze a ukáže se, že mezi počtem napadení ve všech barech není významný rozdíl, položte si otázku: „Proč je tolik barů problematických?“ Nejspíš vás dovede k hypotéze, že se může jednat spíš o problém vnímání než faktického množství násilných incidentů v barech. A tudíž jde jen o zdánlivý problém, protože ve vašem městě dochází k podobnému počtu napadení v barech jako v jiných srovnatelných městech. K ověření této hypotézy ale budete potřebovat informace z těchto měst.

Když data získáte, můžete se dočkat dalšího překvapení – možná zjistíte, že ve vašem městě se vyskytuje abnormálně vysoký počet problémových barů. Pak se budete muset opět ptát: „Co má většina zdejších barů, kde dochází k vysokému počtu napadení, společného?“ Jednou z hypotéz může být třeba to, že problém je ve způsobu

udělování oprávnění k provozování barů a způsobu jejich regulace. Nabízí se i jiná hypotéza: Možná problémy souvisejí s povahou lidí, kteří ve vašem městě bary navštěvují. K prověření obou hypotéz budete muset shromáždit odpovídající data a posoudit jejich platnost. A tak dále.

Všimněte si, jak otázky a hypotézy určují strukturu analýzy. Z výsledků vašeho prověřování – ať pozitivních, nebo negativních – vyplynou nové, ještě konkrétnější otázky. Cílem je začít s co nejobecnějšími otázkami a při postupném zužování dospět k souboru velmi jednoznačných otázek, ze kterých už lze odvodit konkrétní a zacílené reakce na problém.

Hypotézy naznačují, jaké informace je třeba shromažďovat. V příkladu s napadeními v barech byla pro prověření každé z hypotéz potřeba specifická data. Často ale je možné využít tatáž data pro ověření několika hypotéz najednou (podobně jako při uvedeném výběru ze tří alternativních vysvětlení problémů v rizikových barech). Čím jasněji formulované budou vaše hypotézy, tím snáze se vám budou hledat a sbírat data pro jejich ověření. Obecně platí, že než se přikláníte k nejasně formulované hypotéze, ať se vám jakkoli líbí a vypadá logicky, vyplatí se spíš mít hypotézu, která se vám sice nemusí líbit, ale je zcela jednoznačná. Samozřejmě, vůbec nejhorší je pracovat bez jakékoli hypotézy.

Slepé cesty analýzy

Nedostatek jasných hypotéz může vést k tzv. „paralýze analýzy“, kdy shromažďujete a analyzujete tak obrovský objem dat, že vám samotná analýza znemožní dospět k jakémukoli užitečnému závěru.

Hypotézy naznačují i to, jakým směrem vést analýzu dat. Každá jasná hypotéza vymezení okruh informací, které byste měli sledovat. Příklad s bary naznačuje, že hypotézy odvozené z teorému rizikových zařízení lze prověřit pomocí velmi prostého analytického postupu. Pokud je určitý bar skutečně místem podporujícím kriminalitu, měli byste u něj zjistit vysoký počet útoků a vysoký počet zákazníků, a tedy i relativně nízké procento napadení v poměru k možným cílům (viz Krok 17). Pokud tuto souvislost neobjevíte, vaše hypotéza je zřejmě mylná. Zkrátka, je důležité mít jasnou představu o tom, co byste měli sledovat, pokud je vaše hypotéza správná, a o tom, kam stočíte svou pozornost, když se ukáže, že je vaše hypotéza špatná. (Viz třetí sloupec v následující tabulce.) Pokud takto jasnou představu nemáte, je to signál toho, že vaše hypotéza je příliš obecná.

Hypotézy zároveň pomáhají interpretovat výsledky analýzy. Řekněme, že analýza násilností v barech ukázala, že k největšímu počtu napadení dochází jen na několika místech, a pozorování nejrizikovějších a nejméně rizikových barů naznačuje, že násilnosti v rizikových barech vyvolává jejich ostraha (tedy personál). Tento závěr okamžitě poukazuje na možné zacílení opatření.

Hypotézy mají zkrátka velký význam pro celý proces analýzy kriminality. Při zkoumání problému si položte zásadní otázky, které se k němu vztahují, a pokuste se odhadnout odpovědi na ně. Tyto odpovědi jsou vlastně vašimi hypotézami – a musí být formulovány dostatečně jasně, aby bylo možné nějakým způsobem ověřit, zda jsou správné či špatné. Vůbec nejlepší je pak pracovat s více variantami „odpovědí“, které si navzájem odporují.

Je velmi užitečné, nebýt na vytváření hypotéz sám. Ti, kdo se na jejich tvorbě podílí, byť třeba zastávající protikladná stanoviska, tak totiž mohou představit svůj názor z vlastní perspektivy způsobem, který umožní jasné a objektivní prověření dané hypotézy. I ti, kdo podporují mylné hypotézy, tudíž mohou významně přispět k analýze problému. Jestliže je každá z hypotéz provázaná s potenciálním řešením, pak jejich prověření zároveň zaměří pozornost na proveditelná opatření a vyloučí neefektivní přístupy.

Otázky, hypotézy a jejich ověření

Otázka	Příklad hypotézy	Možný způsob ověření
Proč je toto místo nebezpečné?	Je to vlivem vysokého počtu dostupných cílů.	Spočítejte cíle na daném místě a spočítejte procentní míru kriminality (Krok 17). Toto procento porovnejte s procenty z okolí. Pokud se rizikové místo vyznačuje vyšším procentem, je hypotéza mylná, jde-li o stejné či nižší procento, hypotéza je správná.
Z jakého důvodu dochází k většimu počtu krádeží aut v problémové oblasti než v jejím okolí?	Místní obyvatelé na rozdíl od obyvatel jiných čtvrtí parkují na ulici.	Pokud problematická čtvrť vykazuje podobné či nižší procento krádeží aut z ulic než ostatní čtvrti, hypotézu zavrhněte. Jestliže je procento vyšší, přijměte ji.
Proč na staveništi najednou prudce narostlo množství krádeží měděného potrubí?	Nedaleká výkupna cenných kovů nedávno změnila majitele.	Porovnejte počet krádeží potrubí v době před změnou majitele výkupny a po ní. Jestliže se procento krádeží nezměnilo nebo vykazovalo zvyšující se tendenci už před změnou majitele, pak je hypotéza pravděpodobně mylná. V ostatních případech může být opodstatněná.

21. Shromažďujte svá vlastní data

Při práci jste nejspíš zvyklí vycházet především z informací, které se bezprostředně týkají konkrétního trestného činu a zatčení pachatele. Problémově orientovaná policejní činnost však vyžaduje použití mnohem širší škály dat. Například informace získané prostřednictvím tísňových volání občanů žádajících o pomoc či zásah policie poskytnou mnohem účinnější nástroj k řešení problémů s obchodováním s drogami než informace o zadržených jednotlivých prodejcích. Při analýze problémů s vandalismem či krádežemi v obchodech mohou být nesmírně užitečné informace obecního či městského úřadu o zjištěných škodách a opravách, respektive informace získané od majitelů obchodů. U většiny projektů zaměřených na řešení problémů tak zjistíte, že je nevyhnutelné vydat se do terénu – a hledat informace takříkajíc na vlastní pěst. Vy a vaši kolegové například budete muset systematicky pozorovat rysy charakteristické pro prostředí, kde došlo či dochází k trestné činnosti, ptát se obětí a vyslechnout pachatele (anebo přesvědčit kolegy, aby se ptali na to, co potřebujete). Následující příklady ukazují, že potřeba mít vlastní data se může projevit v každé ze čtyř fází modelu SARA:

- 1 Ronald Clarke se podílel na projektu zaměřeném na krádeže motorových vozidel na parkovištích v centru města Charlotte v Severní Karolíně. Ukázalo se, že město nemělo k dispozici aktualizované mapy všech parkovacích ploch, protože na místech po zbouraných budovách neustále vznikala parkoviště nová a naopak, na bývalých parkovištích se neustále stavěly nové domy. Policisté zapojení do projektu tak museli kvůli aktuálnímu přehledu parkovišť znovu zmapovat celé městské centrum. V další fázi spočítali místa na každém parkovišti a na základě toho vypočítali poměr rizika krádeže na parkovací místo. Tak mohli stanovit pořadí parkovišť podle míry rizikovosti, od nejvyšší po nejnižší. S cílem objasnit rozdíly v rizikovosti pak policisté shromáždili podrobné informace o zabezpečení každého parkoviště, a to včetně přiměřenosti osvětlení, oplocení a využití hlídačů nebo bezpečnostních agentur.
- 2 V dalším projektu z Charlotte, tentokrát zaměřeném na krádeže na staveništích, dva policisté – Dan Cunius a Eric Rost – pravidelně kontrolovali všechny ohrožené domy, aby se ujistili, že stavitelé skutečně dodržují předem dohodnutá preventivní opatření. Policisté provedli celkem 8050 kontrol, a to za každého počasí – a pro závěry studie tak sesbírali v terénu obrovské množství dat.
- 3 Karin Schmerler, analytička působící v kalifornském Chula Vista, ve své zprávě pro *National Law Enforcement & Corrections Technology Center* shrnula různé

příklady primárního sběru dat v projektech, které byly přihlášeny do soutěže o Goldsteinovu cenu za vynikající výsledky v problémově orientované policejní praxi (POP), včetně následujících:

- ▶ V projektu, díky němuž se ve městě Buffalo ve státě New York podařilo omezit případy prostituce, policie provedla 15 hloubkových rozhovorů s prostitutkami a 116 výslechů jejich zákazníků. Získané informace byly využity k získání podpory místních obyvatel pro účinnější opatření proti zákazníkům prostitutek a k vytvoření širší palety alternativních trestů udělovaných soudy, včetně odvykací léčby pro prostitutky.
- ▶ V jednom kalifornském projektu, zaměřeném na vysoce rizikový úsek místní silnice, se podařilo snížit počet smrtelných nehod o 35 procent. Třicetičlenný tým sledoval celý úsek po dobu pěti hodin – a z následné analýzy vyvodil jako hlavní doporučení zavést povinnost svítit na tomto úseku silnice po celý den.
- ▶ V projektu zaměřeném na eliminaci šikany na školách ve městě South Euclid v Ohio se policie pomocí rozhovorů s postiženou skupinou studentů snažila určit, kdy a kde se cítí ohroženi. Studenti uvedli, že nejrizikovějšími místy a nejrizikovějším časem pro šikanu jsou školní chodby a doba, kdy se žáci přesunují mezi jednotlivými třídami, což potvrdily i záznamy o jednotlivých incidentech. Na základě těchto poznatků školy střídání tříd přeorganizovaly a učitelé přepracovali systém dozoru na školních chodbách. Přijatá opatření vedla ke snížení míry šikany na školních chodbách o 60 procent!

Možná se vám bude zdát zbytečné shromažďovat vlastní informace – například proto, že je to časově i jinak náročné; měli byste proto mít na paměti, že sběr informací je u projektů zaměřených na řešení problémů klíčový a má své nepopiratelné výhody, například:

- 1 Už jen tím, že se dostanete do terénu, se o řešení problému zřejmě dozvíte víc než pouhým vysedáváním u počítače. Sebevětší objem informací získaných od stolu nikdy nemůže vynahradit pobyt v reálných podmínkách.
- 2 Hledání efektivního nástroje ke sběru dat vás může přimět k zamýšlení nad skutečnou povahou řešeného problému, typem účinné reakce a nad tím, jak nejlépe zhodnotit vynaloženou práci.
- 3 Pokud se vám do sběru dat (a návrhu řešení) podaří zapojit vaše kolegy, máte velmi cennou příležitost jim ukázat, jak důležitý je u POP přesný, pečlivý a systematický postup.
- 4 Pokud se rozhodnete shromažďovat vlastní informace, budete současně zdokonalovat vlastní pátrací schopnosti a budete se učit být skutečně kreativní.

Zneužívání dočasných registračních značek

Matt White a Charles Dean z policie v Charlotte-Mecklenburgu se začali domnívat, že řada pachatelů používá falešné dočasné registrační značky vozidel. Díky tomu neplatili z provozu vozidel daně ani pojištění, někdy i celé roky, a použití vozidel k páčání trestné činnosti tak pro ně bylo relativně bezpečné. Ve snaze najít dostatek argumentů na podporu změny systému přidělování dočasných registračních značek White a Dean provedli neformální průzkum ve dvou stejně rozsáhlých a sousedících čtvrtích v Charlotte v období 12 měsíců. Jedna z nich byla charakteristická vysokou mírou kriminality, druhá naopak velmi nízkou. První z nich (Belmont v levé části mapy) se vyznačovala 6,4krát vyšším počtem napadení ohlášených na policii a 5,6násobným počtem zadržení pachatelů než čtvrt s nízkou mírou kriminality (Plaza-Midwood, pravá polovina mapy). Autoři studie v době průzkumu podle očekávání našli 12 vozidel s falešnou dočasnou registrační značkou ve čtvrti Belmont (viz černé tečky na mapě), kdežto v sousední Plaza Midwood žádné. A to i navzdory tomu, že v obou čtvrtích byly relativně stejné podmínky pro parkování na ulici a navzdory tomu, že v Belmontu policisté zaznamenali výrazně více vozidel zaparkovaných na příjezdových cestách tak, aby jejich registrační značky neviděly projíždějící hlídky.

Zdroj: White, Matt a Charles Dean (2004). „Abuse of Temporary License Tags in North Carolina.“ In *Understanding and Preventing Car Theft. Crime Prevention Studies*, Vol. 17, ed. Michael Maxfield a Ronald Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

22. Zkoumejte rozdělení dat

Sebraná data je třeba umět číst – v tomto kroku si ukážeme, jak zjistit, co data říkají. Představme si například, že jsme sebrali data o napadeních taxikářů. Víme, zda se napadení týkají jen několika málo osob? Dochází k nim jen v určitých dnech nebo jen v určité době?

Abychom dostali odpověď na tyto a jiné obdobné otázky, musíme zkoumat tzv. **rozdělení** získaných dat. Níže uvedený graf sleduje výskyt vražd v 53 čtvrtích města Cincinnati za období 36 měsíců. Vodorovná osa znázorňuje počet vražd v dané čtvrti, vertikální osa ukazuje, v kolika čtvrtích došlo k danému počtu vražd (například podle prvního sloupce tedy ve 13 čtvrtích nedošlo k žádné vraždě). Většina čtvrtí ve sledovaném období vykazovala jen malý počet vražd, ale zleva doprava se dramaticky prodlužuje přírůstek naznačující, že ve velmi malém počtu čtvrtí došlo k velmi vysokému počtu vražd.

Zkrátka, je třeba se naučit účinně seskupovat údaje o výskytu trestných činů – popisovat jejich rozdělení. K tomu slouží dva základní nástroje: Sledování typických (nejběžnějších) případů a sledování odchylek či změn v rozdělení případů:

Typické (nejběžnější) případy lze odhalit třemi způsoby:

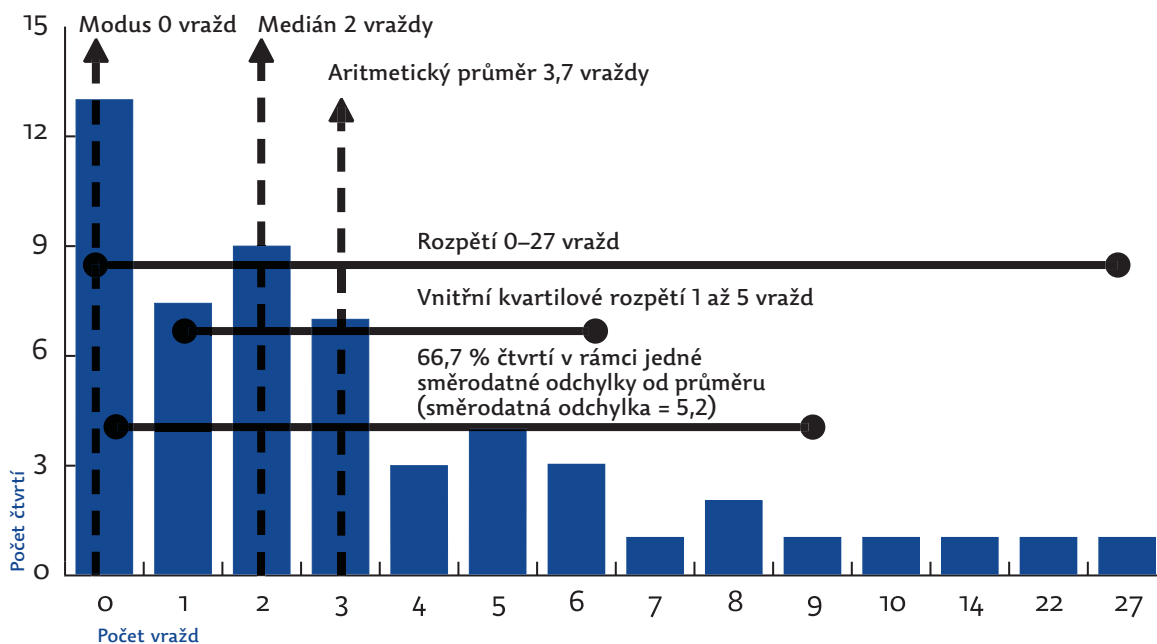
- ▶ **Aritmetický průměr.** Jde o nejběžněji používaný ukazatel. Průměrný počet vražd ve čtvrtích Cincinnati je 3,7 vraždy na jednu čtvrt; vypočítá se jednoduše tak, že vydělíme počet vražd počtem čtvrtí (tedy $198 : 53 = 3,7$).
- ▶ **Medián** rozděluje čtvrti do dvou stejně velkých skupin. Polovina čtvrtí v Cincinnati vykazovala dvě či více vražd a druhá polovina dvě či méně vražd.

- ▶ **Modus** vyjadřuje nejčastěji se vyskytující hodnotu v daném souboru (jedná se o číslo, které se opakuje častěji než všechna ostatní). U našeho příkladu se modus rovná nule, protože v největší skupině čtvrtí nedošlo k žádné vraždě.

Odchylky a změny v rozdělení lze měřit pomocí tří ukazatelů:

- ▶ **Variační rozpětí.** Nezákladnější měřítko rozdělení dat, vyjádřené nejnižší a nejvyšší hodnotou. U našeho případu rozpětí představuje 0–27 vražd.
- ▶ **Vnitřní kvartilové rozpětí** sleduje spodní a horní hranici prostředních 50 procent případů. U příkladu z Cincinnati je toto rozpětí 1 až 5 vražd. Do této skupiny spadá polovina sledovaných čtvrtí; dalších 25 procent čtvrtí vykazovalo jednu či žádnou vraždu a poslední čtvrtina pět a více vražd. Pokud chcete zjistit **kvartilové rozpětí**, stačí jednotlivé případy seřadit a rozdělit do čtyř stejně velkých skupin. Dvě prostřední skupiny představují vnitřní kvartily – vnitřní kvartilové rozpětí pak udává nejnižší a nejvyšší hodnota v těchto skupinách.
- ▶ **Směrodatná odchylka.** Tento ukazatel vyjadřuje průměrnou odchylku jednotlivých hodnot zkoumaného souboru od jeho aritmetického průměru. Čím je směrodatná odchylka menší, tím blíže jsou jednotlivé hodnoty k průměru (tím více jsou si navzájem podobné). Jedná se o poměrně slabý ukazatel, ale dokáže ho vypočítat každý tabulkový procesor nebo statistický software. Dvě třetiny případů spadají do jedné směrodatné odchylky na obou stranách od aritmetického průměru; v případě Cincinnati představuje směrodatná odchylka 5,2 vraždy.

Rozdělení četnosti výskytu vražd v jednotlivých čtvrtích Cincinnati

Volba vhodného ukazatele závisí na dvou charakteristikách dat. První je symetrie rozdělení. U symetrického rozdělení jsou hodnoty zrcadlově rozprostřeny okolo průměru. Aritmetický průměr je tak v symetrickém rozdělení stejný jako medián (střední hodnota). Jestliže hodnota, která se vyskytuje nejčastěji, je uprostřed, pak bude stejný i modus – nutně to tak ale nemusí být ani u symetrického rozdělení. Rozdělení může mít dva mody, každý nalevo a napravo od mediánu.

Jestliže je však rozdělení asymetrické (při analýze kriminality je asymetrie velmi častá), pak průměr a standardní odchylku nepoužívejte. Používejte medián nebo modus a vnitřní kvartilové rozpětí nebo variační rozpětí hodnot.

Další charakteristikou, na kterou musíme myslet při volbě výběru vhodných ukazatelů, jsou vlastnosti proměnných. Existují tři běžné typy proměnných:

► **Nominální proměnné** nelze hierarchicky uspořádat. Například tam, kde sledujeme pohlaví, číslo jednoduše nahradí vlastnost (muž = 1, žena = 2 nebo červená = 1, žlutá = 2, modrá = 3), ale číslo, které se rozhodneme přiřadit,

neurčuje vztah mezi jednotlivými proměnnými (modrá není více než červená). Jediným smysluplným ukazatelem u nominálních proměnných je modus.

► **Ordinální proměnné** lze od sebe nejen odlišit, ale lze je i navzájem uspořádat. Seznam čtvrtí seřazených od největšího k nejmenšímu podle počtu vražd nám poskytne hodnoty ordinální proměnné (nejvyšší počet vražd = 1, druhý nejvyšší počet vražd = 2...). Nemá však smysl tyto proměnné sčítat, odčítat, dělit ani násobit. Můžeme pouze určit, jestli daná jednotka je větší, menší, či rovna jiné s ohledem na sledovanou vlastnost. Pro ordinální proměnné nelze počítat průměr ani standardní odchylku. Nejužitečnějším ukazatelem je medián a kvartilové rozpětí.

► **Kardinální proměnné** je možné sčítat, odčítat, násobit i dělit, jelikož rozdíly mezi sousedními hodnotami jsou shodné a hodnota sledované vlastnosti může být i nulová. Příkladem může být počet vražd v jednotlivých čtvrtích. Rozdíl mezi počty vražd 0 a 1 je shodný s rozdílem mezi počty vraždy 26 a 27 (27 minus 26 = 1 minus 0 = 1) a počet vražd 0 má svůj smysl. U takových proměnných je možné použít jak průměr, tak směrodatnou odchylku.

Druhy dat, jejich využití a jejich omezení

	Nominální	Ordinální	Kardinální
Popis	Pojmenovává kategorie dat	Pojmenovává kategorie dat a umožňuje je seřadit	Mezi sousedními hodnotami je stejný interval a nula má význam
Příklad	0 = žádná oběť 1 = oběť je totéž jako 0 = oběť 1 = žádná oběť	0 = žádný trestný čin 1 = jeden trestný čin 2 = více než jeden trestný čin	Počet trestných činů 0, 1, 2... (0= žádný trestný čin)
Proměnné více vpravo v této tabulce mají všechny vlastnosti jako proměnné nalevo od nich a navíc své specifické vlastnosti (například vše, co můžete udělat s nominálními a ordinálními daty, lze udělat i s daty kardinálními).			
Přípustné matematické operace	Rovná se, nerovná se	Větší, menší, rovná se	Sčítání, odčítání, násobení a dělení
Přípustný způsob zjištění „typických“ hodnot	Modus	Medián a modus	Průměr, medián a modus
Přípustný způsob popisu odchylek a změn v rozdělení	Variační rozpětí	Vnitřní kvartilové rozpětí & variační rozpětí	Směrodatná odchylka a ostatní způsoby
Poznámka	Používá se při práci s kategoriemi (například pohlaví) a skupinami (například řetězce obchodů, jiné obchody)	Používá se při řazení či uspořádávání kategorií (například policejní hodnosti), ale rozdíly mezi jednotlivými řazeními nejsou vždy buď stejné, nebo matematicky jasné	Používá se pro procenta, počty a řadu dalších matematických hodnot

23. Diagnostikujte místa se zvýšenou kriminalitou

Při sledování kriminality je užitečné rozlišovat mezi dočasnými a chronickými místy se zvýšenou kriminalitou (Krok 17). Dočasná kritická místa představují výkyv z normy v počtu trestných činů, který může zase přirozeně klesnout; oproti tomu chronická místa se vyznačují trvale vyšší mírou kriminality a není pravděpodobné, že počet trestných činů na nich klesne, pokud nebudou přijata příslušná opatření. Existují tři základní formy chronických míst se zvýšenou kriminalitou a s každým z nich se pojí specifické teorie a typy reakcí.

- ▶ **Kritické body** jsou velmi jasně vymezená konkrétní místa s vysokou mírou kriminality. Ukazují na koncentraci trestných činů na konkrétních adresách opakovaných obětí (obětí-recidivistů, viz Kroky 28 a 29) či v konkrétních zařízeních. Na mapách kriminality se tato místa s opakovanou trestnou činností znázorňují jako *body*.
- ▶ **Kritické trasy** jsou úseky ulic, v nichž se koncentruje kriminalita. Tyto linie se objevují například tehdy, jestliže dochází k vysokému počtu vloupání do motorových vozidel zaparkovaných podél určitých ulic. Na mapách kriminality se tyto trasy s opakovanou trestnou činností znázorňují jako *čáry*.
- ▶ **Kritické oblasti** jsou větší celky, v nichž se koncentruje kriminalita. Vznikají z celé řady důvodů: Příčinou mohou být určité charakteristické rysy takové oblasti, anebo se v ní může vyskytovat řada navzájem nesouvisejících a oddělených problémů. Na mapách kriminality se tyto oblasti s opakovanou trestnou činností znázorňují šrafováním, obrysovými čarami nebo různými barevnými odstíny podle míry trestné činnosti. Typologie oblastí se zvýšenou kriminalitou Jerryho Ratcliffa (viz rámeček) rozlišuje dva typy:

- ▶ Oblasti, kde lze u spáchaných trestných činů vypočítat nějaké vzorce jejich souvislostí.
- ▶ Oblasti, v nichž rozmístění jednotlivých trestných činů působí náhodným dojmem, bez viditelných souvislostí.

Tyto tři formy míst se zvýšenou kriminalitou ilustruje obrázek na další straně. Problematická místa, kde se lidé scházejí za zábavou, jsou znázorněna jako body, protože k napadením došlo na konkrétních adresách. K vloupáním do motorových vozidel dochází podél nepřerušovaných úseků ulic, a proto je koncentrace znázorněna jako dvě protínající se čáry. A nakonec odstupňované stínování u bytového komplexu, který je zaznamenán jako místo se zvýšenou kriminalitou, naznačuje, že riziko vloupání je nejvyšší v určité malé oblasti, ale směrem od jejího středu klesá. Body v této odstínované oblasti znázorňují místa, kde k vloupáním dochází opakovaně.

Tím, že si ujasníte, o jaký typ kritického místa jde, získáte současně i zběžnou představu o tom, jaké opatření by mělo následovat.

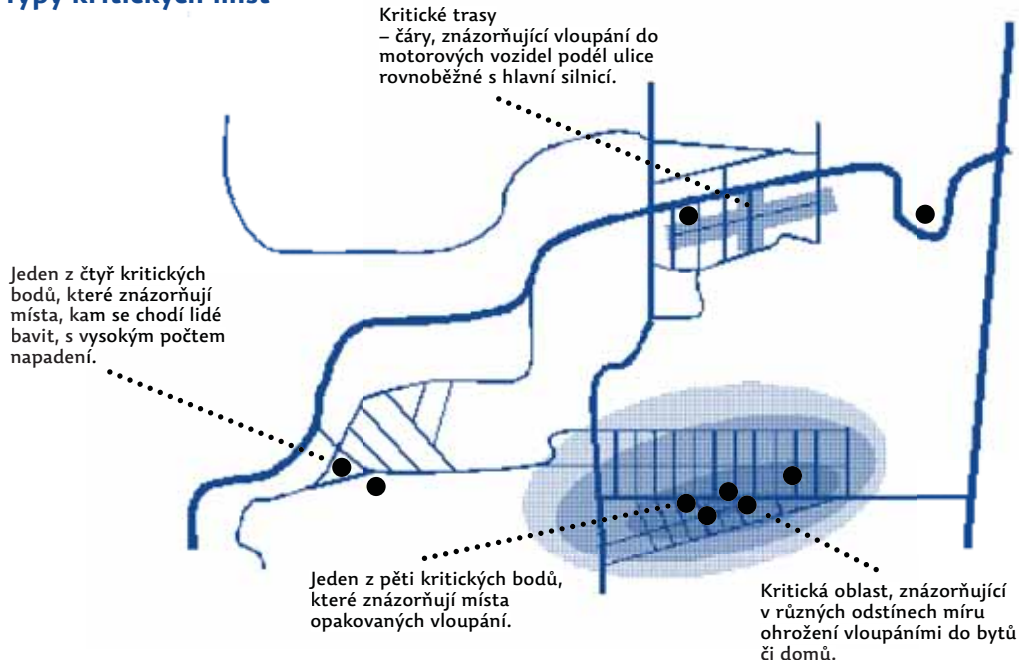
- ▶ Kritické body obvykle poukazují na nutnost změny ve fyzickém prostředí místa nebo v jeho správě a zpravidla vyžadují zaměřit se na skupinu nejvíce ohrožených obětí.
- ▶ Kritické trasy vyžadují změny prostředí na ulicích, stezkách a dalších trasách nebo změnu prostředí podél nich.
- ▶ Kritické oblasti zpravidla potřebují rozsáhlou spolupráci s nejrůznějšími partnery, zaměřenou na proměnu oblasti.

Následující tabulka ukazuje, jak se koncentrace kriminality vztahuje k výsledku jejího mapování a k zvoleným preventivním opatřením.

Koncentrace a zmapování kriminality a opatření proti ní

Kde se kriminalita koncentruje	Zobrazení kritických míst	Cíl opatření	Příklady opatření
Místa – na specifických adresách, nárožích či v zařízeních a provozovnách	Body	Zařízení, nároží, adresy	Instalace kamerového systému v garážích, změna způsobu, jakým se v barech podává alkohol
Oběti	Body	Adresy obětí	Pomoc obětem se zefektivněním zabezpečení jejich majetku či osoby
Ulice – podél ulic či průčelí domovních bloků	Čáry	Oblasti podél stezek, ulic a dálnic	Vytváření slepých, neprůjezdných ulic, změna průjezdných schémat, úprava parkovacích předpisů
Oblast – čtvrti, sídliště	Šrafování	Čtvrti, sídliště či jiné přirozené celky	Široká spolupráce s partnery na místní úrovni, revitalizace čtvrti či sídliště

Typy kritických míst

Ratcliffova typologie kritických oblastí

Jerry Ratcliffe používá trochu jinou klasifikaci – zkoumá vzorce rozmístění zaznamenaných incidentů v kritické oblasti. Jestliže k většině případů dochází ve stejném místě, pak toto místo označuje jako „centrum kritické oblasti“ (jeho charakteristiky jsou v podstatě totožné jako u kritických bodů). Jestliže jsou jednotlivé incidenty v oblasti nahuštěné do několika míst, označuje je jako „kritické shluky“. A nakonec, jestliže jsou případy relativně pravidelně rozprostřené, jde o tzv. „rozptýlenou kritickou oblast“. Ratcliffova metoda soustřeďuje pozornost na koncentraci případů a od analytika vyžaduje, aby nejprve vymezil hranice kritické oblasti, a teprve pak jí zařadil do některé z kategorií.

Zdroj: Ratcliffe, Jerry (2004). The Hotspot Matrix: A Framework for the Spatio-Temporal Targeting of Crime Reduction. *Police Practice and Research*, 5: 5–23.

Analýza kritických míst by měla vždy postupovat od menších k rozsáhlejšímu oblastem. Představte si například problém s podpalováním vozidel. Vyskytuje se tato trestná činnost opakovaně na specifických adresách? Pokud ano, ptejte se, proč si pachatelé vybírají právě tato místa, a ne místa v okolí. Pokud ne, začněte problém zkoumat na úrovni jednotlivých ulic. Ukáže-li se, že problém se koncentruje v některých ulicích, porovnejte je a hledejte důvod, proč některé přitahují pachatele zapalující auta, a jiné ne. Pokud ani na úrovni ulic není zřejmý vzorec, podle nějž dochází k výběru vozidel k podpalení (například tyto činy jsou relativně rovnoměrně rozprostřené po několika ulicích), zaměřte se na obyvatele čtvrti a porovnejte je s obyvateli čtvrtí s nízkou koncentrací podpalených vozidel.

Kritické body v oblasti s vysokým počtem vloupání, znázorněné na obrázku, naznačují, že součástí problému

v oblasti může být opakovaná viktimizace. Pouhé označení kritické oblasti samo o sobě nic takového neukáže. Než uděláte další krok, měli byste proto zjistit, zda daná oblast nebyla označena za kritickou jen kvůli několika místům, kde opakovaně dochází k vloupáním. To nejspíše zjistíte tak, že oblast budete posuzovat pouze z pohledu jednotlivých míst vloupání, a ne četnosti vloupání na nich. Daná oblast se pak může přestat jevit jako riziková – pokud se ukáže, že zdrojem problému je pouze několik relativně izolovaných kritických míst.

Analýza kritických míst představuje cenný nástroj především v počáteční fázi řešení problému. Jakmile určíte místa se zvýšenou kriminalitou, musíte si položit otázku, proč jsou kritická právě tato místa, zatímco jiná ne. Jinak bude vaše analýza povrchní a nejspíš povede k přijetí neúčinných opatření.

24. Zvolte vhodné měřítko pro mapovou analýzu kriminality

Při monitorování kriminality v centrech měst, ve školních areálech, nemocnicích, obytných blocích nebo na jakýchkoli jiných místech či zařízeních s více budovami je obvyklý mapovací software většinou k ničemu. Většina budov, ať jakkoli rozsáhlých, se totiž velmi často eviduje pouze pod jednou adresou a trestné činy, k nimž došlo kdekoli v budově a jejím bezprostředním okolí, jsou přiřazeny k této adrese. Může se tedy snadno stát, že určité zařízení bude vykazovat zvýšené problémy s kriminalitou, ale může to být jen kvůli jeho rozlehlosti. Z detailního porovnání s množstvím lidí, kteří v dané budově pracují nebo využívají určité zařízení, může nakonec vyjít najevo, že se jedná o relativně bezpečné místo. Například George Rengert prokázal, že veřejné garáže v centru Filadelfie, původně identifikované jako kritické místo se zvýšeným počtem trestných činů souvisejících s motorovými vozidly, ve skutečnosti vykazovaly mnohem nižší míru kriminality než okolní ulice. V počáteční analýze se totiž nebral ohled na fakt, že v garážích může parkovat mnohem více vozidel než na okolních ulicích.

Řada velkých budov nicméně bezpečná není. Oscar Newman ve své drtivé kritice systému obecních bytů ve Spojených státech 60. let minulého století dokázal, že čím vyšší je určitý domovní blok, tím vyšší je poměr trestných činů na 100 obyvatel. Newman tvrdil, že velmi rozsáhlé bloky přitahují kriminalitu, protože sousedé se tam navzájem neznají a členění budov téměř neumožňuje dohled nad společnými prostory (nad chodbami, výtahy a podobně). Na základě Newmanových poznatků postupně vznikl soubor pravidel pro navrhování bezpečných budov, veřejných prostor a jejich členění, označovaný zkratkou CPTED (*Crime Prevention through Environmental Design*)*.

Abychom pochopili, proč určitá budova není bezpečná, je třeba trestné činy rozdělit do specifických kategorií a zmapovat, na kterých místech budovy k nim dochází. K tomu se hodí trojrozměrné mapy. Jejich vytváření je ale bohužel obtížné, časově náročné a je zároveň třeba počítat se dvěma zásadními problémy:

- 1 Policejní záznamy o trestných činech jen málokdy uvádějí přesné místo, kde přesně v dané budově či zařízení k incidentu došlo. Tuto informaci je někdy možné získat od správců budovy nebo ostražky; pokud ne, bude třeba vytvořit si vlastní nástroje pro sběr a záznam informací o problému v sledovaném období (Krok 21).
- 2 U nových staveb jsou někdy k dispozici plány v elektronické podobě, díky nimž bude vytváření map snazší. Získat aktuální plány starších budov bývá často složité a někdy je třeba nechat si je vytvořit.

Uvedené problémy v mnoha případech vytvoření mapy s vysokým rozlišením značně ztěžují, nicméně se dají překonat, jak ukázal i George Rengert s kolegy ve stu-

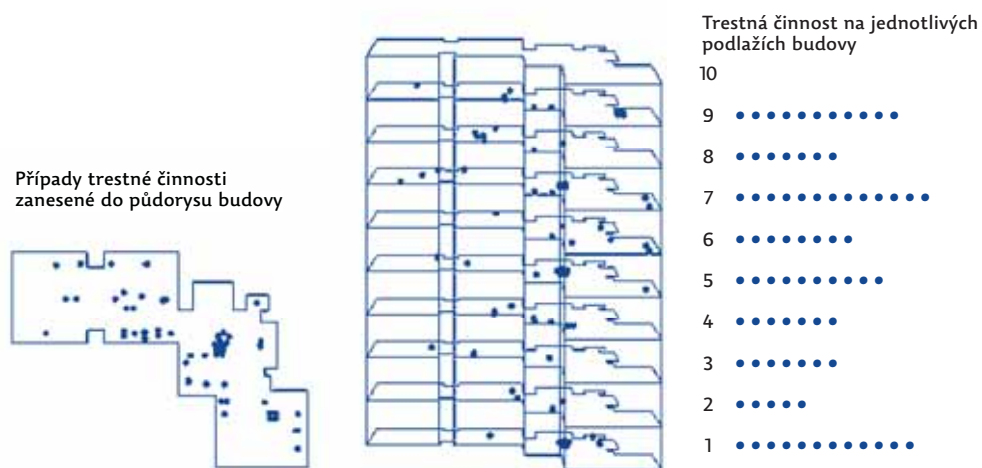
dii zaměřené na kriminalitu v areálu filadelfské *Temple University*. Kombinací mapovacího softwaru a nákrešů vytvořených pomocí AutoCADu – dnes už velmi populárního softwaru pro dvou- a trojrozměrné projektování, vytvořili tzv. Geografický informační systém (GIS). Určité prvky původních nákrešů vypustili (například vodovodní potrubí a elektrické rozvody), dvojíty čarami znázornili ulice (čáry tak vlastně představovaly chodníky po stranách ulice) a mezi ně zakreslili půdorysy budov, sportovišť a parkovišť. Kromě toho v mapách zaznamenali i keře, oplocení, osvětlení a další fyzické rysy místa. Do takto připravené mapy poté zanesli trestné činy, evidované univerzitní policií, přesně na místech, kde se odehrály, což jim umožnilo analyzovat zločin ve vztahu k rysům příslušného místa (například zohlednit úlohu slabého osvětlení nebo temného nároží, kde mohl útočník čekat na svou oběť).

Autoři studie zmapovali kriminalitu i na jednotlivých podlažích každé z budov a výskyt trestných činů promítli také na jejich půdorys. **Obrázek 1** na další straně ukazuje vstoup mapování jedné z budov – tzv. Gladfelter Hall. Trestné činy se rozprostírají rovnoměrně po všech podlažích s výjimkou desátého. Současně je z mapy zřejmé, že se ve všech podlažích shlukovaly v okolí čtyř výtahů ve středu budovy. Právě tam jsou umístěné prosklené kanceláře asistentek a recepčních jednotlivých kateder, tedy místa s nejmenší mírou soukromí. Prosklené zdi kanceláří umožňují potenciálním zlodějům bez rizika zjistit, zda je někdo uvnitř kanceláře a zda tam není něco hodnotného, co by se dalo odcizit. Katedra kriminologie a trestního práva, kterou vede sám Rengert, nechala na skleněné stěny kanceláře nainstalovat žaluzie, které se večer zatahují, aby nebylo vidět dovnitř.

V současné době je už běžně dostupný software, schopný vytvořit realistické modely měst. Technologie, které umožňují trojrozměrné zobrazování, vytváření počítačových map jako té z Gladfelter Hall výrazně usnadňují. Dokud je však míra kriminality relativně malá, často postačí podrobné ruční nákrešy jasně indikující místa, kde k trestným činům došlo. **Obrázek 2** představuje plán velkého londýnského bytového komplexu *Lisson Green*. Znárodnuje místa výskytu přepadení a krádeží na chodbách propojujících jednotlivé budovy (jeho autorem je Barry Poyner). Údaje byly shromážděny v období šesti měsíců před tím a šesti měsíců poté, co byly čtyři domovní vchody vybaveny vstupními telefony, aby se zamezilo přístupu do spleti spojovacích chodeb komplexu rovnou z hlavní ulice. V tomto případě pomohly při prevenci právě ručně kreslené mapy s vysokým rozlišením. **Obrázek 2** ale také pomohl existující problém diagnostikovat: ukázal, že k přepadením a krádežím nejčastěji docházelo na těch úsecích spojovacích chodeb, kam nebylo vidět ani ze sousedních budov, ani z ulice.

* V češtině se nejčastěji hovoří o „prevenci kriminality skrze tvorbu prostředí“ či o „projektování proti kriminalitě“ (*Designing Out Crime*), z tohoto konceptu vycházejí některé stavební normy ČSN i Ministerstvo vnitra v projektu *Bezpečná lokalita / Bezpečné bydlení*. [pozn. ed.]

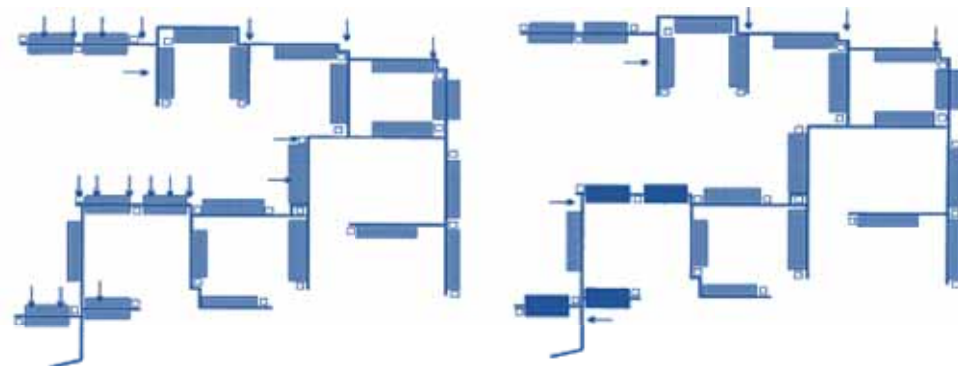
Obrázek 1: Trojrozměrná mapa budovy Gladfelter Hall, areál Temple University

Obrázek 2: Místa přepadení a krádeží na spojovacích chodbách obytného komplexu Lisson Green

Před instalací vstupních telefonů

Po instalaci vstupních telefonů

- Obytné bloky
- Bloky vybavené vstupními telefony
- Spojovací chodby
- Přepadení a krádeže
- Výtahy a schodiště

25. Věnujte pozornost denním a týdenním rytům

Pravidelnost nejrůznějších činností má na výskyt problémů nesmírný vliv. Poklesy a nárůsty dopravy, které vyplývají z dojíždění obyvatel za prací a za nákupy, například významně mění množství potenciálních cílů i dozorců na parkovištích. Což pochopitelně souvisí s dobou, kdy nejčastěji dochází ke krádežím vozidel a vloupáním do nich. Nejvíce případů přepadení a oloupení opilců je o pátečních a sobotních nocích, v době, kdy se zavírají bary, protože tehdy se po ulicích pohybuje i nejvíce cílů přepadení. Do hry zde vstupují dva důležité rytmy: cyklus pracovní dny / víkend, díky němuž jsou páteční a sobotní večery tak oblíbenou dobou pro zábavu a odpočinek, – a samozřejmě otevírací a zavírací doba barů. V tomto kroku se budeme zabývat výkyvy, k nimž dochází v závislosti na denní době či dnech v týdnu. V následujícím kroku se pak zaměříme na delší časová období – měsíce a roky.

Různá zařízení fungují v různých rytmech, a ty mohou výrazně přispívat ke vzniku problémů. Rytmus školní docházky se podobá rytmu docházení do práce, ale obojí má i svá specifika. Na zastávky autobusů má vliv rytmus dojíždění a nakupování, ale i častější příjezdy a odjezdy autobusů.

K rozpoznání důležitých cyklů různých činností, které se mohou podílet na existenci určitého problému, je velmi užitečné sestavit si tabulku cyklů, během nichž dochází k trestným činům či narušování veřejného pořádku. Pomůže vám to. Podobně jako u **tabulky** na této straně – na jednotlivé řádky zaneste počet sledovaných jevů v každém dni v týdnu a v každou hodinu (nebo v jiném časovém intervalu, podle potřeby) a spočítejte aritmetické průměry pro jednotlivé hodiny a dny. Výsledky pak znázorníte graficky. **Graf A** ukazuje průměrný počet trestných činů hodinu po hodině, **graf B** vyjadřuje procentní podíl jednotlivých dnů v týdnu na celkovém počtu trestných činů. Protože pro jednotlivé dny mohou být charakteristické různé rytmy, Rachel Boba doporučuje jednotlivé dny a hodiny shrnout v jednom grafu (**graf C**) – výsledek ukáže časové rozvrstvení rizika v průběhu celého týdne. Vytvořit tyto grafy není nijak náročné; všechny tři uvedené grafy vznikly pomocí běžného tabulkového procesoru a standardních metod pro vytváření diagramů.

Časová analýza je nejsnazší v případech častého výskytu sledovaných jevů. Bude proto lépe fungovat u běžných

a méně závažných případů, například u stížností na nadměrný hluk a nezávažných dopravních nehod, než u mimořádných a závažných případů, například vražd. Pokud je počet případů velmi nízký, prozkoumejte delší časové období, abyste shromáždili dostatečné množství dat. Měli byste ale dát pozor, jestli se problém a jeho rytmy v dlouhodobějším měřítku nemění – výsledný obrázek by jinak mohl být zkreslený nebo neaktuální.

Pro časovou analýzu je důležité znát přesnou dobu, kdy k trestnému činu či přestupku došlo. Násilné trestné činy jako přepadení, napadení a znásilnění lze často velmi precizně identifikovat, protože oběti jsou většinou schopny určit, kdy přesně k nim došlo. Kriminalita související se škodami na majetku, jako jsou krádeže aut, vloupání a vandalismus, se identifikuje mnohem obtížněji, protože oběti obvykle uvedou jen určité časové rozpětí, kdy k vyšetřované události mohlo dojít. Pokud tomu tak je, pro hrubý odhad doby spáchání se používají středové údaje, ale ty mohou být zkreslující a v případě delších časových rozpětí (například více než osm hodin) je lepší se jejich použití docela vyhnout. Jerry Ratcliffe rozeznává tři typy koncentrace případů v čase. Za prvé, k případům může docházet relativně pravidelně v průběhu celého dne. Tomu Ratcliffe říká **rozptýlený vzorec** koncentrace kriminality. Druhý typ označuje jako **ohraničený vzorec** – jednotlivé případy se koncentrují v konkrétním časovém rozpětí, například v době dopravní špičky. Třetím typem podle Ratcliffe je tzv. **akutní vzorec**, v němž jsou případy vysoce nahuštěné do velice krátkého časového období. Příkladem je narušování veřejného pořádku těsně po zavírací hodině nočních barů. Ohraničené a akutní vzorce přímo vybízí k tomu, hledat za nimi a podrobněji zkoumat časové cykly.

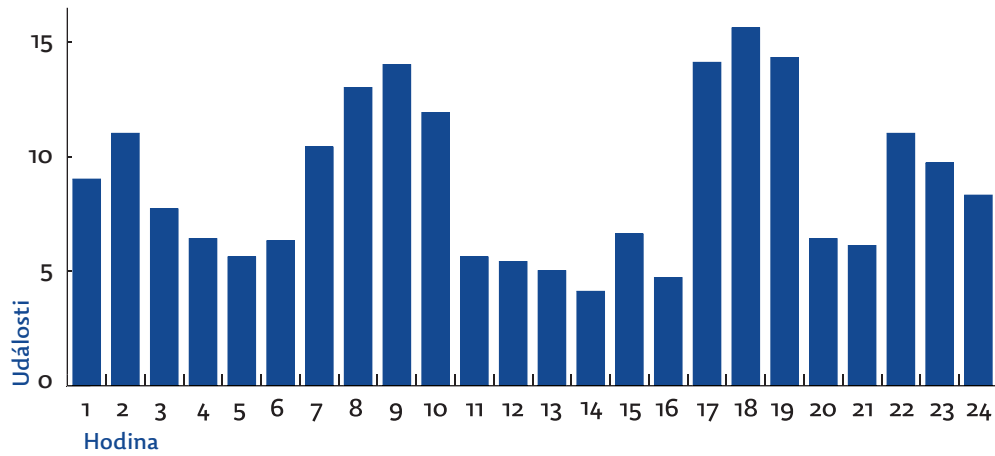
Ratcliffe tuto typologii sice navrhnul pro hledání vzorců v krátkém časovém úseku, ale v podstatě ji lze využít i pro týdenní cykly. Jestliže se problém nepochybně projevuje pravidelně (v některém konkrétním dni či více dnech v týdnu), naznačuje to, že se jedná o rozptýlený týdenní vzorec. Dochází-li k nárůstu problémových jevů v nějakém pravidelném období v týdnu, poukazuje to na ohraničený vzorec. A nakonec, jestliže k výrazné koncentraci případů dochází opakovaně pouze v jednom či dvou dnech v týdnu, můžeme hovořit o akutním vzorci.

Příklad počtu případů podle denní doby a dne v týdnu

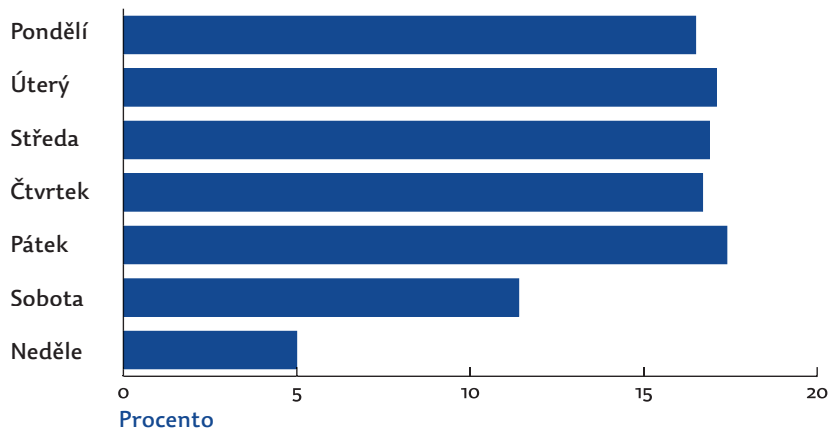
Dny	Denní doba																								Průměr
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Pondělí	7	3	6	9	9	11	10	17	16	17	5	6	12	7	9	5	20	18	16	8	7	10	8	7	10,1
Úterý	10	9	10	11	7	6	13	15	15	18	6	12	7	7	8	5	16	18	17	12	5	11	10	4	10,5
Středa	4	11	12	6	8	3	18	17	24	14	10	7	4	2	4	9	23	24	24	7	5	12	3	4	10,6
Čtvrtek	8	8	7	9	4	10	17	21	20	11	10	5	4	3	9	6	17	24	18	4	5	4	10	6	10
Pátek	3	12	6	7	9	12	13	19	20	19	3	4	3	4	9	3	15	16	17	8	10	18	12	13	10,6
Sobota	10	12	3	1	1	1	1	1	2	3	4	3	4	5	6	4	7	8	7	5	10	21	24	23	6,9
Neděle	21	22	10	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3,1
Průměr	9	11	7,7	6,4	5,6	6,3	10,4	13	14	11,9	5,6	5,4	5	4,1	6,6	4,7	14,1	15,6	14,3	6,4	6,1	11	9,7	8,3	

Zkoumání časových cyklů

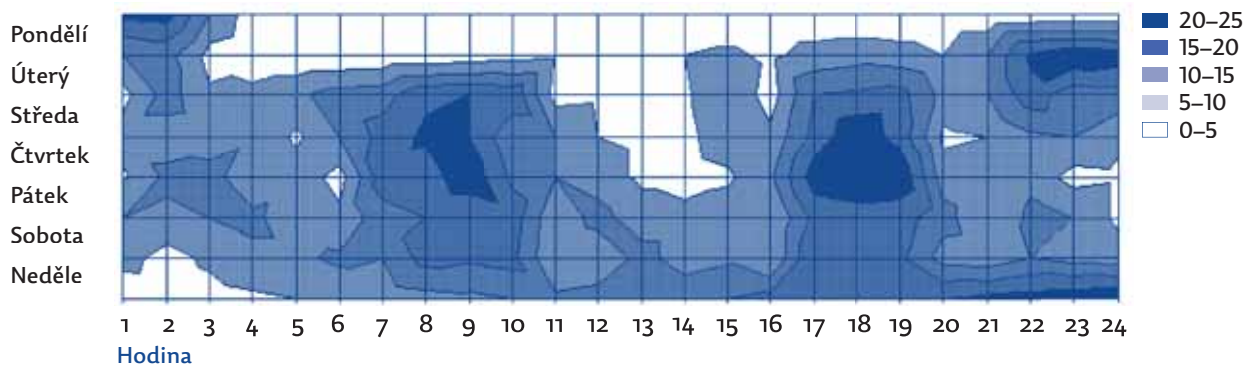
A. Denní rytmus analyzovaných jevů podle hodin

B. Procentní podíl událostí podle dne v týdnu

C. Rytmy podle denní doby a dnů v týdnu

26. Sledujte dlouhodobé trendy

Zhoršuje se váš problém, nebo u něj dochází ke zlepšení? Kolísá jeho závažnost pravidelně, nebo náhodně? Abyste získali odpověď na tyto otázky, musíte problém prozkoumat pomocí dlouhodobého sledování počtu případů nebo jejich míry v čase; míra obvykle vyjadřuje počet trestných činů či narušení veřejného pořádku vydělený počtem ohrožených cílů (Krok 27).

Časový vývoj problémů lze rozdělit na tři základní složky:

- ▶ **Celkový trend**, který je zpravidla zřejmý na první pohled a ukazuje, zda se problém v dlouhodobém rámci zhoršuje, zlepšuje nebo zůstává stejný.
- ▶ **Sezonní, denní a týdenní cykly**.
- ▶ **Náhodné výkyvy**, způsobené velkým počtem méně významných vlivů.

Pro systematické zkoumání časového průběhu kriminality se používá označení „analýza časových řad“.

Graf 1 popisuje vývoj počtu vražd v Buffalu ve státě New York. Příмка ve středu znamená celkový trend. Je takřka vodorovná, naznačuje velmi slabý vzestupný trend. Výjimečně nepříznivý měsíc byl květen 2001 a naopak říjen a listopad předchozího roku vykazují obzvláště nízký počet vražd.

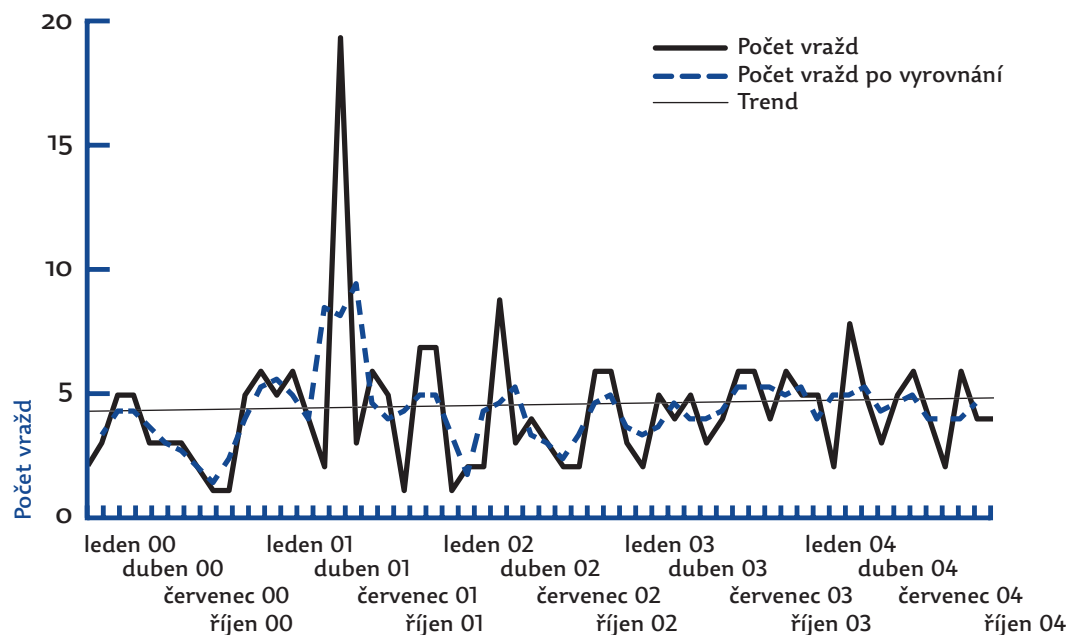
V průběhu 58 sledovaných měsíců bylo možné zaznamenat značné odchylky mezi jednotlivými měsíci, znázorněné zubatou křivkou s hlubokými vzestupy a propady. Pro problémy s nízkou frekvencí případů je taková křivka charakteristická, zatímco problémy, u nichž za určité časové období

dochází k mnoha případům, zpravidla ukazují plynulejší, hladší změny. Nemusí však jít o náhodné výkyvy, může se za nimi skrývat systematické kolísání. Jednou z metod ke zjištění trendu znejasněného náhodnými výkyvy je použití klouzavého průměru, tzv. „vyrovnávání“. V našem případě jsme použili tříměsíční klouzavý průměr. Například červnová hodnota vyjadřuje průměr června, července a srpna a srpnová hodnota je průměrem července, srpna a září. Všimněte si, že u prvního a posledního měsíce v celé řadě nejsou uvedena žádná data, protože pro ně nemáme potřebné tři měsíce. Klouzavé průměry vyplňují propady a „osekávají“ vzestupy křivky. Delší klouzavé průměry produkují vyrovnanější grafy než průměry kratší; přehnané vyrovnání grafu však může skrýt užitečné informace.

Cykly lze rozpoznat porovnáním stejných měsíců v jednotlivých rocích (nebo stejných týdnů v jednotlivých měsících, stejných dní v týdnech či stejného času v různých dnech – záleží na rozsahu zkoumaného období). Je důležité počítat s tím, že měsíce mají různou délku (a nezapomeňme na únor v přestupných letech) – opomenutím může dojít k nežádoucím chybám. Někteří analytici proto raději pracují s čtyřtýdenními obdobími než s měsíci.

Graf 2 na další straně zobrazuje měsíční počty krádeží jízdních kol za období 32 měsíců – a ukazuje zjevné sezonní cykly. Počet krádeží evidentně vrcholí v červenci a říjnu a stabilně dosahuje minima v lednu a únoru. To dává smysl, protože v létě je krádežím vystaveno více jízdních kol a dokonce ani zloději pro ně v zimě nenačítají příliš velké využití.

Graf 1: Vraždy v Buffalu, New York, leden 2000–říjen 2004

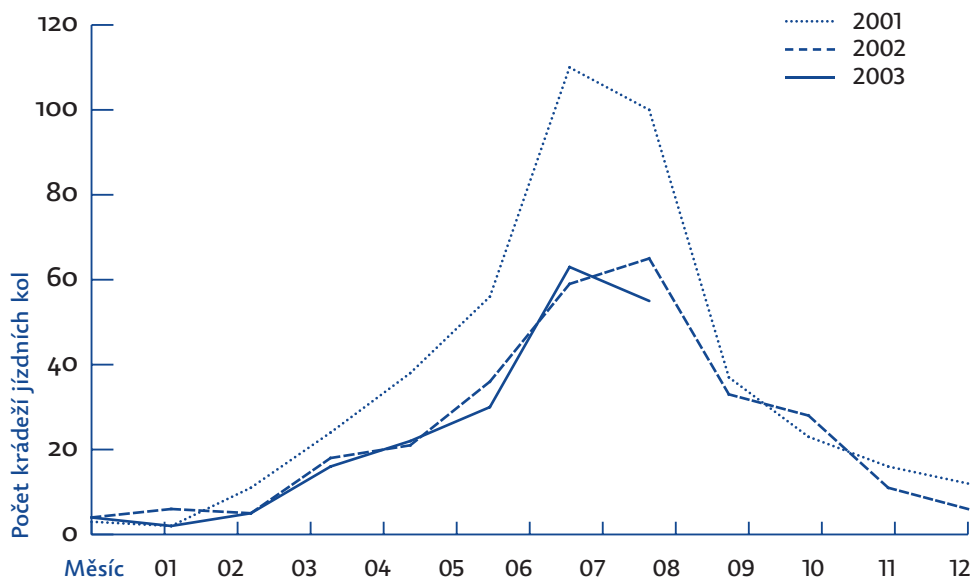

I u analýzy časových řad je zjevné, že detailnější posuzování dat je pro analýzu kriminality zásadní a často vede k odhalení možných příčin problému. V případě vražd lze například rozložit data na dvě křivky popisující vraždy v domácnostech a mimo ně (či vraždy s použitím střelných zbraní a bez nich). Pokud by například stoupal trend u vražd mimo domácnosti, zatímco u vražd v domácnostech by klesal, zřejmě bychom měli zaměřit svou pozornost na vraždy spáchané mimo domácnosti.

Analýza časových řad může velmi dobře posloužit i jako nástroj pro hodnocení efektivnosti přijatého opatře-

ní. Ale pouze tehdy, když si včas vytvoříme dostatečnou představu o přirozených trendech, cyklech a výkyvech – tedy ještě dříve, než dojde k realizaci opatření – a to právě pomocí metod popsanych v tomto kroku. Budeme pak mít představu, jaký očekávat vývoj daného problému do budoucna. Vytvoříme si základ pro zkoumání časových vzorců v době po reakci. Změny v trendu, cyklech či dokonce v náhodných výkyvech ukážou, jaký byl dopad navržených a provedených opatření. Čím delší bude období před realizací opatření a po ní, z něž máme data, tím snazší bude potvrdit či vyvrátit účinnost opatření.

Graf 2: Vliv ročních období na krádeže jízdních kol v Buffalu v letech 2001 až 2003

27. Naučte se vytěžit z čísel co nejvíc

Jestliže určité místo vykazuje oproti jinému zvýšenou kriminalitu, jedním z důvodů může být, že se na něm vyskytuje vyšší počet cílů. Zkoumání míry kriminality a ohrožení může pomoci zjistit, zda je počet cílů jednou z příčin daného problému (Krok 17).

Míra kriminality popisuje poměr počtu trestných činů k ohroženým cílům v určitém časovém období – například jedno vloupání na 1000 domácností za uplynulý rok. Míra ohrožení zas ukazuje pravděpodobnost, že se určitý cíl stane obětí trestného činu v určitém časovém období.

K výpočtu míry ohrožení je třeba:

- 1 Definovat typ události, o kterou se zajímáte (například vloupání do motorových vozidel).
- 2 Definovat ohroženou část populace (v tomto případě motorová vozidla).
- 3 Vymezit prostor a období, za které chcete míru vypočítat (například jednotlivé parkovací plochy v centru města v roce 2004).
- 4 Najít zdroje dat o počtech případů a cílů na každém z míst, které zkoumáte (například adresy oznámených vloupání do vozidel je možné spojit s jednotlivými parkovišti, pozorováním parkovišť v centru lze odhadnout počty vozidel parkujících na každém z nich).
- 5 U každého místa vydělte počet případů počtem cílů a získáte míru ohrožení.

Určení ohrožených cílů vyžaduje důkladné uvážení. Například pokud analyzujeme případy vloupání, jsou cílem lidé, nebo domácnosti? Logičtější odpověď je – „domácnosti“. Pokud dojde k určitému počtu vloupání v 500 domácnostech,

kteří obývá 1000 lidí, míra ohrožení vloupáním se nezmění s tím, že klesne či stoupne počet obyvatel bytů. Analyzujeme-li případy přepadení na ulici, ohroženými cíli jsou chodci ve zkoumané oblasti a potřebujeme znát jejich počet.

Řadu potřebných informací lze nalézt v policejních protokolech – například adresy – díky nimž můžeme snadno získat data o počtu případů, k nimž došlo na určitém místě. Hůře se z nich získávají informace o počtu ohrožených cílů. Můžete sice zjistit adresy parkovišť, kde došlo k vloupáním do motorových vozidel, ale zřejmě už v protokolu nenaleznete počet vozidel, která tam parkují (viz rámeček).

Tento problém lze vyřešit pomocí tzv. zástupných hodnot. Například počet vozidel využívajících parkoviště a rozloha parkoviště spolu souvisí. Zástupnou hodnotou pro ohrožená vozidla tedy může být čtvereční rozloha parkoviště nebo počet parkovacích míst. Několik příkladů způsobu odhadování míry ohrožení je níže v tabulce.

Zástupné hodnoty musí mít dva charakteristické rysy. Jednak musí být mezi nimi a cíli logická souvislost. Prostor a počet vozidel však spolu nesouvisí vždy – například neplacené parkovací plochy v centru měst bývají využívány mnohem intenzivněji než placená parkoviště. A za druhé, vztah mezi zvolenou zástupnou hodnotou a jednotlivými ohroženými místy by měl být vyrovnaný; jestliže jsou všechna parkoviště v centru města během týdne obsazena přibližně ze dvou třetin, je počet parkovacích míst užitečnou zástupnou hodnotou. Ale pokud jsou některá parkoviště v centru plně vytížená a jiná převážně prázdná, počet parkovacích míst nemůže jako zástupná hodnota fungovat.

Příklady určení míry ohrožení různými trestnými činy

Typ	Místo	Míra	Poznámky
Vloupání do obytných prostor	Bytové domy	Počet vloupání na jeden byt nebo dům	Počet vloupání na počet nájemníků není vhodným ukazatelem – mohou ho ovlivnit početné rodiny v jednotlivých bytech
Krádeže v obchodech	Menší obchody	Počet krádeží na množství vystaveného zboží nebo čtvereční metr obchodu	Počet krádeží na počet zákazníků spíše odkazuje k množství pachatelů
Krádeže motocyklů	Čtvrť	Krádeže motocyklů na počet registrovaných motocyklů	Problématické pro oblasti, které motocyklisté rádi využívají, ale nebydlí v nich
Graffiti	Obchodní zóny	Graffiti na čtvereční metr	Těžko měřitelné
Oloupení taxikářů	Provozovatel taxislužby	Počet loupeží na jeden vůz, jednoho řidiče nebo na počet odježděných hodin	Odježděné hodiny jsou dobrý ukazatel, ale data nemusí být dostupná
Stížnosti na porušování nočního klidu	Bytové domy	Počet stížností na jednoho obyvatele domu	Lepší než počet přihlášených obyvatel je skutečný počet bydlících – ten ale není snadné zjistit

Získat data o potenciálních cílech trestné činnosti nicméně může být obtížné i s použitím zástupných hodnot. Některé potřebné informace mohou poskytnout soukromé subjekty i úřady veřejné správy. Například v Hamilton County ve státě Ohio policii poskytl odbor majetku informace o každé parcele, a to včetně její čtvereční rozlohy a přesného umístění. Firmy a asociace mají někdy k dispozici informace o objemu prodeje nejrůznějšího zboží; v případě, kdy porovnávané obchody prodávají podobné zboží, lze za určitých podmínek jeho obrat použít i jako zástupnou hodnotu pro počet zákazníků.

Výpočet míry ohrožení může velmi pomoci při hledání rizikových zařízení či provozoven (Krok 28). Karin Schmerler s kolegy na policejním oddělení v kalifornském Chula Vista zkoumala telefonáty na policii z motelů ve

městě. Šestnáct místních soukromých motelů a deset motelů z jistého ubytovacího řetězce generovalo podobné počty telefonátů – ale „řetězcové“ motely měly více pokojů. Když policisté sečetli všechny telefonáty z místních soukromých motelů a vydělili je počtem pokojů v nich, ukázalo se, že průměrný poměr telefonátů u „místních“ motelů činí 1,8 telefonátu na jeden pokoj, zatímco výsledkem stejného výpočtu u „řetězcových“ motelů byl poměr 0,5 telefonátu na pokoj. Bylo tedy zřejmé, že mnohem více telefonátů na jeden pokoj generují místní soukromé motely.

Je tedy lepší klást větší důraz na vysoká čísla, nebo vysoké míry? Pokud je cílem snížit objem kriminality, bude vhodnější soustředit se na čísla. Pokud je však vaším cílem snížit ohrožení trestnou činností, zaměřte se na jeho míru.

Použití míry ohrožení při identifikaci rizikových parkovišť

Míra vloupání do vozidel podle bloků
Charlotte, Severní Karolína, 1999
Studie a analýza městského centra

Počet vyloupených vozidel (1999)
□ Nízký
■ Vysoký

Přínos využívání měř ilustruje projekt z města Charlotte v Severní Karolíně, na němž jeden z autorů (Clarke) spolupracoval s Hermanem Goldsteinem. Za pomoci místních analytiků a policistů zkoumali případy vyloupení automobilů na parkovištích v centru města. Analýza kritických míst ukázala rozsáhlý neuspořádaný shluk vloupání především uprostřed zkoumané oblasti; mapa založená na míře ohrožení byla o mnoho výmluvnější. Autorem byl analytik Matt White, jemuž při sčítání počtu parkovacích míst na každém parkovišti pomohli místní okrskáři. Následně vypočítal poměr vloupání zvlášť pro každé venkovní i kryté parkoviště. Výsledná mapa odhalila mnohem detailnější obrázek. Z další analýzy vyplynulo, že vozidla stojící na venkovních parkovištích jsou šestkrát ohroženější než ta zaparkovaná v krytých garážích, a navíc že některá parkoviště mají nedostatečnou ostrahu, a proto umožňují vloupání.

28. Identifikujte rizikové objekty

Rizikovými objekty mohou být nejrůznější zařízení a provozovny, které slouží nejrůznějším účelům (Krok 15). Například školní budovy jsou zaměřeny na vyučování a studium, průmyslové objekty na výrobu a zpracování materiálů. V kancelářských budovách se zpracovávají informace, v malých prodejnách jde hlavně o přesuny zboží a peněžní transakce. Některá zařízení jsou místy, kde často dochází k trestné činnosti a narušování veřejného pořádku. Jsou to například hospody, parky, nádraží, telefonní budky, obchody se smíšeným zbožím a sídliště. Tyto objekty se na kriminalitě a narušování veřejného pořádku podílejí nepřiměřeně vysokou měrou – hovoříme proto o „rizikových objektech“.

Tento termín má ale i přesnější význam. Poukazuje na skutečnost, že mezi objekty určitého typu je vždy obzvláště rizikových jen několik z nich (když jsme v Kroku 18 vysvětlovali pravidlo 80–20, zmínili jsme, že pět procent obchodů ve městě Danvers v Massachusetts bylo terčem poloviny všech oznámených krádeží v obchodech – viz tabulka, kterou nám poskytl Christopher Bruce, policejní analytik z Danvers). Několik skutečných příkladů rizikových zařízení je zde:

- ▶ **Obchody se smíšeným zbožím.** Na základě celostátního průzkumu se zjistilo, že v pouhých 6,5 procentech obchodů se smíšeným zbožím dojde k 65 procentům všech případů vloupání.
- ▶ **Čerpací stanice.** Podle dat z období 1998–1999 bylo z deseti benzinových pump v texaském Austinu policii oznámeno více než 50 procent všech odjezdů bez zaplacení a drogových deliktů.
- ▶ **Banky.** Čtyři procenta bank ve Velké Británii byla přepadena čtyřikrát až šestkrát častěji než ostatní banky.
- ▶ **Školy.** Padesát procent násilných trestných činů nahlášených policií ve Stockholmu ve školním roce 1993–1994 se týkalo osmi procent škol.
- ▶ **Autobusové zastávky.** Andrew Newton ve své doktorské dizertaci z nedávné doby uvádí, že více než 40 procent všech případů vandalismu v britském Liverpoolu se týkalo devíti procent přístřešků na autobusových zastávkách ve městě.
- ▶ **Parkoviště.** V dalším britském městě, Nottinghamu, se v roce 2001 na jediném parkovišti (*Royal Moat House*) odehrála čtvrtina trestných činů (103 z celkem 415 případů) nahlášených ze všech 19 parkovišť v centru města.

Počet nahlášených krádeží v jednotlivých obchodech Danvers, Massachusetts, 1. října 2003–30. září 2004

Obchody (pořadí podle počtu krádeží)	Počet krádeží	Podíl krádeží (v %)	Kumulativní součet podílu krádeží (v %)	Kumulativní součet podílu obchodů (v %)	Počet krádeží na 100 m ²
1	78	26,2	26,2	1,3	1,54
2	42	14,1	40,3	2,6	0,70
3	28	9,4	49,7	3,8	0,22
4	16	5,4	55,0	5,1	0,24
5	15	5,0	60,1	6,4	0,28
6	12	4,0	64,1	7,7	0,31
7	11	3,7	67,8	9,0	0,09
8	11	3,7	71,5	10,3	0,16
9	9	3,0	74,5	11,5	0,28
10	7	2,3	76,8	12,8	2,82
11	5	1,7	78,5	14,1	0,16
12	5	1,7	80,2	15,4	0,10
13	4	1,3	81,5	16,7	0,35
14	4	1,3	82,9	17,9	0,12
15	3	1,0	83,9	19,2	3,32
16	3	1,0	84,9	20,5	0,90
17	3	1,0	85,9	21,8	0,02
7 obchodů se 2 případy	14	4,7	90,6	30,8	0,08
28 obchodů s 1 případem	28	9,4	100,0	66,7	0,06
26 obchodů s 0 případy	0	0,0	100,0	100,0	0,00
Obchodů celkem = 78	298	100,0	100,0	100,0	0,15

Existuje přinejmenším osm důvodů, proč určité objekty mohou být rizikové:

- 1 **Oznamování problémů policii.** Některé provozovny problémy oznamují vždy, zatímco jiné, kde třeba dochází ke stejnému počtu incidentů, jich hlásí mnohem méně. Můžete se zeptat policistů, kteří provozovny s nízkým počtem oznámení důvěrně znají, zda poměr oznámení z těchto míst odpovídá jejich zkušenosti s nimi.
- 2 **Množství cílů.** V některých provozovnách se vyskytuje vysoký počet potenciálních cílů trestné činnosti. Obchod v Danvers, kde ve sledovaném období docházelo k nejvyššímu počtu krádeží, patří k největším ve městě. To ale není všechno. I po přepočtení počtu krádeží na prodejní plochu jednotlivých obchodů (viz poslední sloupec tabulky) se stále jednalo o jednu z krádežemi nejvíce ohrožených provozoven (Krok 27).
- 3 **Žádané zboží.** Riziková provozovna nemusí mít vysoký počet cílů – problém může být i v tom, že její zboží je obzvláště žádané. Obchod, který je na seznamu z Danvers v tabulce na patnáctém místě, vykazoval ve sledovaném období nejvyšší poměr krádeží ve městě na 100 čtverečních metrů. V tomto obchodě se prodává drobná, ale velmi drahá elektronika – splňuje zkrátka kritéria zboží, po němž zloději touží (Krok 31).
- 4 **Místo.** Objekty v oblastech s vysokou mírou kriminality jsou často rizikové i proto, že v jejich okolí žije

více „kariérních zločinců“. Pachatelé se za trestnou činností totiž neradi vydávají příliš daleko (Krok 16).

- 5 **Opakovaná viktimizace.** Některá místa přitahují jedince, kteří jsou výjimečně zranitelní vůči trestné činnosti (tzv. *oběti-recidivisté*). Porovnejte oběti v rizikových a nerizikových objektech – pokud se jejich míry opakované viktimizace liší, je možné, že právě vyšší zranitelnost obětí je příčinou zvýšeného rizika (Krok 29).
- 6 **Místa přitahující kriminalitu.** Jde o objekty, které lákají vysoký počet pachatelů (Krok 15). Vyznačují se zvýšeným množstvím trestných činů i vysokou mírou ohrožení. Na nich se vyplatí analyzovat hlášení o zadržení osob či jiné související dokumenty se jmény pachatelů.
- 7 **Nedostatečná správa objektu.** Rizikové místo může vzniknout i tehdy, když majitelé či správci nějaké provozovny či zařízení nedbají na jeho náležitou kontrolu či vedení. Tabulka níže na stránce shrnuje situaci, kdy nedbalá správa bytového domu s levnými nájemci způsobila, že se z něj stal vysoce rizikový objekt (Krok 44).
- 8 **Náhodné výkyvy.** Sledujete-li objekty, v nichž dochází ke krátkodobým nárůstům incidentů při jinak setrvalé nízké míře kriminality, zkuste zkoumané období porovnat s jiným obdobím. Pokud je uspořádání objektů podle množství incidentů v obou obdobích stejné, nemusí se jednat o náhodný výkyv.

Kriminalita v bytových domech s nízkými nájemci a chátrání čtvrti

Nemovitost	Rok převzetí	Počet jednotek (bytů apod.)	Průměrný počet zadržení za rok	
			Před převzetím	Po převzetí
1	1977	4	0	1,6
2	1982	15	0	16,9
3	1983	8	0	2,3
4	1985	8	0	4,5
5	1985	10	0,1	6
6	1986	16	0,2	27,9
7	1986	6/8	0	3,4
8	1987	5	0	8,3
9	1987	12	0	11,3
10	1988	6	0,4	8,1
11	1991	10	0,2	9,3
12	1991	10+	2,3	21,8
13	1992	4+	1,1	0,7
14	1992	4	0,2	10,7

V každém větším městě jsou činžovní domy s nájemníky, kteří vyvolávají mimořádné nároky na čas policistů. Tyto „rizikové objekty“ – zchátralé domy v chudých čtvrtích nebo na periferiích – často patří majitelům, kteří v těchto místech nakupují nemovitosti, minimálně do nich investují, neudržují je a nechávají je chátrat. Údržba bytů upadá, spořádaní nájemníci z nich odcházejí a na jejich místo přicházejí ti méně slušní. Policisté Kim Frylsie a Mike Apsland z kalifornské Santa Barbary provedli analýzu zadržení uskutečněných ve 14 problémových nájemních domech a porovnali čísla z doby, než nemovitost převzal nový majitel s čísly z doby po převzetí. Z tabulky je zřejmé, že počet zadržení se v letech po převzetí nezodpovědnými správci výrazně zvýšil. V několika případech se navíc prokázalo, že nárůst kriminality a narušování veřejného pořádku, k němuž v těchto domech docházelo, se přenesl i na sousední nájemní domy. Toto zjištění podporuje všeobecný názor, že nezodpovědná správa domů a bytů zejména v okrajových částech měst přispívá k celkovému úpadku čtvrti.

Zdroj: Clarke, Ronald a Gisela Bichler-Robertson (1998). „Place Managers, Slumlords and Crime in Low Rent Apartment Buildings.“ *Security Journal*, 11: 11–19.

29. Počítejte s opakovanou viktimizací

Někteří lidé se stávají opakovaně oběťmi trestných činů (v kriminologii se takové lidi označují jako „oběť-recidivista“). Tomu odpovídá i pravidlo 80–20 (Krok 18), podle něž se malá skupina obětí může stát cílem velkého množství útoků. Ken Pease a Graham Farrell tento fakt zkoumali v publikaci, vydané britským ministerstvem vnitra, s názvem *Once Bitten, Twice Bitten* (Jednou pokousaný, podruhé pokousaný). Vyšli z informací souhrnného výzkumu trestné činnosti (*British Crime Survey*) a prokázali, že zhruba 40 procent všech případů viktimizace ročně připadá na pouhých čtyři procenta lidí a že k opakované viktimizaci dochází u nejruznějších trestných činů od domácího násilí přes sexuální motivované útoky či vloupání až po krádeže motorových vozidel. Ukázali také, že k opakování útoku obvykle dojde v rychlém sledu, často už do týdne po prvním případě (samozřejmě to závisí na druhu trestného činu).

Zhruba 40 procent případů viktimizace ročně připadá na asi 4 procenta lidí

Počet trestných činů proti jedné oběti	Podíl dotázaných (v %)	Podíl trestných činů (v %)
0	59,5	0,0
1	20,3	18,7
2	9,0	16,5
3	4,5	12,4
4	2,4	8,8
+5	4,3	43,5

Zdroj: *British Crime Survey, 1992, všechny trestné činy.*

Průzkum ukázal, že při určování rozsahu opakované viktimizace může často dojít k chybám – z následujících důvodů:

- ▶ Řada obětí trestný čin neohlásí vždy na policii, takže v oficiálních policejních záznamech jsou počty případů opakované viktimizace podhodnocené. Z toho důvodu je při analýze trestné činnosti dobré ptát se lidí i na trestné činy, které policii nenahlásili.
- ▶ Opakovanou viktimizaci lze snadno podhodnotit i vlivem časového ohraničení analýzy. Jestliže při výpočtech vycházíme jen z případů v pevně vymezeném období – například od ledna do června 2002 – osoba napadená v prosinci 2001 a pak ještě jednou v průběhu sledovaného období nebude považována za opakovanou oběť. A pokud má tu smůlu, že se oběť stala i v červenci 2002, nedozvíme se, že jde o osobu, která byla napadena v relativně krátkém období celkem třikrát. Pro monitorování opakované viktimizace se proto doporučuje použít tzv. klouzavé sledované období – obvykle jeden celý rok od prvního zaznamenaného případu.

Ken Pease nabízí dvojí odůvodnění opakované viktimizace:

- 1 **Čitelnost cíle / oběti.** Důvodem k opakování jsou v tomto případě užitečné zkušenosti, které pachatel získal při prvním trestném činu. Například zloděj při prvním vloupání získá o dané domácnosti řadu informací a ty ho mohou povzbudit k tomu, aby se vrátil a pokusil se ji vykrást znovu. Stejně tak může říci jiným lidem, jaké cennosti na místě zůstaly, což vede k následným vloupáním ze strany jiných pachatelů.
- 2 **Přitažlivost cíle / oběti.** Důvodem opakování útoků je v tomto případě silná přitažlivost či zřejmá zranitelnost cílů. Kupříkladu některá povolání se vyznačují mnohem vyšší mírou viktimizace než jiná (například řidiči taxislužby) a stejně tak jsou opakované viktimizaci vystaveni lidé, kteří se dlouhodobě zdržují v rizikových objektech (například prodáváči v obchodech se smíšeným zbožím). Pravděpodobnost opakované viktimizace se zvyšuje také vlastnictvím „žádaného zboží“, například vozidel, která mohou lákat nezletilé k „výpůjčce“ a projížďkám (Krok 31).

„Blesk nikdy neudeří dvakrát do stejného stromu“

Tímto pořekadlem se někdy policisté v dobré víře snaží oběti trestného činu uklidnit, že příště se „to“ už nestane. Výsledky výzkumů, zveřejněné v této příručce, bohužel ukazují, že to není pravda.

Opakované útoky se často týkají obětí s podobnými rysy, jaké měla prvotní oběť či cíl. Po úspěšném zdolání prvního cíle mají pachatelé tendenci vyhledávat k opakování podobné oběti. Dá se proto například očekávat, že pokud došlo k vloupání ve čtvrti jednotných řadových domků, jsou tyto domy vystaveny mnohem vyššímu riziku, protože pachatel už o nich z předešlého vloupání něco ví a dokáže se v nich lépe orientovat.

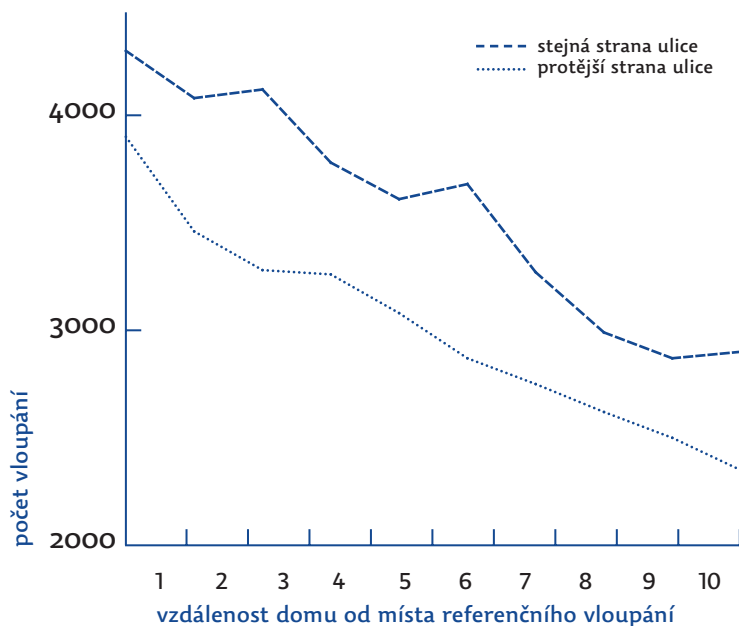
Povědomí o opakované viktimizaci je užitečné pro předpovídání toho, kdo je nejvíce vystaven riziku a kdy. Při prevenci kriminality bychom proto měli dostupné zdroje nasměrovat právě na nejvíce ohrožené osoby, místo abychom jimi plynuli na celou řadu různých lidí, kteří jsou ve velké většině vystaveni jen minimálnímu riziku.

Řada policejních sborů dnes při řešení případů obětí-recidivistů využívá tzv. *stupňovanou reakci*. To znamená, že čím častěji se někdo opakovaně stává obětí, tím intenzivnější musí být preventivní kroky policie. Pokud například známe časový interval mezi jednotlivými spáchanými trestnými činy, můžeme podniknout důrazné preventivní kroky v obdobích, kdy je riziko kriminality nejvyšší. Příkladem může být třeba dočasná instalace poplašného zařízení na místech, kde je vysoké riziko dalšího brzkého vloupání.

Sousedě, dávej pozor!

Opakovaná viktimizace představuje zvýšené riziko, že se tatáž oběť stane obětí trestného činu znovu, většinou ve dnech či týdnech bezprostředně následujících po prvním případě. Proto je vhodné o riziku uvědomit okolí. Kate Bowers a Shane Johnson z *Jill Dando Institute of Crime Science* s pomocí dat od policie v britském Merseyside ukázali, jak se riziko vloupání přenáší (viz graf).

V určité ulici dojde například k vloupání do určitého domu – řekněme tomu „referenční vloupání“. Číslo na vodorovné ose grafu vyjadřují vzdálenost od místa referenčního vloupání – číslo „1“ znamená, že se jedná o dům bezprostředně sousedící s vyloupeným domem na stejné straně ulice nebo o dům přímo naproti přes ulici od vyloupeného domu. Číslo „2“ představuje vzdálenost ob jeden dům na stejné straně ulice nebo diagonálně na druhé straně a tak dále. Svislá osa představuje počet vloupání následujících po referenčních vloupáních. Je zřejmé, že riziko dalšího vloupání klesá přímo úměrně k rostoucí vzdálenosti od místa referenčního vloupání. V každém případě je však riziko vyšší u domácností na stejné než na protější straně ulice. To naznačuje, na které domy by se měla prevence zaměřit, dojde-li k vloupání. Přednost by měly dostat domy poblíž místa vloupání, zejména pak domy na stejné straně ulice.

30. Počítejte s recidivisty

Jedním z klíčových faktů, s nimiž pracuje kriminologie, je skutečnost, že relativně malý počet pachatelů je odpovědný za relativně vysoký počet trestných činů. Z údajů známé filadelfské studie Marvina Wolfganga vyplývá, že ve Filadelfii 40 procent trestných činů spáchalo přibližně pět procent pachatelů. Pro opakovanou trestnou činnost existují dvě vysvětlení – podle prvního z nich je důvodem, že impulzivní osoby se slabými sociálními vazbami mají tendenci dostat se do problémů mnohem častěji než méně impulzivní lidé se stabilnějšími sociálními vztahy. Druhé vysvětlení se opírá o předpoklad, že lidé vystavení více příležitostí k trestné činnosti a narušování veřejného pořádku těchto příležitostí využívají a přizpůsobují se jim (viz Krok 9). Platné mohou být obě teorie – ale aby se z impulzivních jedinců se slabými sociálními vazbami stali recidivní pachatelé, musí být pravidelně vystaveni příležitostem ke spáchání trestného činu.

Opakovanou trestnou činnost lze zjistit otestováním pravidla 80–20 (Krok 18). To však může být v praxi obtížné, protože pachatelé se snaží zůstat v anonymitě, a dostupná data tak často srovnání nemožní; někdy navíc ani jednoduše neexistují. Často máme mnohem více kvalitních informací o místech a obětech než o pachatelích. Operativní informace někdy poskytnou svědectví o opakované trestné činnosti, ale jejich využitelnost je značně proměnlivá, o pachatelích jen málokdy vypovídají potřebným způsobem. Nicméně, velmi užitečné informace pro pochopení a řešení problémů můžeme získat systematickými výsledky pachatelů a jejich společníků (Krok 10).

Pochopení cílů a motivů notorických pachatelů může velmi pomoci při vytváření efektivních preventivních strategií. Při řešení problému s krádežemi motorových vozidel může hrát důležitou roli, zda si zloděj chtěl jen užít a pro zábavu se projet v luxusním autě, potřeboval se pozdě v noci nějak dostat domů z večírku nebo chtěl auto prodat, aby získal peníze na drogy. Při řešení problému s graffiti je stejně tak rozdíl mezi tím, zda jimi pachatelé vyznačují teritorium gangu, baví je „pouliční umění“ nebo je jejich cílem zastrašovat místní obyvatele jiného náboženství, rasy nebo etnika.

V každém případě, úspěšnost při trestné činnosti vede k jejímu opakování.

- ▶ Stejně jako všichni ostatní se pachatelé nejlépe zdokonalují praxí. Vydařeným zločinem získá pachatel důležitou lekci. To může vést k tomu, že se na stejný cíl zaměří znovu (viz rámeček). Své praktické zkušenosti pachatelé zobecňují – vědí, že mohou znovu uspět i při napadení podobného cíle (viz Krok 29).
- ▶ Pachatelé se učí jeden od druhého navzájem. Informace se mohou šířit mezi jednotlivci pracujícími v malých skupinách, díky rozpadům těchto skupin či jejich přetváření. Proto je důležité pochopit, v jakých sítích se pachatelé pohybují a pracují. Skrze ně pak policie může šířit informace, které pachatele upozorní na zvýšení rizik trestné činnosti nebo na zvýšení odolnosti určitého cíle či místa. Například součástí úsilí zaměřeného na snížení počtu vražd

páchaných mladistvými v Bostonu v Massachusetts byly velmi detailně zacílené zprávy členům gangů.

- ▶ Úspěšně dokonané trestné činy mohou oslabovat dopad prevence a tím usnadnit trestnou činnost. Například malý otvor v drátěném plotu se bude častým používáním zvětšovat. Jestliže je příliš pachatelů a trestné činnosti rychlejší než reakce ochránců a zodpovědných osob, pak se z malého problému může vyvinout problém závažnější.

Dopadněte pachatele díky analýze opakované viktimizace

Ken Pease nedávno publikoval studii o tom, co může přinést zaměření se na opakované útoky pro odhalování pachatelů. Objevuje se stále více důkazů, že opakovaná viktimizace je dílem těch nejdělanějších pachatelů. Podle Pease tato skutečnost zvyšuje pravděpodobnost, že při vytipování pachatelů lze jednoduše vycházet z opakovaných trestných činů vůči stejné domácnosti nebo stejné osobě, protože se jich dopouštějí pachatelé, kteří by tak jako tak byli středem zájmu vyšetřovatelů. Tento způsob určování pachatelů by navíc mohl oslabit kritiky porušování občanských práv, protože se soustředí pouze na nejproblematičtější podmnožinu činů, jichž se dopouštějí nejproblematičtější pachatelé.

Řada metod zaměřených na prevenci kriminality je založena na předpokladu věrohodného ohrožení pachatelů (Krok 40). Silně odstrašující efekt mají kamerové systémy – potenciální pachatelé se buď obávají, že jsou sledováni někým, kdo při zpozorování jakéhokoli přečinu okamžitě zasáhne, anebo že je bude možné na základě záznamů kamer identifikovat a zadržet. To neznamená, že k vysokému počtu zadržení musí skutečně dojít; důležitě poselství může zprostředkovat i jen několik málo zadržení, o kterých se ovšem bude velmi dobře vědět. Takový vzkaz bude o to účinnější, pokud se ho podaří rozšířit prostřednictvím sítí pachatelů.

Máte-li silný důvod se domnívat, že viníky určitého problému je jen několik málo lidí, bude velmi efektivní zaměřit se na tyto osoby. Policejnímu oddělení v Bostonu se podařilo snížit počet vražd páchaných mezi mladými muži monitorováním relativně malého počtu členů gangů. Francis Cullen a jeho kolegové přišli s nápadem, že probační orgány by měly analyzovat, za jakých specifických okolností každý z jejich klientů dospěl k incidentům, za něž byl potrestán, a následně jim navrhnout plán, jak se těmto okolnostem vyhnout, a nakonec monitorovat, do jaké míry se tento plán podařilo naplnit.

Při řešení opakované trestné činnosti může být efektivní proměnit či eliminovat prostředí, které její páchaní usnadňuje nebo přímo umožňuje. Například skládka v anglické vesnici Saining sloužila jako shromaždiště kradených vozidel, součástek a dalších kradených předmětů. Řada osob s vazbou na tuto skládku byla policii známa, ale i navzdory snahám policie usvědčit je se tento pro-

blém nedařilo řešit. Jeden z místních policistů nakonec cestu našel – nechal skládku uzavřít na základě zákonů o znečištění životního prostředí a o dalších ekologických rizicích; kriminalita ve vesnici se tím výrazně snížila. Podobně i policie ve Spojených státech často sahá mimo trestní právo, aby dosáhla uzavření míst, která umožňují obchod s drogami, prostituci a další typy kriminality či narušování veřejného pořádku.

Naopak snaha najít pachatele vytvářením příležitostí ke kriminalitě může problémy spíše zhoršit. Na přelomu 70. a 80. let bezpočet policejních oddělení ve Spojených státech experimentovalo s „léčkami“, při nichž policisté vytvářeli fingovaná prodejní místa pro kradené zboží, dokumentovali, kdo na nich zboží prodává, a na základě toho zatkli řadu zlodějů. Vyhodnocení velké části těchto operací ale neprokázalo, že by se díky nim podařilo snížit míru kriminality. Naopak se ukázalo, že v některých případech vedly ke zvýšení kriminality, protože poskytly lukrativní a pohodlné cesty k prodeji kradeného zboží. V manuálu průběžně zdůrazňujeme, že prostředí umožňující kriminalitu může do značné míry podporovat kriminální chování. Při pokusech získat přehled o neznámých

opakovaných pachatelích skrze vytváření umělých příležitostí ke kriminalitě je proto na místě velká opatrnost.

Informace poskytnuté opakovanými pachateli a jejich společníky lze využít k identifikaci rysů prostředí, které usnadňují páchaní trestné činnosti. V počátcích prevence kriminality vycházely metody zavedené v obchodech se smíšeným zbožím právě z výsledků pachatelů (Krok 9). Například policie v coloradském městě Lakewood na počátku 70. let díky výsledkům usvědčených zlodějů získala mnoho cenných informací ohledně způsobu, jakým si vytipovávali byty a domy vhodné ke vloupání a jak nakládali s kradenými věcmi. Policie ve virginském Newport News zase využila výsledky pachatelů k analýze krádeží předmětů z motorových vozidel. Významným poznatkem bylo, že zloději se zaměřovali na auta, ve kterých se podle nich nacházely drogy. A policisté z oddělení v kalifornském Chula Vista na základě výsledků zlodějů aut nedávno zjistili, že pachatelé při krádežích aut používají mnohem jednodušší postupy, než předpokládali. Díky tomu se vyšetřovatelé zaměřili na zranitelná místa starších vozů určitého typu, o nichž dříve nevěděli. Takové informace nikdy z žádného jiného zdroje nedostanete.

31. Zjistěte, jaké zboží je nejžádanější

Podle pravidla 80–20 (Krok 18) nejsou všechny předměty ohroženy odcizením stejnou měrou, protože pachatelé trestné činnosti vybírají, co je vhodné ke krádeži a co ne. Zaměřují se jen na relativně málo druhů „žádaného zboží“ – například automobily, notebooky, DVD přehrávače či mobilní telefony. Ovšem ze všeho nejžádanější jsou samozřejmě peníze, resp. finanční hotovost, kterou Marcus Felson popisuje jako „mateřské mléko kriminality“. Jde o nejčastější objekt krádeží, loupeží a přepadení. Peníze jsou důvodem bankovních loupeží, přepadení sázkových kanceláří, útoků na veřejné telefonní automaty a bankomaty.

To, co lidé vlastní, v jistém smyslu určuje riziko jejich viktimizace. Například vlastnictví auta dvojnásobně zvyšuje riziko, že se jeho majitel stane obětí trestného činu, a to i pokud vezmeme v úvahu relevantní demografické a sociální aspekty viktimizace. Určitý model auta pak může uvedené riziko zvýšit ještě několikrát. Americká organizace *Highway Loss Data Institute in Washington, D. C.* každoročně vydává publikaci, která shrnuje požadavky na pojišťovny související s krádežemi motorových vozidel a jejich dílů. Cílem je informovat veřejnost o jednotlivých typech automobilů, které jsou ohroženy trestnou činností, a také zesílit tlak na výrobce, aby posilovali bezpečnostní prvky vozidel. **Tabulka** níže uvádí pět modelů motorových vozidel s nejvyšším a pět modelů s nejnižším počtem pojistných událostí (na každých 1000 vozidel) z celkového počtu 305 modelů vozidel uvedených na trh v letech 2001–2003. Krádeže související s modely Cadillac Escalade a Nissan Maxima byly předmětem pojistných hlášení až třicetkrát častěji, než tomu bylo u pěti modelů ze skupiny vozů s nejnižším počtem oznámení.

Model Escalade si pachatelé vybírali kvůli jeho kolům, vyrobeným na zakázku, a model Maxima kvůli předním světlům, která lze využít i pro starší modely.

Ačkoli jsou tato data užitečná, neukazují, jaká konkrétní ohrožení jsou pro jednotlivé modely nejzávažnější. Obecně nicméně bylo už v 80. letech minulého století v průzkumech zjištěno, že za účelem „projíždky“ bývají nejčastěji odcizeny velmi výkonné vozy s vysokou akcelerací, například Chevrolet Camaro. Nejčastěji odcizené a nikdy nenalezené byly drahé luxusní vozy, například značky Lincoln či Mercedes. Nejčastěji vykrádaná byla vozidla evropských značek, například Volkswagen, vybavená kvalitními autorádiemi, která se dají použít u celé řady jiných značek automobilů. Rodinné vozy a vozy typu kombi nebyly významněji ohroženy žádným typem krádeží. Jednalo se o levné vozy s nekvalitními autorádiemi a pachatelé o takové vozy proto prostě neměli zájem.

Z průzkumů provedených institutem *Loss Prevention Research Council* vyplynulo, že v obchodech se zloději stabilně zaměřují na krádeže CD nosičů, cigaret, alkoholu a módního oblečení, jako jsou například značky Hilfiger či Nike. Řadu těchto věcí lze obratem prodat přímo na ulici nebo podomním způsobem. Policie dosud věnovala překupníkům kradeného zboží jen malou pozornost, protože tuto trestnou činnost lze těžko prokázat a uložené tresty jsou relativně nízké. Dnes však už mnoho policejních útvarů dostává pravidelné elektronické přehledy o transakcích v zastavárnách. Sledováním těchto zpráv jsou neustále informováni o tom, co pachatelé v dané oblasti kradou nejčastěji. Tyto informace umožňují snáze určit, jak se kradené zboží prodává a jak trh s ním narušit.

Pojistná hlášení podle modelu vozidla, 2001–2003

Nejčastější pojistná hlášení		
Model vozidla	Typ vozidla	Pojistná hlášení (na 1000 vozidel)
Cadillac Escalade EXT (2002–2003)	Velký luxusní pickup	20,2
Nissan Maxima (2002–2003)	Středně velký sedan	17,0
Cadillac Escalade (2002–2003)	Velké luxusní SUV	10,2
Dodge Stratus/Chrysler Sebring	Středně velký sedan	8,3
Dodge Intrepid	Velký sedan	7,9
Nejméně pojistných hlášení		
Buick LeSabre	Velký sedan	0,5
Buick Park Avenue	Velký sedan	0,5
Ford Taurus	Velké kombi	0,5
Buick Rendezvous 4WD (2002–03)	Středně velké SUV	0,7
Saturn LW	Středně velké kombi	0,7
Všechny vozy – průměr		2,5

Zdroj: Highway Loss Data Institute (www.hldi.org).

Existuje šest typických rysů nejčastěji kradených předmětů – jsou obvykle *utajitelné, mobilní, dostupné, hodnotné, lehce prodejné* či *působí požitek*:

- ▶ **Utajitelné.** Věci, které lze schovat v kapsách nebo taškách, jsou před zloději v obchodech mnohem hůře chráněné. Ohrožené jsou i předměty, které lze těžko identifikovat. V některých případech se vlastníci či majitelé o krádeži ani nedozvědí, jako v případě stavebních firem, které na staveništích volně skladují řezivo nebo cihly.
- ▶ **Mobilní.** Skutečnost, že automobily a jízdní kola jsou určeny k přesouvání z místa na místo, vysvětluje, proč se také velmi často kradou. Stejně tak nepřekvapí, že se zloději často zaměřují na notebooky, protože jsou nejen velmi žádané, ale i lehce přenosné. Co je „mobilní“, samozřejmě záleží na podobě krádeže či vloupání – jiné množství cigaret, alkoholu, léků či kosmetiky se vejde pod bundu a jiné si odnesou zloději, kteří se vloupali do supermarketu uprostřed noci.
- ▶ **Dostupné.** Předměty, kterých je celkově dostatek a není těžké je najít – a mají pro zloděje cenu – jsou velmi ohrožené odcizením. To vysvětluje, proč lidé doma skrývají před zloději šperky a finanční hotovost. Lze tak vysvětlit i skutečnost, že čím starší je automobil, tím vyšší je riziko jeho odcizení. Starší vozy ve větší míře vlastní lidé žijící v chudších čtvrtích, kde jsou pouze omezené možnosti parkování jinde než na ulici a kde v okolí žije vyšší

počet pachatelů. Podobně nečekané vlny krádeží mohou být důsledkem snadné dostupnosti nového atraktivního výrobku, například mobilního telefonu – který si snadno hledá své místo na trhu s kradeným zbožím (viz rámeček).

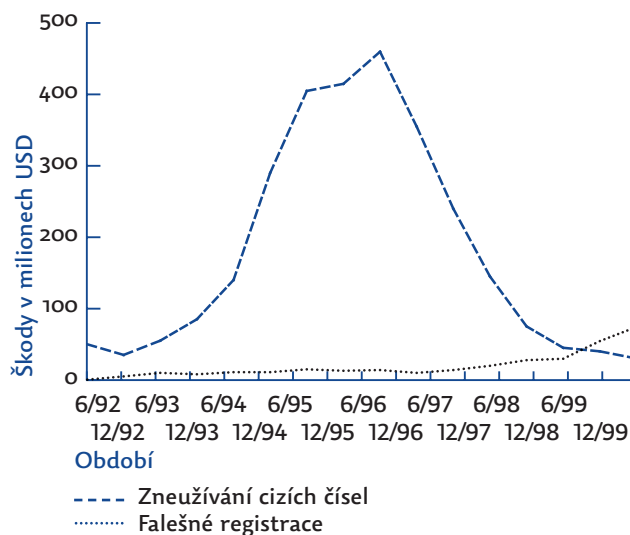
- ▶ **Hodnotné.** Pachatelé se obecně zaměřují na cennější předměty, a to především v případech, kdy je odcizí s úmyslem je dále prodat. O hodnotě určitého předmětu však nerozhoduje pouze možnost prodat jej dál. Například mladistvý pachatel, který krade pro vlastní potřebu, si často vybírá věci, které mu mezi jeho vrstevníky zajistí určitý status, a podobně i ti, kdo odcizí automobil jen kvůli svezení, se obvykle zajímají spíše o výkon motoru než o jeho hodnotu v penězích.
- ▶ **Lehce prodejné.** Teprve nedávno začal systematický průzkum vztahů mezi tzv. „žádaným zbožím“ a trhem s kradeným zbožím – ale i tak už je dnes zřejmé, že zloději se vždy budou zaměřovat na předměty, které lze snadno prodat. To například vysvětluje, proč k nejčastěji kradeným položkám v amerických supermarketech patří monočlánky a jednorázové holicí strojky.
- ▶ **Působí požitek.** „Žádaným zbožím“ jsou obvykle věci, které je příjemné mít nebo konzumovat, například alkohol, tabákové výrobky a DVD nosiče. Při vloupáních do domů či bytů se tedy mnohem častěji kradou DVD přehrávače a televize než jiná stejně cenná elektronika, například mikrovlnné trouby. To může odrážet požitkářský životní styl řady zlodějů.

Neoprávněné užívání mobilních telefonů

Se vzrůstající popularitou mobilních telefonů našli pachatelé způsoby, jak je zneužívat, aniž by museli platit účty. Naučili se používat skenery, jimiž zachytávali telefonní čísla, která každý telefon vysílá, aby mohl přijímat a odesílat hovory. Vytvářeli „klony“ původních telefonů tím, že čísla přeprogramovali pro jiné telefony, které předtím ukradli. Majitel původního telefonu pak dostával účty za telefonáty uskutečněné z klonu. Ze zneužívání telefonů se velmi rychle stal velký byznys.

Horní linka grafu ukazuje, že ztráty všech mobilních operátorů způsobené klonováním prudce vzrostly v období od června 1992 do června 1996, kdy za první polovinu roku dosáhly výše 450 milionů dolarů (ztráty představují částky odepsané operátory z účtů legitimních zákazníků, jejichž telefony byly „klonovány“). To operátory rychle přimělo k zavedení technologií, které krádež telefonního čísla a používání mobilního klonu výrazně znesnadnily. Po přijetí těchto ochranných opatření došlo k rychlému poklesu klonování a v prosinci 1999 tyto případy už téměř vymizely. Mimořádně druhá nejčastější forma podvodů s mobilními telefony – otevření účtu na falešné jméno a adresu – po ústupu klonování prudce nevzrostla, jak předpovídali skeptici vyznávající teorii přemístění problému. Je to zřejmě proto, že klonování telefonních čísel může být snadno masově zneužíváno, zatímco otevírání účtů na falešná jména nikoli.

Půlroční ztráty mobilních operátorů způsobené podvody (v milionech dolarů) USA, červen 1992–prosinec 1999

Zdroj: Clarke, Ronald, Rick Kemper a Laura Wyckoffová (2001). „Controlling Cell Phone Fraud in the US.“ *Security Journal*, 14: 7–22.

32. Využívejte kontrolní případové studie

Při analyzování problému je vždy užitečné položit si otázku: „Proč jsou tito lidé, tato místa, tyto denní doby či události problémové, zatímco jiné ne?“ Pro získání odpovědi je nutné porovnat problémové a neproblemové případy.

Tento způsob porovnávání označujeme jako **kontrolní případové studie**. Osoby, místa, časy či události, které tvoří náš problém (dále o nich budeme hovořit jako o „problémových případech“), porovnáváme s bezproblémovými osobami, místy, časy a událostmi (o těch budeme nadále hovořit jako o „kontrolních případech“).

Pro příklad můžeme uvést data, která shromáždila Susan Wernike, analytička kriminality kansaské policie v Shawnee. V každém baru ve městě přepočítala množství tisícových volání na policii na 100 míst z uvedené kapacity baru, což umožnilo porovnávat bary různé velikosti (viz Krok 27). Graf na následující straně níže ukazuje bary seřazené podle míry tisícových volání – od nejvyšší k nejnižší. Takové uspořádání umožňuje provést velmi jednoduchou kontrolní případovou studii. Porovnáním barů s nejvyšší mírou volání a barů s nejnižší mírou je možné zjistit, například zda existují rozdíly ve způsobech, jakým jsou provozovány, jaké typy hostů přitahují a jak se v nich chovají.

Kontrolní případové studie jsou velmi užitečné především tehdy, pokud jsou problémové případy v poměru k oněm bezproblémovým relativně vzácné – což se v praxi „řešení problémů“ stává poměrně často.

Dobře provedená kontrolní případová studie sestává z několika navazujících kroků:

- ▶ **Jednoznačně definujte problémové případy.**
- ▶ **Vyberte z nich reprezentativní vzorek.**
- ▶ **Definujte skupinu kontrolních případů, které se nestaly problémovými i přesto, že byly vystaveny podobným podmínkám jako problémové případy (jsou například ve stejné čtvrti nebo městě, sloužily stejnému typů klientů a podobně).**
- ▶ **Vyberte z nich reprezentativní vzorek.**
- ▶ **Porovnejte charakteristické rysy problémových a kontrolních případů.**

Odlišné vlastnosti problémových a kontrolních případů obvykle vypovídají o tom, co přispívá ke vzniku a existenci zkoumaného problému. Podobné jsou naopak většinou charakteristiky, které se na problému nepodílejí. Podívejme se na jednotlivé kroky podrobněji.

Zmiňovaný příklad ze Shawnee se týkal situace s velmi nízkým počtem analyzovaných míst. Abychom si mohli ukázat více podrobností kontrolních případových studií, rozebereme složitější příklad.

Jednoznačně definujte problémové případy. John Eck se na začátku 90. let 20. století zabýval otázkou, proč se na několika málo místech soustavně obchoduje s drogami a na většině ostatních míst v těsném okolí nikoli. S pomocí policie v San Diegu identifikoval v jedné čtvrti 300 míst, na nichž se soustavně obchodovalo s drogami. Vycházel z telefonických oznámení občanů, akcí zaměřených

na boj proti drogám, ze záznamů výsledků, údajů získaných při zadržení dealerů a z postřehů pěších hlídek. Aby bylo dané místo označeno jako místo se soustavným obchodem s drogami, muselo na něm aspoň jednou denně dojít k telefonickému oznámení, zadržení nebo jiné aktivně policistů v souvislosti s drogami nebo jej jako inkriminované místo musela označit policejní hlídka. Protože k určení těchto míst byl použit celý soubor indikátorů, bylo možné se domnívat, že se podařilo určit většinu míst, kde soustavně dochází k obchodování s drogami.

Vyberte reprezentativní vzorek problémových případů.

Pro účely Eckovy studie byla místa vybírána podle domovních bloků – pokud bylo v bloku jediné místo soustavného obchodu s drogami, bylo vybráno do vzorku. Pokud byla v jednom bloku dvě taková místa, byla do vzorku vybrána obě. Jestliže těchto míst bylo v daném bloku více, byla do vzorku náhodně vybrána dvě z nich. Tak vznikl reprezentativní vzorek 189 míst, kde docházelo k obchodu s drogami. Dalo by se pracovat samozřejmě i s celým souborem míst, ale náklady studie by pak byly výrazně vyšší. Další možností bylo vybrat vzorek náhodně ze všech identifikovaných míst – to by však nezaručilo pokrytí všech bloků, v nichž dochází k obchodu s drogami.

Definujte skupinu kontrolních případů. Kontrolní případy představovala místa, kde nedocházelo k obchodování s drogami – zejména ta, která byla v těsné blízkosti míst, kde se drogy prodávaly; dalo se totiž předpokládat, že prodejci drog, kteří hledali další vhodné prostory pro své aktivity, tato místa znali. A ačkoli byla prodejci drog „k dispozici“, oni sami si je za své působiště nevybrali. Kontrolní případy jsou takové, z nichž by se mohly vyvinout problematické případy, ale z nevysvětlitelných příčin se tak nestalo. Cílem studie je objasnit tuto „záhadu“.

Vyberte reprezentativní vzorek kontrolních případů.

Z každého bloku, kde se obchodovalo s drogami, byl vybrán stejný počet míst, kde se naopak neobchodovalo. Výběh proběhl náhodně (podobně jako v loterii) ze seznamu všech míst v každém bloku, kde neexistovaly indikátory ukazující na aktivity spojené s drogami. Pracovat úplně se všemi místy, kde k obchodu s drogami nedochází, by bylo nepraktické, protože takových jsou tisíce. Tím, že problémové a kontrolní případy byly ze stejných bloků, autoři studie zaručili, že kontrolní místa jsou drogovým dealerům známá. Pomocí náhodného výběru bylo zajištěno, aby vzorek byl reprezentativní pro všechna neproblemová místa.

Porovnejte problémové případy s kontrolními případy.

Na místa soustavného obchodování s drogami, vybraná do vzorku, a na místa, která sloužila jako kontrolní případy, byli vysláni pozorovatelé, kteří o nich zaznamenali různé informace, a sice: typ lokality (obchodní centrum, bytový dům, rodinný dům, opuštěné místo, prázdné staveniště a podobně), typ ulice, na kterém se místo nachá-

zí (počet jízdních pruhů, jednosměrná či dvousměrná ulice atd.), vzdálenost od nejbližší dálnice, typ okolních budov, rozmístění osvětlení, existence oplocení a dalších bezpečnostních prvků, blízkost vyšlapaných pěšin a cest pro pěší a řadu dalších faktorů. Cílem bylo zjistit, zda a v čem se s ohledem na tyto charakteristické rysy místa, kde se obchoduje s drogami, zásadně liší od míst, která jsou „čistá“. Podařilo se nalézt dva základní vzorce – jeden pro místa, kde se nabízí crack, a druhý, kde se obchoduje s metamfetaminy.

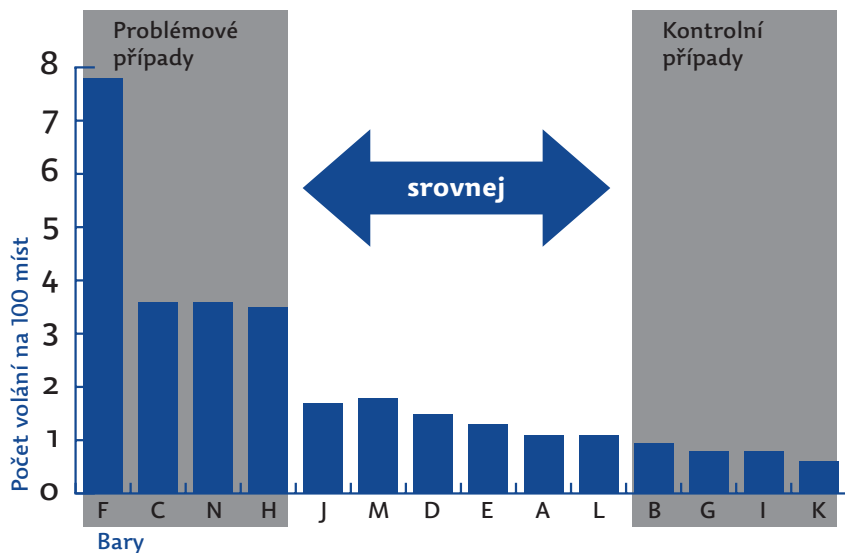
V případě prodeje cracku se jednalo většinou o menší nájemní domy za plotem s uzamykatelnou brankou, v případě obchodu s metamfetaminy šlo spíše o samostatné rodinné domky situované poblíž cest. Skutečnost, že drogoví dealéři evidentně preferují malé budovy (bud

omy s pouhými několika byty, nebo rodinné domky) naznačila, že vyhledávají místa s nedostatečnou správou a přirozeným dohledem. V jednom z navazujících projektů Eck ukázal, že drogovou kriminalitu lze snížit jednáním s majiteli těchto nemovitostí.

Kontrolní případové studie jsou velmi užitečné při analýze problémů. Tato metoda je dostatečně flexibilní a je možné ji využít u nízkého počtu zkoumaných míst (viz příklad ze Shawnee), stejně tak jako velkého množství míst (viz příklad ze San Diega). Přestože se oba příklady soustřeďují na místa, stejný postup lze samozřejmě uplatnit i na osoby, denní dobu či události.

Kontrolní případové studie se od většiny jiných studií výrazně liší a vyžadují specifické metody analýzy dat. Jednu obzvláště užitečnou metodu popisujeme v **Kroku 33**.

Srovnání barů podle míry tíšňových volání Shawnee, Kansas

Neopomíjejte kontrolní studie

Běžnou chybou je shromažďovat data jen o problémových osobách, místech, denních dobách či případech. Může to vést k zavádějícím výsledkům, protože tím jediným, co získáte, budou informace o charakteristických rysech obvyklých pro problémové případy. Nejistíte však, v čem se liší od těch neproblémových. Jako příklad můžeme uvést studii FBI, provedenou na začátku 90. let 20. století, jejímž cílem bylo analyzovat zabití policistů ve službě. Autoři studie shromáždili informace o policistech, kteří zemřeli cizím zaviněním, ale už ne o policistech vystavených stejným či podobným okolnostem, kterým se smrt vyhnula. Nevíme tedy, zda se některé charakteristické okolnosti zabití policistů – a které, pokud vůbec nějaké – mohly podílet na jejich smrti. Policisté, pohybující se ve stejných podmínkách, ale zůstali naživu, mohou mít řadu společných rysů, které je „ochránily“ před smrtí.

33. Zkoumejte statistické souvislosti

Dochází na parkovištích s dozorem u vjezdu k menšímu počtu vykradení vozidel než na parkovištích, která takto zabezpečena nejsou? Jsou nájemní domy s vrátným vystaveny menšímu riziku, že se v nich bude obchodovat s drogami než domy bez něj? Abyste dokázali na tyto otázky odpovědět, musíte zjistit, zda mezi určitými charakteristickými rysy lidí, míst a událostí a mírou výskytu problému (zločin, zranění a podobně) existuje nějaký měřitelný vztah.

Tento vztah lze vypočítat mnoha způsoby. Nejběžnějším nástrojem je tzv. *korelační koeficient*. Korelační koeficienty se pohybují v rozmezí od -1 do 1. Negativní korelační koeficient znamená, že zvýšený výskyt určité vlastnosti souvisí s poklesem určitého jevu (a stejně tak, že pokles jednoho naopak souvisí se zvýšením druhého). Pozitivní korelace znamená, že zvýšený výskyt zkoumané vlastnosti souvisí se zvýšeným výskytem určitého jevu (a stejně tak, pokles výskytu zkoumané vlastnosti souvisí s úbytkem výskytu určitého jevu). Čím dále je koeficient od nuly, tím významnější je souvislost (ať pozitivní, nebo negativní). Jestliže se korelační koeficient naopak pohybuje kolem nuly, znamená to absenci souvislosti – změna u jednoho charakteristického rysu nesouvisí se změnou druhého. Výpočet dokáže provést jakýkoliv tabulkový procesor či statistický program.

Například oddělení analýzy kriminality z úřadu šerifa v okrese Jacksonville-Duval na Floridě zkoumalo bytové komplexy, které měly více než 50 bytových jednotek. Analytici zjistili, že u 269 bytových komplexů se korelace mezi počtem bytů a počtem trestných činů pohybuje kolem 0,57, což je slabší pozitivní korelace. Velmi vysoká pozitivní korelace (0,91) byla naopak v těchto bytových komplexech zjištěna mezi počtem majetkových a násilných trestných činů.

Korelační koeficient však nelze použít k měření statistické souvislosti jevů a jejich vlastností v kontrolních případových studiích (Krok 32) – tehdy je potřeba použít výpočet tzv. *relativního rizika (odds ratio)*. Hodnota relativního rizika může být jakékoli číslo větší než nula.

- ▶ Jestliže se hodnota relativního rizika rovná jedné, mezi zkoumanou vlastností a tím, zda dojde k nějakému jevu (např. k trestnému činu), neexistuje souvislost. Jinými slovy, jeho riziko bude stejné, ať je určitá vlastnost přítomna, nebo ne.
- ▶ Hodnota relativního rizika mezi 0 a 1 znamená, že pravděpodobnost výskytu určitého jevu je vyšší, pokud není zkoumaná vlastnost přítomna (negativní souvislost). Například hodnota relativního rizika 0,1 naznačuje, že přítomnost zkoumané vlastnosti snižuje pravděpodobnost výskytu určitého jevu na desetinu oproti situaci, kdy zkoumaná vlastnost není přítomna.
- ▶ A podobně, pokud je relativní riziko vyšší než 1, je pravděpodobnost výskytu určitého jevu vyšší, pokud je zkoumaná vlastnost přítomna (pozitivní souvislost). Hodnota relativního rizika 3 například znamená, že pravděpodob-

nost výskytu určitého jevu je za přítomnosti zkoumané vlastnosti třikrát vyšší než tehdy, když není přítomna.

K tomu, abychom mohli použít výpočet relativního rizika, musí mít zkoumaná vlastnost i jev pouze dvě hodnoty (jedná se o tzv. *binární* veličinu). Pokud je zkoumaným jevem kriminalita v barech, pak například hodnota 1 znamená, že určitý bar je silně zasažen kriminalitou, zatímco 0 naopak značí, že míra kriminality je v baru nízká. Je-li zkoumanou vlastností schopnost personálu předejít napadení, pak například hodnota 1 znamená, že personál byl vyškolen, jak předcházet napadení, a hodnota 0 naznačuje, že takto vyškolen nebyl. Na základě výpočtu relativního rizika se tak můžeme dozvědět, zda existuje souvislost mezi školením personálu baru a počtem trestných činů, k nimž v barech dochází. U tohoto příkladu lze očekávat negativní souvislost, a relativní riziko tedy musí mít hodnotu menší než jedna, aby odpovídalo našemu očekávání.

Tabulka 1 na následující straně ukazuje, jak relativní riziko vypočítat (výskyty zkoumaného jevu jsou zaneseny v řádcích, zkoumané vlastnosti v sloupcích). V každém políčku tabulky je počet případů s odpovídající hodnotou pro zkoumaný jev i vlastnost. V políčku A je počet případů, které mají zkoumanou vlastnost, v políčku C počet případů, které tuto vlastnost postrádají. V políčku B je počet kontrolních případů, které mají zkoumanou vlastnost a políčko D uvádí počet kontrolních případů, které ji naopak nemají. S pomocí rovnice na konci tabulky lze relativní riziko vypočítat i na obyčejné kalkulačce.

Tabulka 2 ilustruje využití výpočtu relativního rizika u kontrolní případové studie zkoumající místa obchodování s drogami v San Diegu (viz Krok 32). Zkoumaným jevem je přetrvávající prodej kokainu nebo heroínu – studie odhalila 58 domů, v nichž docházelo k soustavnému obchodu s drogami (problémové případy). Kontrolní vzorek představovalo 47 domů, které nevykazovaly žádné známky obchodování s drogami (kontrolní případy). Má přítomnost plotů a zamčených či nezamčených vstupních branek či domovních správců vliv na to, zda si drogoví dealéři dané místo vyberou pro svou činnost?

Souvislost mezi zamčenými vstupními brankami a prodejem drog byla překvapivě výrazně pozitivní – u domů se zamčenými vstupními brankami byla pravděpodobnost, že v nich bude docházet k obchodování s kokainem či heroímem třiapůlkrát vyšší, než u ostatních domů, které měly odemčenou branku či nebyly vůbec oplocené. U domů s neustálým dozorem domovních správců pak byla šance, že se stanou místy obchodu s drogami, přibližně třetinová oproti domům bez dozoru.

To je ze statistického hlediska výrazně negativní souvislost.

Přes tato silně vypovídající čísla je třeba mít na paměti, že korelace neznamená totéž co příčinná souvislost. Korelace naznačuje, že zkoumané vlastnosti mohou být jednou z příčin podílejících se na problému, ale sama o sobě k dokázání příčinné souvislosti nestačí.

Tabulka 1: Výpočet relativního rizika

Zkoumaný jev	Sledovaná vlastnost		
	Ano (1)	Ne (0)	Celkem
Ano (1) – Problémové případy	A	C	A + C
Ne (0) – Kontrolní případy	B	D	B + D
Relativní riziko = $(A / B) / (C / D) = (A \times D) / (C \times B)$			

Tabulka 2: Zabezpečení domů a prodej drog

	Zamčená branka	Odemčená branka nebo absence plotu	Relativní riziko
Dochází k prodeji	33	25	3,452
Nedochází k prodeji	13	34	
	Přítomnost správce	Absence správce	Relativní riziko
Dochází k prodeji	14	44	0,305
Nedochází k prodeji	24	23	

34. Hledejte faktory podporující zločin

Obecně se jedná o faktory, které usnadňují pachatelům dopouštět se trestné činnosti nebo porušovat veřejný pořádek. Lze rozlišit tři základní typy:

- ▶ **Fyzické faktory** jsou předměty či objekty, které posilují schopnosti pachatelů nebo jim pomáhají zdolávat preventivní opatření. Nákladní auta usnadňují přepravu kradeného zboží, díky telefonům je mnohem snazší někoho obtěžovat, střelné zbraně napomáhají překonat odpor obětí přepadení. Může se jednat o nástroje, ale i o součásti fyzického prostředí. Felson s kolegy popisují, jakým způsobem přispělo zastaralé členění autobusového terminálu Port Authority v New Yorku k celé řadě trestných činů. Jednotlivé typy trestné činnosti si díky řadě architektonických prvků starého nádraží našly své „přirozené“ prostředí.
- ▶ **Sociální faktory** stimulují kriminalitu či narušování veřejného pořádku tím, že vytváří šanci na vyšší zisk z páčání trestné činnosti, přinášejí ospravedlňující záminky k spáchání trestného činu anebo kriminalitu přímo podporují. Například skupinová identita sportovních fanoušků podporuje atmosféru, ve které dochází k výtržnostem při sportovních akcích. Gangy a organizované zločinné skupiny přímo podporují kriminální aktivity svých členů.
- ▶ **Chemické faktory** zesilují schopnost pachatelů ignorovat rizika či morální zábrany. Někteří pachatelé například před spácháním trestného činu požívají alkohol nebo drogy, aby nebyli tak nervózní.

Faktory podporující zločin omezují možnosti situační prevence kriminality (Kroky 39–43), což ilustruje tabulka na této straně. Každý z nich představuje protiváhu určitým typům preventivních metod. Fyzické faktory pachatelům pomáhají překonávat překážky, které zvyšují míru rizika nebo úsilí potřebného ke spáchání trestného činu či mohou sloužit jako stimul pro nejrůznější typy deviantního chování.

Sociální faktory představují omezení pro každý z uvažovaných typů preventivní reakce. Například úplatek kompenzuje riziko, spojené s poskytnutím „služby“. Úsilí, které je třeba vyvinout pro spáchání některých trestných činů, je tak veliké, že vyžaduje zapojení více osob. Zda se jedná o „žádané zboží“ závisí na tom, po čem touží ostatní lidé. Podobně i to, jaká výmluva či ospravedlnění trestného činu jsou ještě přijatelné, často závisí na tom, co bude přijatelné pro ostatní. Lidé z pachatelova okolí jej mohou k trestnému činu vyhecovat. A tak podobně.

Chemické faktory pachatelům umožňují ignorovat riziko a námahu, které jsou s určitým trestným činem spojeny, a uchylovat se k nepřijatelným omluvám.

Protože faktory podporující zločin mají výraznou schopnost oslabit prevenci trestné činnosti, je velmi důležité rozpoznat jejich vliv při řešení problému. K nalezení spojitosti mezi trestnými činy a různými faktory, které podporují kriminalitu, může posloužit analyzování policejních záznamů. Informace o faktorech samých lze získat z vyšetřovacích spisů i přímo od vyšetřovatelů, z výsledků poškozených i pachatelů či pouhým pozorováním.

Pokud faktory podporující kriminalitu skutečně v daném problému hrají roli, dalším krokem by mělo být nalezení jejich zdrojů – ty se samozřejmě budou lišit v závislosti na tom, o jaký faktor se jedná. Fyzické faktory jsou často snadno dostupné – může například jít o dlažební kostky u výtržníků nebo telefonní budky u drogových dealerů. Nebo je lze legitimně získat – jako třeba řadu nástrojů potřebných k vloupání. Anebo se dají ukrást, jak tomu někdy bývá v případech vozidel použitých ke spáchání závažných trestných činů. Jakmile zjistíme původ daného faktoru, můžeme s ním začít něco dělat. V rámečku na této straně uvádíme, jaká opatření byla přijata v případě využívání veřejných telefonů k obchodu s drogami a na další straně v případě prostředí podporujícího možnosti krádeží v blízkosti bankomatů.

Faktory oslabující možnosti prevence kriminality

Mechanismy prevence kriminality	Faktory podporující zločin		
	Fyzické	Sociální	Chemické
Zvýšení rizika	•	•	•
Zvýšení úsilí	•	•	•
Snížení výnosů		•	
Znemožnění „výmluv“		•	•
Omezení podnětů	•	•	

Opatření proti využívání veřejných telefonních budek drogovými dealery přijatá ve městech v USA

V době před rozšířením mobilních telefonů se drogoví dealeri při kontaktování dodavatelů i odběratelů často spoléhali na využívání sítě veřejných telefonů. Byla vyzkoušena řada preventivních kroků, které se jim v tom snažily zabránit; například:

- ▶ Městské vyhlášky, které na provozování veřejných telefonů udělovaly licence a na některých místech či typech míst počty přístrojů buď omezovaly, nebo zcela zakazovaly.
- ▶ Tlačítka telefonních přístrojů byla nahrazena číslicí, jejichž vytáčení neumožňuje odchozí hovory na pagery.
- ▶ Telefony byly upraveny tak, aby blokovaly příchozí hovory.
- ▶ Tlak na místní telefonní operátory nebo městské správy s cílem veřejné telefony zcela odstranit nebo je alespoň přemístit na lépe osvětlená či lépe hlídaná místa.
- ▶ V nočních hodinách byly umožněny pouze hovory prostřednictvím operátorů a volání na tísňové linky.
- ▶ Veřejné telefony v obchodech, například ve večerkách a non-stopech a na benzínových pumpách, byly odstraněny nebo upraveny.
- ▶ Zvýšení počtu policejních hlídek, varovné nápisy na telefonech a zavedení telefonních linek k nahlašování problémů.

Zdroj: Natarajan, Mangai a kol. (1996). „Drug Dealing and Pay Phones: The Scope for Intervention.“ *Security Journal*, 7: 245–251.

Sociální kriminogenní faktory jsou do značné míry závislé na tom, s kým se pachatelé stýkají, a na prostředí, kde k těmto kontaktům dochází. Prostředím vhodným k jejich posilování jsou například rizikové objekty (Krok 28) nebo gangy. Působení těchto faktorů ale může vyvolat i aktivita v mezích zákona – příkladem může být třeba politicky motivované násilí nebo výtržnosti studentů

při závodech mezi odedávna soupeřícími univerzitami. Velmi časté je působení sociálních faktorů společně s chemickými faktory (převážně s alkoholem); například v různých v zábavních podnicích a zařízeních. Snížení vlivu těchto faktorů lze dosáhnout pomocí některých z 25 metod situační prevence kriminality, které uvádíme v Krocích 39–43.

Bezpečnostní opatření přijatá pro bankomaty v New Yorku a Los Angeles

	New York	Los Angeles
Bankomat uzavřený v hlídaném vestibulu	•	
Intenzivnější osvětlení	•	•
Průhledné stěny okolo uzavřeného bankomatu		
Odstranění zeleně poblíž bankomatu		•
Kamerový dohled	•	••
Bezpečnostní upozornění pro uživatele	•	•
Bezpečnostní varování o přijatých opatřeních pro potenciální pachatele	•	•
Vyhodnocení míry kriminality na místě před instalací bankomatu		•
Přítomnost personálu bezpečnostní služby	•*	
Omezení provozu bankomatu v rizikových časech		••

- Vyžadováno platnou legislativou.
- Nevyžadováno platnou legislativou, ale běžně zaváděno podle uvážení banky.
- * Vyžadováno pouze u bankomatů přístupných klientům banky v její budově a mimo její pracovní dobu.

Zdroj: Guerette, Rob a Ronald Clarke (2003). „Product Life Cycles and Crime Automated Teller Machines and Robbery.“ *Security Journal*, 16: 7–18.

35. Pochopte trestný čin od začátku do konce

Trestný čin si většinou představujeme jako dílo okamžiku. Trvá přece jen několik vteřin, strhnout na ulici někomu náhrdelník z krku, sáhnout někomu do kapsy nebo se vloupat do auta. Zloději se nezdržují tím, že by hledali úkryt v okolí místa činu – naopak se ho snaží opustit co nejdříve, jakmile našli cokoli, co stojí za to ukrást, a to většinou pouhých pár minut po tom, co například vnikli do domu. Popadnout náhrdelník nebo vylomit zámek vstupních dveří je však ve skutečnosti jen jedním krokem v celé řadě dalších kroků, potřebných k završení každého takového činu.

Měli byste se proto snažit pochopit sled kroků, které byly součástí řešeného problému, ať jde o trestné činy, nebo narušení veřejného pořádku. Můžete se při tom řídit několika postupy:

- ▶ Leslie Kennedy z *Rutgers University* a jeho kolega Vincent Sacco hovoří o třech fázích zločinu – o předzvěsti, transakci a následcích. Jejich kriminologická příručka, kterou vydali pod titulem *Zločinná událost*, je rozčleněna podle nich.
- ▶ William Haddon vytvořil podobnou klasifikaci, která má pomoci při prevenci automobilových nehod na silnicích. Preventivní akci člení na kroky před nehodou, při nehodě a po nehodě.
- ▶ Derek Cornish jako pomůcku k vedení analýzy zavedl termín „scénář“ trestného činu. Vychází z myšlenky, že každý typ trestného činu vyžaduje provedení několika standardních kroků, a to v určitém sledu, stejně jako scénář divadelní hry. Jednotlivé „scény“ jsou sekvenční fáze trestného činu, „herci“ jsou delikventi, oběti a eventuální přihlížející a „rekvizity“ jsou nástroje, které zločinci k činu používají.

Ať použijete kterýkoli z uvedených přístupů, snažte se pospat a seřadit sled kroků, které pachatel musel učinit, aby trestný čin dokončil. Tabulka na této straně je zjednodu-

šeným popisem Cornishovy klasifikace kroků, které musí učinit ti, kteří chtějí odcizit automobil k projíždě. Zároveň ukazuje, že specifickému aktu, který považujeme za trestný čin (v tomto případě odcizení auta), předchází příprava a následuje útěk v autě a uspokojení, které tento čin pachateli přináší. Proto je dobré analyzovat páchaní trestné činnosti krok za krokem: Pokud jasně pochopíme sled aktivit nutných pro úspěšné dokončení trestného činu, odhalíme mnohem více momentů, ve kterých lze nějak zasáhnout. Rozšíříme si tak škálu možných reakcí, které lze při daném projektu brát v úvahu. Možné reakce spojené s každou fází krádeže auta pro zábavu jsou uvedeny v posledním sloupci tabulky.

Tento typ trestného činu patří k těm jednodušším, ale stejným postupem – rozložením na postupné kroky – se lze řídit i u složitějších případů trestné činnosti. Jedním z příkladů je davové narušování veřejného pořádku (včetně pouličních nepokojů a výtržností). Clark McPhail, přední expert na chování davu, pojmenoval třífázový proces určený k analýze všech typů veřejného shromáždění: Proces scházení, proces zorganizovaného shromáždění a proces rozcházení. Tamara Madensen, absolventka univerzity v Cincinnati, k těmto třem fázím přidala ještě dva kroky, které jim předcházejí: Počáteční plánování a přípravy na shromáždění. Policie může vydat varování před riziky spojenými s pořádáním alkoholových večírků a narušit tak plány organizátorů. Aby nesváděly k zapalování ohňů přímo na ulicích, je vhodné z ulic odstranit hořlavé odpadky. Policie může ve fázi scházení příjíždějící či přicházející účastníky shromáždění upozornit na nutnost dodržování zákona. Jakmile se dav shromáždí, policie může monitorovat jeho chování a zasáhnout, jestliže dojde k problému. Ve fázi rozcházení davu by pak policie měla zajistit, že se dav rozejde rychle a pokojně.

Kroky při krádeži vozidel k projížděčkám a související reakce

Fáze	Kroky	Reakce
Příprava	Sehnat nástroje (např. šroubovák, kopii klíče, kladivo, beranidlo, krátkou kovovou trubku) Vybrat si spolupachatele	Kontrolovat prodej vybavení, například ručních skenerů a kopií klíčů
Vstup na místo	Vniknout na parkoviště	Zavést bariéry na parkovištích, zavést hlídače, omezit množství vjezdů a výjezdů
Vhodné podmínky	Pohybovat se po místě nenápadně	Instalovat kamery a/nebo zavést pravidelné obchůzky ostrahy
Výběr cíle	Vyhnut se vozidlům vybaveným alarmem Vybrat si vhodný vůz	Vozy, o které mívají zloději zájem, vybavit viditelnými ochrannými prvky
Dokončení krádeže	▶ Vniknout do auta (pomocí kopie klíče, šroubováku atd.) ▶ Rozlomit zámek zapalování (trubka nebo kladivo) ▶ Nastartovat spojením drátů zapalování	▶ Využívat kamerový systém k sledování podezřelého chování ▶ Zlepšit podmínky pro přirozený dozor na místě ▶ Instalovat do vozidel alarmy k varování ostrahy či imobilizéry
Opuštění místa	Opuštit parkoviště	Zavést dozor nebo jiné překážky u výjezdů
Následky	▶ Použít auto k projíždě ▶ Auto zanechat na opuštěném místě ▶ Zapálit auto	▶ Aktivovat systém sledování vozidel ▶ Omezovat provoz vozidel v určitých místech časech ▶ Kontrolovat opuštěná místa (například skládky)

Zdroj: Cornish, Derek (1994). „The Procedural Analysis of Offending and its Relevance for Situational Prevention.“ In *Crime Prevention Studies*, Vol. 3. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Prevence úmrtí ilegálních přistěhovalců

Rob Guerette z *Florida International University* při své ne-tradiční aplikaci situační prevence vypracoval pro Hraniční stráž Spojených států důkladnou studii okolností, za nichž ilegální přistěhovalci umírají při přechodu americko-mexické hranice. Za tragických okolností tu každoročně zemře kolem 300 migrantů – například se utopí v kanálech a řekách, zemřou horkem v poušti anebo v důsledku automobilových havárií. Guerette sledoval jednotlivé kroky, které ilegální přistěhovalci musí podniknout k tomu, aby hranici překročili, a snažil se pochopit okolnosti, jež vedou ke ztrátě života, a přišel s řadou preventivních návrhů na jejich záchranu. Návrhy uspořádal do tabulky:

- ▶ S využitím klasifikace W. Haddona roztřídil návrhy na preventivní kroky na ty, které mají být aplikovány před událostí ohrožující život, během ní a po ní (viz sloupce v tabulce).
- ▶ Řídil se trojúhelníkem analýzy kriminality a roztřídil opatření podle toho, zda byla zaměřená (1) na migranty – tedy oběti, (2) na převaděče, jež si přistěhovalci najímají pro bezpečný přechod hranice – tedy pachatele (3) a na „místo“ či prostředí, tedy poušť, řeky, městskou zástavbu a tak dále (viz řádky v tabulce).

Některé návrhy představují rozšířenou či zdokonalenou formu stávajících opatření, jiné byly zcela novátorské a vznikly právě díky použité metodě. Většina návrhů je poměrně explicitní a nevyžaduje podrobnější vysvětlení, ale k pochopení některých jsou nutné další informace (číslování odpovídá tabulce):

- 1 Guerettův průzkum ukázal, že vlivem horka umírá více žen než mužů.
- 3 Imigranti se shromažďují ve městech poblíž mexické hranice, kde kontaktují převaděče.
- 4 Guerette zjistil, že pokud jsou k záchranné akci vysláni vycvičení specialisté na vyhledávání a záchranu osob, šance na přežití imigrantů je vyšší než v případech, kdy jsou povoláni jen „běžní“ příslušníci pohraniční stráže.
- 5 S cílem zamezit opakovaným pokusům přejít hranici v nejteplejších měsících byli v roce 2003 migranti, zadrženi v tomto ročním období v poušti v Arizoně, vraceni do vlasti – do mexických měst podél hranice s Texasem. Tento experiment se ukázal při záchranné životů jako velmi účinný.
- 6 V roce 2004 udělily mexické úřady souhlas s návratem repatriantů z Arizony do oblasti mexického vnitrozemí.
- 14 Motoristé v Arizoně běžně míjejí skupinky ilegálních přistěhovalců, snažících se přejít poušť v nejteplejších měsících. Kampaň se zaměřila na to, aby se snažili pomoci při záchranné životů tím, že zavolají na tísňovou linku a podají zprávu o tom, co a kde viděli.
- 15 Příslušníci hraniční stráže v Arizoně Guerettovi sdělili, že mají velmi často problémy lokalizovat ilegálního přistěhovalce v nouzi, o němž je informovali jiní – zadrženi – imigranti. Rozsáhlé úseky pouště jsou totiž navzájem víceméně k nerozeznání a zadržení imigranti často udávají trasu pohybu ohrožených osob jen mlhavě. Umístování dočasných orientačních značek s barevnými kódy nebo symboly do pouště, může daný problém alespoň částečně vyřešit.

	Před událostí ohrožující život	Během události ohrožující život	Po události ohrožující život
Přistěhovalce	1. Upozornit migrující ženy na možná nebezpečí při přechodu pouště. 2. Zavést výstražný systém při život ohrožujících podmínkách.	3. Ve městech, kde se shromažďují migranti, šířit pokyny pro případy nouze. 4. Posílit vyhledávací a záchranné dovednosti pohraniční stráže.	5. Vracet nelegální cizince do pohraničních měst. 6. Vracet nelegální cizince do vnitrozemí.
Převaděč	7. Zavést výstražný systém při život ohrožujících podmínkách. 8. Upozornit převaděče na hrozbu trestního stíhání v případech úmrtí migrantů.	9. Vyhledávat a obviňovat převaděče.	10. Vytvořit speciální skupinu na stíhání převaděčů v případech, kdy dojde k úmrtí.
Prostředí	11. Vytipovat problematická časová období a místa. 12. Na místech přechodu hranice, kde hrozí ohrožení života, nainstalovat zátarasy. 13. V rizikových oblastech rozmístit viditelné varovné tabule.	14. Spustit kampaň „Zachraňte život / Upozorněte na migranty“. 15. Instalovat v poušti orientační značky.	16. Průběžně revidovat data s cílem určit nové rizikové vzorce.

36. Odpovězte na základní kriminalistické otázky

Jakmile s použitím postupů, které jsme probírali v předchozích krocích, svou analýzu dokončíte, měli byste ověřit, zda máte všechny potřebné informace. Dokážete adekvátně zodpovědět všechny následující základní otázky: **co, kde, kdy, kdo, proč a jak?***

Tytéž otázky tvoří strukturu metody analýzy kriminality Barryho Poynera, založenou na rozdělení problému na jeho jednotlivé části. Když například britské ministerstvo vnitra zadalo studii případů napadení na ulici v centrech Coventry a Birminghamu, Poyner zjistil, že policie tyto případy zaznamenává jednoduše jako přepadení a okradení určité osoby, přestože se jedná o soubor specifických incidentů:

- ▶ Krádeže u pouličních prodejních stánků
- ▶ Okradení opilců
- ▶ Peníze ukradené během převozu do banky
- ▶ Krádeže z dámských kabelek
- ▶ Krádeže peněženek či hotovosti přímo z ruky oběti po oslovení pachatelem
- ▶ Krádeže z nákupních tašek
- ▶ Kapesní krádeže na autobusových zastávkách

Toto rozdělení přináší mnohem smysluplnější charakterizaci „napadení na ulici“ a představuje důležitý první krok k hlubšímu pochopení zkoumaných jevů. Autor se posléze začal probírat policejními záznamy ve snaze získat celkový obrázek každého problému, který by mu pomohl najít odpovídající opatření proti němu.

Policejní protokoly a záznamy se často velmi liší v tom, jaké informace zaznamenávají, a to především v případech, kdy u trestného činu chybí oběť i svědci. Poyner se nicméně snaží jednotlivé informace spojit tak, aby získal o každém problému co nejpřehlednější obrázek (viz rámeček). U každé události se snaží zjistit následující:

- ▶ **Co se stalo?** Odpověď zahrnuje přesný popis a určení sledu jednotlivých kroků všech zúčastněných (Krok 35).
- ▶ **Kde se to stalo?** Sled událostí se někdy týká několika míst. Například ke krádeži auta dojde na parkovišti, následně je odvezeno do garáže, kde z něj odmontují cenné části a díly, a nakonec se ho pachatelé zbaví tím, že ho zanechají na opuštěném místě. Někdy jsou k dispozici jen informace o prvním a posledním výskytu vozidla. Jejich návštěvou možná zjistíte, proč si pachatelé vybrali právě tato místa.
- ▶ **Kdy se to stalo?** Majitelé domů či automobilů často vědí jen to, že jim ukradli auto nebo vykradli dům „někdy o víkendů“. U trestných činů, kdy dojde ke kontaktu oběti a pachatele je ale možné například vyvodit, že v čase, kdy k trestnému činu došlo – a který dokáže oběť přesně určit – na inkriminovaném místě nikdo jiný nebyl.

* Čtenář s alespoň minimální policejní zkušeností si nejspíš všimne, že oproti „české verzi“ kriminalistických otázek jedna schází (otázka „Čím?“). Protože se jedná o překlad, nedomyšlíme postup pro sedmou otázku a text ponecháváme v podobě, v jaké byl napsán. Určitě ale nic nebrání tomu, aby postup popsáný v této kapitole čtenář rozšířil o to, na co je zvyklý, a ptal se na všech sedm otázek. [pozn. ed.]

- ▶ **Kdo se na tom podílel?** Každý trestný čin má alespoň jednoho pachatele a jednu či více obětí, z nichž ani jedna nemusela být s pachatelem v přímém kontaktu. Účastníky budou i svědci a další osoby. Výpovědi svědků a obětí, zaznamenané v policejních protokolech, mohou poskytnout řadu užitečných informací – ale bývá užitečné vyslechnout také další osoby, které mohou s událostí nějak souviset.
- ▶ **Proč pachatel jednal tak, jak jednal?** Je velmi důležité pochopit, jaký konkrétní užitek pachateli určitý trestný čin přináší. Motiv krádeží je většinou jasný, ale u kontaktních trestných činů a vandalismu motiv zjistíme až na základě výslechu pachatelů (Krok 10). Stejně důležité pro prevenci je pochopit, proč se oběti a svědci chovali tak, jak se chovali, a odpovědět si na otázky, jako například „Proč některé oběti reagují na útok pachatele protiútokem?“ nebo „Proč svědci tak často nejsou schopni zasáhnout a pomoci?“
- ▶ **Jak pachatel svůj čin provedl?** O trestném činu je vhodné uvažovat jako o procesu, v němž se od začátku do konce odehrálo několik kroků, než jako o jasně ohraničeném činu, který se odehrál ve specifickém bodu v čase. U každého kroku se musí pachatel rozhodovat, možná musí spolupracovat se spolupachateli a možná také uplatnit specifické znalosti a nástroje. Tato myšlenka je podstatou Cornishovy „scénaristické“ metody (Krok 35). Ne vždy je možné sestavit podrobný scénář, ale analýza by měla poskytnout jasný obrázek o tom, jak byl daný zločin spáchán.

Popsaný přístup si ukážeme v praxi na Poynerem provedené analýze kapesních krádeží na autobusových zastávkách. Autor sestavil detailní popis trestného činu tím, že poněkud povrchní policejní zprávu doplnil pozorováními lidí čekajících ve frontách na autobus. Zjistil, že k největšímu počtu kapesních krádeží dochází během odpolední dopravní špičky a především v pátek, kdy jsou fronty nejdelší. Kolem front se obvykle potloukali tři až čtyři mladíci, kteří se dívali do výloh okolních obchodů, aby neupoutali pozornost, a při tom si zároveň vybírali vhodné oběti. Bez výjimky šlo o muže středního a vyššího věku, kteří nosí peněženku v zadní kapse kalhot. (Mladší muži peněženky v zadních kapsách nemívají, protože obvykle nosí těsnější kalhoty.)

Jakmile vytipované oběti začaly nastupovat do autobusu, kde se platí při nástupu, mladíci vyběhli, rychle se zařadili na začátek fronty, vmáčkli se na nástupní plošinu a začali se s cestujícími přetlačovat. Řidiče zaměstnali nějakou nepodstatnou otázkou, například kam autobus jede, a současně jeden z mladíků vyhlédnuté oběti sáhl do kapsy. Oběť rozčilil už sám fakt, že se na ni někdo tlačí, a vůbec si neuvědomila, co se ve skutečnosti děje. Řidič mladíky okřikl, ať vystoupí, a ostatní cestující si začali stěžovat. Mladíci z autobusu vystoupili a rozptýlili se v davu. Už je nikdy nikdo nechytil a oběť až později zjistila, že přišla o peněženku.

Z této analýzy vyplynuly čtyři možné reakce:

- ▶ Namísto placení při nastupování do autobusu prodávat jízdenky předem.

- ▶ Zastávky autobusů přesunout z frekventovaných chodníků a vytvořit nástupní ostrůvky, podobně jako na autobusových nádražích. To by pachatelům ztížilo pozorování a vyhlížení obětí.
- ▶ Vybudovat na zastávce přístřešek, za nímž nebudou cestující vidět. Pachatelé by si tak nemohli předem vytipovávat své oběti.
- ▶ Vybudovat na zastávce nástupní koridor, ohraničující frontu a určující její postup, aby pachatelé nemohli znenadání naskočit na nástupní plošinu.

Všimněte si, že všechna tato řešení spadají do oblasti mimo běžnou kompetenci policie. Policisté si jen zřídka jsou ochotni připustit, že k jejich práci mohou patřit například i návrhy na změnu uspořádání autobusových zastávek. Úloha analytika kriminality zaměřeného na řešení problémů je kriminalitu snižovat, a proto byste měli své kolegy nenásilně přesvědčit, že je to v nejširším smyslu slova i podstatou jejich práce.

Pracujte jako archeolog

„Kombinování případů má řadu výhod. U některých máme k dispozici mnohem méně podrobností než u jiných, ale dostupná fakta jsou jinak víceméně stejná. Někdy je možné chybějící data u nedostatečně popsáných případů rekonstruovat velmi podobným způsobem, jakým se archeolog snaží sestavit keramickou nádobu ze střepů, nalezených při vykopávkách. Možná má jen několik částí rozbité nádoby, ale díky důvěrné znalosti mnoha dalších podobných nádob si je přiměřeně jistý, jaký tvar nově nalezená nádoba mohla mít. Tato ‚archeologická metoda‘ je obzvláště užitečná například v situacích, kdy máme po ruce detailní informace o tom, jak se při činu chovali někteří pachatelé, kteří byli dopadeni. Velmi podobné chování lze totiž předpokládat i u pachatelů podobných činů, přestože se je dopadnout nepodařilo.“

Zdroj: Poyner, Barry (1986). „A Model for Action.“ In *Situational Crime Prevention*, ed. Gloria Laycocková a Kevin Heal. London: Her Majesty's Stationery Office.

37. Nezapomeňte, že chybovat je lidské

Součástí úspěchu při prevenci kriminality je schopnost předvídat. Budou se pachatelé spojení s daným problémem i nadále uchýlovat ke stejné trestné činnosti jako dřív? Stanou se oběti z nedávné doby obětmi i v blízké budoucnosti? Změní se místa se zvýšenou kriminalitou v méně riziková místa, nebo zůstanou stejná? Dřívější chování pachatelů sice může být velice dobrým náznakem toho, jak se zachovají příště, ale nejde o dokonalou indicii.

Všechny uvedené příklady souvisí s předvídaním toho, co nastane. Neznámé se snažíme zkoumat nejrůznějšími způsoby, mezi něž lze počítat i naši reakci na daný problém. Například s pomocí detektoru lži můžeme odhadnout, zda zpovídaný subjekt lže, nebo mluví pravdu. Testy na přítomnost drog se používají k určení toho, zda daná osoba nedávno konzumovala zakázané látky. Detektory kovů a rentgeny zavazadel na letištích slouží k rozpoznání lidí, kteří na těle nebo v zavazadlech přechovávají střelné zbraně. Ve všech uvedených případech je cílem vyvodit závěr o nějaké neznámé vlastnosti. A stejně jako v případech předpovídání budoucnosti může vyšetřovatel dospět k přesnému odhadu – anebo naopak k odhadu, který je velmi nepřesný. Je proto velmi důležité vědět, nakolik mohou být naše předpovědi a úsudky mylné.

Užitečnou metodou při zkoumání chyb při předvídaní je porovnat předpověď s aktuálním děním. Sloupce v **tabulce 1** ukazují dvě možné předpovědi: Ano – k očekávanému jevu dojde; Ne – k očekávanému jevu nedojde. Řádky znázorňují skutečný stav: Ano – k očekávanému jevu došlo; Ne – k očekávanému jevu nedošlo.

Tabulka 1: Různé druhy chyb při předpovědích

Aktuální stav	Předpovědi	
	ANO	NE
ANO	A. Správný pozitivní odhad	B. Chybný negativní odhad
NE	C. Chybný pozitivní odhad	D. Správný negativní odhad

Představme si větší množství předpovědí najednou. Pokud se předpověď shoduje se skutečným stavem, je správná. Do políček A a D bychom pak mohli zapsat počet správných předpovědí – a míru správnosti našeho odhadu pak vypočítat tak, že sečteme přesné předpovědi a vydělíme je součtem všech předpovědí, i těch mylných.

Jinak je to s políčky B a C. Pokud odhadujeme, že k předpokládanému jevu nedojde, ale ve skutečnosti k němu dojde, případ spadá do políčka B v tabulce – jedná se o tzv. „chybně negativní“ odhad. Případy v políčku C představují situace, kdy jsme předpověděli, že k předpokládanému jevu dojde, ale nestalo se tak. Tehdy jde o tzv. „chybně pozitivní“ odhad. Pro

oba tyto odhady lze snadno spočítat jejich celkovou míru – tím, že počet chybných negativních či pozitivních předpovědí vydělíte celkovým počtem posuzovaných případů.

Vezměme si hypotetický příklad: Ve snaze snížit kriminalitu v bytových domech se policie pokouší přesvědčit majitele domů, aby si u nových nájemníků zjišťovali více o jejich minulosti. S tím, že potenciální nájemníci se záznamem v trestním rejstříku by neměli šanci. Tato strategie je založená na předpokladu, že lidé, kteří se v nedávné době podíleli na trestné činnosti, v ní budou v místě bydliště či v jeho bezprostředním okolí pokračovat, zatímco lidé bez kriminální minulosti se protiprávního jednání dopouštět nebudou. I zastánci tohoto přístupu by nejspíš připustili, že podobné předpoklady nejsou dokonalé; a to zejména ve dvou ohledech, které vyvolávají následující otázky: Za prvé – snižuje tato strategie kriminalitu v bytových domech? Odpověď může poskytnout celkem jednoduché srovnání čísel. A za druhé – i když tato strategie skutečně snižuje míru kriminality, nemá nějaké negativní důsledky, a pokud ano, jaké? Odpověď na druhou otázku vyžaduje pečlivou analýzu odhadů a jejich chyb.

Máme-li relevantní data, není nijak těžké sestavit přehled jako v **tabulce 2**. Vidíme, že odhad účinnosti strategie byl správný. Co ale vyplývá z údajů o chybných odhadech? Nemělo by se něco dělat i s lidmi bez záznamu v trestním rejstříku, kteří se dopouštějí trestné činnosti? A není náhodou příliš vysokému počtu někdejších kriminálních, kteří se v současnosti nedopouští trestné činnosti, odepřeno ubytování jen na základě jejich minulosti?

Tabulka 2: Příklad analýzy chybných odhadů

Předchozí trestná činnost	Trestná činnost po nastěhování		
	ANO	NE	Celkem
ANO	35	35	70
NE	10	496	506
Celkem	45	531	576
Míra správnosti odhadu (v %)		92,2	
Míra chybné negativity (v %)		1,7	
Míra chybné pozitivity (v %)		6,1	

Přísnější opatření zaměřené na omezení trestné činnosti těch, kdo v nedávné době neměli žádný záznam v trestním rejstříku, může snížit míru chybně negativních odhadů, ale může zvýšit míru chybně pozitivních odhadů; jinými slovy, pokud například nějakým opatřením omezíme příležitosti k trestné činnosti v domě, budou se jí méně často dopouštět i ti, kteří záznam z minulosti mají. Na druhou stranu, snaha lépe rozlišovat mezi žadateli s nedávným záznamem v trestním rejstříku může sice snížit míru chybně pozitivních odhadů, ale na úkor zvýšení míry chybné negativity. Podobné případy jsou poměrně časté.

Kromě toho, některé chyby odhadu nás mohou mrzet více než jiné. Například – pokud jsou trestné činy, kterým se majitelé domů snaží předejít, relativně nevýznamné, může nám vadit vyšší míra chybně pozitivních odhadů (protože opatření se pak může jevit jako neopodstatněné). Pokud se ale jedná o závažné násilné trestné činy, větším problémem bude i malá míra chybně negativních odhadů. Důsledky chyb jsou velmi důležité a názory na ně se často liší.

Zdrojem neshod mohou být i míry chyb odhadu samy o sobě – není vždy snadné se k nim propracovat. Všimněte si tmavších políček v [tabulce 2](#) (údaje v nich většinou nejsou známé). Majitelé domů mohou spočítat, kolik lidí odmítli kvůli záznamům v trestním rejstříku, ale těžko budou schopni říci, jak by se tito lidé chovali, kdyby odmítnuti nebyli. V jiných situacích je tomu právě naopak – chybně pozitivní odhady mohou být s určitou mírou přesnosti známy, zatímco negativní jsou neznámé. Při letištních kontrolách jsou chybně pozitivní odhady známé – pokud je někdo vytipován, že pašuje zboží, následuje

obvykle pečlivější prohlídka. Cestující, který podle přesvědčení letištního personálu převáží střelnou zbraň, bude podroben velmi pečlivé prohlídce, která ukáže, zda byl původní odhad správný či chybný. Vůbec se ale nelze spoléhat na chybně negativní odhady – cestujícího, který s pašovaným zbožím projde letištní kontrolou, už pravděpodobně nikdo nebude kontrolovat znovu.

Za některých okolností lze experimentálně testovat přesnost odhadu chyb. Místo toho, abychom na svůj předpoklad reagovali nějakým opatřením, budeme jen pozorně sledovat, co se stane. Může to být obtížné v případě pachatelů, protože se snaží své zločiny utajit – ale test bude celkem dobře fungovat u potenciálních obětí či míst, kde dochází k trestné činnosti. Například – chystaná reakce na problém může být postavena na předpokladu, že určitá místa jsou nejvíce zasažena kriminalitou, a proto je třeba na nich zasáhnout. Zásahu však může předcházet pilotní studie k ověření odhadů. Pokud by se ukázalo, že míry chybných odhadů jsou nepřijatelně vysoké, chystané opatření lze vyhodnotit jako zbytečné.

38. Přijměte klíčovou roli při opatření

Obvyklou první reakcí policistů – i přesto, že se podíleli na analýze problému – bývá snaha řešit jej intenzivnějším prosazováním zákona. S tím je třeba počítat a není nutné tomu bránit, přestože účinek takového přístupu je většinou jen krátkodobý. Současně je však třeba od začátku usilovat o nalezení trvalejšího řešení. Mohli by s ním přijít partneři z řad veřejnosti a místní veřejné správy. Ti ale často prosazují spíše svou vlastní agendu a jejich řešení mívá jen omezený vliv. Obvyklým výsledkem bývá kompromisní soubor opatření, z nichž žádné není skutečně účinné, ale každé z nich uspokojí některou ze stran. Spory ohledně možných řešení tak mohou zbytečně vést k omezení účinnosti opatření a jeho nedostatečné implementaci.

Tento proces lze určitě zvrátit – ale aby se to podařilo, je třeba se nejdříve stát expertem na možná řešení. Jestliže jsou například problémem krádeže vozidel za účelem páchání trestné činnosti, měli byste jasnými argumenty obhájit, že nebude účinné používat vozidla jako návnadu na pachatele nebo že příliš nepomohou kampaně typu „zamykejte své auto“. Jsou-li problémem vloupání do vozidel, měli byste znát výhody instalace poplašných systémů či principy kvalitnějšího pouličního osvětlení a jedno či obojí navrhnout jako možné řešení. Měli byste znát i další možná řešení, která se mohou v konkrétním případě hodit lépe než některé z výše uvedených.

Být expertem na řešení problémů vyžaduje schopnost vyhledat co nejvíce informací o konkrétních opatřeních (Krok 19). Stejně důležitá je hluboká znalost principů a postupů situační prevence kriminality a výsledků akademického výzkumu možnosti snižování příležitosti k páchání trestné činnosti. Situační prevence využívá stejných metod jako policejní práce zaměřená na řešení problémů – a na své konto si může připsat řadu úspěchů. Většinu znalostí o přemístění problému, nečekaných pozitivních dopadech bezpečnostních opatření, opakované viktimizaci a mnohých dalších aspektech, které v tomto manuálu probíráme, nám poskytli právě badatelé v oblasti situační prevence. V následujících pěti kapitolách probereme 25 technik situační prevence kriminality. Nick Tilley z britské *University of Nottingham Trent* je roztrídil do pěti skupin podle toho, o jaký mechanismus se opírá jejich preventivní účinek: *zvýšení úsilí* při páchání trestné činnosti, *zvýšení rizika* spojeného s trestnou činností, *snížení výnosů* z trestné činnosti, *omezení podnětů* podporujících trestnou činnost a *znemožnění „výmluv“*, usnadňujících překračování zákona (viz tabulka).

Možná se ptáte, proč byste měli nést odpovědnost za to, jakou reakci na problém policie zvolí. Nestačí, že už z převážné části nesete břímě zkoumání, analýzy a všech fází vyhodnocování daného problému? A pokud se rozhodnete tuto roli přijmout – proč by vám někdo měl vě-

Dvacet pět technik situační prevence kriminality

Zvýšit úsilí	1. Posílení odolnosti předmětu trestné činnosti 2. Kontrola přístupu do ohrožených prostor 3. Monitorování východů 4. Odklon pachatelů 5. Kontrola zbraní a prostředků trestné činnosti
Zvýšit riziko	6. Posílení dohledu 7. Podpora přirozeného dozoru 8. Omezování anonymity 9. Využívání správců a osob odpovědných za místo 10. Posílení formálního dozoru
Snížit výnosy	11. Skrytí předmětu trestné činnosti 12. Odstranění předmětu trestné činnosti 13. Identifikace majetku 14. Narušení nelegálních trhů 15. Odepření výhod z trestné činnosti
Omezit podněty	16. Snižování míry frustrace a napětí 17. Předcházení sporům 18. Omezování pokušení 19. Neutralizace vlivu vrstevníků 20. Odrásování od nápodoby
Znemožnit výmluvy	21. Stanovení jasných pravidel 22. Zviditelňování platných předpisů 23. Probouzení svědomí 24. Poskytování východisek 25. Kontrola užívání drog a alkoholu

novat pozornost? Být analytikem při „řešení problémů“ zkrátka vyžaduje více: Jednoduše musíte být plnohodnotným a rovnocenným členem pracovní skupiny, která připravuje reakci na daný problém. Vaše autorita vyplyne z vašich odborných znalostí, ne z pozice, kterou zastáváte ve služební hierarchii – pokud budete předkládat nové návrhy a kvalitní argumenty, které podpoří dobré nápady ostatních, lidé vám budou naslouchat.

Za každých okolností byste se měli přiklonit k řešení, která přinesou rychlé zmírnění problému. To znamená, že je třeba hledat bezprostřední, přímé příčiny problému namísto těch nepřímých či jinak vzdálených. S tímto důležitým rozlišením přišel Paul Ekblom z britského ministerstva vnitra a lze ho názorně ukázat například na problému rvaček v barech a zranění způsobených rozbitými lahvemi a sklenicemi. Na počátku problému mohla být rasová diskriminace, na jejímž základě vyrostla generace frustrovaných mladých lidí, nedostatek pracovních příležitostí v daném místě a s ním související vysoká míra sociálního vyloučení a současně důraz, jaký se v sociálně vyloučených komunitách klade na „drsnou“ pověst jedince. Bezprostřednější, situační příčinou může být třeba nezodpovědná obsluha, která v místních barech a hospodách toleruje opíjení za přijatelnou mez, a bezprostřední dostupnost lahví a sklenic, které lze snadno užít jako smrtící zbraně.

Rychlé a setrvalé snížení míry kriminality může přinést jen to, že se zaměříme na situační příčiny; budeme-li se

věnovat „kořenům“ problému – i kdybychom věděli, co s nimi – účinek bude viditelný až v daleké budoucnosti, dlouho poté, co lidi, jichž se v současnosti týká, přestane úplně zajímat. Pokud mezitím nezačneme řešit bezprostřední příčiny, rozbité sklenice a lahve si vyžádají další oběti.

Přesto, implementace některých situačních řešení může trvat i velmi dlouho. Například nebezpečí, jež představují sklenice a lahve, lze řešit pomocí legislativy, díky níž by bylo v barech a hospodách možné používat jen tvrzené sklenice a lahve, které se při rozbití roztrhají na malé kousky. Ale prosazení zákona by pravděpodobně trvalo celé roky. Mnohem realističtější proto bude přimět místní veřejnost k tomu, aby tlačila na místní podniky, ať podávají pivo jen ve sklenicích z tvrzeného skla nebo plastu a nepodávají nápoje ve skleněných lahvích. Toho by se mělo podařit dosáhnout v mnohem kratší době. Při prosazování takového řešení můžete získat velmi specifickou analytickou roli tím, že shromáždíte data o pravděpodobných nákladech, které změna přinese barům, a o snížení nákladů, které by vyplynulo z menšího počtu zranění a nutné pohotovostní lékařské péče. Je dobré dopředu počítat s tím, že bude na vás (na kom jiném?), abyste shromáždili data o proveditelnosti, nákladech i přijatelnosti těchto opatření, o nichž se vážně uvažuje v rámci partnerství zaměřeného na řešení problémů.

Pokud má vaše pečlivá analytická práce nést ovoce, je zkrátka naprosto zásadní získat co nejširší znalosti o možných řešeních a být připraveni bojovat za dobré nápady.

Sedm výtek na adresu situační prevence kriminality – a sedm protiargumentů

Výtky	Protiargumenty
1. Je příliš zjednodušující a není teoreticky podložená.	Opírá se o kriminologické teorie rutinních činností, vzorců kriminality a racionální volby. Čerpá i z poznatků sociální psychologie.
2. Neprokázalo se, že funguje; kriminalitu pouze přesouvá jinde a často ji zhoršuje.	Desítky případových studií prokázaly, že dokáže snižovat míru kriminality, obvykle aniž by došlo k přemístění problému.
3. Odvrací pozornost od skutečných příčin a kořenů kriminality.	Přináší okamžité výsledky a umožňuje tak získat čas na nalezení dlouhodobějších řešení.
4. Jde o konzervativní, manažerský přístup k problému kriminality.	Neslibuje víc, než může skutečně nabídnout – s důrazem na úspornost a společenskou přípustnost přijatých opatření.
5. Podporuje sobectví a vyčleňování ve společnosti.	Poskytuje stejnou ochranu bohatým i chudým.
6. Podporuje nepřetržitý dohled a omezuje osobní svobody.	Před těmito riziky chrání společnost její demokratické mechanismy. Lidé jsou ochotni vydržet určitou míru nepohodlí a narušení osobní svobody, jestliže je ochrání před kriminalitou.
7. Svaluje vinu na oběť.	Podporuje oběti tím, že jim poskytuje informace o rizicích a o tom, jak jim přecházet.

39. Znesnadněte pachatelům trestnou činnost

V tomto kroku popíšeme nejzákladnější kategorii situačních opatření – takových, která usilují o to, znesnadnit trestnou činnost. Situační prevence je často znevažována tvrzením, že nejde o nic komplikovaného, protože se vždy jedná o prostou aplikaci jedné z 25 technik vyjmenovaných v minulé kapitole. Jednotlivé techniky se však velmi často nejrůzněji prolínají. Například posílení odolnosti předmětu trestné činnosti nejen znesnadňuje její páčání, ale pachatele při činu zpomaluje a zvyšuje tak šance na jejich dopadení. Některá opatření navíc mohou sloužit více než jen jednomu účelu. Neztrácejte proto čas rozsáhlým zkoumáním, která z technik odpovídá nejpřesnější na váš problém – berte klasifikaci 25 technik spíše jako ujištění, že při hledání řešení berete v úvahu co nejširší možný repertoár situačních opatření.

Posílení odolnosti předmětu trestné činnosti. Logickým a často vysoce účinným způsobem, jak vandalům nebo zlodějům ztížit práci, jsou fyzické překážky – například zámky, zástěny nebo zpevněné materiály. Automatické uzamykání volantu, jež se ve Velké Británii a v USA začalo používat před více než třiceti lety, způsobilo dlouhodobý pokles případů krádeží vozidel – další posílení odolnosti vozidel představují v současnosti imobilizéry zapalování. Oddělené přepážky, zavedené na londýnských poštách, snížily míru přepadení pošt o 40 procent, v New Yorku se zas vyplatilo zavést v taxících na místě mezi řidičem a zadním sedadlem neprůstřelné přepážky, které výrazně snížily počet napadení a oloupení taxikářů (viz *Robbery of Taxi Drivers, Problem-Oriented Guides for Police No. 27*, dostupné na www.cops.usdoj.gov a www.popcenter.org).

Kontrola přístupu do ohrožených prostor. Snaha zabránit lidem v přístupu na místa, kde nemají co dělat – například do vojenských základen, továren a nájemních domů – má velmi dlouhou historii; vzpomeňme jen na padací mříže, vodní příkopy a padací mosty středověkých hradů. Tato snaha také byla ústředním prvkem konceptu *hájitelného prostoru* Oscara Newmana, který je zřejmě úplným počátkem vědeckého zájmu o situační prevenci. Barry Poyner zase ukázal, že instalace vchodových telefonů a uzavření spojovacích chodeb v jednom z londýnských bloků nájemních domů výrazně snížily počet loupežných přepadení na těchto místech (**Krok 24**). V některých případech slouží vstupní kontroly k ujištění, že ti, kdo vstupují, mají u sebe vstupenky či požadované dokumenty. Změna podoby jízdének na trajekty v kanadském Vancouveru, jejímž cílem bylo usnadnit jejich kontrolu, vedla k prudkému poklesu počtu černých pasažérů. Jedním z nejznámějších případů jsou kontroly zavazadel a cestujících na letištích na začátku 70. let – pomohly celosvětově snížit počet únosů letadel z přibližně 70 na 15 ročně.

Monitorování východů. Důvodem pro monitoring obvykle bývá snaha zjistit, zda lidé, kteří odcházejí z budovy, určitého veřejného zařízení nebo jiného místa, nic neodcizili anebo zaplatili veškeré poplatky či vstupné. Ces-

tující ve washingtonském metru musí vložit jízdenku do turniketu nejen při vstupu do metra, ale i při výstupu; jedná se tedy o dvojnásobnou kontrolu, že jízdné skutečně zaplatili. V newyorském metru musí cestující vložit jízdenku do turniketu jen jednou, při vstupu do metra, možnost detekce černých pasažérů je tak nižší než v prvním případě. K dalším příkladům monitorování východů patří hraniční kontroly, elektronické štítky na knihách v knihovnách a elektronické visačky na zboží v obchodech. Ty mají aktivovat poplašný systém, pokud nedošlo k řádnému odbavení knihy nebo se zloděj snaží vynést z obchodu zboží vybavené štítkem. Řada studií prokázala, že jde o opatření, která výrazně snižují počet krádeží v obchodech a krádeže knih z knihoven.

Znesnadněte pachatelům trestnou činnost

Posílení odolnosti předmětu trestné činnosti

- ▶ Imobilizéry zapalování a zamykání volantu
- ▶ Přepážky v bankách a na poštách
- ▶ Neprůstřelné přepážky v taxících

Kontrola přístupu do ohrožených prostor

- ▶ Vchodové telefony v bytových domech
- ▶ Elektronické vstupní karty do garáží a kanceláří
- ▶ Aplikace principů hájitelného prostoru ve výstavbě

Monitorování východů

- ▶ Kontrola jízdének při opuštění placeného prostoru
- ▶ Hraniční kontroly
- ▶ Elektronické visačky a štítky v obchodech a knihovnách

Odklon pachatelů

- ▶ Oddělení nepřátelených táborů fotbalových fanoušků na stadionech
- ▶ Uzavírky ulic a silnic
- ▶ Samostatné toalety pro ženy

Kontrola zbraní a prostředků trestné činnosti

- ▶ Bezpečnější ruční zbraně
- ▶ Pivní sklenice z tvrzeného skla
- ▶ Blokace příchozích hovorů v telefonních budkách k znesnadnění komunikace mezi drogovými dealery
- ▶ Identifikační fotografie na kreditních kartách a otisky prstů na šecích

Odklon pachatelů. Znepřátelené tábory fotbalových fanoušků jsou na anglických stadionech přísně oddělené, aby se minimalizovala možnost vzájemných střetů, a jejich odjezd a příjezd je načasován tak, aby se předešlo čekání, jež zesiluje riziko konfliktu. Načasování odjezdu posledního autobusu těsně po zavírací hodině restaurací zabraňuje další nechvalně známé britské tradici – rvačkám „na rozloučenou“. Obojí jsou příklady odklonu potenciálních pachatelů od předmětu trestného činu – techniky situační prevence, vyplývající z teorie rutinních činností. K dalším příkladům patří uzavírky ulic, díky

nimž se podařilo výrazně redukovat řadu trestných činů (viz *Closing Streets and Alleys to Reduce Crime, Problem-Oriented Guides for Police, Response Guide No. 2*, dostupné na www.cops.usdoj.gov a www.popcenter.org). Uzavírky ulic a silnic dokonce pomohly snížit počet případů střelby z jedoucích aut v Los Angeles (viz rámeček).

Kontrola zbraní a prostředků trestné činnosti. V sa-loonech na Divokém západě museli návštěvníci u vcho-du běžně odevzdat všechny zbraně, aby se zamezilo ri-ziku přestřelk mezi opilci. Z mnohem nedávnější doby pocházejí tzv. „bezpečné“ střelné zbraně, z nichž může vypálit jen jejich vlastník nebo které místo nábojů po-užívají voskové patrony či sedativa. Jako prevence před zraněními, způsobenými rozbitými lahvemi či skleni-cemi, se dnes v řadě barů ve Velké Británii používají pív-ní sklenice z tvrzeného skla. První komerční využití iden-tifikace čísla volajícího (v New Jersey na konci 80. let) přineslo snížení počtu obscénních telefonátů o 25 procent. V **Kroku 34** uvádíme různé způsoby, jakými se města pokusila regulovat používání veřejných telefonů při obchodu s drogami, včetně blokace příchozích hovorů a zákazu volání na určitých místech. Přeprogramování veřejných telefonů na manhattanském autobusovém ter-minálu znemožnilo neoprávněné volání do zahraničí a za-bránilo tak škodám v hodnotě milionů dolarů. Zlepšení bezpečnostních opatření při doručování nových kredit-ních karet v polovině 90. let vedlo k výraznému poklesu jejich zneužívání (**Krok 11**).

Řešení střelby z jedoucích aut pomocí uspořádání prostředí

Gangy často řeší vzájemné spory střelbou na členy sou-peřícího gangu z jedoucího auta. Tomu lze jen těžko předejít spoluprací s mládeží nebo intenzivnější policejní prací. V Los Angeles vyzkoušeli novátorské řešení s ná-zvem *Operace slepá ulička*, zaměřené na deset pouličních bloků, kde byly střelba z jedoucího auta a vraždy mezi gangy nejčastější. Policie v nejproblematičtějších ulicích této oblasti postavila zátarasy. Výsledkem byly z jednoho směru uzavřené slepé ulice, v nichž se auta přijíždějící z opačné strany musela na konci otočit a vrátit se stej-nou cestou. Nejen, že toto opatření zhoršilo podmínky k útoku, ale zvýšilo i riziko pro útočníky, protože při návratu stejnou trasou už jejich protivníci mohli být na útok připraveni.

Instalace zátarasů přinesla okamžité snížení počtu inci-dentů, a tedy i vražd. V roce 1989, rok před zavedením opatření, v dané oblasti došlo k sedmi vraždám. V násle-dujících dvou letech, kdy byly instalovány zátarasy, došlo ve stejné oblasti jen k jedné vraždě. Neukázalo se, že by došlo k přemístění této trestné činnosti někam jinam. A po ukončení opatření a odstranění zábran se počet vražd znovu vrátil na původní úroveň.

Zdroj: Lasley, James (1998), „*Designing Out*“ *Gang Homicides and Street Assaults*. Research in Brief, National Institute of Justice. Washington, D. C.: U. S. Department of Justice.

40. Zvyšujte riziko při páchání trestné činnosti

Z rozhovorů s pachateli trestné činnosti vyplývá, že mají větší strach ze samotného zadržení než z jeho důsledků. Je to celkem logické: Po zadržení mají jen malý vliv na to, jak se vyhnout trestu, ale riziko dopadení závisí do značné míry na nich a jejich opatrnosti. Situační prevence se proto snaží zvyšovat riziko dopadení a nijak se nepokouší ovlivňovat výši či podobu trestu.

Posílení dohledu. Cohen a Felson prokázali, že na nárůstu vloupání do domácností v 60. a 70. letech se částečně podílela narůstající zaměstnanost žen mimo domov. Řada domácností ze středních vrstev nebo dokonce celá předměstí byla po většinu dne víceméně liduprázdná a postrádala jakýkoli „účinný dozor“. Z jiných studií zas vyplynulo, že zloději vykrádají domácnosti nejraději v odpoledních hodinách během pracovních dnů, kdy v nich pravděpodobně nikdo není. Existuje celá řada možností „sousedského dohledu“: Lidé by měli informovat sousedy o svém odjezdu na dovolenou a pozastavit předplatné časopisů a novin – nebo sousedy požádat, aby jim vybírali poštovní schránku. Vždy by si měli s sebou brát mobilní telefon, kdykoli jdou ven, anebo chodit večer za zábavou ve skupině několika lidí. Máme jen málo informací o tom, nakolik jsou tato běžná opatření účinná – hodnocení nejrůznějších systematických snah o sousedské hlídky dosud bohužel nebyla příliš povzbudivá. Na druhou stranu – v anglickém městečku Kirkholt byly sousedské hlídky, založené na výzvě k vyššímu dohledu obyvatel domů, v jejichž bezprostředním okolí došlo k vloupání, významným prvkem velmi úspěšného projektu.

Podpora přirozeného dozoru. Majitelé domů prořezávají porost kolem oken a dveří a banky svítí ve svých pobočkách i přes noc – a využívají tak „přirozeného“ dozoru, který vykonávají lidé žijící a pracující v okolí. Podpora přirozeného dozoru je také hlavním cílem zlepšování osvětlení ulic a architektonických řešení hájitelného prostoru. Studie provedené ve Velké Británii prokázaly, že účinnější osvětlení v nájemných domech vedlo ke snížení místní kriminality, přičemž existuje jen minimum důkazů, že se problém přesunul na jiné místo. Jedním z kroků cílených na snížení počtu vloupání do obchodů v oregonském Portlandu bylo zlepšení osvětlení prostoru před obchody. Řadu úspěšných kroků ke snížení kriminality v nájemných domech díky podpoře přirozeného dozoru zaznamenal Oscar Newman. K dalším příkladům snahy zúročit přirozený dozor ze strany veřejnosti patří nejrůznější „horké linky“ pro oznamovatele.

Omezování anonymity. Protože stále více lidí dnes používá automobil, stále více jich také pracuje daleko od domova. Rozvoj nákupních center v okrajových částech měst vedl k poklesu nakupování v centru. Nízkonákladová doprava způsobila rozmach domácí i zahraniční turistiky. V důsledku toho trávíme stále více času v anonymním davu, mezi cizími lidmi. K tomu napomáhá i budování velkých školních komplexů, v nichž se učitelé a další per-

sonál i žáci mezi sebou často vůbec neznají. Omezování anonymity představuje slibnou, ale jen zřídka využívanou techniku situační prevence. Na některých školách je dnes povinné nošení uniforem, mimo jiné i kvůli tomu, aby školní příslušnost žáků byla zřejmá i cestou do školy a ze školy. Identifikační čísla taxíků a nálepky s otázkou „Jak řídím?“ a bezplatnými telefonními čísly na nákladních autech a vozidlech městských služeb patří k dalším způsobům snižování anonymity.

Využívání správců a odpovědných osob. Někteří zaměstnanci vedle svých hlavních úkolů plní i roli dozoru. Těmito „manažery místa“ mohou být například prodavači v obchodech, portýři a vrátní v hotelích, hlídači na parkovištích. Jeden kanadský průzkum ukázal, že bytové domy, kde u dveří stojí vrátný, jsou méně zranitelné vůči vloupáním. Odměňování pokladníků za odhalení padělaných nebo kradených kreditních karet pomohlo jednomu majiteli obchodu s elektronikou v New Jersey snížit související roční ztráty o téměř milion dolarů. Stejně tak se podařilo výrazně redukovat výskyt vandalismu v dvoupatrových autobusech v severní Anglii, jakmile dostali řidiči možnost sledovat dění v autobuse pomocí kamer. Při prevenci přepadení obchodů se smíšeným zbožím se stabilně osvědčuje přítomnost dvou prodavačů místo jednoho, a to zejména v noci (viz tabulka na další straně).

Posílení formálního dozoru. Formální dozor zajišťuje policie či strážci a detektivové v obchodech – všichni společně představují prostředek k odrazení potenciálních pachatelů. Zpravidla mají podporu v poplašných systémech, videokamerách, kamerách reagujících na pohyb a podobně. Studie jednoho z luxusních sídel nedaleko Filadelfie popisuje, že ve chvíli, kdy si velký počet majitelů domů v této oblasti nechal instalovat poplašné systémy, došlo k významnému snížení počtu vloupání, a tím i k významnému snížení nákladů policie. Studie vydané britským ministerstvem vnitra prokázaly, že instalací kamer v britských městech se podařilo znatelně snížit výskyt celé řady trestných činů (viz *Video Surveillance of Public Spaces, Problem-Oriented Guides for Police, Response Guide No. 3*, dostupné na www.cops.usdoj.gov a www.pop-center.org). Vyhodnocení záznamu radarů rozmístěných po celém australském státě Victoria ukázalo, že radary významně snížily počet případů překročení povolené rychlosti a přispěly k snížení počtu smrtelných dopravních nehod o 45 procent. Rozsáhlá přítomnost motocyklových hlídek jistě soukromé bezpečnostní agentury na velkém parkovišti na předměstí kanadského Vancouveru přispěla k výraznému snížení počtu krádeží vozidel. Jakmile začala ostraha ve skladu obchodního domu s elektronikou v New Jersey systematicky každý den počítat zboží, u něž existuje vysoké riziko krádeže – například videorekordéry a videokamery – krádeže ze strany zaměstnanců poklesly o více než 80 procent. Účinným způsobem posílení formálního dozoru je i křížová kontrola dat. Například Eckhart Kuhlhorn svou

studií dokázal, že počítačovou křížovou kontrolou daňových příznání žadatelů o sociální dávky na dvou navzájem nezávislých ministerstvech ve Švédsku se podařilo omezit zneužívání sociálních dávek. Zatímco v žádostech

o příspěvek na nájemné lidé často uváděli nižší příjem, v žádostech o nemocenské dávky naopak uváděli vyšší příjmy. Schopnost křížové kontroly daňových příznání tyto podvody výrazně omezila.

Opatření snižující loupežná přepadení v obchodech (souhrn výsledků 14 studií)

	Počet studií podporujících dané opatření*
Dva a více prodavačů	10
Správné nakládání s hotovostí	8
Neexistence skrytých vchodů	6
Další obchody v blízkosti	5
Jasný výhled na hlavní vchod	5
V noci zavřeno	5
Bezpečnostní technické prvky	5
Pokladník v uzavřené budce	4
Vyškolení zaměstnanci	4
Jasný přehled uvnitř obchodu	3
Benzinové pumpy před vchodem	3
Pokladna uprostřed obchodu	3
Obchod na frekventované ulici	2
Přítomnost ochranky	2

* Některé studie nezkoumaly všechna uvedená opatření

Zdroj: Hunter a Jeffery (1997). „Preventing Convenience Store Robbery through Environmental Design.“ In *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*, ed. Ronald Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Zvyšujte riziko při páčání trestné činnosti

Posílení dohledu

- ▶ Rutinní opatření: při odchodu z domova zanechávat dojem přítomnosti, vycházet s mobilním telefonem a za večerní zábavou vyrážet ve skupině
- ▶ Upozorňování obyvatel bezprostředního okolí na to, že došlo k vloupání

Podpora přirozeného dozoru

- ▶ Kvalitnější pouliční osvětlení
- ▶ Principy hájitelného prostoru
- ▶ Sousedské hlídky a „horké linky“ pro oznamovatele

Omezování anonymity

- ▶ Identifikační čísla taxikářů
- ▶ Cedulky „Jak řídím?“
- ▶ Školní uniformy

Využívání správců a odpovědných osob

- ▶ Školení zaměstnanců v předcházení kriminality
- ▶ Odměny za ostražitost
- ▶ Podpora těch, kdo poukázali na problém

Posílení formálního dozoru

- ▶ Kamery zaznamenávající pohyb a namátkové dechové zkoušky
- ▶ Městské kamerové dohlížecí systémy
- ▶ Motocyklové hlídky na parkovištích

41. Snižujte výnosnost trestné činnosti

Podle teorie racionální volby pachatelé za všech okolností usilují ze svého trestného činu získat nějaký prospěch. Tento prospěch nemusí být jen materiální povahy jako v případě krádeže; existuje i řada dalších možných „výnosů“ včetně sexuálního uvolnění, opojení drogami či alkoholem, vzrušení, pomsty, respektu vrstevníků a dalších. Pro opatření situační prevence je proto důležité pochopit, jaké výhody každá jednotlivá kategorie trestné činnosti přináší, a najít způsob, jak tyto výhody omezit nebo úplně odstranit.

Skrytí předmětu trestné činnosti. Majitelé domů a bytů se často snaží klást zlodějům překážky tím, že před nimi ukrývají šperky a další cennosti. Někteří lidé zatahují záclony, aby zloději nemohli oknem pozorovat, co doma mají. Další nenosí na veřejnosti zlaté šperky a jiní v noci neparkují na ulici – zejména pokud jde o majitele modelů vozidel atraktivních pro zloděje. **Tabulka na této straně** shrnuje data z *British Crime Survey* a ukazuje, že auta zaparkovaná na ulici jsou mnohem více ohrožena krádeží než auta stojící v garáži majitele nebo na příjezdové cestě. Toto vše jsou způsoby, jak skrýt potenciální předmět trestné činnosti a omezit pokušení. Další strategie už nejsou tak zřejmé. Například telefonní seznamy, které neprozrazují pohlaví majitele telefonní linky, pomáhají chránit ženy před obscenními telefonáty a neoznačené obrněné nákladní vozy mohou snížit riziko přepadení při převozu hotovosti či zboží.

Krádeže vozidel a místo zaparkování, Anglie a Wales

Místo zaparkování	Automobilová kriminalita* na 100 000 vozidel na 24 hodin
Garáž přímo v domě	2
Příjezdová cesta / přístřešek	40
Ostatní ulice	327
Veřejné parkoviště	454

*Krádeže vozidel, vloupání do vozidel, pokusy o krádež či vloupání a záměrná poškození

Zdroj: Clarke, Ronald a Pat Mayhew (1998). „Preventing Crime in Parking Lots.“ In *Reducing Crime through Real Estate Development and Management*, ed. Felson Marcus a Richard Peiser. Washington, D. C.: Urban Land Institute.

Odstranění předmětu trestné činnosti. Zavedení automatu na kreditní karty v jistém španělském kostele přineslo hned několik pozitiv: Dárci získávají daňový doklad, darované částky se zvýšily, a protože se přestala používat finanční hotovost, odstraněním cíle se snížilo i riziko krádeží. Stejná technika situační prevence byla o mnoho let dříve zavedena v éře kalifornské zlaté horečky. Majitelé jistého dolu, unavení neustálými přepadeními dostavníků, začali zlato odlévat do cihel o váze 400 liber – cihly

byly tak těžké, že je zloději nemohli odvézt ani na koni. K poněkud současnějším příkladům patří proměny veřejných telefonů ve Velké Británii. Na vysoce rizikových místech, kde uživatelé často rozbíjeli skleněné stěny telefonních budek, byly budky nahrazeny telefony v kójičích oddělených plastovými přepážkami. Problém s hotovostí lákaví zloděje úspěšně vyřešilo zavedení systému placení pomocí telefonních karet. Zřejmě nejpozoruhodnějším příkladem odstranění předmětu trestné činnosti je zavedení pevného jízdového a bezpečnostních pokladen v autobusech, díky nimž se na konci 60. let podařilo výrazně snížit přepadení řidičů autobusů v New Yorku a v dalších 18 amerických městech.

Identifikace majetku. Motorová vozidla v rozvinutých zemích musí projít registrací a musí mít registrační značku. Toto opatření nejen usnadňuje zdanění a udělování pokut a poplatků, ale zároveň snižuje počet krádeží. Jedním z posledních států, které začaly vyžadovat registraci vozidel, byl americký Illinois. Tato povinnost tu byla zavedena až v roce 1934 – a počet krádeží vozidel se zde od té doby snížil z 28 000 v roce 1933 na dnešních přibližně 13 000. Federální dodatek zákona o prevenci krádeží motorových vozidel pak v roce 1984 nařídil, že veškeré „vysoce ohrožené“ součásti vozidel musí být označeny VIN kódem. Policejní opatření zaměřená na identifikaci „zboží“ ve Spojených státech sice zaznamenala jen částečnou úspěšnost, ale Gloria Laycock z *Jill Dando Institute of Crime Science* popsala, že označování majetku ve třech malých lokalitách ve Walesu ve spojení s rozsáhlou publicitou opatření snížilo počet oznámených domovních vloupání na polovinu.

Narušení nelegálních trhů. Kriminologové a policisté dosud věnovali poměrně malou pozornost pochopení a narušování trhů s kradeným zbožím. Informace o nich se totiž získávají jen obtížně. Policisté se raději zaměřují na dopadení zlodějů a pachatelů vloupání než překupníků, zčásti proto, že tresty za překupnictví kradených věcí jsou relativně nízké. Kdyby však žádné trhy s kradeným zbožím neexistovaly, bylo by jen málo vytrvalých zlodějů a jen málo krádeží kamionů převážejících velké náklady cigaret a alkoholu. Nedávná práce Mikea Suttona pro britské ministerstvo vnitra probudila zájem o narušování ilegálních trhů. Příslušná opatření musí být ušita na míru charakteru daného trhu a zahrnují systematický policejní monitoring transakcí v zastavárnách, tvrdé zásahy proti ilegálním pouličním prodejcům a monitoring malých novinových inzerátů nabízejících prodej zboží, to vše s cílem detekovat pravidelné prodejce. Tajná policejní opatření, jako je například založení a kontrola uměle vytvořených obchodů s použitým zbožím, jsou nežádoucí; výzkumy ukázaly, že mohou v okolí opatření naopak podnítit krádeže.

Odepření výhod z trestné činnosti. K zaručeným prostředkům, jak pachatelům odeprít výhody vyplývající z pře-

kračování povolené rychlosti, patří instalace zpomalovačů v ulicích. Dalšími technikami situační prevence jsou autorádia vybavená bezpečnostním kódem a inkoustové bezpečnostní visačky. Autorádia s bezpečnostním kódem jsou zloději, který nezná PIN, k ničemu, a podle studií provedených ve Spojených státech a v Austrálii se vozidla s těmito rádii kradou mnohem méně často. Bezpečnostní visačky se používají jako prevence krádeží oblečení v obchodech. Jakmile se je zloděj pokusí odstranit, vyloučí inkoust a na oblečení, k němuž jsou připevněny, vytvoří neodstranitelné skvrny. Zloděj pak oděv nemůže ani nosit, ani prodat, a krádež tak ztrácí smysl.

Omezení výnosů trestné činnosti

Skrytí předmětu trestné činnosti

- ▶ Parkování ohrožených typů vozidel jinde než na ulici
- ▶ Genderově neutrální telefonní seznamy
- ▶ Neoznačené pancéřované kamiony

Odstranění předmětu trestné činnosti

- ▶ Vyjmutelná autorádia
- ▶ Azylové bydlení pro ženy
- ▶ Předplacené karty pro veřejné telefonní automaty

Identifikace majetku

- ▶ Označování majetku
- ▶ Udělování licencí pro vozidla a označování součástek
- ▶ Značkování dobytka

Narušení nelegálních trhů

- ▶ Kontroly v zastavárnách
- ▶ Sledování inzerátů v tisku
- ▶ Udělování licencí pouličním prodávacům

Odepření výhod z trestné činnosti

- ▶ Inkoustové bezpečnostní visačky
- ▶ Čištění graffiti
- ▶ Blokace kradených mobilních telefonů

Odepření výhod z graffiti

Vagony newyorského metra bezzbytku pokryté graffiti se v 70. a 80. letech 20. století staly charakteristickým rysem New Yorku a pravidelně se objevovaly v úvodních sekvencích filmů, které se ve městě odehrávaly. Vedení metra vyzkoušelo bezpočet způsobů vynucování zákazu graffiti a strategií zaměřených na zpřísnění dozoru, aby činnost sprejerů omezilo – ale jen s malými výsledky. Nakonec přišli na velmi jednoduchou myšlenku, která konečně přinesla úspěch. Do provozu byly zařazovány jenom čisté vagony – a jakmile se na některém objevilo čerstvé graffiti, byl okamžitě stažen, očištěn a zase vrácen do provozu. Sprejerům tak účinně odepřeli výhody – požitek z akce i to, že svou práci uvidí vystavenou očím veřejnosti. S ohledem na vysoký počet vagonů metra trvalo celých šest let, než byly všechny čisté. Dnes však situace s graffiti v newyorském metru není o nic horší než v jiných městech.

	Čisté vagony					
Rok	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Stanovený cíl	—	1720	3434	4707	5946	6221
Dosažený stav	400	1915	3454	4839	6077	6245

Zdroj: Sloan-Howitt, Maryalice a George Kelling (1997). „Subway Graffiti in New York City: ‚Gettin up‘ vs. ‚Meanin it and Cleanin it.‘“ In *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*, ed. Ronald Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

42. Omezte podněty k trestné činnosti

Richard Wortley si při zkoumání vězení a hospod všiml, že v obou prostředích podněcuje násilnosti jejich přeplněnost a z ní plynoucí nepohodlí a obhroublé jednání. Podle něj se situační prevence do té doby téměř výlučně zaměřovala jen na příležitosti k páčání trestné činnosti a opomíjela ty rysy situací, které mohou výskyt kriminality podpořit nebo přímo vyvolat. Clarke a Cornish vyšli z Wortleyových závěrů a do své nové klasifikace technik situační prevence zahrnuli pět technik ke snížení toho, čemu říkají „podněty“. Tyto techniky jsou vysvětleny dále a používáme při tom příklady uváděné Wortleyem.

Snižování míry frustrace a napětí. Snad každého dokáže vyvést z míry nezdvořilé a hrubé chování obsluhy, situace, kdy se u baru tlačí lidé, kteří chtějí obsloužit, nebo když mají vlaky zpoždění, aniž by to někdo vysvětlil. Rozčilení může u některých lidí vést k agresivitě. Tomu lze zabránit příjemnější obsluhou, která je naštěstí stále více ze strany zákazníků vyžadována a současně i poskytována. Stížnosti ze strany těch, s nimiž se špatně zachází, jsou ale někdy ignorovány, a to zejména pokud mají jen malou moc. S ignorací se například často setkávají vězni, když si stěžují, že nedostávají najíst, když mají hlad nebo si nemohou vybrat televizní program – přestože těmto stížnostem lze víceméně snadno vyhovět úpravou stravovacího plánu a větším počtem televizních přijímačů. Čekání ve frontě na telefon – což je další významná příčina frustrace vězňů – lze vyřešit digitalizací systému povolených telefonátů (viz rámeček na další straně). Výbuchy hněvu a násilí mohou vyplývat i z toho, že jsou lidé vystaveni extrémnímu nepohodlí – nadměrnému hluku, tlačení, nedostatku míst k sezení. Takové podmínky jsou v řadě klubů i barů, ale také například při zpoždění letů – a bylo opakovaně prokázáno, že takové situace způsobují problémy. Větší počet míst k sezení, uklidňující hudba a tlumení osvětlení jsou téměř zaručené způsoby, jak na podobných místech redukovat stres.

Předcházení sporům. Soupeřící skupiny fotbalových fanoušků jsou ve Velké Británii na stadionech přísně oddělené a čas jejich příjezdu a odjezdu se plánuje tak, aby se zamezilo čekání, které generuje problémy a střety. Za taxi z newyorského Kennedyho letiště na Manhattan byla zavedena fixní cena 45 dolarů, aby se předešlo podvodům a hádkám ohledně ceny jízdného. Ve snaze dosáhnout konsenzuálního řízení davu návštěvníků Australské Grand Prix motocyklů dostali jezdci možnost sami provozovat kempy pro své fanoušky a sami určit pravidla jejich používání. To pomohlo eliminovat hádky a rvačky mezi policií a motocyklisty, kvůli nimž tato událost v předchozích letech získala velmi negativní renomé.

Omezování pokušení. Lékaři-muži by neměli provádět důkladné vyšetření pacientek bez přítomnosti zdravotní sestry nebo recepční. Nejenže to lékaře chrání před falešným obviněním, ale také to eliminuje pokušení pacientku sexuálně zneužít nebo jí činit nevhodné návrhy.

Zákony, které usvědčeným pedofilům zakazují pracovat na pozicích, kde dochází ke kontaktu s dětmi, jednak chrání samotné děti, ale také pomáhají dospělým zvládat jejich sexuální nutkání. Prokázalo se, že už jen pouhý pohled na zbraň vyvolává agresivitu a představuje jeden z pádných důvodů, proč regulovat viditelné nošení zbraní. Podobně skutečnost, že vysoký počet pachatelů sexuálního násilí vlastní nebo sleduje pornografické materiály znázorňující brutální a násilné techniky odůvodňuje kontrolu takových materiálů. A nakonec, snaha o snížení míry pokušení stojí i za radou, že máme být na veřejnosti opatrní na svou hotovost a že mladé ženy mají být na pozoru, kdykoli jsou večer nebo v noci samy venku.

Neutralizace vlivu vrstevníků. Mnozí rodiče brání svým dětem stýkat se s kamarády, kteří na ně podle nich mají špatný vliv, a školy oddělují problematické žáky tím, že je umísťují do různých tříd. Ale vlivu vrstevníků jsou stejnou měrou vystaveni i dospělí. Stávající zaměstnanci mohou nově příchozí navadět k okrádání zaměřených, mladí muži se zas navzájem často „hecují“ k tomu, aby vypili více alkoholu. Australská kampaň, jejímž cílem bylo podpořit odrazující efekt náhodných dechových zkoušek, využila slogan „Dobří přátelé nedovolí přátelům pít a řídit“. Ve Spojených státech byla podobná kampaň, založená na sloganu „Přátelé nenechají přátele řídit pod vlivem alkoholu“.

Odrazování od nápodoby. Řada moderních televizních přijímačů má tzv. V-chip (violence chip), díky němuž mohou rodiče televizi naprogramovat tak, aby děti nemohly sledovat pořady s vysokou mírou násilí. Přestože příčinná souvislost mezi násilím v televizi a násilím ve společnosti je předmětem řady diskusí a sporů, existují určité důkazy o trestných činech „podle předlohy“, protože informace médií o neobvyklých trestných činech někdy skutečně vedly k jejich napodobování. Rovněž bylo prokázáno, že například studenti, kteří viděli své učitele například při nelegálním kopírování filmů či hudby, se této činnosti velmi pravděpodobně dopustí také – stejně jako je běžné, že chodce přecházejícího na červenou budou následovat další lidé, kteří s ním čekali na přechodu. Kolikrát se vám už stalo, že jste jeli na červenou a při pohledu do zpětného zrcátka jste zjistili, že stejně se zachoval řidič jedoucí za vámi? Je prokázáno, že u piknikových stolů v parcích se škrábcanci a vyrytými nápisy se pravděpodobnost, že budou poškozeny znovu, více než zdvojnásobuje. Tato a podobná zjištění by měla být při řešení vandalizmu dostatečným odůvodněním snahy o rychlou nápravu a opravu. Wilson a Kelling tento princip ještě rozšířili ve svém proslulém článku zabývajícím se „teorií rozbitých oken“, kde tvrdí, že absence včasného řešení zdánlivě nenápadných příznaků úpadku čtvrti – například žebrání na ulici nebo nabízejících se prostitutek – může vést k rychlému zhoršení situace, protože na místo se přesunou ostršílení pachatelé, aby využili jeho nedostatečné kontroly.

Zneužívání telefonů, „čas na přiděl“ a Victoria's Secret ve věznicích na Rikers Island

Rikers Island, ostrov na dosah od newyorského letiště La Guardia, představuje rozsáhlý komplex deseti věznic. Jeho osazenstvo tvoří nejrůznější kategorie trestanců, jejichž oprávnění telefonovat se liší podle jejich postavení. Dozorci původně o používání telefonů vedli záznamy ve speciálních knihách a určovali, jak dlouho může každý vězeň telefonovat. Na začátku 90. let se tento systém zhroutil. Vězni vynalezli vlastní systém „času na přiděl“ a roční poplatky za telefon ve věznicích se vyšplhaly na více než tři miliony dolarů. Kontrolu nad telefony měli nejmilivnější vězni, kteří je často používali k napojení na vlastní pagery a jejich pomocí udržovali v chodu obchod s drogami ve vnějším světě. Vězni také často volali na placené erotické linky a zneužívali čísla kradených kreditních karet k různým nákupům a dálkovým hovorům. Nancy La Vigne, která tento problém zkoumala ve své absolventské práci na *Rutgers University*, píše: „Vězenkyně si po telefonu například objednávaly z katalogu spodního prádla Victoria's Secret, takže by mohly být vyhlášeny nejlépe oblékanými trestankyněmi v zemi – dokud na to nepřišlo vedení.“

Vedení věznic vzápětí zavedlo vysoce bezpečný, počítačově řízený systém telefonování, který používání telefonů striktně omezuje v souladu s oprávněními volajících. Od té doby mají trestanci přístup k telefonům jen prostřednictvím čarového kódu na identifikačních kartách a vlastního PIN. Díky tomuto systému se telefonické poplatky okamžitě snížily na polovinu – a zároveň došlo k radikálnímu snížení množství rvaček, dříve způsobených nedostatečným přístupem k telefonu, frontami a tlačenicemi. Podle citované studie měsíční poměr rvaček poklesl z 6,7 na 1000 vězňů v roce předcházejícím zavedení nového telefonního systému na 3,7 na 1000 vězňů po jeho zavedení.

Zdroj: La Vigne, Nancy (1994). „Rational Choice and Inmate Disputes over Phone Use on Rikers Island.“ In *Crime Prevention Studies*, Vol. 3, ed. Ronald Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Omezte podněty k trestné činnosti

Snižování míry frustrace a napětí

- ▶ Přijatelná délka čekání na baru a zdvořilá obsluha
- ▶ Rozšířená kapacita míst k sezení
- ▶ Uklidňující hudba a tlumené osvětlení

Předcházení sporům

- ▶ Oddělené sektory pro soupeřící fotbalové fanoušky na stadionech
- ▶ Menší tlačnice v barech a hospodách
- ▶ Pevné jízdné v taxících

Omezování pokušení

- ▶ Kontrola násilné pornografie
- ▶ Zákaz práce s dětmi pro pedofily
- ▶ Poradenství, jak se vyhnout sexuální viktimizaci

Neutralizace vlivu vrstevníků

- ▶ „Dobří přátelé nedovolí přátelům pít a řídit“
- ▶ „Je normální říci ‚Ne‘“
- ▶ Oddělení problematických žáků ve škole

Odrazování od nápodoby

- ▶ Okamžité opravy škod způsobených vandaly
- ▶ Bezpečnostní čipy v televizních přijímačích
- ▶ Cenzura detailů o osvědčených postupech s cílem zabránit trestným činům „podle předlohy“

43. Znemožněte omlouvání trestného činu

Pátá skupina technik situační prevence vychází z toho, že se pachatelé často snaží své chování morálně ospravedlnit a hledají pro ně logické odůvodnění, aby „neutralizovali“ pocit viny či studu, kterým by jinak trpěli. K obvyklým omluvám patří: „Zasloužil si to“, „Chtěl jsem si to jen půjčit“, „Jen jsem jí dal facku“. Takové omluvy mohou hrát důležitou roli u lidí reagujících na každodenní pokušení, například vyhýbat se placení daní, řídit pod vlivem alkoholu, sexuálně obtěžovat podřízené či okrádat své zaměstnavatele.

Stanovení jasných pravidel. Každá organizace si stanoví soubor pravidel chování v rámci své působnosti. Například obchodní společnosti hlídají dochvilnost zaměstnanců a majitelé obchodů od prodavačů vyžadují striktní postup při hotovostních operacích. Jiné organizace – například nemocnice, veřejné knihovny a hotely – musí navíc usměrňovat chování klientů, jimž slouží. Každé nejasnosti v pravidlech, která může přinést nějakou výhodu, klienti využijí.

Významnou součástí situační prevence je proto stanovení jednoznačných pravidel – zavedením nových či vyjasněním těch stávajících tak, aby se vyloučila jakákoli dvojznačnost či nejasnost ohledně přijatelnosti určitého typu chování. Řada restaurací například ve snaze zamezit tomu, že se host, který si rezervoval stůl, nakonec nedostaví, přijímá rezervace, jen pokud volající zanechá telefonní číslo, na němž ho lze zastihnout. Jiné restaurace vyžadují kvůli poplatku za nezrušenou rezervaci i číslo kreditní karty. To, že rybáři u sebe musí mít neustále rybářskou povolenku, vede k tomu, že si stále menší počet rybářů dovolí chytat ryby načerno.

Zviditelňování platných předpisů. Pravidla vyžadovaná od zaměstnanců se často uvádějí už v pracovní smlouvě a pravidla vyžadovaná vydavateli kreditních karet, telefonními operátory a pojišťovny bývají součástí smlouvy o poskytování služeb. Pravidla o využívání veřejných prostor nebo zařízení lze rozmístit na jasně viditelných tabulích, aby se lidé nemohli vymlouvat na jejich neznalost a aby bylo zároveň zřejmé, na který prostor se vztahují. Proto je například běžné značení upravující pravidla dopravy nebo parkování. Řada studií prokázala, že pomocí varovných nápisů se podařilo výrazně snížit neoprávněné parkování na místech vyhrazených invalidům. Nápis, jejichž cílem je regulovat chování návštěvníků, jsou běžné i na jiných veřejných místech – v parcích, na univerzitách, v halách obytných domů a podobně. I když jsou podobné tabule běžně používané, existuje jen málo studií hodnotících jejich vliv na prevenci. Přesto představují základní prostředek prosazování zákona a jsou často využívány v opatřeních zaměřených na řešení problémů.

Probouzení svědomí. Tato technika má mnoho společného s podporou „neformálního společenského dohledu“, ale liší se ve dvou důležitých aspektech. Jednak se zaměřuje na jasně specifikovaná porušení zákona, k nimž dochází na jasně specifikovaných místech, a za druhé je jejím cílem v pachatelé

vzbudit špatné svědomí právě v okamžiku, kdy se chystá porušit zákon; neusiluje tedy o dlouhodobé změny v přístupu k porušování zákona. Příkladem může být nálepka u vchodu do obchodu oznamující „Krásť v tomto obchodě je zločin, který se trestá“, nebo nápisy na autobusovém terminálu na Manhattanu hlásající „Kouřit na tomto místě je nezákonné, sobecké a neomalené“. Dalším příkladem jsou radary podél silnic, poskytující okamžitou zpětnou vazbu řidičům, kteří překračují povolenou rychlost.

Poskytování východisek. Když italský kriminolog Cesare Lombroso v 19. století prohlásil, že za močení na ulicích by se mělo zavírat, přišel jeho žák Enrico Ferri s ještě praktičtějším řešením – veřejnými toaletami. To je dokonalý příklad, jak poskytnout východisko. Tato technika má velmi široké využití: Zahrnuje například cenově dostupné taxislužby pro řidiče, kteří pili alkohol, instalaci odpadkových košů a vyhrazování ploch pro graffiti (pro veřejné vzkazy), rychlejší odbavení v knihovnách, které zamezí opožděnému vracení knih a tím i výmluvám při porušování výpůjčního řádu. Shearing a Stenning ve svém dnes už klasickém článku na téma návštěvy Disneylandu poskytli fascinující pohled na to, jak mohou promyšlená regulace velkého množství lidí a odpovídající management v zábavním parku – včetně označení chodníků, orientačního systému, zábran (díky nimž nelze odbočit nežádoucím směrem) a asistence poskytované příjemnými a vstřícnými zaměstnanci – výrazně snížit příležitosti pro trestnou činnost a narušování veřejného pořádku (viz rámeček na další straně).

Kontrola užívání drog a alkoholu. Kriminalitu jednoznačně podporuje užívání alkoholu a drog – protože tyto látky uvolňují zábrany a zhoršují vnímání, pachatelé si mnohdy ani neuvědomují, že svým jednáním porušují zákon. Už nescetněkrát se ukázalo, jak účinné jsou cílené kontroly užívání alkoholu. Johannes Knutsson, ředitel oddělení výzkumu na Norské policejní akademii to dokládá tím, že snížení povoleného množství alkoholu, které si jednotlivci mohli přivést na oslavy letního slunovratu v jednom švédském letovisku, vedlo k významnému snížení případů výtržností. V malém městečku Barrow na Aljašce zase v roce 1994 prosadil na prostý zákaz prodeje alkoholu ve snaze zabránit opileckým „tahům“; opatření vedlo k poklesu tísňových volání souvisejících s alkoholem o 81 procent, k poklesu počtu závažných trestných činů o 43 procent a o více než 90 procent se snížil počet případů, kdy bylo potřeba něco dělat s opilci ležícími bezvládně na ulici. Dobrovolně uzavírané lokální dohody mezi bary o tom, že budou podporovat zodpovědnou konzumaci alkoholu, pomohly snížit kriminalitu způsobenou opilcstvím v celé řadě míst, proslulých divokým nočním životem. Na *Rutgers University* bylo stanoveno, že při večírcích na kolejích se smí pít výhradně pivo čepované ze sudů a lahvové či plechovkové pivo bylo zakázáno, protože je snazší ho propašovat. Jeden student smysl opatření popsal jednoduše: „Když máte jeden sud a u něj frontu dvaceti lidí, lidi do sebe dostanou míň alkoholu, než když si kdykoliv můžou vyndat další plechovku z ledničky.“

Příjezd do Disneylandu

Informační tabule podél příjezdových cest návštěvníka nabádají, aby si naladil rozhlasovou stanici Disneylandu, kde získá potřebné informace.

Značky návštěvníka nasměrují na parkoviště a další značky podél trasy jej navedou, kudy má jet.

Vstřícná obsluha pomůže řidiči najít volné místo k zaparkování, přičemž tlampače připomínají, aby nezapomněl zamknout své vozidlo.

Po zaparkování je návštěvník nasměrován k vozítkům, která jej dopraví k vláčku pro návštěvníky.

Hlas z reproduktoru při tom upozorňuje, aby prozatím zůstal v bezpečné vzdálenosti za zábranou.

Následuje pobídka, aby si každý řidič znovu uvědomil, na jaké adrese zaparkoval (například Kačer Donald č. 1). Po usazení do vozítko je návštěvník zdvořile požádán, aby držel ruce i nohy u těla a zajistil, aby se stejně zachovaly i jeho děti.

Těsně před výstupem návštěvník obdrží hlasové pokyny, jak nastoupit na vláček pro návštěvníky. Nástup regulují zábrany, které zajistí, že se nevydá nepatřičným směrem. Obsluha nástupiště poté návštěvníka dovede do kóje, jejíž kapacita přesně odpovídá jedné kabině jednokolejky. Bezpečnostní vchod na nástupiště se otevírá pouze v okamžiku příjezdu jednokolejky.

Veškerá zpoždění jsou oznámena předem a cestující je přesně informován o každém příjezdu.

Po nástupu je cestující požádán, aby v zájmu vlastní bezpečnosti setrval na svém místě.

Následně obdrží instrukce, jak vystoupit a přesunout se k první atrakci.

Návštěvník je znovu upozorněn na to, aby dával pozor na své děti a osobní věci.

Při čekání před vchodem na každou atrakci jsou návštěvníci řazení do front a informováni o čekací době; čekání jim zpříjemňují disneyovské postavičky.

Na cestě od jedné atrakce k druhé návštěvníka naviguje značení, zátarasy a vyškolený personál.

Zdroj: Shearing, Clifford a Phillip Stenning (1997). „From the Panopticon to Disney World: The Development of Discipline.“ In *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*, ed. Ronald V. Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Znemožněte omlouvání trestného činu

Stanovení jasných pravidel

- ▶ Jednoznačné nájemní smlouvy
- ▶ Jednoznačná pravidla chování / užívání
- ▶ Registrace v hotelích

Zviditelňování platných předpisů

- ▶ „Parkování zakázáno“
- ▶ „Soukromý pozemek“
- ▶ „Uhaste oheň před opuštěním tábořiště“

Probouzení svědomí

- ▶ Informační radary podél silnic
- ▶ Upozornění na celní povinnosti
- ▶ „Krást v tomto obchodě je zločin“

Poskytování východisek

- ▶ Rychle odbavení vracených knih v knihovnách
- ▶ Veřejné toalety
- ▶ Odpadkové koše

Kontrola užívání drog a alkoholu

- ▶ Testy na přítomnost alkoholu v dechu přímo v barech
- ▶ Personál odmítající nalívat podnapilým
- ▶ Akce bez alkoholu

44. Najděte „vlastníka“ problému

Řada problémů vzniká vinou selhání nějaké instituce – obchodní společnosti, státní správy či samosprávy nebo jiné organizace, která nedokázala zvládnout své záležitosti tak, aby kriminalitě předcházela, a naopak ji podněcuje. Stručně řečeno, k mnoha problémům dochází proto, že jedna či více institucí nejsou schopné nebo ochotné podporovat preventivní strategie, nebo protože vytváří podmínky, které podněcují kriminalitu nebo narušování veřejného pořádku. Tak vznikají „rizikové objekty“ (Krok 28) a další koncentrace trestné činnosti.

Řešení problémů obvykle vyžaduje aktivní spolupráci lidí a institucí, které nedokázaly přijmout odpovědnost za podmínky, jež k danému problému vedly. Tito původci – „vlastníci“ – problému přesunují vlastní odpovědnost za problém na bedra veřejnosti a policie. Důležitým cílem jakéhokoli procesu zaměřeného na řešení problému je proto přimět je, aby se k odpovědnosti přihlásili. U každého problému je pak třeba zodpovědět tři otázky související s jeho „vlastnictvím“:

- ▶ Kdo je „vlastníkem“ problému?
- ▶ Proč jeho „vlastník“ dovolil, aby se problém rozvinul?
- ▶ Co je potřeba k tomu, aby vlastník problému přistoupil k prevenci?

Kdo je „vlastníkem“ problému? Jestliže k problému dochází na jednom konkrétním místě, je obvykle snadné identifikovat, kdo je za něj odpovědný. Vlastníkem problému je vlastník místa. Například za problém v parku nese odpovědnost ten, kdo ho provozuje – většinou místní samospráva či nějaká soukromá společnost.

Obtížnější bývá určit, kdo je odpovědný za problémy rozšířené na rozsáhlejší území. Jestliže se široce rozšířený problém koncentruje okolo nějakého specifického místa, toto místo může být zdrojem případů odehrávajících se i v jeho okolí a odpovědný může být majitel ústředního místa. Spekulant s pozemky, který vlastní řadu zpustlých nemovitostí v určité čtvrti, je pak „vlastníkem“ kriminality spojené s těmito nemovitostmi.

Pokud je určitá specifická skupina jednotlivců – seniorů, dětí se zvláštními potřebami nebo obětí domácího násilí – cílem kriminality nebo narušování veřejného pořádku, pak jsou potenciálními vlastníky problému členové jejich rodin. Existují-li organizace, které mají za úkol starat se o blaho těchto zvláštních skupin, mohou být spoluvlastníky problému.

Ve snaze snížit počet úmrtí migrujících dělníků na dálnicích se kalifornská dálniční policie zaměřila na společnosti, které se specializují na jejich přepravu – tyto společnosti vlastnily problém, ale nenesly za něj odpovědnost. Určení odpovědnosti zahrnovalo intenzivnější dohled nad činností těchto společností, včetně prohlídek technického stavu vozidel, požadavku zavést v určitých typech přepravních prostředků sedadla a bezpečnostní pásy a důslednějšího postihu porušování bezpečnostních předpisů. Výsledkem bylo výrazné snížení smrtelných nehod vozidel přepravujících zemědělské dělníky z far-

my na farmu. Tato iniciativa získala v roce 2002 Cenu Hermana Goldsteina za vynikající výsledky v policejní práci zaměřené na řešení problémů.

Proč vlastník problému dovolil, aby se problém rozvinul? Existují čtyři obecná vysvětlení, která lze samostatně i v kombinaci uplatnit na většinu problémů:

- 1 Určitá instituce může být *neschopná* kriminalitě předcházet. Na vině může být *neznalost*, co se týče vlivu její činnosti na kriminalitu, anebo *neznalost* způsobu, jak kriminalitě předcházet. Příčinou může být nedostatek zdrojů, a to i pokud daná organizace či instituce ví, že svou činností přispívá ke kriminalitě. Stejně tak je důležité si uvědomit důležitost institucionalizovaných postupů. Změnit tyto postupy může být časově i finančně náročné, a to jak s ohledem na peníze, tak na lidské zdroje. Může být například obtížné provést novou inventuru zásob s cílem předejít krádežím v obchodě a krádežím ze strany personálu, protože to bude mít rušivý vliv na to, jak zaměstnanci běžně vykonávají svou práci.
- 2 Některé instituce nejsou ochotny kriminalitě, kterou způsobují, předcházet, protože jsou přesvědčeny, že řešení trestné činnosti je výhradně *odpovědností policie* (například majitelé benzinových pump, kde řidiči po natankování často ujedou bez placení, nepovažují za problém absenci opatření typu placení předem; problémem podle nich jsou zloději benzínu). Místo aby si uvědomili, jakou roli hraje pro kriminalitu vytváření příležitostí, se někteří lidé zabírají výhradně rolí pachatelů. Z jejich pohledu je pouze na policii, aby snížila míru kriminality, a to prostřednictvím přísnějšího prosazování zákona. Úskalími tohoto přístupu jsme se zabývali už v Kroku 3. Dalším zdrojem neochoty je názor, že policie porušuje či omezuje práva vlastníka pozemku – příkladem je maloobchodník, který prohlásí, že má právo vystavovat své zboží, jakkoli se mu zachce, a že policie by mu neměla vnucovat nebo dokonce ani navrhnout alternativní způsob, který by omezil počet krádeží v jeho obchodě.
- 3 Neochota jiných institucí vychází z finanční nákladnosti řešení problému: Ignorováním trestné činnosti získávají víc, než trátí. Zisk podle nich převažuje nad *náklady*, které by přinesly požadované preventivní kroky. Příkladem může být třeba ostraha zábavního parku – je finančně náročná; a kvalitní ostraha je ještě dražší. Jestliže daná instituce či objekt nepocituje ztráty způsobené řešeným problémem, pak od jeho vlastníků lze jen těžko očekávat, že budou cítit potřebu jakkoli financovat jeho prevenci. V podstatě výdaje spojené s kriminalitou a prevencí přenašejí na jiné a tím snižují výdaje vlastní.
- 4 Některé instituce z kriminality přímo *profitují*. Příkladem je třeba zastavárna, jejíž provozovatel se nijak nesnaží ověřovat, že nabízené předměty jsou skutečně majetkem prodávajícího. Dalším příkladem jsou autoopravny, které nakupují kradené náhradní díly, protože jsou levnější než legálně prodávané součástky, a tím zvyšují svou marži.

Co je potřeba k tomu, aby vlastník problému přistoupil k prevenci? Jistou hierarchii opatření nutných k přesunu odpovědnosti z policie zpět na vlastníka problému předložil Herman Goldstein (viz rámeček).

Podíváme-li se na Goldsteinův seznam od nejspodnější po nejvyšší příčku, vidíme, že opatření jsou směrem vzhůru stále méně postavena na spolupráci s vlastníky problémů a stále více na donucení. Současně s tím se také zvyšuje obtížnost zvoleného postupu a náklady policie v případě neúspěchu – což sebou nese i rostoucí význam informací a důkladné analýzy. Podle Goldsteina uvedená hierarchie představuje spíše zběžný výčet těchto trendů než jejich přesný popis. Může nicméně účinně posloužit při plánování jednotlivých vrstev možné reakce na problém – počínaje tou nejsnazší (a nejsilněji se opírající o spolupráci) až po ty, které využijeme jen v opravdu nezbytných případech a pouze tehdy, pokud jsou podepřeny náležitými informacemi.

Přesouvání odpovědnosti na vlastníka problému často vyvolává právní a politické spory. Instrukce, které

z problému dosud těžily anebo tuší, že je přijetí odpovědnosti za problém bude něco stát, velmi pravděpodobně nebudou nakloněny tomu, že by měly něco dělat pro jeho zmírnění. Například přetrvávající problémy s výjezdy na falešná hlášení (třeba tehdy, když se bezdůvodně spouštějí výstražné systémy) jsou setrvalým problémem už více než dvacet let, ale i soudy jsou dodnes bezmocné tváří v tvář politickému a finančnímu vlivu výrobců výstražných systémů, kteří za vysoký počet falešných poplachů nesou největší zodpovědnost. Je zřejmé, že nejméně nákladná a nejméně rušivá preventivní opatření narážejí na nejmenší odpor (Krok 45). Jestliže se ale ukáže, že tato opatření nebyla účinná, policii to stává před těžkou volbou: Vyžadovat větší odpovědnost po vlastnících problémů a riskovat politický konflikt, anebo nadále plýtvat veřejnými financemi na řešení problému, způsobeného pouhými několika jedinci? Teoretická odpověď se zdá být jednoznačná, ale v praxi jde o nesmírně těžkou volbu.

Žebříček postupů přesouvání vlastnictví problému

Nejmenší potřeba spolupráce vlastníků problému / Nejobtížnější	Přijetí zákona podporujícího přesun vlastnictví problému
	Podání správní žaloby
	Přijetí obecní vyhlášky podporující přesun vlastnictví problému
	Veřejná konfrontace vlastníka problému
	Vytvoření nové „náhradní“ organizace
	Zapojení „náhradní“ existující organizace
	Formální (úřední) žádosti
	Osobní neformální žádosti
	Vzdělávací programy
Největší potřeba spolupráce vlastníků problému / Nejsnazší	

45. Zvolte nejvhodnější řešení

Najít vhodné opatření může být obtížný proces. Není vyloučeno, že budete opakovaně zklamaní z toho, že slibná opatření či zásahy nepůjde uskutečnit kvůli jejich nákladnosti, náročnosti anebo kvůli neochotě partnerů. Většina problémů však nemá jen jedno řešení – a proto by i váš tým měl nakonec najít shodu o dalším postupu, pokud naplní základní podmínky:

- ▶ Řešení není příliš ambiciózní nebo nákladné.
- ▶ Soustřeďuje se na bezprostřední příčiny problému, a existuje tak reálná šance, že dopad přijatého řešení se rychle projeví.
- ▶ Lze jasně popsat mechanismy, jejichž prostřednictvím by mělo opatření ovlivnit daný problém.

Konečně tedy máte po starostech a můžete si oddechnout, že? Vůbec ne! Shodnout se na vhodném opatření je jen první krok – ještě obtížnější je ho uskutečnit. Neměli byste se spoléhat jen na vlastní síly – jestliže znáte nástrahy realizace opatření, můžete partnery nasměřovat, abyste se nevyčerpávali na řešeních, která nikam nepovedou. O tom, jak mohou podobné nástrahy vypadat, se přesvědčili Tim Hope a Dan Murphy při zkoumání projektu zaměřeného na prevenci vandalizmu na jedenácti školách v anglickém Manchesteru.

Opatření, která měla být na každé škole zavedena, po každé vybírala skupina složená z místních zastupitelů, členů učitelského sboru a místních policistů. Ukázalo se, že za většinou způsobených škod byla spíše nedbalost než zlý úmysl studentů. To naznačovalo dvě možná řešení: Situační opatření na ochranu budov, nebo volnočasové aktivity, které by energii žáků nasměřovaly jinam. Pouze jedna z jedenácti skupin se vyslovila pro rozšíření volnočasových aktivit. Ostatní doporučené reakce převážně spočívaly v některém z obvyklých prostředků zesílení odolnosti objektu nežádoucího chování (okenní mříže, tvrzené sklo, vysoké ploty), byť se objevil i návrh požádat místní obyvatele, aby více sledovali dění okolo dvou sousedících škol, nebo přestěhovat hřiště na méně ohrožené místo.

Pouze ve dvou školách byla přijata všechna navržená opatření, naopak ve třech školách nebyl zaveden v praxi žádný z návrhů. Na zbývajících šesti školách se podařilo dotáhnout jenom některé z nich – to mělo za následek, že celkový dopad na vandalizmus v okolí škol byl jen nepatrný. Hope a Murphy našli pět hlavních překážek implementace, které se shodně projeví i v řadě amerických projektů řešení problémů:

- 1 **Nepředvídané technické potíže.** Na osmi školách doporučily výše uvedené skupiny nahradit snadno rozbitné okenní tabulky polykarbonátovými deskami nebo tvrzeným sklem. Ani jeden, ani druhý materiál se ale v oknech nikdy neobjevil. Stavební úřad nepovolil polykarbonát, protože v případě požáru by znemožnil únik okny a produkoval by toxické výpary. Při tvrzení skla je třeba materiál nejdříve nařezat na přesnou velikost; požadované rozměry se navzájem velmi lišily a ve městě se nenašel nikdo, kdo by měl požadovaná skla na skladě.

Alternativní řešení – dodávku skla na objednávku – vyloučila dlouhá dodací doba, která byla šest týdnů.

- 2 **Nedostatečný dohled nad implementací.** Na jedné škole odsouhlasili, že se školní hřiště přesune na méně ohrožené místo. Původní hřiště mělo být nahrazeno květinovými záhony – samospráva, jež za tuto část projektu byla odpovědná, se však nedostala dále než k odhadu finančních nákladů na provedení prací. Zbudování nového hřiště bylo zadáno soukromé stavební firmě, ale vinou nejasného zadání získala nový povrch jen polovina plochy určené pro nové hřiště. Míra vandalizmu se tak nezměnila, po dvou letech stále nebyly na původním hřišti žádné květinové záhony a škola měla sice nový, ale úzký a naprosto neužitečný pás dlažby.
- 3 **Neschopnost vzájemné koordinace mezi úřady.** Je zajímavé, že došlo na realizaci všech doporučení, jež spadala do výhradní kompetence údržby školních budov, a naopak se nerealizovalo žádné z doporučení, která vyžadovala spolupráci jiných úřadů. Jedno z doporučení například znělo, aby vedení dvou škol požádalo obyvatele blízkého okolí, aby po skončení výuky byli pozorní k dění okolo škol a cokoli podezřelého hlásili policii. K tomu byla nutná spolupráce mezi zřizovatelem školy, ředitelem školy, učitelským sborem a třemi policejními složkami – oddělením prevence kriminality, oddělením pro vztahy s veřejností a příslušným obvodním oddělením. Všem se nápad velmi líbil, ale nikdo nepřijal vůdčí roli při jeho prosazování.
- 4 **Střet priorit.** V průběhu implementace opatření musely školy řešit řadu jiných problémů, způsobených rozsáhlými stávkami státních zaměstnanců a reorganizací, vynucenou snižujícím se počtem dětí ve školním věku. Následné změny v učitelském sboru pak vedly i k proměnám týmu pracujícího na projektu, zaměřeném na vandalizmus. Nepřekvapí, že pro novou sestavu měl projekt velmi nízkou prioritu.
- 5 **Nepředvídané náklady.** V některých případech vyvážily širší dopady akce její bezprostřední výhody. Například škola, která nejvíce trpěla případy vandalizmu, se rozhodla během nadcházejících prázdnin zavést ostrahu – na vedlejší pracovní poměr zaměstnala stávající pracovníky údržby, kteří měli školu hlídat v době, kdy skončili s hlavní prací. Tento krok přinesl okamžitý úspěch a škola se rozhodla využití ostrahy rozšířit i na všechny večery a víkendy během školního roku. Ostatní školy se začaly dožadovat stejných možností a o podobný vedlejší pracovní poměr se začali hlásit i ostatní údržbáři. Finanční náklady na plošné rozšíření byly však příliš vysoké a projekt byl proto ukončen.

Z uvedených bodů je nejspíš zřejmé, že některé problémy s prosazením zvolených řešení nelze předvídat a některé jejich části se nikdy nepodaří realizovat. Stejně tak je ale jisté, že některé z plánovaných reakcí narazí na problémy, které shrnujeme v rámečku na následující straně. Někdy se reakce může zdát tak slibná, že stojí za to ji uskutečnit i bez ohledu na rizika spojená s neúspěšnou implementací. Znat předřadu rizika se však hodí vždy.

Očekávejte problémy s realizací opatření, jestliže:

- ▶ bude vyžadovat koordinovanou akci několika úřadů,
- ▶ jeho zavedení bude vyžadovat postupné dokončení řady na sebe navazujících kroků,
- ▶ nebude tým, který má opatření implementovat, chápat jeho smysl,
- ▶ nebude mezi členy týmu nikdo, kdo by byl „tahounem“ celé akce,
- ▶ nemá podporu odpovědných činitelů a řídicích pracovníků.

Stejně tak očekávejte problémy, jestliže musí opatření implementovat instituce, která:

- ▶ nemá zástupce v projektovém týmu,
- ▶ nemá dostatečné zdroje nebo má problémy s vlastním fungováním,
- ▶ sama nebude mít z přijatého opatření nějaký prospěch.

46. Vyhodnocujte svůj postup

Prvním klíčovým krokem hodnocení úspěšnosti opatření je vyhodnocení postupu jeho zavádění. Dostanete tak odpověď na otázku: „Proběhlo opatření podle plánu, a pokud ne, jak se změnilo v průběhu implementace?“ Jak ukazuje **tabulka**, hodnocení postupu se zaměřuje na zdroje, které byly využity, a na aktivity dosažené pomocí těchto zdrojů (výstupy), ale nezkoumá, zda byla reakce efektivní z pohledu zmírňování problému (dopady). Zda u řešeného problému došlo ke změně k lepšímu, zjistíte až na základě hodnocení dopadů (Kroky 47 až 53).

Role hodnocení postupu a dopadu opatření

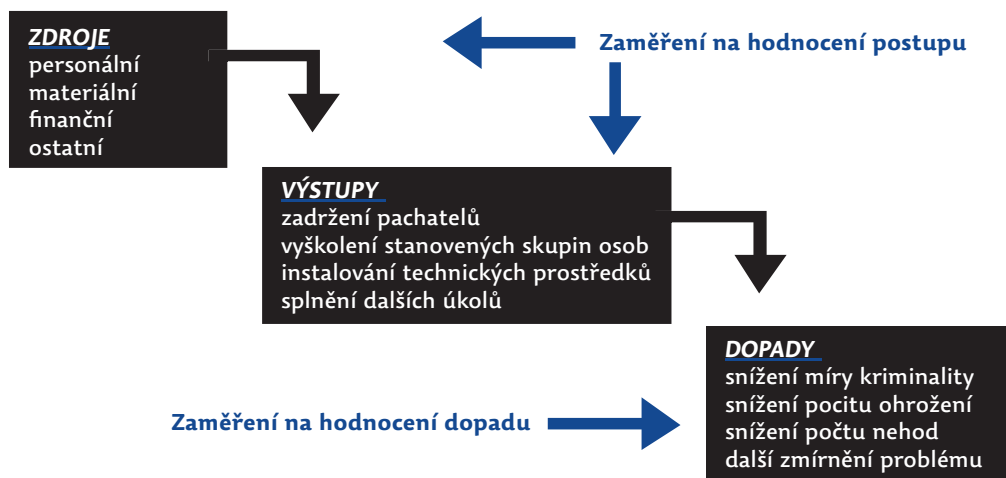
Oba typy hodnocení jsou nedílnou součástí problémově orientované policejní činnosti. **Tabulka** na této straně shrnuje možné závěry vyplývající ze zjištění získaných oběma typy hodnocení.

- A) Opatření bylo zavedeno v souladu s plány a nejsou k dispozici žádná jiná rozumná vysvětlení zmírnění problému. Existuje proto důvěryhodný důkaz, že opatřením se snížila závažnost problému.
- B) Opatření bylo zavedeno podle plánu, ale k zmírnění problému nedošlo. Existuje proto důvěryhodný důkaz, že reakce byla neúčinná.

Ale co když nebyla reakce implementována tak, jak se plánovalo? V tom případě je obtížné dospět k jednoznačnému závěru.

- C) Jestliže se problém zmírnil, může to znamenat, že opatření bylo účinné nebo že rozsah problému ovlivnil nějaký jiný faktor.
- D) Jestliže se problém nezmírnil, nelze dojít k žádnému užitečnému závěru. Opatření je možná nevhodné a účinná by mohla být původní reakce, anebo není účinná ani jedno.

Zaměřte se na hodnocení postupu a dopadu

Interpretace výsledků hodnocení postupu a dopadu opatření

		Výsledky hodnocení postupu	
		Opatření bylo zavedeno v souladu s plány	Opatření nebylo zavedeno v souladu s plány
Výsledky hodnocení dopadu	Došlo k zmírnění problému a neexistuje jiná pravděpodobná příčina	A. Důkaz, že opatření bylo účinné	C. Opatření mohlo být účinné nebo zmírnění problému způsobily jiné faktory
	Nedošlo k zmírnění problému	B. Důkaz, že opatření bylo neúčinné	D. Nelze vyvodit jasný závěr

Opatření obvykle představuje složitý proces, sestávající z řady prvků – a každý z nich se může pokazit (Krok 45). Hodnocení postupu proto zkoumá, které prvky byly provedeny úspěšně a které ne – níže uvedený kontrolní seznam hodnocení postupu obsahuje otázky, jež byste si měli položit.

Klíčovým pro úspěch opatření je často naplánování jeho jednotlivých kroků a aktivit. Pro hodnocení postupu je proto užitečné vytvořit si časovou osu, z níž je zřejmé, kdy došlo na jednotlivé kroky. Stejně užitečné je na ní znázornit, kdy došlo k dalším neočekávaným událostem a kdy a které z nich získaly pozornost veřejnosti – pomůže to při dokumentaci „předčasných“ dopadů opatření (Krok 52).

Nečekaný vývoj nás může přimět ke změnám v zamýšleném opatření; když budeme dopředu znát možné obtíže při jeho prosazování, můžeme některým „vynuceným“ změnám předejít. O jaké obtíže se může jednat? Například:

- 1 **Nepodařilo se vám adekvátně porozumět problému.** Mohli jste kupříkladu opomenout chronické oběti – příčinou může být nesprávný odhad povahy problému nebo nedostatečná analýza. Pokud při přípravě opatření dokážete odhadnout slabá místa svojí analýzy, budete moci vytvořit i plán možných variant postupu.
- 2 **Určité kroky vašeho postupu se nezdařily.** Kontrolní seznam hodnocení postupu ukazuje, že potenciálních

bodů nezdaru existuje celá řada. Ne všechny kroky jsou však pro úspěšnost opatření stejně důležité. Někdy je navíc možné předpovědět, u kterých z nich je nezdar vysoce pravděpodobný – například různé občanské iniciativy se obecně velmi liší ve schopnosti plnit úkoly, k nimž se zavázaly. Je proto dobré počítat dopředu s tím, že někteří zúčastnění v průběhu projektu „odpadnou“; alternativou může být záložní plán pro případ, že se jednotlivé kroky nepodaří uskutečnit.

- 3 **Reakce pachatelů na opatření může být nepříznivá** (viz Krok 11). Je dobré předvídat a pokusit se do plánu zahrnout i některé typy negativního přizpůsobení pachatelů – například ještě před zahájením opatření identifikovat místa, na něž by se problém mohl přemístit, a předem je proti přemístění „obrnit“.
- 4 **Opatření ovlivňují nečekané zásahy zvnějšku.** Může například dojít k nečekanému zkrácení rozpočtu partnerské organizace, což ji přinutí omezit účast na řešení problému. A protože problém sám od sebe nezmizí, jediným východiskem je provést změny plánu.

Ke každému hodnocení postupu jsou nutné informace. Většinu z nich můžete získat od ostatních členů týmu, a proto je důležité, aby si vedli záznamy o své činnosti. Kdo bude zaznamenávat jaké činnosti a o jak podrobné záznamy by se mělo jednat – to jsou otázky, jež byste měli vyřešit při plánování opatření.

Kontrolní seznam hodnocení postupu

Kdo se má podílet na opatření?

- Jednotlivé útvary policie
- Jednotlivé orgány samosprávy
- Jednotlivé orgány státní správy
- Občanské iniciativy
- Obchody a provozovny
- Ostatní

Co má každý z nich dělat?

Jaké jsou jejich možnosti?

- Zákonná autorita
- Neformální autorita
- Zdroje (finanční, materiální, personální)
- Odborné znalosti

Kdy se očekává jejich zapojení?

Datum a čas Koordinace s ostatními

Na koho nebo na co má být akce namířena?

Lidé Místa (...)

Jaký byl skutečný rozsah opatření?

Druh Intenzita Doba trvání

Existuje záložní řešení pro...

- Chybné plány?
- Nepodařené kroky?
- Adaptaci pachatelů?
- Nečekané vnější vlivy?

47. Naučte se využívat kontrolní prvky

Při hodnocení opatření byste se měli zaměřit na tři následující otázky:

- 1 „Jak proběhla implementace opatření?“ Odpověď na tuto otázku získáme vyhodnocením postupu implementace (Krok 46).
- 2 „Došlo k zmírnění problému?“ Tuto otázku zodpovíme srovnáním rozsahu problému po opatření a před ním.
- 3 Pokud skutečně došlo k zmírnění problému, ptejte se, zda způsobila toto zlepšení vámi připravená reakce, nebo něco jiného. Zmírnění problému může mít řadu alternativních vysvětlení.

Zodpovězení třetí otázky vyžaduje použití kontrolních dat, s jejichž pomocí lze možná vysvětlení vyloučit či potvrdit. Posouzení různých alternativních vysvětlení vyžaduje různé druhy kontrolních dat:

Změny rozsahu. Pokud dojde k poklesu počtu nájemníků v domě, lze předpokládat, že se snížil i počet vloupání do bytů, protože tu je méně potenciálních obětí. Snížení počtu cílů je alternativou vysvětlení, že k poklesu došlo vlivem hodnoceného opatření. Kontrola změn rozsahu je snadná – stačí vydělit počet vloupání před spuštěním opatření a po jeho skončení počtem obydlených bytů před reakcí a po ní. To, co se v tabulce na této straně jeví jako pokles počtu vloupání, bylo částečně způsobeno snížením počtu obývaných bytů. I po „odečtení“ tohoto vlivu je však zřejmé, že reakce byla účinná. Důležitý je samozřejmě i rozsah srovnávaných dat – pokud se délka časových období před reakcí a po ní zásadně liší, vydělíme údaje počtem měsíců v těchto obdobích, čímž získáme lépe porovnatelný údaj – počet vloupání na obývaný byt za měsíc.

Využití míry kriminality ke kontrole změn rozsahu

	Šest měsíců před opatřením	Šest měsíců po opatření	Změna
Vloupání	41	20	-21
Obývané byty	83	73	-10
Počet vloupání na obývaný byt	0,49	0,27	-0,22

Cyklické činnosti. Rytmus nejrůznějších lidských činností podléhá denním, týdenním či měsíčním cyklům. Nejběžnějšími cykly jsou dojíždění do práce a přítomnost ve škole či v práci, volnočasové aktivity, a také roční období a dovolené a svátky. Tyto cykly u problémů kriminality způsobují pravidelné změny. Ke kontrole cyklů porovnejte stejný úsek cyklu před přijatým opatřením a po něm.

Dlouhodobé trendy problému. Problémy se mohou před chystanou reakcí zhoršovat (anebo zlepšovat – viz Krok

26). Pokud tyto trendy nevezmeme v úvahu, snadno můžeme dojít k závěru, že reakce byla zvolena vhodně, zatímco ve skutečnosti se stav změnil z jiného důvodu. Existují dva způsoby, jak trendy kontrolovat. První možností je měřit stav problému dlouhou dobu před reakcí, aby bylo možné zjistit, jaký je trend. Zásadní odchylky od zjištěného trendu po přijetí opatření pak můžeme považovat za důkaz, že reakce byla účinná. „Předčasné“ změny (Krok 52) představují zmírnění problému, k nimž došlo vlivem reakce, ale ještě před tím, než byla dokončena její implementace. Ty je třeba odlišit od dlouhodobých trendů.

Druhou možností je porovnat osoby nebo místa, na něž je opatření zaměřeno, s podobnými skupinami osob či míst, na které se reakce nezaměřuje. Druhé skupině se říká kontrolní či srovnávací. Kontrolní skupina musí být z hlediska problému podobná skupině, na niž je opatření zaměřené, ale nesmí se jí týkat. Díky kontrolní skupině zjistíte, co by se nejspíše dělo, kdyby nebylo přijato žádné opatření. Jestliže se vývoj u cílové skupiny opatření liší od vývoje kontrolní skupiny, dokládá to, že reakce byla účinná.

Další nečekané události. Při implementaci opatření se proměňuje i řada okolních faktorů, z nichž jeden či několik může vést k zmírnění problému. Například k snížení počtu dopravních nehod nemuselo vést připravené opatření, ale skutečnost, že v přibližně stejné době na několika úsecích silnice probíhaly opravy a řidiči na nich zpomalovali. Standardním postupem je použít kontrolní skupinu, podobně jako při zjišťování trendů. To je však užitečné pouze tehdy, pokud ji ovlivňují stejné faktory jako skupinu, na niž je zaměřena reakce. Porovnáním počtu nehod na silnicích, na nichž bylo přijato vaše opatření, s počtem nehod na kontrolních silnicích (přičemž na obou probíhaly opravy) tak zjistíte, jestli opatření hrálo při snížení počtu nehod skutečně roli.

Změna v měření problému. Srovnání stavu před opatřením a po něm má vypovídací hodnotu jen tehdy, jestliže byl v obou případech měřen stejně. Rozdíly v měření mohou vést k mylnému dojmu, že u problému došlo ke změně. Před i po proto používejte stejné postupy měření. Pozorování z doby před reakcí a po ní by se měla odehrávat ve stejném časovém období na stejném místě, měla by se zaměřit na stejné jevy a zaznamenávat je stejným způsobem. Fotografie a videa „před a po“ je třeba zabírat ve stejném světle, stejném úhlu, ze stejné vzdálenosti a ve stejné kompozici. Tazatelé před opatřením a po něm by měli být stejní, měli by klást stejné otázky a ve stejném pořadí. Hodí se také prozkoumat oficiální statistiky a zjistit, zda se během času neměnil způsob jejich vytváření.

Přirozený pokles z extrémního stavu problému. Řadu problémů začneme řešit tehdy, když dojde k prudkému zhoršení situace (ale kolísat může samozřejmě i relativně stabilní problém). Problém, který je v dané chvíli nadmíru závažný, se může vrátit na normální úroveň, aniž bychom

s ním cokoli podnikli (hovoří se o „návratu k průměru“ a vztahuje se i na opačný směr – tedy nezvykle nízkou míru závažnosti problému). Srovnání kontrolních dat zřejmě nebude užitečné, pokud je oblast, na kterou se reakce zaměřuje, právě na vrcholu, zatímco u kontrolní oblasti je tomu naopak. Místo toho zkoumejte předtím, než přistoupíte k reakci, dlouhodobé výkyvy problému, abyste zjistili, zda se skutečně jedná o nadměrně závažný stav.

Některé způsoby použití kontrolních dat ilustrují grafy na této straně. Znázorňují dvouleté období, během něhož – na začátku listopadu v prvním roce – došlo k přijetí opatření. Křivka grafu v části A zobrazuje roční cyklus a sestupný trend, které nebyly důsledkem opatření. Vrchol v listopadu následujícím po spuštění opatření naznačuje, že mělo opačný účinek.

Část B představuje srovnání stavu před přijetím a po přijetí opatření (průměr z období srpen až říjen 2003 oproti průměru z období listopad 2003–leden 2004), které

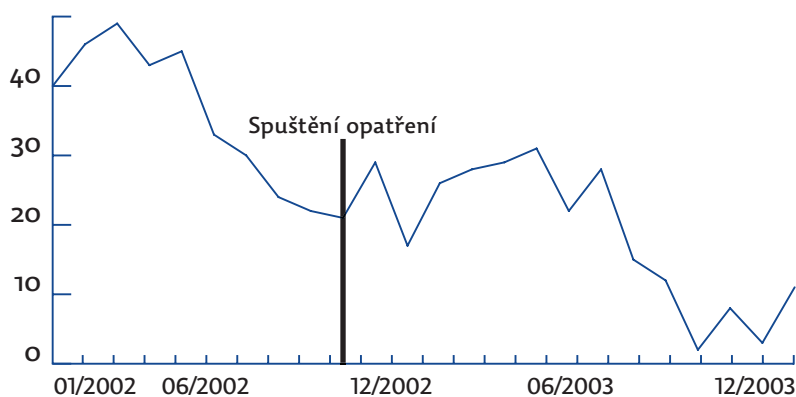
ré naznačuje, že po reakci došlo ke zhoršení problému.

V části C přibyla kontrolní oblast. Srovnání stavu bezprostředně předcházejícího a následujícího reakci ukazuje, že v oblasti, na niž se opatření zaměřovalo, se situace vyvíjela o něco lépe než v kontrolní oblasti (nárůst kriminality mezi obdobími byl menší). Srovnání tří měsíců před reakcí a stejných tří měsíců o rok později naznačuje dlouhodobý pokles v obou oblastech.

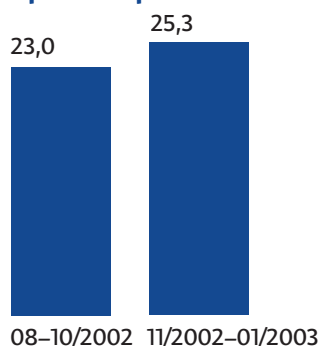
Právě kvůli tomu, že příčinou poklesu v obou skupinách mohl být obecný sestupný trend, podívejme se ještě na část D. Před spuštěním opatření byl stav v cílové oblasti v porovnání se situací v kontrolní oblasti trvale horší. Po spuštění opatření se situace v obou oblastech v podstatě vyrovnala. Navíc se ukazuje, že problematické listopadové zvýšení nesouvisí s opatřením, protože se projevuje i u kontrolní oblasti. Z grafu lze vyčíst, že reakce je účinná, ovšem nijak závratná – a zmírnění problému úspěšně skryly faktory, které je třeba kontrolovat – trendy, cykly a nečekané události.

Příklady využití kontrolních dat

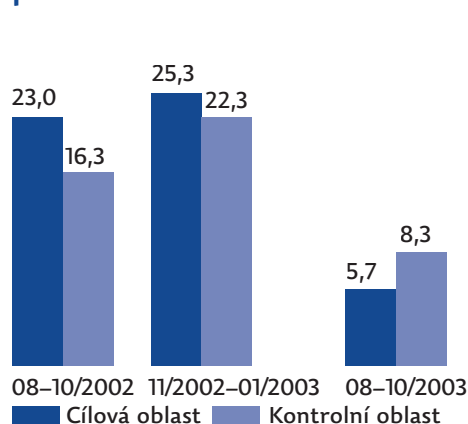
A. Měsíční údaje na časové ose za cílovou oblast opatření

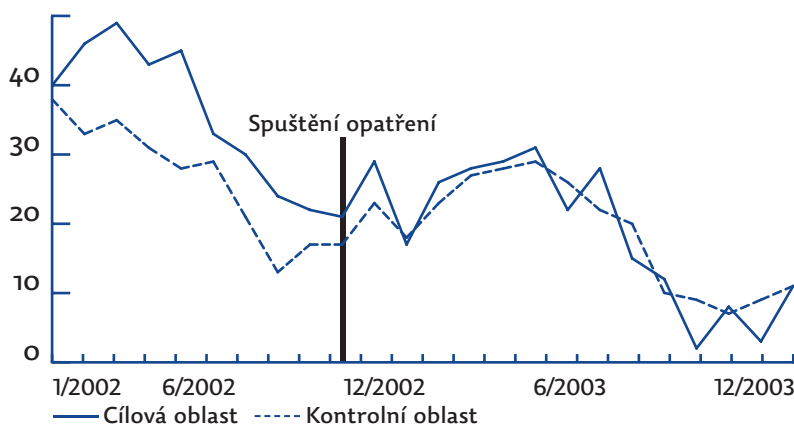
B. Tříměsíční průměr před spuštěním a po spuštění opatření pro cílovou oblast

C. Tříměsíční průměr před spuštěním a po spuštění opatření pro cílovou a kontrolní oblast

D. Měsíční údaje na časové ose za kontrolní a cílovou oblast opatření

48. Počítejte s možností přesunutí problému v prostoru nebo čase

K prostorovému přesunutí problému dochází tehdy, když opatření v určitém objektu nebo v určité oblasti znesnadní překračování zákona nebo narušování pořádku, a pachatelé se proto přemístí jinam. Změna času, v němž se trestná činnost obvykle odehrává, také pramení z úspěšné prevence, ale v takovém případě pachatelé přesunují své aktivity do jiné denní doby nebo jiného dne v týdnu.

Přesunout se na jiné místo však není vždy jednoduché, protože množství míst a časů, vhodných k snadnému páčání trestné činnosti, je omezené (Krok 16). Stejně tak i cíle pachatelů jsou dostupné jen na některých místech a na jiných nikoli (Krok 16) a omezené je i množství míst, na nichž se vyskytují potenciálně napadnutelné oběti (Krok 29). V některých objektech a provozovnách je jen slabý dohled nad chováním, v jiných je naopak silný (Krok 28). O místech, kde je dostatek příležitostí, pachatelé buď nevědí – mohou být například daleko, anebo je pachatelé prostě „přehlédli“ – nebo už se z nich stala kritická místa se zvýšenou mírou kriminality. Pachatelé většinou netráví příliš času hledáním vhodných alternativ pro pokračování v trestné činnosti daleko od původního místa, v němž byly příležitosti k jednání potlačeny. Pokud se přemísťují, obvykle nijak daleko.

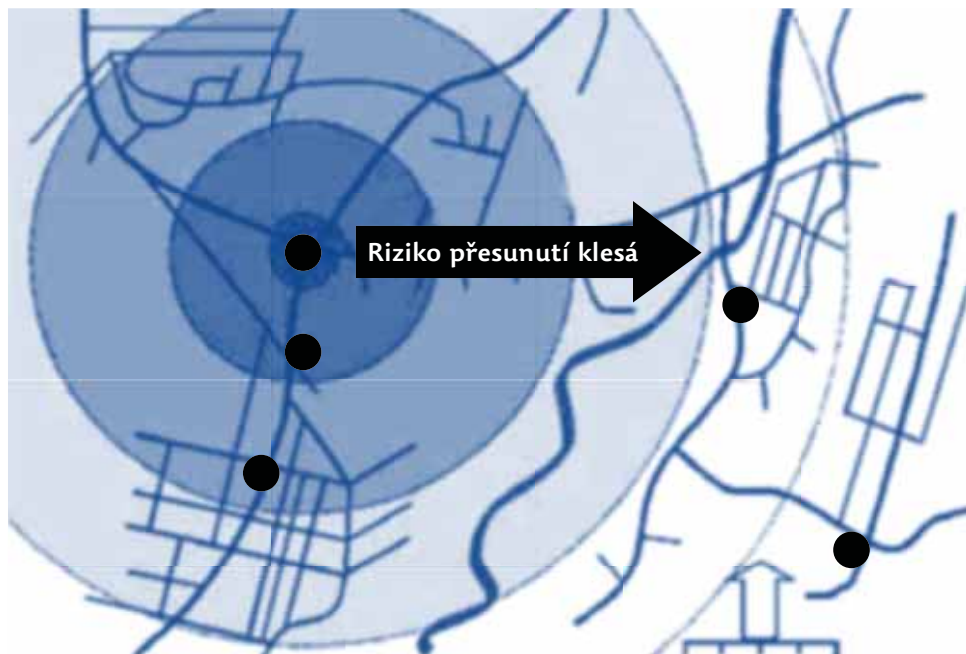
Pravděpodobnost přesunutí pachatele se proto snižuje úměrně s rostoucí vzdáleností od původního místa (viz obrázek). Kromě vzdálenosti (kdy místa, která jsou nejbližší původní lokaci, budou pravděpodobně nejvíce zasažena přesouváním pachatelů) omezují možnosti přesunutí problému také přirozené překážky. Např. řeka na

obrázku snižuje šance na přemístění směrem do východní části města. Není to tedy tak, že by všechna místa byla pro pachatele příhodná; příležitosti k páčání trestné činnosti jsou navíc na mapě rozprostřeny nerovnoměrně. Černé tečky na mapě představují místa, která se svými charakteristickými rysy velmi podobají původnímu místu, na něž bylo zaměřeno policejní opatření. S těmito poznatky můžeme opatření zaměřená na omezení rizika přesunu problému uplatnit současně se zavedením opatření v ohrožených lokalitách.

Dojde-li k přesunutí problému na jiné místo nebo na jiný čas, velmi pravděpodobně budou nová místa a časy velice podobné těm, na něž úspěšně zapůsobila preventivní opatření. Takové přesuny totiž vyžadují mnohem menší námahu, menší nutnost zjišťování informací a menší riziko, než kdyby se pachatelé přesunovali na velmi odlišná místa nebo jednali ve velmi odlišném čase. Zkrátka – nejpravděpodobnější oblasti, kam se kriminalita přesune, lze předvídat (ve svých studiích to potvrzují např. Paul a Patricia Brantinghamovi). K tomu jsou však zapotřebí podrobné a aktuální znalosti příležitostí ke kriminalitě v okolí místa opatření.

Pokud dojde k přesunutí problému do jiné lokality, aniž bychom to zaznamenali, naše závěry ohledně účinnosti opatření pak mohou být zkreslené. Tabulka 1 ukazuje, jak k tomu může dojít: Obsahuje data z tří podobných oblastí, kde před řešením problému docházelo k trestné činnosti ve stejné míře – (1) řešená oblast, (2) oblast přilehlá k řešené oblasti a (3) vzdálená oblast. V řešené

Snižování rizika přesunutí problému v souvislosti se vzdáleností od řešeného místa se zvýšenou kriminalitou

oblasti došlo k poklesu počtu trestných činů o 25. V přílehlé oblasti však současně došlo ke zvýšení o deset trestných činů. Může to znamenat, že kdyby v řešené oblasti nebyly učiněny žádné preventivní kroky, zaznamenala by také zvýšení počtu trestných činů o deset. Čisté snížení by pak tedy bylo 35 činů (o 25 trestných činů méně v řešené oblasti a méně o dalších deset činů, které by pravděpodobně byly spáchány a jež se podařilo odvrátit).

Tabulka 1: Užití přílehlých a vzdálených kontrolních oblastí při sledování prostorového přesouvání kriminality

	Před	Po	Rozdíl
Řešená oblast	100	75	-25
Přílehlá oblast	100	110	+10
Vzdálená oblast	100	100	0

K nárůstu v přílehlé oblasti však mohlo dojít i vlivem přesunutí pachatelů. Při srovnávání je proto vhodnější vycházet ze situace ve vzdálené kontrolní oblasti. Údaje o ní naznačují, že pokud by nebylo provedeno žádné opatření, míra kriminality by se nejspíš neměnila ani v řešené, ani v přílehlé oblasti. Správné by pak bylo hodnocení, že zvolené opatření v řešené oblasti vedlo sice ke snížení počtu trestných činů o 25, ale v sousední oblasti ke zvýšení počtu o deset v důsledku přesunu pachatelů, a tedy k celkovému poklesu o 15 trestných činů. Použitý postup je pak stále možné považovat za účinný, ale ne tolik, jak se původně odhadovalo (v Kroku 51 jsou popsány vzorce, jejichž pomocí lze při odhadech účinnosti získat přehled o přesouvání kriminality).

Při hodnocení dopadů se proto raději snažte využívat dvě srovnávací oblasti: jednu poblíž řešené oblasti, ve které existují podobné podmínky umožňující kriminalitu, abyste mohli kontrolovat přesunutí kriminality na jiné místo (či jeho rozšíření, viz Krok 51), a druhou, vzdálenou oblast pro kontrolu trendů. Abyste zabránili zkreslení získaných údajů z vzdálené oblasti, měla by

být buď dostatečně daleko, nebo by měla být chráněná před přesunutím pachatelů a kriminality nějakou fyzickou překážkou (například dálnicí či řekou). Pro správný výběr kontrolních oblastí je třeba vytvořit si představu o obvyklém chování a pohybu pachatelů, protože vzdálená oblast musí být mimo jejich teritorium, zatímco oblast, do níž by se pachatelé mohli přemístit, v jeho dosahu.

Změna v čase jednání pachatelů může být pro řadu z nich snazší než přesun na jiné místo, protože je to změna méně namáhavá. Časový přesun může spočívat ve změně denní doby, a to v případě, že se ochrana ohrožených osob nebo věcí omezuje jen na určitou denní dobu, ale zbytek dne zůstává bez povšimnutí. Nebo se může změnit načasování jednání pachatele v rámci týdenního cyklu nebo ještě delšího časového období.

Hodnocení dopadů založené na srovnání doby, v níž je uplatňováno preventivní opatření s časy, v nichž není uplatňováno, může být stejně jako v případě prostorového přemístění zkreslené. V tabulce 2 je dobou, pro niž je primárně vytvořeno řešení daného problému, víkend, tedy sobota a neděle. Průměrný počet trestných činů v těchto dnech po spuštění opatření poklesl o 25 – současně se ale během pondělků a pátků zvýšil o deset. Otázkou je, zda k nárůstu počtu trestných činů v „okolních“ dnech opatření, došlo v důsledku reakce pachatelů na něj. Bude proto užitečné podívat se i na vývoj kriminality ve dnech uprostřed týdne, protože mají s víkendem méně společných rysů než pondělky a pátky.

Přesun kriminality z jednoho časového období na jiné je běžnou formou reakce pachatelů na policejní opatření – obzvláště na ta z nich, jejichž charakter spočívá sice v tvrdém, ale krátkodobém postupu (policejní „zátahy“). Pokud má opatření trvalejší charakter, pachatelé je nebudou moci tak snadno přechkat. Budou postaveni před nelehké rozhodnutí, zda se přesunout na méně atraktivní místo nebo k méně atraktivním cílům, zvolit jinou taktiku, nebo se přiklonit k jiným typům kriminality. Pokud je rozhodnutí příliš obtížné, nepřináší náležitou odměnu, je příliš riskantní nebo jiným způsobem nelákavé, bude pokles počtu spáchaných trestných činů nejpravděpodobnějším vyústěním.

Tabulka 2: Užití přílehlých a vzdálených kontrolních období při sledování časového přesouvání kriminality

	Dny v týdnu	Před	Po	Rozdíl
Řešené období	sobota a neděle	100	75	-25
Přílehlé období	pondělí a pátek	100	110	+10
Vzdálené období	úterý až čtvrtek	100	100	0

49. Zkoumejte přesuny pachatelů k jiným cílům, taktikám a typům trestné činnosti

Vedle místa a času páchaní trestné činnosti mohou pachatelé měnit i své cíle, taktiku nebo typy trestných činů.

Přesunutí cíle obecně znamená, že pachatel je nucen zaměřit se na jiný cíl, než je ten, který je díky opatření lépe chráněný. V roce 1970, kdy se povinnou výbavou všech nových vozů prodávaných ve Velké Británii stal zámek volantu, poklesl podíl krádeží nových automobilů oproti krádežím všech automobilů z 20,9 procent v roce 1969 na 5,1 procenta v roce 1973. Celkový počet krádeží aut se však víceméně nezměnil, protože pachatelé přesunuli svůj zájem od novějších, zabezpečených vozů ke starším, hůře chráněným. Jde o jeden z mála zdokumentovaných případů, kdy přesunutí problému takřka dokonale zhatilo zamýšlený efekt prevence, alespoň v krátkodobé perspektivě. V dlouhodobější perspektivě se však ukázalo, že toto opatření omezilo počet krádeží vozidel pro dočasné používání. Nicméně, tento případ pěkně ilustruje, že pro pachatele je velmi snadné vyměnit jeden cíl za jiný, velmi podobný. Méně pravděpodobné je přemístění cíle v případě, kdy je podobnost mezi alternativním a původním cílem menší.

Krok 48 popisuje, jak může prostorové nebo časové přesunutí ovlivnit kontrolní data. Ke stejnému ovlivnění může dojít, pokud při hodnocení preventivních opatření využíváme kontrolní skupiny cílů trestné činnosti. Představme si opatření zaměřené na krádeže peněženek ženám starším šedesáti let v nákupním centru. K odhadu toho, jaký by byl trend krádeží peněženek v této cílové skupině žen, pokud bychom nic nepodnikli, použijeme data o krádežích peněženek ženám ve středním věku – od 45 do 59 let. Pokud by však zloději bez našeho vědomí přesunuli pozornost od chráněných starších žen na ženy ve středním věku, na něž se preventivní opatření nezaměřilo, mohli bychom dojít k závěru, že počet krádeží kabelek by se bez reakce zvýšil. Z porovnání změny u kontrolní skupiny cílů a u řešené skupiny bychom pak mohli mylně nadhodnotit účinnost opatření. Vhodnější kontrolní skupinou mohou být ještě mladší zákaznice (například ve věku od 30 do 44 let), anebo ještě lépe zákazníci-muži a počet krádeží jejich peněženek. Přestože ani jedna z obou alternativ není dokonalá, představuje jisté zlepšení, protože u velmi rozdílných cílů lze očekávat mnohem nižší míru přesunutí problému. Ještě lepší je zvolit jako kontrolní skupinu ženy v jiném nákupním centru; v takovém případě je však nutné kontrolovat prostorové přesunutí tohoto druhu kriminality do jiných míst (**Kroky 48 a 51**).

K přesunutí k jiné taktice v páchaní určitého trestného činu dochází, jestliže pachatelé změni svůj postup – například zloději začnou k rozlomení kvalitnějších zámků používat jiné nástroje nebo počítačová hackeři přizpůsobí programy tak, aby obešli zdokonalená bezpečnostní opatření. Přírovnáním z medicíny by se dalo hovořit o tom, že některé bakterie mutují tak rychle, že lék, kte-

rý je účinný u jednoho typu bakterií, ztrácí účinnost, jakmile začnou převládat zmutované kmeny. Jedním ze způsobů, jak tomuto problému čelit, je používat širokou škálu léčebných metod, jež budou účinné u co nejširšího rejstříku mutací. Podobně i široké spektrum opatření spíše ochrání proti metodám pachatelů a proti řadě jejich modifikací. Vícevrstevná opatření nutí pachatele měnit chování do té míry, že někdy jim zkrátka nezbyvá nic jiného než přestat s daným typem trestné činnosti. Paul Eckblom popsál neúspěšný pokus o posun v taktice, který následoval po instalaci přepážek na britských poštách ve snaze zamezit přepadením „přes pult“ – někteří pachatelé začali používat k jejich prolomení železnou palici. Tato změna taktiky však nebyla obzvlášť úspěšná – a tak se mezi pachateli příliš neujala.

Dalším druhem přesunutí problému, který si zaslouží pozornost, je změna typu trestného činu. Pachatelé se mohou místo krádeží motorových vozidel začít věnovat vloupáním do nich nebo jejich přepadením. Účinnost opatření na jeden typ trestného činu lze někdy hodnotit porovnáním vývoje u podobného typu kriminality, na který se preventivní reakce nezaměřila – například jako kontrolní prvek při vyhodnocení prevence krádeží aut zvolíme vloupání do nich.

Při hodnocení přesunu k jiné taktice či typu trestné činnosti hrozí zkreslení stejně jako u ostatních forem přesunu kriminality. Existuje-li podobná taktika či typ trestné činnosti, jako je ta, na niž se zaměřuje opatření, je důležité kontrolovat, zda nedošlo k přesunu k ní, a tedy i ke zkreslení našeho hodnocení. Hrozba zkreslení je naopak relativně malá v případech rozdílných taktik a rozdílných druhů trestných činů – pokud jsou ale rozdíly příliš velké, není vhodné použít je jako kontrolní prvek.

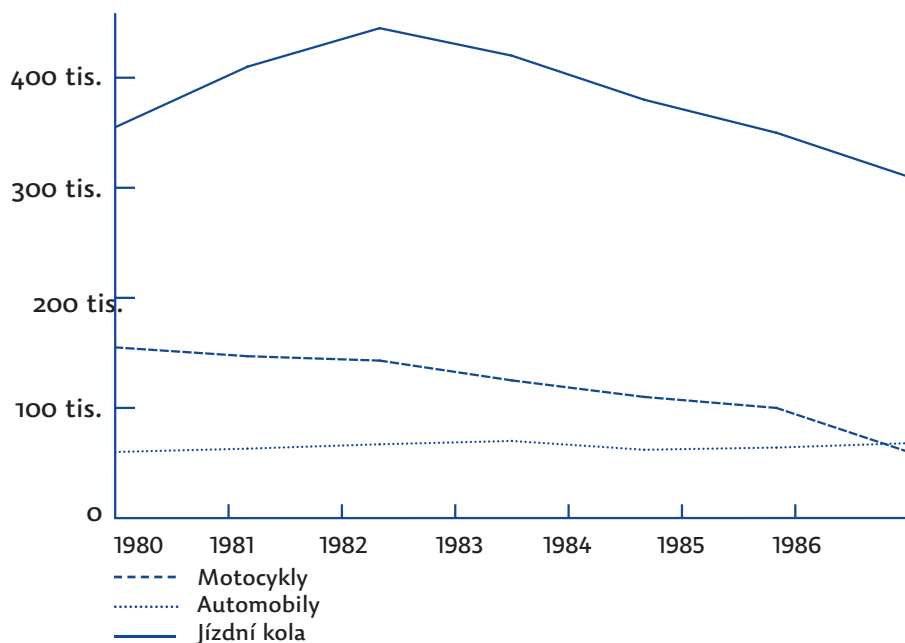
Žádné dokonalé řešení pro výběr kontrolních prvků neexistuje. Často je obtížné posoudit účinnost zásahu a zjistit, zda k nějaké změně problému vůbec dochází. Hodnocení komplikuje i to, že k různým formám přesunutí problému může docházet současně – někdy i proto, že určitá forma přesunu si vynutí další změny. Přesunutí cíle může například vyžadovat přesunutí k jinému typu kriminality – a pokud se nové cíle nenacházejí na stejných místech jako ty staré, dojde při tom i k prostorovému přemístění.

Přesunutí problému však nikdy neobjevíte, pokud ho nebudete hledat. Z toho plyne, že byste měli řešený problém zkoumat velmi podrobně a snažit se představit si pravděpodobné formy jeho přesunutí. Existují jiné příležitosti ke kriminalitě či narušování veřejného pořádku, které by byly podobné příležitostem, jimž se snažíte zabránit? Budou pachatelé schopni tyto nové příležitosti objevit? Hledání příležitostí k přesunu před spuštěním opatření má dvě výhody. Jednak můžete dopředu přemýšlet o tom, jak přesunutí rozpoznat, jestliže k němu dojde. A za druhé – a to je ještě důležitější – dokážete vytvořit protiopatření, která přesunutí zabrání.

Studie přesunutí cíle: Povinné nošení přileb a pokles krádeží motocyklů

V Německu (ale i v jiných zemích) vedlo povinné nošení přileb k výraznému snížení počtu krádeží motocyklů. Od roku 1980, kdy příslušný zákon vešel v platnost, by si pachatelé na místo krádeže museli přinést helmu, jinak by byli pro policii velmi snadno odhalitelní. Graf ukazuje, že do roku 1986 se počet krádeží motocyklů oproti úrovni v roce 1980 snížil asi na třetinu – z přibližně 150 000 na přibližně 50 000 (postupný pokles pravděpodobně odráží účinnější prosazování zákona a postupně se zlepšující povědomí o daném nařízení). Je zjevné, že u krádeží motocyklů hrála příležitost mnohem významnější roli, než by kdokoli očekával.

Díky detailním německým záznamům o krádežích mohli badatelé zkoumat, zda pokles v počtu krádeží motocyklů způsobil přesunutí cíle – na krádeže aut nebo jízdních kol jako jiných prostředků osobní přepravy. Druhé dvě křivky v grafu ukazují celkový počet krádeží automobilů a jízdních kol v Německu ve stejném období. Tato data poskytují určitý omezený důkaz dočasného přesunu pachatelů k jinému cíli – počet krádeží automobilů mezi lety 1980 a 1983 vzrostl o téměř deset procent z 64 000 na 70 000. Ve stejném období se zvýšil i počet krádeží jízdních kol, ale ke konci sledovaného období opět klesl pod úroveň z roku 1980. Obecně lze tedy říci, že pouze malá část z celkem 100 000 krádeží motocyklů, jimž se podařilo zamezit povinným nošením přilby, se proměnila v krádeže jiných vozidel. Tento trend by neměl být nijak překvapivý. Motocykly představují výjimečně lákavý předmět krádeže. Jízda na nich je zábavná, obzvláště pro mladé muže, kteří jsou nejčastějšími pachateli těchto trestných činů. A i kdyby jejich jediným úmyslem byla snaha dostat se pozdě v noci domů, motorka nabízí výrazné výhody oproti jízdnímu kolu – především tehdy, když je třeba překonat delší vzdálenost. Také je mnohem snazší ukrást motorku než automobil, protože do auta se pachatel musí před nastartováním vloupat. Auta navíc nabízejí menší vzrušení než motocykly a jejich ovládání často vyžaduje více znalostí.

Zdroj: Mayhew, Pat a kol. (1989). „Motorcycle Theft, Helmet Legislation and Displacement.“ *Howard Journal of Criminal Justice*, 28: 1-8.

50. Sledujte, zda se do oblasti přemísťují další pachatelé

Tato příručka se řídí třemi hlavními zásadami:

- 1 Na vzniku problému se podílí více faktorů než jen pachatelé.
- 2 Lidé se nemohou dopouštět trestných činů, jestliže neexistují příležitosti, které by jim to umožnily.
- 3 Změna těchto příležitostí může výrazně snížit výskyt problému.

Z toho vyplývá, že opatření směřující výhradně k eliminaci pachatele mají na řešení problému velmi omezený vliv. Zbavíte-li se několika pachatelů, ke snížení kriminality dojde pouze krátkodobě: Po čase se na místo buď vrátí, aby znovu využili existujících možností, anebo jich začnou využívat pachatelé noví (někdy se hovoří o „přesunutí pachatelů“). Přirozené přesunutí pachatelů se může odehrávat pomalu, především pokud jsou příležitosti málo známé. Ale jakmile příležitost ke kriminalitě někdo jednou najde, objeví ji i další. Navíc je možné, že někteří pachatelé, kteří byli takřkajíc „odstraněni“, protože se podařilo zadržet je a potrestat, se po propuštění vrátí k původním příležitostem a zase jich využijí.

Noví pachatelé, zlákaní příležitostmi, se někdy podílejí na tvorbě tzv. dlouhodobých cyklů kriminality. Příkladem jsou přepadení bank v některých částech Spojených států. Výskyt této trestné činnosti může být několik let vysoký a pak na několik let výrazně poklesne, jen aby se později znovu vynořil – a cyklus začne znovu od začátku. Jedna z hypotéz vysvětlujících tyto cykly se zakládá na tom, že banky v letech s nejvyšším výskytem přepadení zavedou celou řadu preventivních opatření a většina pachatelů je zadržena a uvězněna, což v důsledku vede k nižšímu počtu přepadení. Po několika letech, během nichž dojde jen k malému počtu přepadení, pozornost bankovní ostrahy poleví a s tím příležitosti pro přepadení znovu vzrostou. Skutečností, že banky jsou méně zabezpečené, pak začnou využívat noví pachatelé, kteří spustí novou vlnu přepadení a zavdají příčinu k znovuzavedení preventivních opatření. Z tohoto předpokladu plynou dva důležité fakty: Za prvé – k tomu, aby byly naše kroky účinné, nestačí pouhé sankcionování pachatelů. Za druhé – to, co jsme získali prevencí, je třeba v zájmu dlouhodobé účinnosti také udržovat.

V popisech projektů zaměřených na řešení problémů se často v úvodu setkáváme s výčty dřívějších neúspěšných pokusů policie o prosazování zákona. Důvody neúspěchu jsou vždycky stejné – buď se neustále vracejí původní pachatelé, anebo je nahradí noví pachatelé. Existují v zásadě tři způsoby, jakými se lidé mohou dostat k příležitosti překročit zákon:

- 1 Jsou příležitostem vystaveni v rámci svých běžných každodenních aktivit. Policie v USA například neustále zadržuje mladíky, kteří v centru měst kradou věci

z nezamčených aut – ale nezamčená auta plná věcí se tu nepřestávají vyskytovat. Z mnoha lidí, kteří se v centru města denně pohybují, si těchto aut zkrátka několik z nich všimne a pokusí se o krádež. Pokud uspějí, budou někteří z nich ve vykrádání aut pokračovat.

- 2 Jsou příležitostem ke kriminalitě vystaveni prostřednictvím neformálních sítí přátel a známých. Lidé, kteří už někdy využili příležitosti ke spáchání trestného činu nebo narušení veřejného pořádku, často vyzvou další, aby jim při tom pomohli nebo aby si vyzkoušeli něco nového. Protože zřejmě nikdy nemůžeme být při vyhledávání a dopadání pachatelů stoprocentně úspěšní, vždy budou existovat nějací pachatelé, kteří na základě své zkušenosti k těmto příležitostem přizvou i další.
- 3 Příležitosti ke kriminalitě objeví prostřednictvím „náboru“. Překupník kradeného zboží si zaplatí nové dodavatele, jestliže ti předchozí nejsou schopni dodávat dostatek zboží. Při organizování prostituce si kuplíř zaplatí nové prostitutky, aby obsadil „pracovní místa“ uvolněná těmi předešlými. Gangy zase do svých řad přivádějí nové členy jako náhradu členů starých. Zletilí drogoví dealeri, kterým hrozí přísnější tresty, se podle některých názorů naučili nejrizikovějšími úkoly pověřovat nezletilé, protože tresty za držení drog jsou u nezletilých nižší než u zletilých.

Jak zjistit, že do vaší oblasti přesídlují další pachatelé? Nejjednodušší je samozřejmě porovnat jména pachatelů, spojených s daným problémem, ve dvou srovnatelných časových úsecích. Jestliže se jména liší, může to být důkazem, že se do oblasti přesouvají noví pachatelé. Tento přístup je však problematický – úplný přehled pachatelů zapojených do dané trestné činnosti bývá k dispozici jen zřídka. Není tedy jasné, zda se u nových jmen skutečně jedná o nové pachatele, anebo zda se na problému už určitou dobu podíleli, ale donedávna nebyli odhaleni.

Užitečné mohou být také výsledky pachatelů. Často na sebe prozradí, kdy se na dané trestné činnosti začali podílet, co je k tomu vedlo a kdo další se na ní podílel. Nezřídka poskytnou i informace o taktických či dalších formách přesunu. Neplatí to však samozřejmě vždy – pachatelé často nespolupracují a bývají nespolehliví (Krok 10).

Ke zjištění, zda se na problému začali podílet noví pachatelé, může pomoci podrobné prozkoumání metod využívaných k páčání trestných činů. Jestliže je mezi předchozími a současnými metodami radikální rozdíl, je možné, že na místě začali působit noví příchozí. Stejně tak je ale možné, že starí pachatelé jednoduše změnili taktiku.

Rámeček Kombinace zásahů policie a změn prostředí:
Kontrola příležitostné prostituce v londýnské čtvrti Finsbury Park na následující straně

Kombinace zásahů policie a změn prostředí: Kontrola příležitostné prostituce v londýnské čtvrti Finsbury Park

Roger Matthews zmiňuje případ opatření zaměřeného na prostituci v londýnské čtvrti Finsbury Park. Prostituci se tu nepodařilo dostat pod kontrolu ani opakovanými zásahy, protože prostitutky se jednoduše neustále vracely na stejné místo. Jakmile ale policie doplnila tvrdé zásahy instalací pouličních zátarasů, které zákazníkům prostitutek znesnadnily průjezd ulic, kde se prostitutky nabízely, úroveň prostituce dramaticky poklesla. Podle Matthewse mělo na pokles kriminality vliv spojení obou strategií – odstranění pachatelů tvrdým prosazováním zákona a omezení příležitostí pouličními bariérami. Důležitým důvodem úspěšnosti těchto zásahů byla skutečnost, že prostitutky z Finsbury Park nebyly na tomto způsobu obživy závislé. Jen několik z nich bralo drogy nebo pracovalo pro „pasáky“. Nejčastějším důvodem, proč se uchýlily k prostituci, bylo jednoduše to, že si vydělaly více než jinou prací, byly díky tomu finančně nezávislé a měly možnost seznámit se s nejrůznějšími muži. Řada z nich dojížděla z odlehlých oblastí hromadnou dopravou a společně si pronajímaly pokoje v jednom z mnoha místních penzionů, anebo „pracovaly“ v autech zákazníků. V době, kdy se nevěnovaly prostituci, si mnohé vydělávaly jako barmanky, tanečnice nebo prodavačky. Jejich relativně nezávislý vztah k prostituci a alternativní zdroje příjmu mohou být vysvětlením toho, že se u tohoto opatření objevilo jen minimum důkazů, že došlo k prostorovému přesunutí prostitutek z Finsbury Park do jiných přilehlých čtvrtí v Londýně.

51. Naučte se rozpoznat nepředvídané přínosy opatření

Při hodnocení se může stát, že účinek opatření zbytečně podceníte – pokud nebudete sledovat jeho širší dopady (Krok 13). Může se dokonce stát, že dojdete k závěru, že dané opatření nestálo za vynaloženou námahu, anebo že se jím nepodařilo problém odstranit – k tomu dochází nejčastěji právě tehdy, když kontrolní data zkreslí dopady opatření, s nimiž jste nepočítali.

Cílem získávání dat z kontrolních skupin je odhadnout, co by se s problémem stalo, kdybyste nic neudělali (Krok 47). Kontrolní skupiny proto musí být co nejpodobnější řešené skupině, ale současně nesmí být přijatým opatřením ovlivněny. Jestliže opatření ovlivní i kontrolní oblast, dospějete pravděpodobně k zavádějícímu závěru, že situace by se zlepšila i bez vašeho opatření a zbytečně tak podceníte jeho účinnost (podrobnosti týkající se přesunutí problému viz Krok 48).

Kate Bowers a Shane Johnson navrhnou dva způsoby, jak vybírat kontrolní oblasti v případě, že lze očekávat přesunutí problému nebo rozšíření pozitivních účinků. První spočívá ve vytvoření dvou soustředných zón kolem řešené oblasti (vnitřní kruh). Dopady opatření se nejspíš rozšíří do sousední „narázníkové“ zóny (střední kruh), ale zpravidla už neovlivní vnější kontrolní oblast (vnější kruh). Takový přístup je možný tehdy, pokud jsou si všechny tři oblasti velmi podobné a nepředvídané dopady opatření nezasáhnou vnější kontrolní oblast. Pokud tyto podmínky nelze splnit, nabízí se druhá možnost – vytipovat nedaleko řešené oblasti podobná místa, která opatření nejspíše ovlivní, a současně vyhledat prostorově oddělené a vzdálené oblasti, k nimž vliv opatření pravděpodobně nedosáhne. Vzdálené kontrolní oblasti se vybírají specificky, kritérii jsou jejich podobnost s řešenou oblastí a prostorové oddělení od ní. Lze vybrat několik takových oblastí a data o trestné činnosti v nich zprůměrovat.

Obrázek na další straně je příkladem druhé možnosti. Vraťme se k příkladu opatření proti vykrádání automobilů na parkovištích v centru města Charlotte (Krok 27). Opatření bude zavedeno na jednom místě, které vykazuje zvýšený počet krádeží. Místa, na něž se vliv opatření nejspíš rozšíří, jsou sousední parkoviště, zasažená stejným problémem. Předchozí analýza ukázala, že daný problém souvisí s železniční tratí, která prochází těmito místy – jako užitečné vzdálené kontrolní oblasti pro zkoumání vlivu opatření se proto jeví další místa se zvýšenou kriminalitou na jih a na západ od železniční trati. Tato místa nejsou v blízkosti železniční trati a jsou v dostatečné vzdálenosti od místa opatření; tedy tam, kde je možnost rozšíření vlivu opatření nepravděpodobná.

K určení celkového dopadu přijatého opatření (včetně jakýchkoli účinků rozšíření nebo přemístění) je třeba zodpovědět čtyři otázky. Odpověď na každou z nich lze získat pomocí jednoduchých vzorečků, pro které platí:

- „P“ představuje počet trestných činů nebo míru kriminality v řešené (problémové) oblasti.

- „S“ představuje počet trestných činů nebo míru kriminality v sousedící kontrolní oblasti, již opatření pravděpodobně ovlivní.
- „V“ představuje počet trestných činů nebo míru kriminality ve vzdálené kontrolní oblasti, již opatření pravděpodobně neovlivní.
- Dolní indexy „a“ a „b“ označují období, z něž jsou dosazena data – tedy období před zavedením opatření a po jeho zavedení. Například P_a tedy představuje míru trestné činnosti v řešené oblasti před spuštěním opatření a V_b míru trestných činů ve vzdálené kontrolní oblasti po spuštění opatření.

- 1 **Změnil se problém po zavedení příslušného opatření?**
Odečtete počet trestných činů v řešené oblasti před reakcí od počtu trestných činů v řešené oblasti po reakci. Výsledné číslo představuje hrubý účinek opatření (HÚ).

$$HÚ = P_b - P_a$$

Kladný výsledek vypovídá o zmirnění problému. Nula znamená, že nedošlo k žádné změně, a záporný výsledek naznačuje, že se problém zhoršil.

- 2 **Bylo opatření příčinou změny?**

Bowers a Johnson doporučují zkoumat rozdíly v míře kriminality mezi řešenou a vzdálenou kontrolní oblastí před spuštěním opatření a po něm. Výsledek označují jako čistý účinek opatření (ČÚ):

$$ČÚ = \frac{P_b}{V_b} - \frac{P_a}{V_a}$$

Jestliže se výsledná hodnota čistého účinku pohybuje okolo nuly, opatření bylo velmi pravděpodobně neefektivní. Jestliže je výsledek minusový, pravděpodobně opatření situaci nejspíš ještě zhoršilo. V obou těchto případech nemá smysl zabývat se možným přesunutím či rozšířením problému; pokud je ale výsledkem kladné číslo, je to důvod k závěru, že opatření skutečně mohlo vést ke zlepšení. Pak je ale třeba zjistit odpověď na další otázku:

- 3 **Jaká je relativní míra rozšíření nebo přesunutí účinků opatření?**

Bowers a Johnson v tomto případě navrhnou k měření použít tzv. vážený podíl nepředvídaných dopadů opatření (ND):

$$ND = \frac{\frac{S_a}{V_a} - \frac{S_b}{V_b}}{\frac{P_a}{V_a} - \frac{P_b}{V_b}}$$

Spodní část vzorečku – jmenovatel – vyjadřuje míru účinnosti reakce ve vztahu ke vzdálené kontrolní oblasti. Účinné opatření povede k negativnímu číslu ve jmenovateli.

- ▶ Pokud se hodnota čitatele blíží nule, nule se blíží i hodnota váženého podílu neočekávaných dopadů (ND), což znamená nepřítomnost či velmi slabou přítomnost jakékoli formy nečekaných dopadů opatření (v takovém případě můžete klidně přeskočit následující čtvrtou otázku).
- ▶ Pokud je hodnota ND kladná, výsledek naznačuje, že došlo k rozšíření dopadu (nezapomeňte, že pokud dělíme záporné číslo jiným záporným číslem, výsledek je vždycky kladný). A pokud je hodnota váženého podílu vyšší než jedna, znamená to, že dopady rozšíření byly významnější než přímý účinek opatření.
- ▶ Jestliže je výsledná hodnota záporná, znamená to, že došlo k přesunutí dopadu opatření. Pokud se hodnota ND pohybuje mezi nulou a minus jednou, znamená to, že i navzdory přesunutí došlo k zmírnění problému, byť ne v takové míře, jaká byla očekávána. Teoreticky může být hodnota nižší než minus jedna – to by znamenalo, že opatření problém ještě zesílilo. Výzkumy nicméně naznačují, že něco takového se stává zcela výjimečně.

4 Jaký je celkový čistý účinek opatření (CCŮ), včetně obou forem jeho neočekávaných dopadů?

K výpočtu poslouží následující vzorec:

$$CCŮ = \left[P_b * \frac{V_a}{V_b} - P_a \right] + \left[S_b * \frac{V_a}{V_b} - S_a \right]$$

Část vzorečku před znaménkem plus vyjadřuje dopad reakce v řešené oblasti. Čím účinnější je opatření, tím je výsledná hodnota vyšší. Část vzorečku za plusovým znaménkem vyjadřuje úroveň rozšíření nebo přesunutí. Je-li hodnota této části vzorečku kladná, došlo k rozšíření, a je-li záporná, došlo k přesunutí. Čím vyšší je hodnota CCŮ, tím účinnější bylo opatření.

Výběr kontrolních oblastí a oblastí možného rozšíření/přesunutí

Parkování na ulici
Míra vtloupaní do vozidel podle domovních bloků (1999)
 □ Nízká
 ■ Vysoká

52. Počítejte s „předčasnými“ propady v míře kriminality

Pachatelé jsou často přesvědčeni, že došlo k zavedení preventivních opatření ještě dříve, než se s nimi ve skutečnosti začne. To může vést k „předčasnému“ přínosu preventivního opatření (Krok 11). Může k němu dojít zcela náhodně – ale policie také může záměrně usilovat o to, aby k němu došlo nebo aby je co nejvíce posílila. Aby v této snaze uspěli, musí však policisté vědět, jak pachatelé vnímají své okolí a danou situaci, a stejně tak musí vědět, jak dosáhnout toho, aby pachatelé neodhalili její skutečnou podobu.

Martha Smith s kolegy našli popis předčasných přínosů opatření ve čtyřiceti procentech studií, které se zabývaly projekty situační prevence a obsahovaly relevantní data. Z nich vyvodili šest možných vysvětlení pro předčasný přínos preventivních opatření:

- 1 **Efekt očekávání.** Nastává tehdy, když jsou pachatelé přesvědčeni, že už došlo k zavedení opatření, zatímco se tak ještě nestalo. Policie například informuje o nových možnostech označování krádežemi ohroženého majetku, ale občané zatím nebyli přímo vyzváni, aby se do programu zapojili; anebo byl instalován dohlížecí kamerový systém, ale nikdo zatím nemonitoruje jeho výstupy.
- 2 **Dezinformační efekt.** Týká se případů, kdy „se mluví“ o skrytých formách prosazování zákona (v médiích, mezi občany), aniž by takové formy v praxi byly využívány. Vnímáním pachatelů lze manipulovat, přinejmenším krátkodobě, prostřednictvím dezinformací. Ještě účinnější než dezinformace ale někdy bývá cílená komunikace. Bostonský projekt zaměřený na snížení počtu vražd mezi mladistvými využil přímou komunikaci s potenciálními pachateli; ti byli policií varováni, že určité specifické typy chování mohou vyvolat bezprostřední velmi tvrdý zásah.
- 3 **Efekt narušení.** Dochází k němu tehdy, kdy příprava opatření zapříčiní zvýšení dohledu na místech, na něž se má prevence zaměřit. Pozornost pachatelů mohou vyvolat například průzkumy mezi obyvateli těchto míst – projekty řešení problémů mohou vyvolat předčasné dopady už ve fázi analýzy, pokud v jejím rámci probíhá viditelný sběr informací o problému. Na konci 80. let provedli policisté z Newport News průzkum ve čtvrti vyznačující se vysokou mírou vloupání, ve kterém se dotazovali všech obyvatel čtvrti. To nejspíš vyvolalo následné snížení počtu vloupání. Sherman a Eck si všimli, že pokud policie kontaktuje místní obyvatele takřikajíc dům od domu, důsledkem je většinou snížení kriminality.
- 4 **Plíživá realizace opatření.** Jedná se o případy, kdy jsou zavedeny určité prvky opatření ještě před oficiálním termínem jeho spuštění. Pro stanovení jasného časového rámce může být například 1. červen označen jako startovní den opatření, ale pachatelé budou vnímat přípravné kroky v týdnech před tímto datem a podle toho změnit své chování.
- 5 **Efekt poučení.** Součástí projektů řešení problémů často bývá skupinové/komunitní plánování, nejrůznější školení a průzkumy; veřejnost či policie je díky nim často lépe schopna reagovat na daný problém ještě dříve,

než dojde k oficiálnímu zahájení opatření. Například začátek projektu zaměřeného na problém krádeží v obchodech může být naplánován na určitý den, ale díky předchozím diskusím o něm se zaměstnanci a školením zaměstnanců budou tito lidé ještě před datem zahájení řešenému problému věnovat větší pozornost.

- 6 **Nárůst motivace.** Dochází k němu z podobných důvodů jako při přípravném školení; tím, že jsou lidé zapojeni do příprav projektu, jejich motivace nějakým způsobem ovlivnit daný problém roste. Vyšší motivace vede k lepším výsledkům ještě dříve, než dojde na implementaci opatření.

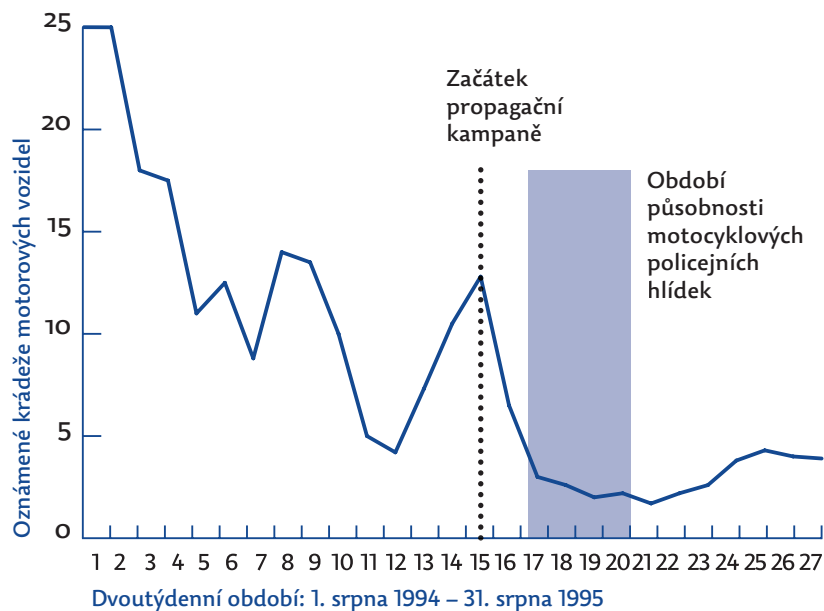
K tomu, abychom mohli snáze určit, zda změny v míře kriminality jsou důsledkem opatření, je užitečné využít časové přímky, na níž budeme pečlivě zaznamenávat, kdy přesně byly implementovány jednotlivé kroky opatření (viz Krok 46).

Smith s kolegy zároveň identifikovali čtyři specifické okolnosti, které se často na první pohled jeví jako předčasné přínosy, ale toto jejich hodnocení je ve skutečnosti důsledkem mylné interpretace nebo neúplné analýzy:

- 1 **Sezonní změny.** Mohou působit bez bližšího zkoumání jako předčasné dopady opatření – zejména tehdy, pokud se s ním začne krátce po sezonním poklesu kriminality. Této chybné interpretaci pomůže zabránit sledování sezonních změn (Kroky 26 a 27).
- 2 **Návrat k normálnímu stavu.** Jde většinou o přirozené poklesy kriminality poté, co došlo ke krátkodobým výkyvům v její míře (Krok 47). Stává se, že i když je důvodem k poklesu míry páčání určitého druhu kriminality něco jiného než naše vlastní opatření, je tento pokles chápán jako předčasný přínos. K rozpoznání návratu k normálnímu stavu od předčasných dopadů preventivního opatření pomůže zkoumání dlouhodobých trendů úrovně kriminality před spuštěním opatření (Kroky 26 a 47).
- 3 **Statistické nadhodnocení.** K mylnému závěru ohledně předčasného přínosu může někdy dojít i tehdy, pokud je určitý typ trestné činnosti nadhodnocen ve statistice. Důvodem může být třeba změna kvalifikace sledovaného činu, jeho přesunutí do jiné kategorie ve statistice atp. Takový domnělý předčasný přínos lze kontrolovat skrze sledování opačných trendů u jiných druhů trestné činnosti. Pokud objevíme dva podobné typy trestné činnosti vykazující opačný trend, může se jednat o náznak, že příčinou zdánlivého přínosu jsou pravděpodobně změny v jeho kvalifikaci.
- 4 **Vyrovňávání dat.** V Kroku 26 se píše o vyrovnávání dat s cílem odhalit v datech s náhodnými výkyvy setrvalejší trend vývoje trestné činnosti. Čím širší je rozpětí klouzavého průměru a čím větší a prudší je pokles trestné činnosti po zásahu, tím pravděpodobněji bude křivka trendu po vyrovnání chybně naznačovat předčasný přínos opatření. Ten odhalíme porovnáním vyrovnávaných a nevyrovnaných dat.

Předčasné přínosy zveřejnění chystaného opatření

Paul Barclay s kolegy vyhodnotili účinnost motocyklových policejních hlídek zaměřených na krádeže motorových vozidel na rozsáhlých parkovištích na předměstí Vancouveru v Britské Kolumbii, kde parkovali lidé dojíždějící do města za prací. Po zahájení opatření se počet krádeží snížil, ale ve skutečnosti postupně klesal už několik týdnů předtím, než hlídky začaly působit, a to od chvíle, kdy byla zahájena propagační kampaň opatření. V tomto případě je pravděpodobné, že předčasný přínos se výrazně podílel na celkové účinnosti zavedení hlídek. Zjištěný pokles krádeží v období mezi začátkem propagace a zavedením motocyklových hlídek byl příliš vysoký na to, aby byl pouze výsledkem vyrovnávání dat.

Zdroj: Barclay, Paul a kol. (1996). „Preventing Auto Theft in Suburban Vancouver Commuter Lots: Effects of a Bike Patrol.“ In *Crime Prevention Studies*, Vol. 6. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

53. Testujte statistickou významnost

Můžete si být jisti, že důvodem zmírnění problému opravdu bylo vaše opatření? Intenzita problému se v čase obvykle mění, a to i tehdy, když jej nikdo neřeší. Například v centru určitého města průměrně dochází k 32 krádežím motorových vozidel týdně, ale jen zřídka se vyskytují týdny, které vykazují přesně tento počet. V naprosté většině týdenních cyklů dojde k 25 až 38 krádežím a pouze v pěti procentech případů se vyskytne méně než 25 nebo více než 38 krádeží. Taková náhodná odchylka je běžná. Stejně tak i pokles průměrného počtu krádeží za týden z 32 na 24 může být způsoben pouze nahodile, aniž krádeže ovlivnil účinnější postup policie.

Do jaké míry je změna v počtu trestných činů způsobena právě nahodilými skutečnostmi, pomůže zjistit **testování statistické významnosti**. Za **statisticky významný rozdíl** se obecně považuje taková změna, u níž jsou nahodilé příčiny jen málo pravděpodobné. Čím výraznější je změna sledovaného jevu, tím spíše lze očekávat, že se jedná o statisticky významnou změnu, k níž nedošlo nahodile. Záleží i na množství dat – obtížnější je určit míru statistické významnosti tehdy, když máme k dispozici pouze malý počet pozorování daného jevu. Oba tyto principy platí bez ohledu na to, zda opatření ve skutečnosti bylo či nebylo účinné – statistické testování totiž zkoumá pouze vnitřní vztahy mezi daty, nikoli jevy, o kterých vypovídají.

Představme si docela běžnou situaci. Chceme určit, jestli se míra kriminality v určité oblasti po zavedení opatření snížila. Máme k dispozici data z několika týdnů před zmíněným opatřením a z několika týdnů po jeho spuštění. U obou souborů vypočítáme aritmetický průměr

trestných činů spáchaných za každý týden – a zjistíme, že skutečně došlo k poklesu míry kriminality.

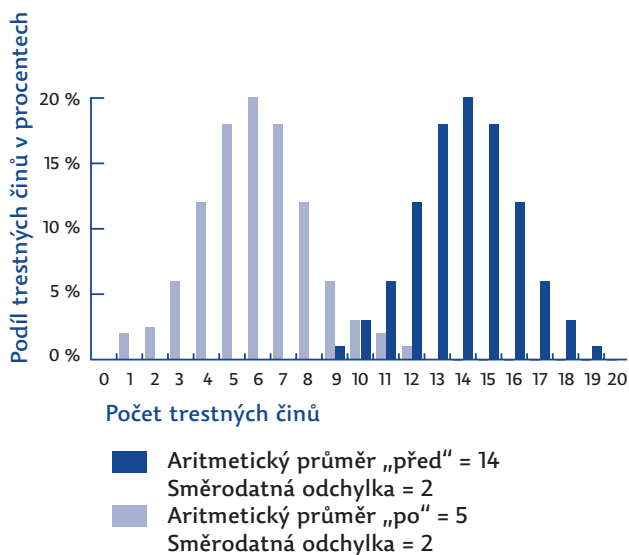
V následujících grafech jsou znázorněny tři možné podoby poklesu. Jednotlivé grafy porovnávají rozdělení naměřených hodnot z doby před zavedením opatření a z období po něm. Sloupce v grafech ukazují podíl týdnů s 0, 1, 2 a více trestnými činy (například v prvním grafu došlo ve 20 procentech týdnů po opatření k šesti trestným činům).

V **grafu A** se rozdělení dat „před“ a „po“ překrývají pouze minimálně, protože rozdíly v aritmetických průměrech jsou velké a směrodatné odchylky obou skupin dat naopak malé (**viz Krok 22**). V takovém případě by test statistické významnosti takřka jistě vyloučil nahodilý výkyv jako příčinu, i pokud bychom měli k dispozici data z pouhých několika týdnů.

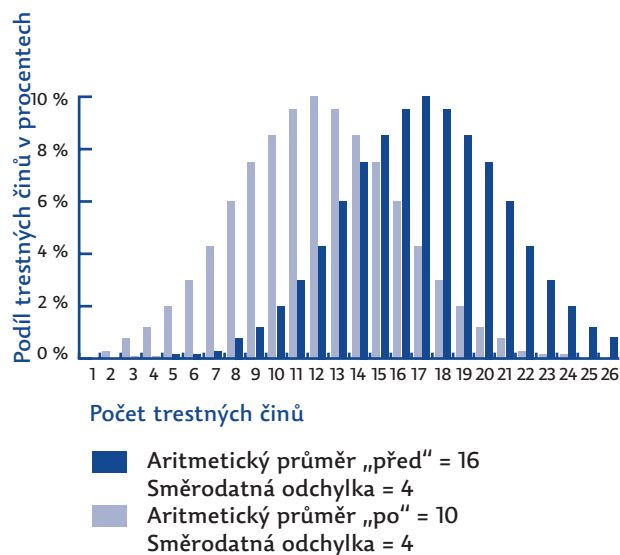
V **grafu B** se rozdělení dat „před“ a „po“ překrývají výrazněji, je zde menší rozdíl ve vypočítaných aritmetických průměrech a směrodatné odchylky jsou větší. V situaci tohoto typu potřebujeme více případů (více dat), abychom dokázali rozpoznat jiný než náhodně vzniklý výkyv míry kriminality.

Graf C na další straně zobrazuje takřka úplný překryv rozdělení dat „před“ a „po“, rozdíly ve vypočtených aritmetických průměrech jsou velice malé a směrodatné odchylky o to větší. V takové situaci rozpoznáme nenáhodný **významný rozdíl** v míře kriminality ve sledovaných obdobích jen tehdy, pokud máme k dispozici opravdu velké množství případů (dat). Hlavní ponaučení tedy zní, že čím méně zjevný je rozdíl v míře kriminality před spuštěním opatření a po něm, tím více je třeba případů, abychom si mohli s jistotou ověřit, že příčinou rozdílu nebyl náhodný výkyv.

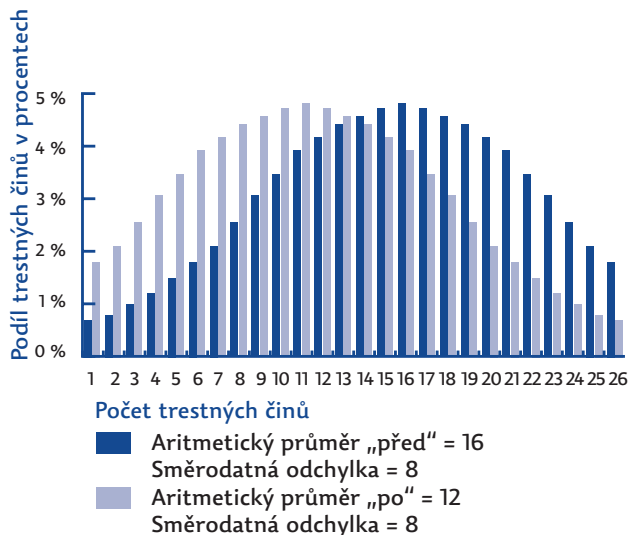
A. Jasný rozdíl mezi sledovanými obdobími

B. Nejednoznačný rozdíl mezi sledovanými obdobími

C. Pravděpodobně nahodile vzniklý rozdíl mezi sledovanými obdobími

Teorie pravděpodobnosti umožňuje spočítat s pomocí aritmetických průměrů, směrodatné odchylky a počtu případů pravděpodobnost, že příčinou rozdílu v míře kriminality byl nahodilý výkyv. Tyto výpočty jsou však dosti složité na to, aby je bylo možné vysvětlit v tomto manuálu – k jejich provedení slouží sofistikované počítačové programy. Základní princip této analýzy dat ale vysvětlit lze.

Základním pojmem, se kterým určování statistické významnosti pracuje, je tzv. *hladina významnosti*. Zjednodušeně řečeno se jedná o hranici, již jsme ochotni přijmout jako pravděpodobnost, že jsme v hodnocení dopadů našeho opatření učinili mylný závěr. Nejčastěji se používá hranice pěti procent – pokud výsledek testu ukáže menší než pětiprocentní pravděpodobnost, že se problém změnil působením náhodných vlivů, můžeme si dovolit zavrhnout nahodilost jako příčinu změny a provedené opatření vyhodnotit jako účinné. Protože je pravděpodobnost, že příčinou jsou nahodilé vlivy, pod úrovní *hladiny významnosti* (pod pěti procenty), můžeme si být téměř jisti tím, že změnu způsobilo něco jiného než souhra náhodných vlivů. Přestože pět procent představuje obvyklou hladinu významnosti, je možné zvolit i přísnější měřítko, například jedno procento. Čím přísnější hladinu významnosti zvolíme, tím více hrozí mylný závěr, že opatření bylo neúčinné, ačkoli ve skutečnosti fungovalo tak, jak jsme zamýšleli. Takové chybě se říká „chybně negativní“ odhad (viz Krok 37). Přísnou úroveň významnosti je vhodné zvolit zejména tehdy,

jestliže chystané opatření je natolik nákladné, že musíme mít velkou jistotu o tom, zda skutečně bylo účinné.

Někdy analytici naopak používají méně přísnou hladinu významnosti, například desetiprocentní. Čím vyšší bude zvolená hladina, tím větší je pravděpodobnost, že budete chybovat ve svém závěru a označíte neúčinné opatření jako funkční. Této chybě se říká „chybně pozitivní“ odhad (viz Krok 37). Zvolit méně přísnou – tedy vyšší – hladinu významnosti je vhodné zejména tehdy, jestliže je problém velmi vážný a velmi vám záleží na tom, abyste některé z testovaných řešení omylem nezavrhl jako neúčinné.

Ujištění o tom, že se v našem závěru nemýlíme, dává tzv. *p-hodnota*. K jejímu výpočtu v případech, které jsou popsány výše, slouží nejrůznější statistické testy. Asi nejjednodušším je tzv. T-test, jehož výhodou, kromě jednoduchosti, je i to, že jej nabízejí i běžné tabulkové procesory, např. MS Excel; k jeho provedení stačí dva soubory dat, přesně jako v příkladech výše. P-hodnota představuje přesnou pravděpodobnost, že k zmírnění problému došlo náhodně. Například p-hodnota 0,043 vám tak říká, že existuje pravděpodobnost 4,3 %, že se vyhodnocením reakce jako účinné dopustíte chybně pozitivního odhadu. V případě, že jste zvolili *hladinu významnosti* pět procent, tento výsledek by znamenal, že můžete s vysokou mírou jistoty říci, že k zmírnění problému došlo z nenáhodných důvodů. Naopak, kdyby p-hodnota byla vyšší nebo rovna hodnotě 0,05 – tedy pětiprocentní pravděpodobnosti, váš závěr by byl, že „s hladinou významnosti 5 procent se neprokázalo, že ke změně v míře kriminality došlo v důsledku vašeho opatření“.

Statistické testování ale neříká vše. Vedle něj je stejně důležité umět rozlišit mezi *významným* a *podstatným*. „Významné“ znamená, že příčinou rozdílu před provedením a po provedení opatření pravděpodobně není náhodný výkyv. „Podstatné“ oproti tomu znamená, že změna je dostatečně velká na to, aby stálo za to se jí zabývat. Pokud máme k dispozici dostatek případů, pak může být statisticky významný i velmi malý rozdíl – což ovšem neznamená, že stojí za pozornost. Míru významnosti lze vypočítat. Určení míry podstatnosti je otázkou vašeho odborného úsudku.

Zkoumání nahodilosti je obecně velmi složité, protože různé situace vyžadují různou podobu a typ testů významnosti. Řada informací je obsažena na řadě internetových stránek a v desítkách knih. Existuje i řada statistických softwarových programů, díky nimž získáte žádoucí výpočet. Stejně tak je ale možné studovat statistiku jako samostatný obor na univerzitě – jedná se o velmi složitou a sofistikovanou vědu. Proto pokud se rozhodnete zahrnout do svých analýz testy statistické významnosti, doporučujeme obrátit se pro pomoc na experty z vysokých škol či vládních institucí, které se statistikou běžně zabývají.

54. Říkejte věci jasně

Smyslem analýzy je napomoci kvalitnějšímu rozhodování. Abyste byli úspěšní, musíte s těmi, kdo rozhodují, vždy mluvit jasnými a srozumitelnými slovy. Vaše sdělení by mělo popsat postup řešení problému od začátku až do konce – od důležitých otázek přes možné odpovědi na ně k možným opatřením, která z nich vyplývají. Musíte při tom vzít v úvahu, komu jsou vaše informace určeny a jaké otázky budou chtít tito lidé zodpovědět – co je relevantní pro jednoho, může být zcela nezajímavé pro někoho jiného. S tím souvisí i forma – někdy se hodí více písemná zpráva, jindy osobní prezentace (viz Krok 58).

Pokud oslovujete možné partnery, neměli byste líčit, co všechno jste udělali pro zjištění informací, jejich analýzu a volbu vhodného opatření či jeho vyhodnocení. Je to únavné, a vaše práce tak kolegům nijak nepomůže dospět k rozhodnutí, jak řešit daný problém. Svou analytickou práci musíte převést ve sdělení, jež splňuje potřeby vašeho „publika“.

Vaše práce má pomoci zodpovědět čtyři základní otázky, jež odpovídají jednotlivým fázím modelu SARA (*Sběr informací, Analýza, Reakce a Vyhodnocení*):

- 1 Jaká je povaha problému? (Sběr informací)
- 2 Co je příčinou problému? (Analýza)
- 3 Co je třeba s problémem udělat? (Reakce)
- 4 Vedlo opatření k zmírnění problému? (Vyhodnocení)

Tyto otázky bude navíc nutné dále specifikovat, aby co nejlépe odpovídaly povaze řešeného problému. Místní obyvatelé si mohou například stěžovat na rušení nočního klidu a odhazování odpadků v jejich ulici. Namísto obecné otázky po povaze problému můžete přijít s celým souborem specifických otázek, vycházejících z popisu šesti základních rysů problému, jimiž jsou *událost, opakování, podobnost, škoda, veřejnost a očekávání* (Krok 14):

- ▶ Jakým způsobem dochází k případům rušení nočního klidu? (Události)
- ▶ Dochází k rušení nočního klidu a znečišťování ulic opakovaně? (Opakování)
- ▶ Čím jsou si jednotlivé incidenty navzájem podobné? (Podobnost)
- ▶ Jakým způsobem tyto incidenty poškozují či omezují? (Škoda)
- ▶ Kdo tyto incidenty způsobuje, kdy a kde? (Veřejnost)
- ▶ Kdo očekává, že bude policie problém řešit? (Očekávání)

Zkrátka – odpověď na obecnou otázku „Jaká je povaha problému?“ vyžaduje nalézt odpovědi na řadu mnohem konkrétněji formulovaných otázek.

Dalším krokem k co nejsrozumitelnějšímu sdělení je strukturovat informace s pomocí základních nástrojů popsaných v této příručce – kromě už popsaného využití popisu šesti základních rysů problému jde například o trojúhelník analýzy kriminality (Krok 8) nebo o pravidlo 80–20 (Krok 18). S jejich využitím je mnohem snazší po-

psat a propojit různé faktory a vlivy, které nějak působí na řešený problém. Volba konkrétního nástroje či jejich kombinace při popisu problému záleží na tom, o jaký problém se jedná, na informacích, které o něm máme, i na tom, co od řešení očekávají ti, kdo o něm budou rozhodovat.

Vraťme se ještě k čtyřem základním otázkám z úvodu této kapitoly – s jejich pomocí můžeme vymežit čtyři úrovně, které bychom v našem sdělení neměli opomenout. Není samozřejmě nutné trvat na nich za každou cenu – jsou situace, kdy se jednoduše nehodí, nebo situace, kdy je účelné přizpůsobit se tomu, kolik máme času, a také tomu, jaké zájmy a očekávání mají ti, jimž je sdělení určeno. Stejně tak je třeba se přizpůsobit i odbornosti příjemců sdělení – pravděpodobně nebudou znát řadu pojmů, s nimiž pracuje tento manuál. Pokud posluchači nejsou obeznámeni s terminologií problémově orientované policejní činnosti, měli byste s ní nakládat jen střídmě, anebo ji raději nepoužívat vůbec.

Čtyři úrovně sdělení

1. Povaha problému

A. Základní rámec – například šest prvků problému – událost, opakování, podobnost, škoda, veřejnost a očekávání.

B. Obecné vymezení problému a popis dat, která o něm vypovídají.

- ▶ Jaká je povaha události?
- ▶ V čem jsou si tyto události navzájem podobné?
- ▶ Jak často se tyto události opakují?
- ▶ Kdy a kde k těmto událostem dochází?
- ▶ Koho tyto události poškozují a jak?
- ▶ Kdo očekává, že bude problém řešit policie?

C. Důsledky pro analýzu a řešení problému ve spolupráci s partnery mimo policii.

- ▶ Otázky, na něž je třeba odpovědět.
- ▶ Definování spolupráce a měření výstupů.
- ▶ Partneři, které je třeba zapojit.

D. Shrnutí.

2. Příčiny problému

A. Základní rámec – například trojúhelník analýzy problémů.

B. Věcné vymezení problému – s pomocí odpovědí na následující otázky.

- ▶ Kdo jsou pachatelé?
- ▶ Kdo nebo co jsou cíle?
- ▶ Na kterých místech a v jaké době se problém objevuje?
- ▶ Co přivádí pachatele a cíle na stejné místo?
- ▶ Proč ostatní neudělají něco, aby zabránili jejich „střetnutí“?
- ▶ Co problém podporuje nebo naopak zeslabuje?

C. Důsledky pro obecnou volbu řešení na základě zjištěných informací.

- ▶ Přístupnost míst pro pachatele / možnosti kontroly přístupu.
- ▶ Chování či ochrana obětí a/nebo cílů.
- ▶ Přístup do objektů či zařízení a jejich správa.

D. Shrnutí.

3. Co s daným problémem dělat?

A. Základní rámec pro reakci – například postupy situační prevence kriminality.

- ▶ Pachatelé.
- ▶ Cíle/oběti.
- ▶ Místa.

B. Vymezení strategie reakce na problém.

- ▶ Zvýšení rizika nebo úsilí.
- ▶ Omezení přínosů trestné činnosti, podnětů a prostoru pro omlouvání trestné činnosti.
- ▶ Kdo bude dělat co, kdy a kde?
- ▶ Zdroje, které je třeba zajistit.

C. Důsledky a očekávané výstupy.

- ▶ Přímé výsledky.
- ▶ Přesunutí problému.

- ▶ Rozšíření dopadu opatření.
- ▶ Jiné vedlejší účinky.
- ▶ Předpokládaný postup vyhodnocení.

D. Shrnutí.

4. Vedlo opatření ke zmírnění problému?

A. Základní rámec – například principy vyhodnocování opatření.

B. Vymezení postupu hodnocení.

- ▶ Bylo opatření implementováno podle plánu?
- ▶ Došlo ke změně problému?
- ▶ Lze tvrdit, že bezprostřední příčinou změny bylo opatření? Co o tom vypovídá?
- ▶ Jaký byl rozsah přesunutí, rozšíření a dalších vedlejších dopadů opatření?

C. Důsledky pro další postup.

- ▶ Přineslo řešení problému očekávaný výsledek?
- ▶ Jaké by měly být další kroky?
- ▶ Měla by být provedena další analýza?
- ▶ Je třeba přijít s novým opatřením?

D. Shrnutí.

55. Využívejte srozumitelné mapy

Mapy hrají v informování o problémech velmi důležitou roli. Aby však splnily účel, musí být jasně srozumitelné. To znamená, že musí obsahovat co nejvíce relevantních a co nejméně nepodstatných informací. Doporučení, jak takové mapy vytvářet, existuje celá řada (viz rámeček).

Používání map budeme ilustrovat na příkladu z Norska. **Obrázky 1 a 2** na další straně ilustrují, jak lze mapy vhodně využít k popisu problému a návrhu jeho řešení. Johannes Knutsson z Národní norské policejní akademie a Knut-Erik Søvik z policejního oddělení ve Vestfoldu se snažili řešit problém ilegálních taxikářů v malém přímořském městečku Tønsberg (cca 36 000 obyvatel).

O víkendech zdejších třicet místních barů a dalších podniků navštěvují pěšky davy lidí – cestu si zkracují přes zdejší hlavní silnici, a ta je proto v pátek a sobotu večer uzavřena pro běžný provoz. Stejně tak je uzavřené i parkoviště v blízkosti barů. Provoz na hlavní silnici je v těchto dnech povolen pouze automobilům taxislužby a autobusům. Individuální dopravu zde ale ovládli taxikáři bez licence, zčásti i díky zastrašování legálních provozovatelů taxislužby. Těmto taxikářům se přisuzuje celá řada závažných trestných činů, k nimž v této oblasti došlo, a byli terčem nesčetných stížností.

Oblast, v níž k tomuto problému dochází, a její dispozice vidíme na dvou mapách v **Obrázku 1**. Levý panel představuje mapu ulic. Ukazuje řadu objektů, které s problémem nesouvisí, a na druhou stranu řadu z pohledu opatření důležitých objektů opomíjí. Mapa napravo je výrazně upravenou verzí základní mapy vlevo. Znárodnuje pouze nejpodstatnější objekty a přidává další důležité, jež mapa na levém panelu postrádá, a tudíž poskytuje mnohem jasnější přehled o daném místě.

Na **Obrázku 2** jsou také porovnány dvě mapy. Jedna shrnuje závěry analýzy a druhá důležité prvky zave-

dených opatření. Mapa vlevo znázorňuje hlavní trasy, po nichž se pohybují ilegální taxikáři. Využívají míst u zátarasů hlavní silnice a parkovišť, kde nabírají zákazníky. Z mapy lze také vyčíst, že autobusová zastávka a stanoviště vozů legální taxislužby jsou pro lidi odcházející z barů, příliš daleko. Po zavírací hodině barů ve tři ráno je vysoká poptávka po odvozu domů – a ilegální taxikáři stojí na nejlepších místech. Mapa napravo shrnuje přijatá opatření – ukazuje, jak byl posunut silniční zátaras, aby ilegálním taxikářům zabránil dostat se nejbližší k potenciálním zákazníkům. Zároveň znázorňuje zátaras parkoviště, díky němuž na něj ilegální taxiky nemohou vjet. Z mapy je zřejmé i to, že došlo k přesunutí stanoviště legální taxislužby a autobusové zastávky tak, aby byly pro zákazníky z barů dostupnější. Tato mapa představovala velmi důležitou součást vyhodnocení opatření (**Krok 46**).

Všechny tři mapy dohromady velmi výstižně vypovídají o povaze problému a o jeho řešení. Výsledkem projektu bylo takřka úplné vymýcení problému s ilegálními taxikáři v Tønsbergu.

Knutsson a Søvik mapy opatřili důkladnými vysvětlivkami, aby zvýraznili některé rysy, které klasické geografické informace obvykle nepostihnou. Většinu takových informací o problémech totiž v počítačích, a tudíž ani na běžných mapách, nenajdeme.

I jejich mapy nicméně mají některé nedostatky, které by se na žádné dobré mapě neměly projevit. Například neuvádějí světové strany (ale je třeba současně říct, že u daného problému nehrály žádnou roli, takže absence ukazatele světových stran srozumitelnost map nijak zásadně nesnižila). Chybí ale i měřítko, vypovídající o relativním rozměru jednotlivých objektů na mapách, a to už těm, kdo se v konkrétní oblasti nevyznají, ztěžuje orientaci i pochopení problému.

Jak vytvořit užitečnou mapu

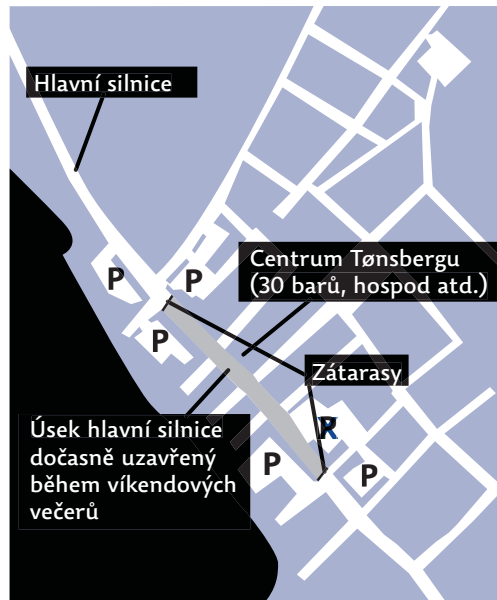
1. Rozmyslete si, které informace budou vaši posluchači považovat za užitečné (a které informace mohou být matoucí).
2. Mapy musí být jednoduché a srozumitelné. Odstraňte z mapy všechny objekty a informace, které nepřispívají k porozumění problému.
3. Zpracujte mapu tak, aby její podoba nepřitahovala sama o sobě více pozornosti než v ní prezentovaná data.
4. Zanechte do map všechny podrobnosti, které divákům pomohou pochopit problém – i když to pro vás při zpracování představuje více práce.
5. Součástí mapy by mělo být měřítko a v případě potřeby i určení světových stran (sever je většinou nahoře).
6. Používejte smysluplné stupňování barev, abyste rozlišili intenzitu problému na různých místech. Například barevnou škálu od žluté po červenou k označení zvyšující se závažnosti problému.
7. Používejte správné označení koncentrace trestné činnosti problému: tečky u míst (nebo obětí či cílů), čáry u koncentrace podél ulic či silnic a ohraničené oblasti v případě čtvrtí či jiných větších celků, zasažených trestnou činností
8. Společně s mapami využívejte tabulky a grafy.

Obrázek 1:
Lokalizování problému a mapa prostředí, v němž se vyskytuje

Základní mapa prostředí problému

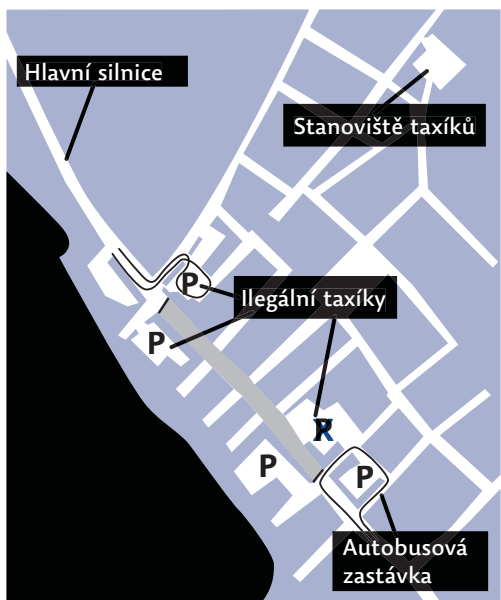

Upravená mapa prostředí problému

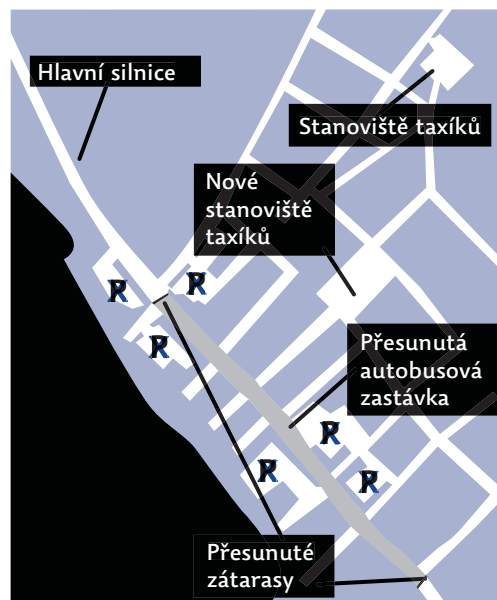

Obrázek 2:
Analyzování problému a přehled o přijatých opatřeních

Popis problému na základě analýzy

Popis přijatých opatření

P parkoviště
R uzavřené parkoviště

56. Používejte jednoduché tabulky

Tabulky představují velmi účinný nástroj pro formulování přesvědčivé výpovědi – ale jen pokud jsou jednoduché a jasně srozumitelné. Tabulkové výstupy z počítačových programů jsou však často zbytečně komplikované – například kvůli nadměře linek a „vodítek“ k interpretaci dat – a analytici tabulky ne vždy uspořádávají tak, aby dávaly jasný smysl i bez dlouhého přemýšlení.

Představme si například, že se snažíte ukázat, že některé způsoby, jakými se v obchodech vystavují lahve a plechovky s alkoholickými nápoji, usnadňují jejich krádeže. V některých obchodech umísťují alkohol poblíž hlavního vchodu, jiné zas v zadní části. A vaším cílem je ilustrovat, že v obchodech, kde mají alkohol v zadní části nákupního prostoru, dochází k mnohem menšímu počtu jeho krádeží než v těch, které ho mají na dosah u vchodu. **Tabulka 1 na další straně** toto sdělení příliš nepodporuje – data jsou uspořádána nevhodně a i forma tabulky spíše odvádí pozornost od jejího obsahu.

V **tabulce 2** je uspořádání dat naopak velmi účelné. Ústředním údajem jsou procenta, protože hrubá čísla nevyprávějí tak jasně. Mohou však být užitečná pro ty, kteří se zajímají o podrobnější informace – a tak jsou uvedena v závorkách. A nakonec, v **tabulce 2** se procenta sčítají ve sloupcích, zatímco v **tabulce 1** v řádcích.

Kdykoli zkoumáme nějaký vztah příčiny a následku, je nejvhodnější příčiny uspořádat do sloupců a vypočítat v procentech – a data v řádcích navzájem porovnávat. Je pak na první pohled zřejmé například to, že k žádné krádeži alkoholu nedošlo v pouhých 29 procentech obchodů, které umísťují alkohol do přední části prodejního prostoru, oproti 83 procentům v případě obchodů, kde je alkohol k máni v zadní části.

Tabulka 2 využívá vhodněji grafické prvky. Barevně odlišuje popisky a data – a všechny informace jsou v ní zarovnané doleva (na rozdíl od **tabulky 1**, kde je použito o mnoho méně přehledné zarovnání na střed). Tím, že čtenáře v nadpisu tabulky informujete, že podstatnými čísly jsou procenta (a současně, že absolutní počty jsou uvedeny v závorkách), nemusí být symbol „%“ za každým údajem v tabulce. Rovněž zmizely řádkové součty – čtenáři je tak jasné, že důležitý je pouze součet údajů ve sloupcích. A nakonec, veškeré údaje v procentech jsou zaokrouhleny na jedno desetinné místo; čísla ve sloupcích je snazší zarovnat pod sebe, čímž se interpretace ještě usnadňuje.

Řešené problémy většinou mívají současně několik příčin. Přestože tabulky lze sestavit i tak, aby popisovaly více než jen jednu z nich, při zobrazení více než dvou příčin naráz začínají být hůře srozumitelné. Základní principy při sestavování takových tabulek však zůstávají stejné:

- ▶ Všechny příčiny problému jsou uspořádány ve stejném směru (většinou ve sloupcích).
- ▶ Shrnutí probíhá ve stejném směru jako příčina (sloupcem směrem dolů).
- ▶ Srovnání příčin probíhá opačným směrem (napříč řádky, jestliže jsou příčiny ve sloupcích).

Tabulka 3 umožňuje zjistit odpověď na otázku, zda existuje vztah mezi místem, kde daný obchod vystavuje alkohol, a krádežemi v obchodních řetězcích *Drink-Lots* a *Tippers* (na rozdíl od předchozí – dvojdimenzionální – tabulky popisuje současně tři dimenze problému). Odpověď na uvedenou otázku je jednoduchá – takový vztah neexistuje, v případě obou řetězců jsou data velmi podobná. V obou případech, stejně jako v **tabulce 2**, jsou data sečtená ve sloupcích a porovnávají se obchody, které nabízejí alkohol v přední části, s obchody, které jej nabízejí vzadu. Z dat lze učinit závěr, že jakýkoli obchod, který nabízí alkohol v zadní části, bude vykazovat nižší počet krádeží bez ohledu na to, ke kterému řetězci náleží.

Stejně jako typ obchodu můžeme posuzovat i jakékoli další faktory, které považujeme za důležité. Můžeme například rozdělit obchody podle jejich velikosti (malý, střední a velký) a u každé velikostní kategorie odděleně analyzovat vztah mezi krádežemi a místem, kde je kradené zboží vystavené. Místo dvou „panelů“ v tabulce se objeví tři, ale jinak stále platí tytéž principy jako v případě **tabulky 3**.

Kromě nich stojí za to uvést ještě několik dalších postřehů k této tabulce:

- ▶ Sečteme-li absolutní čísla (v závorkách) u řetězce *Drink-Lots* s odpovídajícími čísly za řetězec *Tippers*, získáme absolutní počty totožné s údaji v **tabulce 2**. Lze tedy v jistém smyslu říct, že **tabulka 2** je shrnutím **tabulky 3**. Opačný vztah ale neplatí – **tabulku 3** není možné odvodit z **tabulky 2**.
- ▶ Protože **tabulka 3** znázorňuje dvě možné příčiny problému (dva sledované obchodní řetězce), jsou pro větší přehlednost data za *Tippers* a *Drink-Lots* oddělena svislou linkou.
- ▶ Názvy kategorií uvedené na začátcích řádků **tabulky 3** se vztahují k oběma obchodním řetězcům – není proto třeba je opakovat uprostřed či na konci řádku.
- ▶ Kvůli zaokrouhlování procentních podílů někdy vznikají „nesmyslné“ souhrnné hodnoty – obvykle 99,9 % či 100,1 %, jako právě v případě **tabulky 3**. V praxi tyto výkyvy nic neznamenají, ale je dobré se jim při prezentaci tabulkových výstupů raději vyhnout.

Pokud pravidelně sestavujete stejné tabulky pro tytéž lidi, ukažte jim několik různých formátů tabulek se stejnými daty. Společně rozhodněte, který formát jim jejich práci a rozhodování usnadní nejvíce, a standardně ho pak používejte.

Tabulka 1: Umístění a krádeže alkoholu v obchodech (červen)

Počet nahlášených krádeží	Umístění regálů s alkoholem		
	Vepředu	Vzadu	Celkem
0	7 (17,5 %)	33 (82,5 %)	40
1–2	6 (46,15 %)	7 (53,85 %)	13
3 a více	11 (100 %)	0 (0 %)	11
Celkem	24 (37,5 %)	40 (62,5 %)	64

Tabulka 2: Umístění a krádeže alkoholu v obchodech (údaje v % – v závorkách absolutní počty krádeží)

Krádeže v červnu	Umístění regálů s alkoholem	
	Vepředu	Vzadu
0	29,2 (7)	82,5 (33)
1–2	25,0 (6)	17,5 (7)
3 a více	45,8 (11)	0,0 (0)
Celkem	100,0 (24)	100,0 (40)

Tabulka 3: Umístění a krádeže alkoholu v obchodech podle obchodního řetězce (údaje v % – v závorkách absolutní počty krádeží)

Krádeže v červnu	Obchody řetězce Drink-Lots		Obchody řetězce Tippers	
	Alkohol v přední části	Alkohol v zadní části	Alkohol v přední části	Alkohol v zadní části
0	30,8 (4)	84,2 (16)	27,3 (3)	81,0 (17)
1–2	23,1 (3)	15,8 (3)	27,3 (3)	19,0 (4)
3 a více	46,2 (6)	0,0 (0)	45,5 (5)	0,0 (0)
Celkem	100,1 (13)	100,0 (19)	100,1 (11)	100,0 (21)

57. Používejte jednoduché grafy

Podobně jako tabulky a mapy představují i grafy a diagramy užitečný nástroj předávání informací. Ale i zde platí stejné pravidlo – aby byly srozumitelné, měly by být co nejjednodušší. Vždy je třeba myslet jak na obsah sdělení, tak i na jeho formu. Pro úspěch je pochopitelně důležité mít jasný přehled o tom, jaké jsou informace, které chcete sdělit ostatním. Stejně důležité je ale i zajistit, že obsah sdělení bude rychle, snadno a přesně interpretován těmi, komu je adresováno. „Obal“ sdělení zkrátka musí být co nejjednodušší – obvyklou chybou je nadužívání prvků, které oslabují výpovědní hodnotu sdělení. Pro ilustraci začneme příkladem nevhodného grafu. Následně ukážeme, jak grafy uzpůsobit, aby byly co nejlépe srozumitelné.

Graf 1 je běžně označován jako tzv. *koláčový graf*; popisuje způsoby, jimiž zloději v analyzovaných případech vloupání vnikli do domácností. „Trojrozměrná“ varianta zobrazení bohužel žádoucí sdělení zkresluje. Nejčastější vstupní cestou jsou přední vchodové dveře, zatímco zadní okna jsou jako místo vniknutí zlodějí až na čtvrtém místě za položkou „ostatní“. Trojrozměrný efekt grafu však opticky zvětšuje význam předních „dílků koláče“ (nejvíce v případě předních oken, tedy nejméně pravděpodobného místa vniknutí pachatele) a zároveň potlačuje dojem důležitosti vzadu umístěných dílů. Hlavní výhodou koláčových grafů je přitom skutečnost, že přehledně ukazují, jaký podíl mají jednotlivé části k celku. Tato výhoda se ale užitím trojrozměrného efektu ztrácí. Navíc, k odlišení šesti kategorií vstupních cest při vloupání je třeba použít celou řadu odstínů, což dále přispívá k nepřehlednosti sdělení.

Graf 2 znázorňuje zkrácení, které může vyvolat trojrozměrný efekt v případě tzv. *sloupcového grafu*. Porovnání výšky jednotlivých sloupců je obtížné, protože musíme

zvolit, zda se budeme orientovat podle předního, nebo zadního horního rohu sloupce. Je proto lepší se trojrozměrnému zobrazování grafů raději vyhnout.

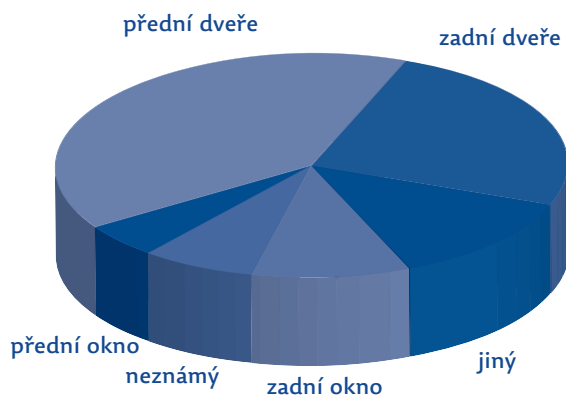
Tento graf má i řadu dalších prvků, které zvyšují jeho nepřehlednost: Stínování snižuje kontrast mezi sloupci a pozadím, nadbytečné popisky sloupců a vodorovné linky rozptýlí pozornost. Nadbytečné je i orámování grafu.

Jednoduché sloupce v **grafu 3** naopak zprostředkovávají informaci velmi efektivně, protože veškeré matoucí prvky **grafu 2** byly odstraněny. Pokud by bylo důležité, aby každý sloupec ukazoval přesné údaje o procentech, není problém uvést je nad každým ze sloupců; současně pak lze odstranit vertikální osu, protože sděluje v podstatě tutéž informaci.

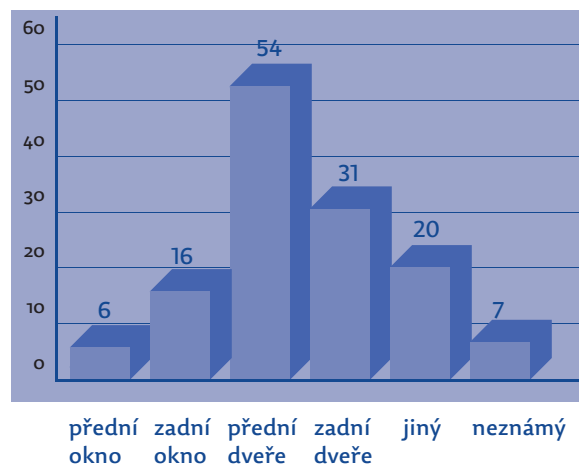
Data v **grafu 3** jsou uspořádána jinak než v předchozím případě. Namísto hrubých čísel vyjadřujících počet vloupání u každé z vstupních cest **graf 3** zobrazuje procentní podíl každé cesty na celkovém počtu vloupání. To umožňuje přehledně sdělit dvě informace současně: Které způsoby vloupání jsou častější než jiné, a současně, jaký podíl má každý ze způsobů vloupání k jejich celkovému počtu. K zobrazení relativního podílu vzhledem k celku, zejména tehdy, kdy sledujeme více než dvě kategorie, je vhodnější použít sloupcový graf namísto koláčového grafu.

Dalším důležitým rysem **grafu 3** je uspořádání jednotlivých kategorií v logickém sledu: Od nejvyšších hodnot k nejnižším. Zdůrazňuje se tak to podstatné, nač by „čtenáři“ grafu měli zaměřit pozornost. Koláčový graf oproti sloupcovému nemá žádný jasný začátek ani konec – uspořádání podle velikosti tak lze s jeho pomocí zprostředkovat jen stěží. Sloupcové grafy mají zkrátka lepší vypovídací schopnost – k zobrazení dat uspořádaných do kategorií jsou sloupcové grafy optimální a účinnou volbou.

Graf 1: Způsoby vniknutí do domácnosti

Graf 2: Způsoby vniknutí do domácnosti

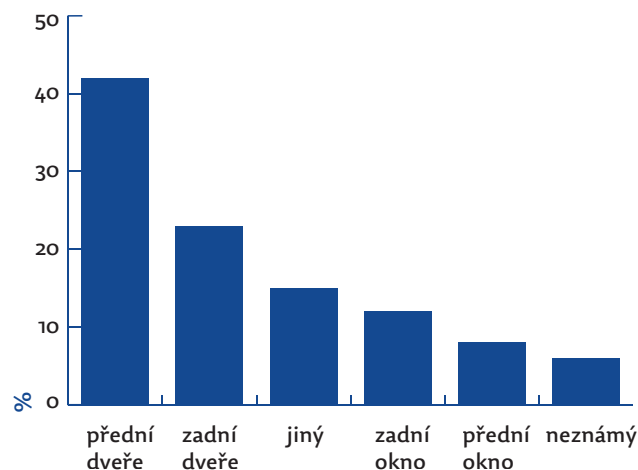
Stejně důležitý jako volba grafu je i jeho nadpis. V případě **grafu 3** nadpis jasně sděluje to nejpodstatnější. Nejenže zní mnohem zajímavěji než „Způsoby vniknutí do domácnosti“, ale zároveň je díky němu celkové vyznění grafu jednoznačnější. **Graf 3** zkrátka obstojí sám o sobě – čtenář ví na první pohled, o co jde.

Poslední, čtvrtý graf je tzv. **čárový**. Tento druh grafu se obvykle používá, jestliže sledujeme data za určité časové období. Data v **grafu 4** zaznamenávají vývoj počtu vloupání během šesti měsíců. Jednotlivé body znamenají počet vloupání v daném měsíci, linky znamenají plynulé propojení v čase. V tomto případě je vhodné opatřit vertikální osu popisem toho, co představuje – aby údaje

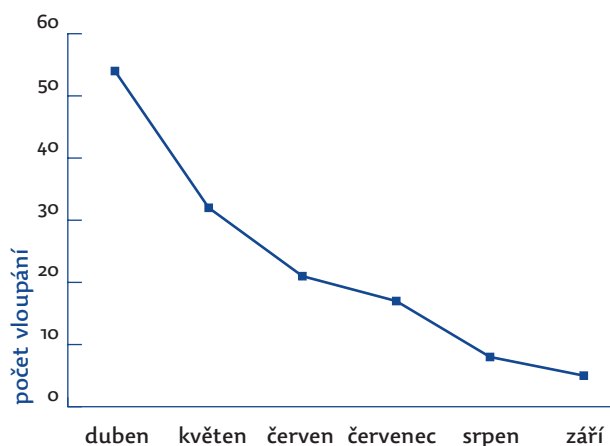
v grafu vypovídaly o všem podstatném samy o sobě. Je pak okamžitě jasné, že svislá osa popisuje počet vloupání, a ne jejich procentní podíl.

Pokud chcete raději zdůraznit konkrétní počty vloupání, k nimž došlo v jednotlivých časových obdobích, popište těmito počty body vymezující křivku grafu; zároveň ale odstraňte vertikální osu, protože se tak stane nadbytečnou. Buďte nicméně opatrní: Označení každého bodu číslem může ztížit čitelnost tabulky. Jestliže do jediného grafu zahrnete více podobných křivek najednou (například trendy u případů vloupání v několika policejních okrscích), dávejte pozor, aby byly jednotlivé křivky grafu jasně označené a navzájem jasně rozlišitelné.

Graf 3: Hlavním problémem při vloupáních jsou dveře

Graf 4: Pokles vloupání

Jak sestavit srozumitelný graf

Graf musí být jednoduchý. Pozor na nadbytečné grafické prvky. Nepoužívejte zbytečné efekty, například trojrozměrné zobrazení. Vyhýbejte se koláčovým grafům. U dat rozdělených do kategorií používejte sloupcové grafy. Pro zaznamenání trendu používejte čárové grafy. Volte vhodné a úsporné popisky. Pečlivě zvažte, jak graf pojmenujete. Snažte se, aby graf vypovídal sám o sobě bez potřeby doprovodného textu.

58. Presentujte svoje závěry co nejučinněji

Každá prezentace by měla začít formulací základních otázek, souvisejících s problémem. Následně byste s podporou některého z rámců (Krok 54) měli popsat zjištění o problému, plynoucí z analýzy, a skončit prezentací sadou konkrétních závěrů. Podklady k prezentaci by měly odpovídat pravidlům popsaným v Krocích 55 až 57. V tomto kroku se zaměříme na to, jak co nejlépe uspořádat vaše sdělení.

Prezentace by měla dát odpovědi na specifické otázky, které usnadní další rozhodování o postupu při řešení problému. Při přípravě prezentace byste měli dodržet dvě pravidla:

- ▶ Snímky prezentace uspořádat a formulovat tak, aby podpořily logickou linii sdělení.
- ▶ Úpravu snímků podřídit podstatě sdělení – volbou vhodné šablony prezentace, grafických prvků, vytvořením obsahu prezentace a jeho využitím pro nadpisy jednotlivých snímků. Posluchačům to pomůže udržet pozornost u hlavní linie sdělení.

Jednotlivé snímky prezentace na další straně slouží k ilustraci zjištění vyplývajících z analýzy. Autor prezentace, říkáme mu seržant Smith, má dva cíle: Prvním je odpovědět na otázku „Co způsobuje daný problém?“. Druhým cílem je otevřít diskusi o možných opatřeních. První čtyři snímky společně tvoří úvod prezentace. Úvodní otázka je položena hned na prvním snímku (zároveň se na něm představí i autor prezentace). Snímek č. 2 obecně shrnuje známé informace o problému, které slouží jako základ pro následující snímky. Snímek č. 3 shrnuje obsah prezentace a snímek č. 4 shrnuje základní informace o shromážděných datech.

Teoretické zarámování problému, které současně vysvětluje další uspořádání prezentace, představuje pátý snímek. Seržant Smith používá jako rámeček trojúhelník analýzy kriminality – a na základě jeho aplikace na daný problém popisuje a shrnuje veškerá dosavadní zjištění. (To pochopitelně funguje nejlépe, pokud Smithovo publikum trojúhelník analýzy kriminality zná; pokud to tak není, Smith by měl raději použít jiný rámeček.) Na podporu svého sdělení – a také aby se jeho posluchači ve výkladu „neztratili“ – používá seržant Smith motiv trojúhelníku i na dalších snímcích, a to s malými, ale nesmírně důležitými úpravami: Postupným stínováním stran trojúhelníku a proměnami barev podle obsahu snímku – od cílů a obětí a jejich ochránců přes místa a jejich správce až k pachatelům a dohlížitelům. Kruhová šipka na pátém snímku naznačuje, jak bude seržant Smith postupně prezentovat svá zjištění. Tímto snímkem tak seržant Smith

popsal rámeček analýzy a současně nastínil, jaká budou hlavní prezentovaná zjištění.

Tabulky, grafy a mapy na snímcích č. 6 až 13 posluchače postupně seznamují s detailními informacemi o jednotlivých prvcích trojúhelníku analýzy kriminality. K popisu různých faktorů, které ovlivňují problém, se budou nejspíš nejlépe hodit sloupcové grafy. Mapy se nejspíš objeví tehdy, když bude třeba ukázat, kde se problém projevuje s největší intenzitou, oproti místům, kde se problém neprojevuje vůbec. Pro ilustraci některých důležitých rysů ohrožených míst mohou nejlépe posloužit fotografie, četnosti souvisejících jevů – např. počty zadržených pachatelů – bude nejužitečnější znázornit v tabulkách.

Hlavní body zjištění ještě jednou shrnuje snímek č. 14. Všechny strany trojúhelníku jsou vystínované jako náznak toho, že všechna uvedená dílčí zjištění jsou součástí většího celku. Poslední dva snímky shrnují návrhy možných opatření k řešení problému, které vyplývají ze zjištění seržanta Smitha a další možnosti, které se potenciálně nabízí. Cílem je vedle odborného názoru seržanta Smitha především otevřít diskusi, která bude vycházet z jeho předchozích zjištění. Jeho názor je sice důležitý, ale poslední slovo zpravidla není na něm, ale na těch, kdo mají dílčí kroky opatření realizovat. Jinak by prezentace ani diskuse neměla smysl.

Je důležité držet se při prezentaci i diskusi komplexního pohledu na problém a dokázat zabránit jeho rozdrobení na řadu dílčích témat. Toho lze dosáhnout dvěma způsoby – buď během prezentace neustále používat jeden průběžný motiv (podobně jako seržant Smith používá na snímcích trojúhelník analýzy kriminality), nebo opakovaně používat snímek shrnující hlavní témata prezentace a zařadit jej jako předěl mezi nimi (vždy se zvýrazněním toho, které bude následovat). Seržant Smith by při své prezentaci takový snímek promítnul čtyřikrát – před každým z hlavních témat.

Může být užitečné rozdat před zahájením vytištěnou prezentaci, ale má to i jisté nevýhody. Provedete-li v prezentaci změny na poslední chvíli, nejspíš se vám už nepodaří podklady znovu vytisknout, a nebudou tak zcela odpovídat promítané prezentaci. V originálu barevná, ale černobíle vytištěná prezentace navíc může být velice špatně čitelná.

Posluchači většinou nemají zásadní zájem o porozumění metodám, které jste použili k analýze problému. Nevěnujte proto popisu metod více času, než je nezbytně nutné – pokud ovšem metody analýzy nejsou tématem prezentace, pochopitelně. Raději shrňte jejich hlavní prvky (viz snímek č. 4.) Případně si můžete odděleně připravit několik snímků popisujících metody své analýzy, abyste měli připravené podklady pro odpověď, kdyby se na ně někdo z posluchačů zeptal.

1. Co způsobuje problém XYZ?

Seržant Rodney Smith
Oddělení XYZ

2. Podstata problému XYZ

- ▶ Vysoký počet oznámených událostí ABC
- ▶ Vysoká koncentrace problému v sektoru DEF
- ▶ Problém poprvé zaznamenán v roce 1986
- ▶ Klasické prosazování zákona problém není schopno vyřešit
- ▶ Stejný problém se vyskytuje i u dalších policejních oddělení

3. Obsah prezentace

- ▶ Použité zdroje dat
- ▶ Uspořádání a práce s daty
- ▶ Nalezené důvody problému
- ▶ Možné reakce na problém

4. Analýza problému XYZ

- ▶ Kdo analýzu prováděl
- ▶ Data z různých zdrojů
- ▶ Oznámené události
- ▶ Rozhovory s obchodníky a nakupujícími
- ▶ Výsledky pachatelů
- ▶ Prozkoumání záznamů z průmyslových kamer
- ▶ Experti z jiných organizačních složek policie

5. Prvky problému XYZ

6.-13.

Snímky popisující cíle/oběti a ochránce

Snímky popisující místa a jejich správce

Snímky popisující pachatele a dohlížitele

14. Příčiny problému XYZ

Shrnutí hlavních zjištění v bodech

15. Opatření vyplývající ze zjištění

Cíle/oběti a dohlížitelé

a., b.

Místa a správci

a., b.

Pachatelé a dohlížitelé

a., b.

16. Další opatření, která přicházejí v úvahu

Cíle/oběti a dohlížitelé

a., b.

Místa a správci

a., b.

Pachatelé a dohlížitelé

a., b.

59. Získejte si posluchače a neztrácejte čas

Prezentování je v dnešní době nedílnou součástí výkonu řady profesí a ovládat prezentační dovednosti začíná být stejně důležité, jako umět napsat srozumitelný text. Klíčem ke kvalitní prezentaci je důkladná příprava – následující body vycházejí z celé řady zdrojů, včetně vlastních dobrých i špatných zkušeností autorů.

Příprava

Trému před prezentací chápejte jako docela normální věc – nervózní bývají často i lidé, kteří mají za sebou stovky prezentací. Udržet nervy pod kontrolou vám pomůže důkladná příprava. Proto rozhodně neimprovizujte.

- 1 Držte se témat, která dobře znáte.
- 2 Zjistěte si dopředu, ke komu budete mluvit a kdo jsou další případní prezentující.
- 3 Stanovte si délku prezentace.
- 4 Připravte si prezentaci o několik minut kratší, než je vymezený čas; pokud je to třeba, využijte samozřejmě celou stanovenou dobu.
- 5 Zkuste si prezentaci „nanečisto“ a změřte si čas.
- 6 Pokud jste prezentaci upravili, zkuste si ji ještě jednou.

V den prezentace si dopředu prohlédněte místnost

Seznámení s prostředím, kde bude prezentace probíhat, je užitečné ze tří důvodů. Za prvé, vyhnete se tak nežádoucím „překvapením“. Za druhé, znalost prostředí umožní vytvořit si záložní plán. A za třetí, z obou těchto důvodů budete při samotné prezentaci klidnější. Prohlédnout si místo prezentace je užitečné zejména před vystoupením mimo obvyklé pracoviště – konferenční místnosti či hotelové salonky se výrazně liší v dispozicích.

- 1 Je na místě všechno, co budete potřebovat?
Stojan s papírovým blokem (flipchart)
Nástěnná tabule
Klídy/fixy
Projektor
Mikrofon
Laserové ukazovátko
- 2 Umíte veškeré zařízení používat?
- 3 Vyzkoušeli jste, zda funguje, jak potřebujete?
- 4 Víte, na koho se obrátit v případě problémů?
- 5 Víte, jak ztlumit osvětlení v místnosti?
- 6 Uvidí/uslyší vás ze svých míst všichni posluchači?

Projektor

Projektory nemají vždy jednoduché ovládání – a poměrně často vypovídají službu. Ujistěte se, že přístroj umíte obsluhovat a víte, jak funguje – a pro jistotu mějte připravené záložní řešení. Pokud to dovoluje čas, zkušenosti prezentující si promítací zařízení vždy předem vyzkoušejí. Je užitečné posadit se na různá místa, na nichž budou sedět posluchači, a promítnout si ty nejsložitější snímky. I když nemůžete s uspořádáním míst k sezení

nic dělat, můžete při prezentaci posluchače na případné nedostatky předem upozornit. (Například říci: „Ti, kteří sedí nalevo, si možná budou chtít přesednout doprostřed, protože některé grafy jsou z levé strany špatně čitelné.“)

- 1 Umístěte projektor tak, aby to vyhovovalo posluchačům i vám.
- 2 Ujistěte se, že projektor nebrání výhledu na promítací plátno.
- 3 Je-li to nutné, vyžádejte si pro měnění snímků prezentace asistenci.
- 4 Ujistěte se, že promítané snímky jsou čitelné i pro posluchače na nejbližších místech.
- 5 Pokud je třeba, zatáhněte závěsy nebo rolety.
- 6 Nespoléhejte na to, že vše půjde přesně podle plánu.

Způsob prezentace

Jakkoli zásadní jsou prezentované informace, je třeba je sdělit způsobem, který posluchače zaujme a bude je bavit. Musíte být srozumitelní – mluvit tak, aby posluchači nemuseli „luštit“, co svou prezentací vlastně chcete říci. Jednejte vůči posluchačům s respektem – to je pro úspěch prezentace naprosto zásadní.

- 1 Nikdy nečtěte „z papíru“ – a to ani tehdy, když jste si prezentaci připravili slovo od slova.
- 2 Hovořte podle vlastních poznámek (používání kartiček vám pomůže, abyste „neztratili nit“).
- 3 Začněte zdvořile (poděkujte organizátorovi, představte se, pozdravte posluchače a tak dále).
- 4 Je-li to možné, mluvit vestoje (snáze tak udržíte posluchače „pod kontrolou“).
- 5 Při delší prezentaci můžete měnit místo, kde stojíte (ale nepopocházejte neklidně sem a tam).
- 6 Nestůjte ve výhledu na promítací plátno.
- 7 Ujistěte se, že mluvíte dostatečně hlasitě.
- 8 Nemluvte příliš rychle (optimálních je 120 slov za minutu).
- 9 Udržujte s posluchači oční kontakt (ale ne pouze s jedním z nich).
- 10 Vyjasněte, kdy je vhodné klást otázky – zda během prezentace, nebo až po skončení.
- 11 Každou otázku z publika zhruba zopakujte, aby ji slyšeli všichni, odpovídejte stručně a výstižně a tazatele se ptejte, zda jej odpověď uspokojila.
- 12 Ujistěte se, že rozdané tištěné podklady jsou srozumitelné (a že máte k dispozici dostatek kopií).
- 13 Skončete včas.
- 14 A zkuste si prezentaci užít!

Software k tvorbě prezentací

Výhodou prezentací je, že ústní sdělení posluchačům zprostředkují současně i písemně – díky tomu je pravděpodobnější, že pochopí a zapamatují si klíčové informace. S prezentacemi jsou ale spojené i některé nástrahy.

Za prvé, pokud svoje prezentace neobměňujete, posluchači, kteří vás slyší opakovaně, přestanou vnímat jejich obsah. Za druhé, pokud jsou prezentace příliš složité, posluchači věnují větší pozornost jejich luštění než samotnému sdělení. Za třetí, čím komplexnější funkce prezentace používáte, tím pravděpodobněji některá z nich selže. Trapné chvílky při opravě počítače, projektoru či marné snaze spustit některou z funkcí posluchače nudí a stojí zbytečný čas. A konečně za čtvrté, prezentace může sice podpořit, ale i zarazit otázky od posluchačů. Zkrátka, je dobré mít na paměti základní princip – „v jednoduchosti je síla“.

- ▶ Nečtěte ze snímků prezentace – vaše slova by pak pouze opakovala to, co si posluchači mohou přečíst.
- ▶ Dívejte se na posluchače – ne na projekční plátno!
- ▶ Začněte názvem prezentace, svým jménem a zařazením (nehovořte o své kvalifikaci, způsobilosti ani titulech).
- ▶ V prezentaci používejte pouze jeden způsob střídání snímků. Čím jednodušší bude přechod mezi snímky, tím méně bude prezentace odvádět pozornost posluchačů od podstaty sdělení.

Jednotlivé snímky prezentace

Důraz na jednoduchost platí i jednotlivě pro každý snímek. Měly by být snadno čitelné a srozumitelné a neměly by obsahovat příliš textu – posluchači se jinak budou soustředit na přečtení textu a nebudou věnovat tolik pozornosti tomu, co říkáte. Sdělení snímků musí být stručné, jejich cílem je upozornit na konkrétní klíčový argument nebo téma a nerozptylovat pozornost dalšími podněty.

- 1 Každá podstatná informace by měla mít „vlastní“ snímek.
- 2 Prezentujte pouze tolik informací, abyste vystihli dané téma či podpořili svoje argumenty.

- 3 Vyhybejte se rozptylujícím zvukovým efektům, animacím, zdobným typům písma a příliš výrazným přechodům mezi jednotlivými snímky.
- 4 Používejte tmavé pozadí (například tmavě modrou) a světlé barvy pro text (například žluté).
- 5 Používejte větší velikosti písma a kontrastní barvy (nekombinujte barvy, které nejsou kontrastní – například modrou a sytě oranžovou; oproti tomu modrá a žlutá jsou kontrastní).
- 6 Vyhybejte se tenkým linkám a jemným fontům písma. Mohou splývat s pozadím, což může být problém především v případě čárových grafů a map.
- 7 Vyhybejte se příliš častému používání červené – ponechte si ji pouze ke zdůraznění těch nejdůležitějších bodů.
- 8 Kdekoli je to možné, používejte raději grafické prvky namísto slov.
- 9 Používejte jednoduché a srozumitelné obrázky, mapy, grafy a tabulky.
- 10 Sdělení formulujte velice stručně, používejte odrážky namísto delších textů.
- 11 Každá odrážka by měla mít jasný smysl a vztah k tématu daného snímku.

A nakonec – buďte připraveni na cokoli

Počítejte s tím, že ne vždy všechno vyjde! Pro případ, že projektor vypoví službu, mějte v záloze zpětný projektor, tabuli či tištěnou verzi prezentace. Budete-li připraveni na možné obtíže, nebudete tolik nervózní a posluchači spíše projeví pochopení.

- 1 Vyhybejte se technologiím, které často selhávají nebo které neznáte.
- 2 Mějte připravené záložní řešení pro případ, že projektor či prezentace selže.
- 3 Posluchačům rozdejte tištěnou verzi prezentace.

60. Přispívejte k šíření dobrých zkušeností

Většinu informací o řešení problémů, které dnes máme, jsme ještě před dvaceti lety vůbec neznali. Vděčíme za to především tomu, že policisté a výzkumníci ze Spojených států, Kanady, Velké Británie a dalších zemí začali tyto informace navzájem sdílet. V **Krocích 54–57** jsou popsány techniky, jak je zprostředkovávat kolegům a partnerům. Měli byste ale jít ještě dále a své zkušenosti sdílet i v širším měřítku.

Při komunikaci s ostatními můžete využít dva přístupy. První variantou jsou písemné materiály. Mohou mít různou podobu – třeba policejní a jiné zprávy, články v odborných periodikách nebo v denním tisku. Druhou variantou jsou prezentace na profesních konferencích a setkáních. Neefektivnější strategií pro zprostředkování zkušeností je kombinace obou přístupů.

Psané texty umožňují sdílet množství detailů, které se mohou ostatním hodit pro porovnání s jejich zkušenostmi. Můžete je prezentovat na webových stránkách či umožnit stažení souborů s nimi, můžete je publikovat v odborných časopisech, kratší články na upoutání pozornosti rády otiisknou profesní periodika či oběžníky. A v neposlední řadě můžete přesvědčit novináře, aby popsali vaše úspěchy, a obsáhnout tak ještě širší publikum. Kratší a snáze dostupné materiály se vždy dostanou k většímu počtu čtenářů; jejich nevýhodou ale je, že obsahují méně informací.

Semináře či konference umožňují přímé kladení otázek a diskusi o nejnovějším vývoji ve vašem oboru. Neformální diskuse jsou užitečné pro výměnu zkušeností v oblastech, které nejsou dosud dostatečně prozkoumány, a proto je zatím nelze publikovat. Zároveň při nich můžete od odborníků v oboru získat užitečné rady týkající se obzvláště obtížných problémů.

Ve Spojených státech a Velké Británii se v oblasti problémově orientované policejní činnosti pořádají každoroční konference. Po celém světě se zároveň koná celá řada akcí pro analytiku kriminality a další policejní experty. Za úvahu stojí ale i účast na setkáních pořádaných pro jiné profese, a to především pokud často spolupracujete s partnery z jiných oborů.

I konference však mají své nevýhody – především omezenou dobu na prezentaci zkušeností, nedostatek podrobných záznamů z konferenčních jednání a relativně malý počet lidí, kteří se jich účastní. Na druhou stranu, účastníci mohou informace z konferencí předat těm, kteří se nemohli zúčastnit.

Komplexní a účinná strategie šíření dobrých zkušeností by měla obsahovat:

- 1 Pro ty, kdo mají zájem o detaily, by měly být na internetu ke stažení co nejširší podkladové materiály ke každému z projektů.
- 2 Pro širší publikum se zájmem o stručné seznámení s projekty POP je dobré publikovat několik kratších článků v odborných či běžných periodikách (s odkazem na webové stránky s podrobnostmi).
- 3 Pro kolegy z oboru a akademické pracovníky pište rozsáhlejší příspěvky do odborných periodik.

- 4 Pro kolegy na vedoucích či jinak významných pozicích je dobré prezentovat zkušenosti na nějaké profesní konferenci.

Současně je velmi užitečné rozeslat kopie článků lidem, kteří se zajímají o téma, na které se zaměřujete. Nejenže tak šíříte vlastní myšlenky a zkušenosti, ale zároveň si tím usnadňujete cestu do budoucna, až se budete chtít poradit o svých krocích nebo o tom, jak vlastní myšlenky zprostředkovat dalším.

Zkušenosti praktické problémově orientované policejní činnosti se obvykle zajímají zejména o:

- 1 Vyhledávání nových nebo proměňujících se problémů.
- 2 Pokroky v analytických postupech a metodách, které mohou usnadnit hledání nových odpovědí na otázky související s problémem, které pomohou zpřesnit stávající odpovědi a zamezit chybným závěrům.
- 3 Nová řešení problémů nebo nové způsoby využití již používaných metod.
- 4 Potvrzení či vyvrácení účinnosti přijatých opatření, popř. jejich vedlejších účinků.

Každé z těchto témat lze zpracovat jako samostatnou případovou studii o problému, který jste řešili. Při zpracování studie je dobré držet se čtyř základních bodů:

- 1 **Popis výchozí situace;** vysvětlení, proč je za daných okolností stávající situace neuspokojivá a postupy k jejímu ovlivnění nedostatečné.
- 2 **Hledání alternativ;** popis, jak jste dospěli k nově zvolené praxi či přístupu k řešení problému.
- 3 **Porovnání starého a nového přístupu;** data a argumenty, které podporují vybranou alternativu.
- 4 **Závěry a dopady;** shrnutí toho, co by ostatní měli na základě této nové zkušenosti vzít v úvahu při řešení obdobných problémů.

Tyto čtyři body se řídí modelem SARA (*Sběr informací, Analýza, Reakce a Vyhodnocení*). Sběr informací poukazuje na nespokojenost s některými okolnostmi. Analýza představuje hledání nového pohledu a nového pochopení problému. Reakce vyžaduje systematické srovnávání alternativních přístupů a výběr nejvhodnějšího z nich. A konečně vyhodnocení shrnuje to, co jste se díky této nové zkušenosti naučili.

V **tabulce na další stránce** je tato „osnova“ popsána zvlášť pro každé ze čtyř navrhovaných témat pro případové studie (samozřejmě je lze podle potřeby navzájem kombinovat). Nový postup při analýze problému může například odhalit nový typ problému – pak bude nejspíš vhodné propojit první dvě z navržených témat případových studií.

Na závěr celé knihy si dovolíme jednu naléhavou prosbu, která může být analýze kriminality jako profesi a kriminologii jako vědnímu oboru jedině ku prospěchu: Jakkoli silná je vaše touha, aby ostatní přijali vaše sdělení, nikdy nepodlehnete pokušení zveličovat informace, které poskytujete.

Vaši pověst a pověst vašich kolegů totiž nic nepoškodí více, než kdybyste byli přistiženi při nadsazování či zamlčování důležitých zjištění. Analytik kriminality musí být pečlivý a vytrvalý, rozhodně si nemůže dovolit uchylovat se ke zkratkám nebo ukvapeným závěrům – na to jsou témata analýz příliš vážná. Pokud neznáte odpověď na nějaké otázky, anebo se vám podařilo porozumět problému jen částečně, řekněte to. Až na odpověď přijdete, ostatní budou díky tomu mnohem ochotnější uvěřit vašemu profesionálnímu úsudku.

Jednou z hlavních schopností, které od policistů vyžadují jejich úkoly v 21. století, jsou analytické dovednosti. I vy můžete značnou měrou přispět k jejich rozvíjení. Za sto let už bude analýza nedílnou součástí každodenní policejní práce a do té doby se nepochybně změní i řada dalších věcí. Ti, kdo přijdou po nás, budou o kriminalitě a její prevenci vědět mnohem více než my dnes. Proč? Protože právě vy a vaši kolegové jste se svého času nebáli klást si důležité otázky, shromažďovat a analyzovat informace a také je upřímně a jasně předávat ostatním.

Čtyři druhy případových studií

Rámec	1. Nový problém	2. Nový analytický postup	3. Nová reakce na problém	4. Nové důkazy o účinnosti řešení
I. Nespokojenost	Zjištění neuspokojivé situace	Proč už stávající postup nedostačuje?	Proč stávající řešení nepostačuje?	Nejistota ohledně účinnosti řešení za určitých okolností
II. Hledání	Hledání odlišností	Jak jsme se dopracovali k novému postupu?	Jak jsme se dopracovali k novému opatření?	Potíže při hodnocení opatření za těchto okolností
III. Důkazy	Porovnání starého a nového problému	Objektivní srovnání staré a nové metody	Objektivní srovnání starých a nových opatření	Použité postupy hodnocení a jejich výsledky
IV. Závěry	Co z toho vyplývá pro postup řešení problému?	Okolnosti, za nichž je nová metoda obzvláště užitečná	Okolnosti, za nichž jsou nová opatření obzvláště užitečná	Okolnosti, za nichž by mělo být využito zkoumané opatření a očekávané výsledky

Užitečné publikace

K většině Kroků autoři doporučují anglicky psané publikace, v nichž lze získat podrobnější informace k danému tématu. Tady je jejich seznam.

KROK 1

Braga, Anthony (2002). *Problem Oriented Policing and Crime Prevention*. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

KROK 3

Scott, Michael (2003). *The Benefits and Consequences of Police Crackdowns. Problem-Oriented Policing Guides*. Response Guides Series No. 1. Washington, D. C.: Office of Community Oriented Policing Services. (Dostupné na www.popcenter.org a www.cops.usdoj.gov.)

Weisburd, David a John Eck (2004). „What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder and Fear?” *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 593: 42–65.

KROK 4

Goldstein, Herman (1979). „Improving Policing: A Problem-Oriented Approach.” *Crime & Delinquency* April: 234–58.

Goldstein, Herman (1990). *Problem-Oriented Policing*. New York: McGraw Hill.

Goldstein, Herman (2003). „On Further Developing Problem-Oriented Policing.” In: *Problem-Oriented Policing. From Innovation to Mainstream. Crime Prevention Studies*, Volume 15, ed. Johannes Knutsson. Monsey, NY: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 5

Wilson, James Q. a George Kelling (1982). „Broken Windows.” *The Atlantic Monthly*, March: 29–38.

KROK 7

Clarke, Ronald a Herman Goldstein (2002). „Reducing Theft at Construction Sites: Lessons from a Problem-Oriented Project.” In *Crime Prevention Studies*, Volume 13, ed. Nick Tilley. Monsey, NY: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

Eck, John (2003). „Why Don't Problems Get Solved?” In *Community Policing: Can It Work?* Ed. Wesley Skogan. Belmont, California: Wadsworth.

KROK 9

Felson, Marcus a Ronald Clarke (1998). *Opportunity Makes the Thief*. Police Research Series, Paper 98. London: Home Office.

KROK 10

Decker, Scott (2004). *Using Offender Interviews to Inform Police*. Problem-Solving Guide No. 3. Problem-Oriented Guides for Police. Problem Solving Tool Series. Washington, D. C.: Office of Community Oriented Policing Services, U. S. Department of Justice. (Dostupné na www.popcenter.org a www.cops.usdoj.gov.)

KROK 11

Ekblom, Paul (1997). „Gearing up Against Crime: a Dynamic Framework to Help Designers Keep up with the Adaptive Criminal in a Changing World.” *International Journal of Risk, Security and Crime Prevention*, 2: 249–265. (Dostupné na www.homeoffice.gov.uk.)

KROK 12

Hesseling, Rene (1994). „Displacement: A Review of the Empirical Literature.” *Crime Prevention Studies*, Volume 3, ed. Ronald Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 13

Clarke, Ronald a David Weisburd (1994). „Diffusion of Crime Control Benefits: Observations on the Reverse of Displacement.” In *Crime Prevention Studies*, Volume 2. Monsey, NY: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 15

Eck, John a Ronald Clarke (2003). „Classifying Common Police Problems: A Routine Activity Approach.” In *Crime Prevention Studies*, Volume 16, ed. Martha Smith a Derek Cornish. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

KROK 16

Brantingham, Patricia a Paul (1993). „Environment, Routine, and Situation: Toward a Pattern Theory of Crime.” *Routine Activity and Rational Choice, Advances in Criminological Theory*, Volume 5, ed. Ronald Clarke a Marcus Felson. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Felson, Marcus (2002). *Crime and Everyday Life*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Wiles, Paul a Andrew Costello (2000). *The Road to Nowhere: The Evidence for Travelling Criminals. Home Office Research Study 207*. London: Home Office. (Dostupné na www.homeoffice.gov.uk.)

KROK 17

Brantingham, Patricia a Paul (1995). „Criminality of Place: Crime Generators and Crime Attractors.” *European Journal on Criminal Policy and Research* 3 (3): 1–26.

KROK 19

Clarke, Ronald a Phyllis Schultze (2004). *Researching a Problem*. Problem-Oriented Guides for Police, Problem-Solving Tool Series No. 2. Washington, D. C.: Office Of Community Oriented Policing Services. (Dostupné na www.popcenter.org a www.cops.usdoj.gov.)

KROK 21

Schmerler, Karin a Mary Velasco (2002). „Primary Data Collection: A Problem-Solving Necessity.” In *Advanced Crime Mapping Topics*. Denver, CO: National Law Enforcement & Corrections Technology Center, University of Denver.

KROK 23

Eck, John, Spencer Chainey a John Cameron (2005). *Mapping Crime: Understanding Hot Spots*. Washington, D. C.: U. S. Department of Justice, National Institute of Justice.

KROK 24

Crowe, Tim (1991). *Crime Prevention Through Environmental Design. Applications of Architectural Design and Space Management Concepts*. Boston: Butterworth-Heinemann.

Rengert, George, Mark Mattson a Kristin Henderson (2001). *Campus Security. Situational Crime Prevention in High-Density Environments*. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

KROK 25

Boba, Rachel (2005). *Crime Analysis and Crime Mapping: An Introduction*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

KROK 27

Clarke, Ronald a Herman Goldstein (2003). „Thefts from Cars in Center City Parking Facilities. From Innovation to Mainstream.” In *Crime Prevention Studies*, Volume 15. Monsey, New York: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 28

Eck, John, Ronald Clarke a Rob Guerette (2007). „Risky Facilities: Crime Concentration in Homogeneous Sets of Facilities.” In *Crime Prevention Studies*, Volume 21. Monsey, New York: Criminal Justice Press, 225–264. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 29

Weisel, Deborah (2004). *Analyzing Repeat Victimization*. Problem-Oriented Guides for Police, Problem Solving Tool Series No. 2. (Dostupné na www.popcenter.org a www.cops.usdoj.gov.)

Johnson, Shane a Kate Bowers (2004). „The Burglary as Clue to the Future: The Beginnings of Prospective Hot-Spotting.” *European Journal of Criminology*, 1 (2): 237–255.

KROK 30

Cullen, Francis a kol. (2002). „Environmental Corrections: A New Framework for Effective Probation and Parole Supervision.” *Federal Probation*, 66 (2): 28–37.

Kennedy, David a kol. (2001). *Reducing Gun Violence: The Boston Gun Project's Operation Ceasefire*. Research Report. Washington, D. C.: National Institute of Justice.

KROK 31

Clarke, Ronald (1999). *Hot products*. Police Research Series, Paper 112. London: Home Office. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 32

Loftin, Colin a David McDowall. (1988). „The Analysis of Case-Control Studies in Criminology.“ *Journal of Quantitative Criminology* 4: 85-98.

KROK 38

Clarke, Ronald (1997). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies* (2nd ed.). Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Von Hirsch, Andrew, David Garland a Alison Wakefield (2000). *Ethical and Social Perspectives on Situational Crime Prevention*. Oxford: Hart Publishing.

KROK 40

Painter, Kate a Nick Tilley (1999). „Surveillance of Public Space: CCTV, Street Lighting and Crime Prevention.“ In *Crime Prevention Studies*, Volume 10. Monsey, NY: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 41

Sutton, Mike a kol. (2001). „Tackling Stolen Goods with the Market Reduction Approach.“ *Crime Reduction Research Series*, Paper 8. London: Home Office.

KROK 42

Wortley, Richard (2001). „A Classification of Techniques for Controlling Situational Precipitators of Crime.“ *Security Journal*, 14: 63–82.

KROK 45

Hope, Tim a Daniel Murphy (1983). „Problems of Implementing Crime Prevention: The Experience of a Demonstration Project.“ *The Howard Journal*, XXII, 38–50.

Laycock, Gloria a Nick Tilley (1995). „Implementing Crime Prevention.“ In *Building a Safer Society*, ed. Michael Tonry and David Farrington. University of Chicago Press.

KROK 48

Brantingham, Paul a Patricia (2003). „Anticipating the Displacement of Crime Using the Principles of Environmental Criminology.“ In *Crime Prevention Studies*, Volume 16. Monsey, NY: Criminal Justice Press.

Eck, John (2002). *Assessing Responses to Problems: An Introductory Guide for Police Problem-Solvers*. Washington, D. C.: Office of Community Oriented Policing Services, U. S. Department of Justice. (Dostupné na www.popcenter.org a www.cops.usdoj.gov.)

KROK 49

Ekblom, Paul (1987). *Preventing Robberies at Sub-Post Offices: An Evaluation of a Security Initiative*. Crime Prevention Unit, Paper 9. London: Home Office.

Webb, Barry (1994). „Steering Column Locks and Motor Vehicle Theft: Evaluations from Three Countries.“ In *Crime Prevention Studies*, Volume 2, Ronald Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 50

Matthews, Roger (1997). „Developing More Effective Strategies for Curbing Prostitution.“ In *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies* (2. vydání). Monsey, NY: Criminal Justice Press.

KROK 51

Bowers, Kate a Shane Johnson (2003). „Measuring the Geographical Displacement and Diffusion of Benefit Effects of Crime Prevention Activity.“ *Journal of Quantitative Criminology* 19 (3): 275–301.

KROK 52

Sherman, Lawrence a John Eck. 2002. „Policing for Crime Prevention“, s. 295–329. In: *Evidence-Based Crime Prevention*, ed. Lawrence Sherman. New York: Routledge.

Smith, Martha a kol. (2002). „Anticipatory Benefits in Crime Prevention“ In: *Analysis for Crime Prevention*. Crime Prevention Studies, Paper 13. Monsey, New York: Criminal Justice Press. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 53

Crow, Edwin a kol. (1960). *Statistics Manual*. New York: Dover.

KROK 55

Boba, Rachel (2005) *Crime Analysis and Crime Mapping: An Introduction*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Harries, Keith (1999). *Mapping Crime: Principle and Practice*. Washington, D. C.: National Institute of Justice, Crime Mapping Research Center.

Knutsson, Johannes a Knut-Erik Søvik (2004). *Gypsy Cabs in Tønsberg. Submission to the Herman Goldstein Awards*. (Dostupné na www.popcenter.org.)

KROK 57

Kosslyn, Stephen (1994). *Elements of Graph Design*. New York: W. H. Freeman.

KROK 58

RAND Corp., *Guidelines for Preparing Briefings*. Santa Monica, CA, 1996. (Dostupné na www.rand.org.)

Ratcliffe, Jerry H. (2004). *Jerry's Top Ten Crime Mapping Tips*. (Dostupné na <http://www.jratcliffe.net>.)

KROK 59

Ratcliffe, Jerry H. (2004). *Jerry's Top Ten PowerPoint Tips*. (Dostupné na <http://www.jratcliffe.net>.)

Ratcliffe, Jerry H. (2004). *Jerry's Top Ten Presentation Tips*. (Dostupné na <http://www.jratcliffe.net>.)

Slovník pojmů / Rejstřík

Čísla v závorce odkazují na příslušné Kroky

6 rysů „žádaného zboží“

Charakteristické rysy předmětů, u nichž existuje největší pravděpodobnost krádeže. Tyto předměty zpravidla jsou: utajitelné, mobilní, dostupné, hodnotné, jsou snadno prodejné a působí požitek.
(28, 31)

6 základních rysů problému

Charakteristické rysy problému: událost, opakování, podobnost, újma, veřejnost, očekávání.
(14, 15, 54)

Adaptace

Dlouhodobé změny v chování pachatelů v reakci na preventivní opatření.
(11, 46)

Akutní potíže

Neočekávané opakovaně se objevující události. Mohou pomítnout bez specifického opatření k jejich zamezení, ale mohou se také vyvinout v **Chronické problémy**.
(14)

Analýza

Druhá fáze modelu SARA, spočívající v systematickém zkoumání problému s cílem identifikovat jeho možné příčiny a potenciálně účinná opatření proti nim.
(4, 5, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 18, 20, 23, 32, 33, 35, 36, 38, 44, 46, 52, 54, 55, 58, 60)

Aritmetický průměr

Součet hodnot všech případů vydělený celkovým počtem případů. Základní a nepřilíš přesná charakteristika středové tendence souboru zkoumaných dat. Také viz **Medián** a **Modus**.
(22)

Cíl

Osoba nebo věc, které pachatel napadá, krade nebo nějak jinak poškozuje.
(2, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 38, 39, 41, 44, 47, 48, 49, 52, 54, 58)

Cíl, přitažlivost cíle

Vysvětlení opakované viktimizace na základě dobré zkušitelnosti pachatele s obětí. Například zloděj při prvním vloupání získá o dané domácnosti řadu informací a ty ho mohou povzbudit k tomu, aby se vrátil a pokusil se ji vykrást znovu; nebo se o své zkušenosti podělí s jinými pachateli. Také viz **Cíl, přitažlivost cíle**.
(29)

Cíl, ohrožený

Osoba nebo věc z nějakého důvodu náchylná k napadení, ukradení či poškození.
(26, 27)

Cíl, přitažlivost cíle

Vysvětlení opakované viktimizace na základě „zajímavosti“ cíle či oběti pro pachatele. Podle něj jsou někteří lidé obzvláště náchylní k tomu stát se obětmi trestné činnosti vzhledem ke svému povolání nebo kvůli vlastnictví **Žádaného zboží**. Také viz **Cíl, čitelnost cíle**.
(29)

Community policing

Community policing je strategie policejní činnosti a její organizace, jež se zaměřuje na trestnou činnost i na „pouhé“ narušování veřejného pořádku. Zahrnuje aspekty tradičního prosazování zákona a současně prevenci kriminality, postupy řešení problémů, zapojení místní veřejnosti a partnerskou spolupráci s veřejnosprávními i soukromými organizacemi a uskupeními.
(1, 3, 4, 5)

CompStat

Komplexní nástroj pro řízení činnosti policie, založený na informačních databázích a – podobně jako v Česku ETR – a jejich propojení s mapovými podklady. Vedle řízení vnitřních procesů slouží především k řízení postupů v boji proti zločinu na místní úrovni. Jako první jej začala využívat policie v New Yorku (NYPD), ale postupně se rozšířil do řady dalších policejních sborů v USA.
(4, 5)

Cykly

Pravidelné výkyvy v kriminalitě, které odpovídají denním, týdenním, měsíčním, ročním nebo delším pravidelnostem v lidských činnostech.
(22, 25, 26, 47, 50)

Dočasně kritická místa

Místa se zvýšenou kriminalitou, která se objevují náhle a neočekávaně – tj. nějakou dobu se na nich problémy neprojevovaly. Také viz **Trvale kritická místa** a **Chronické problémy**.
(23)

Dohlížitel

Osoba, která dobře zná pachatele a je v takovém postavení, že nad jeho nebo jejími činy může uplatnit jistou kontrolu. Také viz **Trojúhelník analýzy kriminality**.
(25, 28)

Faktory podporující kriminalitu

Předměty či situace, které pachatelům usnadňují páchání trestné činnosti nebo narušování veřejného pořádku.
(34)

Faktory podporující kriminalitu, fyzické

Předměty, které posilují schopnosti pachatelů, pomáhají jim překonat preventivní opatření nebo je podněcují k porušování zákona.
(34)

Faktory podporující kriminalitu, chemické

Látky, které snižují vnímání rizika či naopak zvyšují míru omlouvání trestné činnosti nebo posilují vnímání výhod vyplývajících z trestné činnosti. Zejména alkohol a jiné látky otupující vnímavost.

(34)

Faktory podporující kriminalitu, sociální

Situace, které zvyšují výhody vyplývající z trestné činnosti, umožňují omlouvání trestné činnosti, anebo trestnou činnost přímo podporují.

(34)

Hladina statistické významnosti

Hranice pravděpodobnosti, již jsme ochotni přijmout jako práh pro rozhodnutí, zda k rozdílu ve stavu problému před přijetím opatření a po něm vedly nahodilé důvody, nebo naše opatření. Nejčastěji se používá hranice pěti procent.

(53)

Hodnocení dopadu opatření

Analytická studie, jejímž účelem je určit, zda opatření napomohlo k zmírnění problému.

(46)

Hodnocení postupu zavádění opatření

Posouzení průběhu implementace preventivních opatření – je třeba je vnímat jako první klíčový krok evaluace každého projektu řešení problémů.

(46, 47, 55)

Home Office (britské ministerstvo vnitra)

Britské ministerstvo vnitra financovalo řadu výzkumů v oblasti prevence kriminality.

(10, 19, 36, 38, 40, 41)

Hypotéza

Tvrzení či odpověď na otázku týkající se určitého problému. Hypotéza může být pravdivá nebo mylná a mělo by být možné ji na základě získaných poznatků přijmout či zamítnout.

(20, 50)

Chování

Jedna z dvou dimenzí klasifikace problémů řešených policií na místní úrovni. Také viz [Prostředí](#).

(15)

Chronické problémy

Dlouhodobě se opakující soubory nežádoucích událostí, jejichž počty se nesnižují, a zjevně tak odolávají obvyklé policejní činnosti.

(14)

Kardinální proměnné

Představují hodnoty určitého jevu, které lze hierarchicky uspořádat a lze s nimi provádět matematické operace. Interval mezi sousedními hodnotami jsou shodné a hodnota sledované vlastnosti může být i nulová. Příkladem může být počet vražd v jednotlivých čtvrtích.

(22)

Klouzavý průměr

Nástroj omezování vlivu náhodných odchylek v časových řadách přepočtením hodnot pro každý bod časové řady. „Novou“ hodnotou každého bodu časové řady je aritmetický průměr za určité časové období, rozložené okolo tohoto bodu. Také viz [Vyhlazování dat](#).

(26, 52)

Koncentrace kriminality časová, akutní vzorec

Velmi vysoká koncentrace kriminality ve velmi krátkém časovém úseku denního 24hodinového cyklu. Například problémy bezprostředně po zavírací hodině v barech.

(25)

Koncentrace kriminality časová, ohraničený vzorec

Koncentrace kriminality v určité části denního 24hodinového cyklu.

(25)

Koncentrace kriminality časová, rozptýlený vzorec

Relativně pravidelné či nahodilé rozprostření výskytů trestné činnosti v celém denním 24hodinovém cyklu.

(25)

Kontaminace rozšíření dopadů opatření

Ke kontaminaci dochází, když dopady opatření ovlivní i Kontrolní skupinu. Důsledkem může být podcenění účinnosti opatření. Také viz [Kontaminace přesunutí problému](#).

(51)

Kontaminace přesunutí problému

Ke kontaminaci dochází, když se trestná činnost v důsledku opatření přesune do kontrolní skupiny nebo oblasti. Důsledkem může být nadhodnocení účinnosti opatření. Také viz [Kontaminace rozšíření dopadů opatření](#).

(48, 49)

Kontrolní prvky analýzy

Postup hodnocení určený k izolovanému posouzení vlivu jednotlivých faktorů na celkový dopad opatření. Skupina osob nebo oblastí, na které se opatření nezaměřuje, je srovnávána s osobami nebo oblastmi, na něž je opatření zaměřeno, s cílem ukázat, co by se s nimi stalo tehdy, kdyby nebyly předmětem tohoto opatření. Také viz [Kontrolní skupina](#).

(47, 48, 49, 51)

Kontrolní prvky (v kontrolních případových studiích)

Kontrolními prvky v kontrolních případových studiích jsou osoby, místa, období nebo události, u nichž nedochází k jevům, které se snažíme prozkoumat. Například v kontrolní případové studii zaměřené na bary, kde dochází k vysokému počtu napadení, využijeme jako kontrolní prvek podobné bary, v nichž dochází jen k malému počtu nebo k žádným napadením. Také viz [Kontrolní případová studie](#).
(32, 33)

Kontrolní prvky (páchání trestné činnosti)

Lidé a situace, schopné omezit vůli či schopnosti pachatelů překračovat zákon.
(9, 15, 17, 39, 42, 43, 48)

Kontrolní případová studie

Systematické porovnávání problémových osob, míst, časů či událostí s neproblémovými s cílem zjistit charakteristické odlišnosti, které by mohly být příčinou problému. Tyto studie jsou obzvláště užitečné, pokud problémové případy tvoří velmi malou část všech případů.
(17, 32, 33)

Kontrolní skupina

Skupina osob nebo oblast, která se podobá řešené skupině či oblasti, ale není na ni zaměřeno preventivní opatření. Používá se při hodnocení opatření ke kontrole účinku vlivů, které preventivní opatření nebrala v úvahu.
(47, 49, 51)

Kontrolní oblast viz Kontrolní skupina

Korelace

Měřitelná míra spojitosti mezi dvěma prvky či faktory zkoumaného jevu.
(33)

Kriminálně neutrální oblasti

Oblasti, které se vyznačují dostatečnou kontrolou chování, a proto nepřitahují ani pachatele, ani cíle či oběti.
(17)

Kritická oblast

Větší prostorové celky s vysokou mírou kriminality – např. městské centrum, náměstí apod. Také viz [Mapování kriminality](#).
(23)

Kritická trasa

Úseky ulic, v nichž se koncentruje kriminalita. Také viz [Mapování kriminality](#).
(23)

Kritické místo

Obecné označení pro zvýšený výskyt kriminality v nějakém vymezeném prostoru.
(3, 5, 16, 17, 18, 23, 48, 55)

Kritický bod

Jasně vymezená konkrétní místa s vysokou mírou kriminality – např. nároží, podchod, bar apod. Také viz [Mapování kriminality](#).
(23)

Mapování a mapy kriminality (crime mapping)

Zkoumání rozprostření kriminality z geografického hlediska skrze zobrazování zkoumaných jevů do map.
(1, 4, 5, 16, 17, 21, 23, 24, 29, 55, 58)

Medián

Jedna ze základních charakteristik středové tendence souboru zkoumaných dat. Medián vyjadřuje hodnota „prostředního“ případu ze souboru zkoumaných dat; rozděluje tak soubor na dvě stejně velké části. Také viz [Modus a Aritmetický průměr](#).
(22)

Míra kriminality

Poměr počtu trestných činů k počtu všech potenciálních cílů v určité oblasti. Používá se jako kontrolní prvek pro určení rozdílné míry problému v důsledku rozdílů v počtu potenciálních cílů. Také viz [Riziko kriminality](#).
(9, 17, 20, 24, 26, 27, 28, 32, 37, 42, 44, 49, 51)

Místo

Oblast omezeného rozsahu – například adresa, nároží nebo místo před domem. Také viz [Trojúhelník analýzy kriminality a Problém typu „doupě“](#).
(8, 12, 13, 17, 18, 20, 27, 30, 32, 38, 39, 40, 48)

Místo podporující kriminalitu

Prostor, v němž se z nejrůznějších důvodů shromažďuje velké množství lidí. Hodně lidí znamená i hodně potenciálních cílů trestné činnosti, a tedy i hodně příležitostí pro pachatele.
(17)

Místo přitahující kriminalitu

Prostor, který nabízí řadu příležitostí ke spáchání trestného činu, o nichž pachatelé velmi dobře vědí.
(17, 28)

Místo umožňující kriminalitu

Prostor, v němž neexistuje přirozená sociální kontrola či kde je slabý dohled nad dodržováním pravidel a slabé je i jejich vynucování.
(17)

Modus

Jedna ze základních charakteristik středové tendence souboru zkoumaných dat. Modus vyjadřuje hodnota, která se v souboru zkoumaných dat objevuje nejčastěji. Také viz **Medián a Aritmetický průměr**.
(22)

Náhodné výkyvy

Krátkodobé změny v míře problému, které jsou způsobeny kombinací nejrůznějších drobných nespécifikovaných vlivů.
(26, 53)

Nárazníková zóna

Prostor obklopující určité místo či oblast, který působí jako nárazník proti nežádoucím vlivům. Často jde o oblast v okolí určitého zařízení, místa se zvýšenou kriminalitou nebo řešené oblasti.
(16, 51)

Návrat k normálnímu stavu

Návrat z neobvykle vysokých či naopak neobvykle nízkých hodnot míry kriminality zpět na obvyklou úroveň.
(52)

Nominální proměnné

Představují hodnoty určitého jevu, které nelze hierarchicky uspořádat (např. muž/žena či ano/ne).
(22)

Oběť recidivista

Osoba nebo místo, které se stává opakovaně cílem trestné činnosti nebo narušování veřejného pořádku.
(18, 23, 28, 29)

Oblast možného přesunutí/rozšíření

Místa, používaná k detekci **Rozšíření dopadů opatření** či **Přesunutí problému**, nezávislá na **Kontrolní skupině** a **Řešené skupině**.
(51)

Odhad, chybně negativní

Chyba odhadu, při níž předpovídáme, že nedojde k určitému jevu, a ve skutečnosti k němu dojde.
(37, 53)

Odhad, chybně pozitivní

Chyba odhadu, při níž předpovídáme, že dojde k určitému jevu, a ve skutečnosti k němu nedojde.
(37, 53)

Odpor pachatelů

Někdy dochází k situaci, kdy pachatelé zpochybní oprávněnost preventivních snah a začnou se dopouštět většího počtu trestných činů než před spuštěním daného opatření.
(11)

Opatření

Kroky přijaté a uskutečněné za účelem zmírnění problému. Také viz **Reakce**.
(4, 7, 11, 20, 35, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52)

Ordinální proměnné

Představují hodnoty určitého jevu, které lze logicky uspořádat, ale nelze s nimi provádět matematické operace (např. ráno – dopoledne – odpoledne – večer).
(22)

P-hodnota

Pravděpodobnost, že rozdíly mezi dvěma sadami dat jsou náhodné – například, že pokles trestné činnosti nebyl způsoben přijatým opatřením. Také viz **Test statistické významnosti**.
(53)

Pachatel

Osoba, která se dopustila nebo dopouští trestné činnosti nebo narušování veřejného pořádku.
(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 52, 54, 58)

Pachatel notorický

Osoba, která se opakovaně dopouští řady trestných činů nebo narušování veřejného pořádku. V textu se hovoří v této souvislosti také o recidivistech.
(3, 18, 30)

Podněty k trestné činnosti

Rysy fyzického prostředí nebo jeho spravování, které provokují nežádoucí chování.
(34, 38, 42, 54)

Pomezí

Jeden z pojmů teorie vzorců kriminality, označuje hranice prostorů, kde lidé pracují, baví se či nakupují. Tato místa podněcují určité typy trestné činnosti, protože se v nich setkávají lidé z různých čtvrtí, kteří na sebe obvykle nenarazí.
(16)

POP

Viz **Problémově orientovaná policejní činnost**
(4, 5, 6, 8, 14, 19, 46)

Problémově orientovaná policejní činnost

Policejní činnost založená na hledání způsobu, jak změnit podmínky, které vedou k opakovanému výskytu podobných trestných činů. Nespoléhá se pouze na oddělené reakce na každý incident ani na co největší počet policistů v ulicích, ale především na promyšlená a systematická opatření **Situáční prevence**.
(1, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 15, 19, 21, 28, 38, 55, 60)

Příručky řešení problémů (POP Guides)

Příručky, shrnující poznatky z výzkumu a praxe řešení specifických problémů, včetně doporučení konkrétních opatření. Dostupné na www.popcenter.org a www.cops.usdoj.gov.

Pravidlo 80–20

Princip, podle něž se na velkém podílu určitých událostí podílí jen několik lidí nebo míst. (18, 20, 22, 30, 31, 54)

Prevence kriminality prostřednictvím tvorby prostředí (CPTED)

Navrhování a projektování budov a veřejných prostor na základě principů bezpečné výstavby. (24)

Problém, typ Doupě

Problémy, pro něž je charakteristický výrazný podíl míst s opakovaným výskytem problémového jevu. Většinou k nim dochází tehdy, když se potenciální pachatelé a potenciální cíle setkají na místě se špatným či nefunkčním správcem. Také viz Trojúhelník analýzy kriminality a Místo. (8, 15)

Problém, typ Kachna

Problémy, pro něž je charakteristický výrazný podíl opakovaných obětí. Dochází k nim, když se oběti na různých místech opakovaně setkávají s potenciálními pachateli, aniž by přitom zesilovaly preventivní opatření, a jejich ochránci buď neexistují, nebo je jejich činnost nedostačující. Také viz Trojúhelník analýzy kriminality. (8, 15)

Problém, typ Vlk

Problémy, pro něž je charakteristický výrazný podíl notorických pachatelů. Dochází k nim tehdy, když se pachatelé zaměří na dočasně zranitelné cíle a/nebo místa. Také viz Trojúhelník analýzy kriminality, Cíl a Místo. (8, 15)

Předčasný přínos opatření

Zlepšení situace, k němuž dojde na základě chystaných preventivních opatření ještě dříve, než jsou oficiálně zahájena. (11, 46, 52)

Přesunutí problému

Pachatelé mění zaběhnuté postupy, aby odolali preventivním opatřením. (1, 4, 11, 12, 13, 38, 40, 46, 48, 49, 50, 51, 54)

Přesunutí problému, prostorové

Pachatelé mění místa trestné činnosti. (12, 13, 46, 48)

Přesunutí problému, taktické

Pachatelé mění taktiky a metody provádění trestné činnosti. (12, 13, 49)

Přesunutí problému, z pohledu cíle/oběti

Pachatelé mění cíle nebo oběti. (12, 13, 49)

Přesunutí problému, z pohledu času

Pachatelé mění dny či denní dobu trestné činnosti. (12, 13, 48, 49)

Přesunutí problému, z pohledu typu trestné činnosti

Pachatelé mění typ trestné činnosti. (12, 13, 49)

Příležitost

Příznivé podmínky k porušení zákona ve smyslu fyzické a sociální situace, která umožňuje protizákonné jednání. (9, 12, 38, 44, 48, 50)

Případy

Lidé, místa a události, které studujete – pachatelé, cíle, oběti, zařízení, časová období, trestné činy a tak dále. (22, 32, 33, 37, 53)

Reakce

Třetí fáze modelu SARA. Spočívá ve výběru, přípravě a implementaci opatření, která mají sloužit ke zmírnění problému. Termín se používá i jako synonymum pro použité řešení problému. Také viz Opatření. (2, 4, 5, 6, 7, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 23, 26, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 60)

Relativní riziko

Matematicky vyjádřená míra souvislosti mezi výskytem určité vlastnosti a určitého jevu. Také viz Korelace a Kontrolní případové studie. (33)

Riziko trestného činu

Pravděpodobnost, že se určitý potenciální cíl skutečně stane cílem trestného činu. (6, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 38, 39, 41)

Rozdělení

Vypovídá o tom, kolik případů nebo jaký podíl případů odpovídá každé z hodnot analyzované proměnné. (22)

Rozšíření dopadů opatření

Nepředvídané snížení míry trestné činnosti mimo uvažovaný rámec přijatých preventivních opatření. (11, 13, 38, 47, 49, 51)

Rozšíření dopadů opatření, prostorové

Omezení problému i na místech, na něž opatření nebylo zaměřené.

(13)

Rozšíření dopadů opatření, taktické

Omezení metod páčání trestného činu, na něž opatření nebylo zaměřené.

(13)

Rozšíření dopadů opatření, z pohledu cíle/oběti

Došlo k ochraně cílů či obětí, na něž opatření nebylo zaměřené.

(13)

Rozšíření dopadů opatření, z pohledu času

Omezení problému i v časových obdobích, na něž opatření nebylo zaměřené.

(13)

Rozšíření dopadů opatření, z pohledu typu trestné činnosti

Omezení i jiné kriminality než té, na niž bylo zaměřeno opatření.

(13)

Řešená oblast

Oblast, na niž je zaměřeno zvolené opatření. Obvykle se současně s ní používá také **Kontrolní oblast**, která má podobné charakteristiky, ale v níž k žádnému opatření nedochází.

(48, 51)

Řešená skupina

Lidé nebo místa, na něž je zaměřeno zvolené opatření. Obvykle se současně s nimi používá také **Kontrolní skupina**, která má podobné charakteristiky, ale k žádnému opatření směrem k ní nedochází.

(47, 49, 51)

Řešení viz Reakce

SARA

Zkratka pro základní čtyři fáze postupu řešení problémů. Sestavena z prvních písmen slov *Scanning, Analysis, Response, Assessment* (Sběr informací, Analýza, Reakce a Vyhodnocení).

(7, 21)

Sběr informací

První fáze modelu **SARA**. Spočívá v důkladném popisu problému, ověření dat, která o něm vypovídají, a získání dat, která mohou být prospěšná pro další fáze modelu.

(1, 7, 14, 16, 18, 38, 54)

Scénář

Sled činností, které pachatelé standardně provádějí při své trestné činnosti.

(35, 36)

Situační prevence kriminality

Aktivity, které mají za cíl snižovat míru trestné činnosti pomocí opatření určených k omezování příležitostí k jejímu páčání.

(1, 13, 16, 34, 38, 41, 54)

Směrodatná odchylka

Standardně používaný ukazatel rozsahu symetricky rozdělených, kardinálních dat. Také viz **Kardinální proměnné**.

(22, 53)

Správce

Osoba, která nese určitý díl či plnou odpovědnost za kontrolu chování na určitém místě. Také viz **Trojúhelník analýzy kriminality**.

(5, 8, 24, 28, 30, 33, 38, 40, 58)

Stupňovaná reakce

Sada preventivních opatření, jejichž intenzita roste úměrně tomu, jak narůstají problémy opakované viktimizace.

(29)

Široké spektrum opatření

Komplexní sada preventivních opatření, která díky své šíři dokáže zabránit řadě metod páčání určitého druhu trestné činnosti.

(49)

Teorie rozbitých oken v policejní činnosti

Strategie policejní práce založená na předpokladu, že nevýznamná porušení zákona se mohou podílet na celkovém úpadku kvality života v nějakém místě – a tvoří tak živnou půdu pro závažnější trestnou činnost. Úkolem policie je proto věnovat výjimečnou pozornost už těm nejběžnějším narušením veřejného pořádku.

(5)

Test statistické významnosti

Statistický nástroj sloužící k posouzení, zda je rozdíl mezi dvěma soubory dat způsoben nahodile, či ne.

(53)

Tradiční prosazování zákona

Policejní práce založená na rozsáhlé hlídkové činnosti, schopnosti rychle reagovat na tísňová oznámení a na schopnosti následně vést vyšetřování oznámených událostí.

(3)

Trasy

Jeden z pojmů teorie vzorců kriminality. Označuje cesty, po nichž se lidé obvykle pohybují mezi **Uzlovými body**. (16)

Trend

Trvalé zvyšování nebo snižování míry kriminality nebo její neměnná úroveň v průběhu určitého časového období. (2, 20, 22, 26, 47, 49, 52, 57)

Trojrozměrné (3-D) mapování

Mapy s vysokým rozlišením, které znázorňují vnitřek budov. (24)

Trojúhelník analýzy kriminality

Velmi užitečné schéma, zobrazující vztah mezi protiprávním jednáním a šesti klíčovými prvky teorie běžných činností – **Pachatelem** & **Dohlížitelem**, **Cílem (Obětí)** & **Ochráncem**, **Místem** & **Správce**m. Používá se jako výchozí rámec analýzy problémů. (8, 16)

Trojúhelník analýzy problémů

Viz Trojúhelník analýzy kriminality. (8, 35, 54, 58)

Trvale kritická místa

Místa s dlouhodobě zvýšenou kriminalitou. Také viz **Dočasně kritická místa**. (23)

Uzlové body

Jeden z pojmů teorie vzorců kriminality. Označuje místa, mezi nimiž se lidé obvykle pohybují – např. domácnost, pracoviště, nákupní centrum, zábavní centrum a škola. Také viz **Trasy**. (16)

Variační rozpětí

Interval vyjádřený rozdílem mezi nejmenší a největší hodnotou zkoumaného souboru dat. (22)

Viktimizace, opakovaná

Situace, kdy se oběť stává znovu obětí trestného činu. (8, 28, 29, 30, 33, 38, 46)

Vnímání pachatelů

Způsob, jakým pachatelé rozumějí okolní fyzické a sociální situaci, včetně preventivních opatření. (11, 34)

Vnitřní kvartilové rozpětí

Polovina ze souboru všech případů studovaného jevu, soustředěných okolo **Mediánu**. (22)

Vyhlazování dat

Metoda zpřehledňování časových řad, jejichž trend je těžko čitelný kvůli náhodným výkyvům, pomocí **Klouzavého průměru**. (26, 52)

Vyhodnocení

Čtvrtá fáze modelu SARA, spočívající v hodnocení účinnosti přijatých opatření. (1, 4, 7, 24, 37, 38, 46, 54, 55, 60)

Základní rámec sdělení

Určitá teorie či struktura, již lze aplikovat na celou řadu problémů, kterou využijeme k propojení zjištěných informací a faktorů, ovlivňujících řešený problém. Např. **Trojúhelník analýzy kriminality** či **6 základních rysů problému**. (54, 58)

Zařízení

Místa sloužící specifickým účelům – například školy, obchody, restaurace, parkoviště a podobně. (15, 18, 20, 23, 25, 27, 28, 30, 34, 38, 39, 42, 43, 44, 48)

Zařízení, riziková

Místa sloužící specifickým účelům, na nichž velmi často dochází k trestným činům nebo narušování veřejného pořádku. (18, 20, 23, 27, 28, 29, 34, 44)

Žádané zboží

Věci, které jsou obzvláště atraktivní pro zloděje. (18, 28, 29, 31)

► PRO DALŠÍ INFORMACE SE MŮŽETE OBRÁTIT NA:

U. S. Department of Justice
Office of Community Oriented Policing Services
1100 Vermont Avenue, N. W.
Washington, D. C. 20530

► Podrobnosti ohledně programů zaměřených na community policing získáte na: COPS Office Response Center, 800.421.6770

► COPS také můžete navštívit na adrese: www.cops.usdoj.gov

Další publikace centra ProPolice

2007 | 21 doporučení pro pořádkovou policii v 21. století

V publikaci jsme navrhli opatření, jež by Policie ČR neměla při snaze o zahrnutí principů community policing do každodenní praxe policistů opomenout. Nemá být přímo návodem na tuto změnu – jejím cílem je spíše upozornit na skutečnost, že proměna stylu policejní práce na sebe váže mnohé úkoly na poli její organizace, policejního vzdělávání, hodnocení a motivování policistů i na legislativní úrovni.

V srpnu 2008 prošla publikace vnitřním připomínkovým řízením Policie ČR. Jeho závěrem bylo doporučení využití publikace, protože může být „přínosem pro organizaci, řízení a provádění výkonu pořádkové a železniční policie“.

V elektronické podobě je publikace zdarma ke stažení na www.pro-police.cz.

2009 | Okrsek: Gamebook z policejního prostředí

Kniha obsahově volně navazuje na „21 doporučení“. Čtenářům umožňuje „na vlastní kůži“ okusit různé styly policejní práce s veřejností (a také vyzkoušet, kam obvykle vedou).

Osou gamebooku je příběh s několika dějovými liniemi, jejichž vyústění čtenář přímo ovlivňuje. Gamebook mu dává možnost rozhodnout se, jaký bude hlavní hrdina v jeho podání a jaké budou jeho reakce – jestli bude mírný, nebo razantní. Jestli občas přivře oči, nebo nenechá bez odezvy sebemenší prohřešek proti zákonu. Jestli mu bude milejší věci rozhodovat, anebo o nich diskutovat. Kdy uplatní svou autoritu a kdy autoritu zákona. Rozhodně se tedy nejedná o klasický vzdělávací materiál, který by sadou pouček vysvětloval, co ještě je a co už není dost „community policing“ – o to nám ani nešlo. Naopak – cílem bylo vytvořit text, který by se mu podobal co nejméně. Aby byl především zábavný, ale současně umožnil tomu, kdo má zájem, zamyslet se nad různými pojetími policejní práce s veřejností.

Kniha je určena (nejen) začínajícím policistům, ale i těm, kdo možná o práci u policie ani neuvažují – jen se rádi občas začnou do dobrodružného příběhu. A budou-li číst pozorně, možná se dozvědí i něco o sobě samých...

Okrsek: Gamebook z policejního prostředí byl bezplatně distribuován do knihoven policejních škol a školicích středisek. Knihu je možné zakoupit ve vybraných knihkupectvích za 149 Kč nebo si ji objednat e-mailem na adrese info@pro-police.cz.

2010 | Bezpečnost a právo na místní úrovni: Legislativní předpoklady prosazování community policing po změně zákona o Policii ČR

Třicetistránková analýza má za cíl seznámit čtenáře s hlavními rysy platné legislativy z pohledu community policing.

Krom jiného to byl právě i rostoucí důraz na lokální řešení místních problémů a na schopnost policie navazovat užitečné vazby s představiteli samosprávy, s občany a dalšími partnery na místní úrovni, který vyvolal zásadní změnu policejní legislativy v roce 2009. Pro snazší orientaci jsme připravili analýzu nových nařízení, doprovozenou komentáři či příklady jejich možného výkladu. Primárně se tedy jedná o text opřený o platné zákony; není však výhradně určen jen právním teoretikům, ale komukoli, kdo se na místní úrovni zabývá otázkami bezpečnosti a veřejného pořádku. Věříme, že může být užitečnou pomůckou jak pro policisty, strážníky a představitele samospráv, tak i pro ostatní občany, kterým leží na srdci bezpečnost místa, ve kterém žijí. Spoluautorem publikace je Liga lidských práv.

V elektronické podobě je publikace zdarma ke stažení na www.pro-police.cz.

2010 | Čtení o community policing. Soubor textů

Sborník starších i novějších textů pracovníků a spolupracovníků ProPolice – jeho hlavním cílem je rozšířit dosud velmi malé množství informací, které lze k této problematice v češtině nalézt.

Sborník byl sestaven tak, aby poměrně různorodé texty dohromady tvořily souvislý, logicky provázaný soubor.

Texty jsou uspořádány do tří tematických celků. První se věnuje tomu, co pojem vlastně znamená, jaká je jeho historie a jaké jsou důvody vůbec uvažovat o tak zásadní změně pohledu na každodenní policejní práci.

Cílem druhého oddílu je hlavně přinést trochu naděje a inspirace do praxe policistů v ČR.

Třetí oddíl se věnuje akademičtější debatě o community policing.

Sborník sice na řadu otázek určitě nepřinese odpovědi – ale může posloužit jako odrazový můstek pro ty, kdo chtějí o community policing vědět trochu více a podpořit debatu o tom, jak tuto deklarovanou prioritu Policie ČR přivést v každodenní práci policistů k životu.

V elektronické podobě je publikace zdarma ke stažení na www.pro-police.cz.

Název: Analýza kriminality v 60 krocích
Autoři: John E. Eck, Ronald V. Clarke
Editor: Michal Tošovský
Redakce: Ondřej Skalník, Daniela Jasovská
Korektury: Gabriel Pleska
Překlad: Lucie Vidmar
Grafická úprava: Jan Čumlivski
Sazba: Dederon Sans & Serif, Suitcase Type Foundry
Náklad: 1100 kusů
Tisk: Květoslav Zaplatílek – Tiskárna & Knihárna
Vydal: Otevřená společnost, o.p.s., Praha 2010
S finanční podporou programu Trestní spravedlnost
Evropské unie / Evropské komise – Directorate-General for Justice
ISBN: 978-80-87110-22-5